ఓమ్

శ్రీమద్ భగవద్గీతాచార్య విజ్ఞానమ్

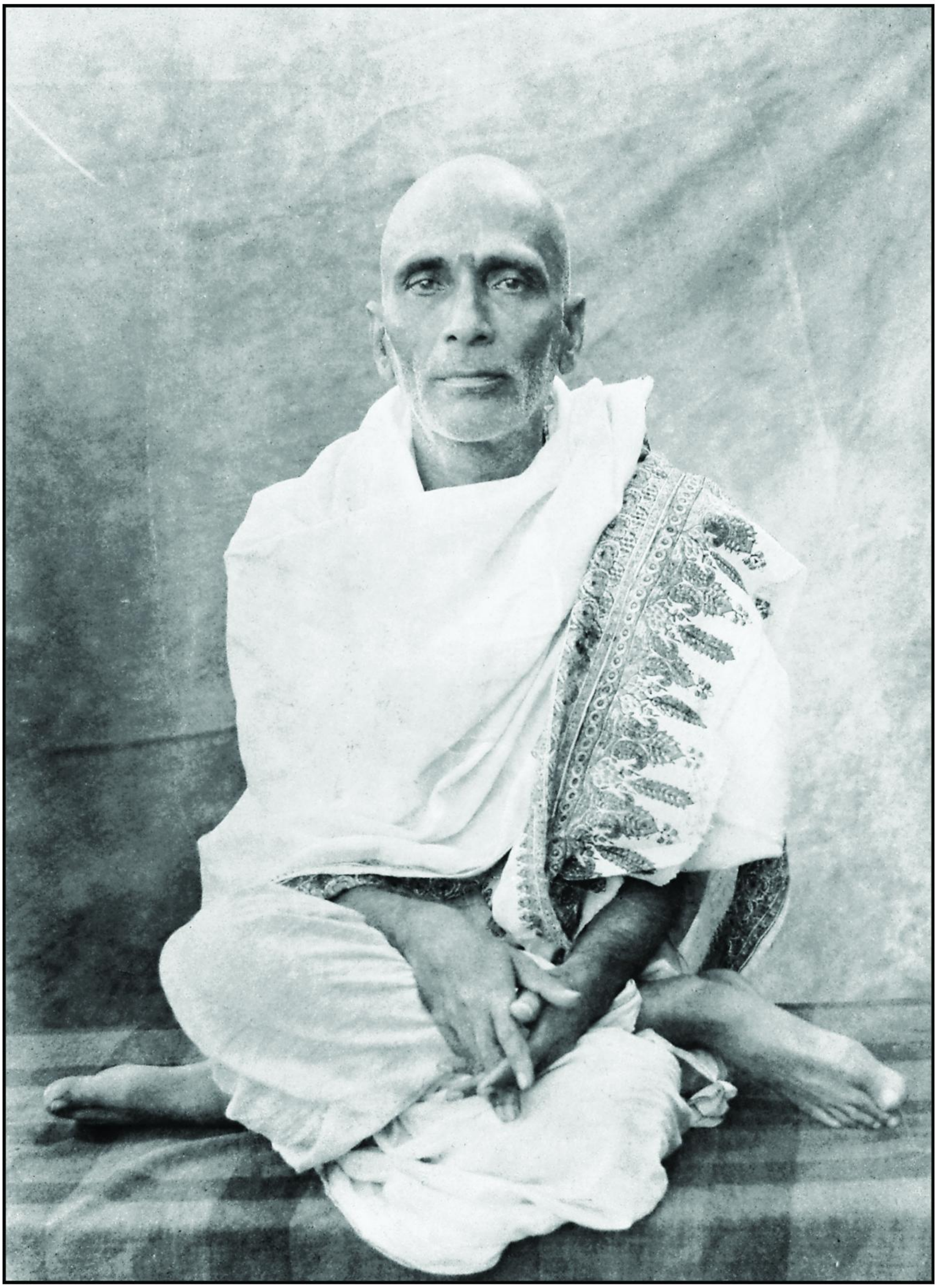
ప్రథమ భాగం

కర్త :

అనుశ్రుత వైజ్ఞానిక

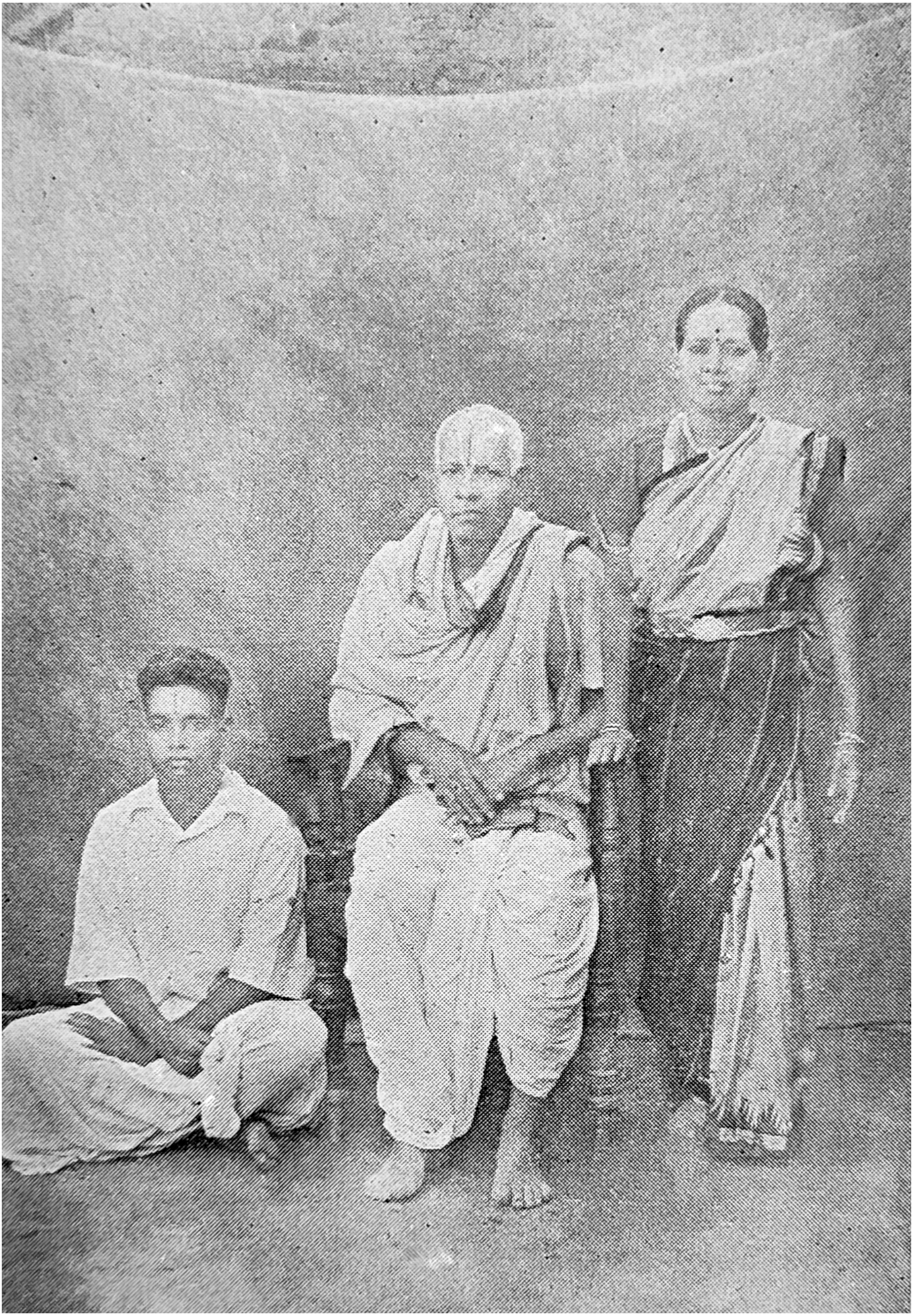
చల్లా కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి

అనుశ్రుత వైజ్ఞానిక

చల్లా కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి

(1904 - 1965)

ఓమ్

అనుశ్రుత్యుపనామక విజ్ఞానలక్ష్మీనారాయణమండలి

శ్రీమద్భగవద్గీతా విజ్ఞానాంతర్గత

శ్రీమద్

భగవద్గీతాచార్య విజ్ఞానమ్

(అంతరతమ పరీక్షాత్మకము)

ప్రథమ భాగము

కర్త

అనుశ్రుత వైజ్ఞానిక

చల్లా కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి

వెల రు. 6-0-0

ప్రథమ ముద్రణము 1000 ప్రతులు :

సీతారామప్రెస్, నర్సాపురం

జయ కృష్ణాష్టమి

1954

ద్వితీయ ముద్రణ : 100 ప్రతులు.
2021

భక్తితో,
గ్రంథ పునఃముద్రణ గావించినవారు
శ్రీమత్తిరుమల వేంకట మధుసూదనాచార్యులు
ఫోన్ : 8886363553

తొలిపలుకు

శ్రీమద్గురువిరచిత భగవద్గీతాచార్య విజ్ఞాన గ్రంథరాజమునకు బీఠిక నలంకరించు మద్భావస్ఫురణము శ్రీవారి దివ్యానుగ్రహ విశేషమేయని తొలిపలుకు పలికి "పత్రం పుష్పం ఫలంతోయం" అన్న శ్రీ గీతాచార్యునకు భక్తితో నాయీ పరిచయపత్రము సమర్పించు కొనుచున్నాడను.

అల్పజ్ఞులమగు మనము ఏయీశ్వర ప్రజాపతిఅంశభూతులమై యుంటిమో యతని యధార్థ స్వరూపము నెఱింగి పూర్ణత్వమును బొందుటయే మన పరమ పురుషార్థము. ఈచరమ లక్ష్యసిద్ధికి మంత్రద్రష్టలగు మహర్షులు సర్వజ్ఞమగు వేదతత్త్వమును వెలిబుచ్చిరి. స్మృతీతిహాస పురాణములు వేదోపబృంహణములే. పౌరుషేయత్వా పౌరుషేయత్వములతో, అనంతస్వరూపములతో, అనేక శాఖాభేదములతో, పరోక్ష భాషాభూయిష్ఠమైయున్న వేదార్థమెఱుంగుట మహా కష్టసాధ్యము. ఇందలి మంత్రబ్రాహ్మణారణ్యకోపనిషద్భాగములు విజ్ఞానస్తుతీతిహాస కర్మోపాసనా జ్ఞానకాండలను నిరూపించును ఉపనిషత్తులు దురవగాహములు, తదర్థ విచారణకు బ్రహ్మసూత్రమీమాంసాది దర్శన శాస్త్రాదులు ప్రవర్తిల్లినవి. అయినను బ్రహ్మవిద్య సుగమము కాలేదు సరిగదా దేవయుగారంభమున దేవదేవుడు వివస్వంతునకుపదేశించిన రాజర్షి విద్యాత్మిక మూల గీత ద్వాపరాంతమునకు "సకాలేనేహ మహతాయోగో నష్టః" కాగా మహాభారత యుద్ధావసరమున సకల వేదాంతసారమైన శ్రీమద్భగవద్గీతా శాస్త్ర మవతరించినది. ఈ పరమచరమప్రకాశ శిఖరమును జేరుకొన్న ఋషి గణము "కిమన్యైః శాస్త్ర విస్తరైః" అని ముక్త కంఠములతో ఘోషించిరి. కాని యిదియునొక గుప్తరహస్యనిధియే. గీతార్థగాంభీర్యమట్టిది కావుననే విద్వద్విహారమునకు విశాలరంగమైనది.

శ్రీ శంకరరామానుజ మధ్వవల్లభ నింబార్కాది ప్రాచీనాచార్యుల సంస్కృతభాష్యములు, అర్వాచీనుల యాంధ్రాంగ్లానువాదములు సహస్రాధికముగ నుండ,

వీరికి మరల గీతావ్యాఖ్యాన పిష్టపేషణమెందులకు? ఇందేమైన నుత్కృష్టత యపూర్వతయున్నదా? ఉన్నచో నిందలి ప్రామాణ్యా ప్రామాణ్యము లెట్టివి? విచారింతము.

ధర్మగ్లానియే కారణముగా యుగయుగముల భగవంతుడవతరించి, విశ్వ సందేశము వినిపించుచునే యుండును. కాని, యేకాలముననను ఆయనను గుర్తించిన వారరుదే. వర్ణసాంకర్యము - జాతిమర్యాదోల్లంఘనము - మత కలహములు - నిరంకుశపాలనము - శాస్త్రావహేళనము -కృత్రిమధర్మ గ్రహణము - హింసాత్మక విప్లవములు - దారిద్ర్యపీడనము మున్నగు నివియన్నియు నేటియుగ నికృష్టతకు నిదర్శనములు. ప్రకృతిసిద్ధ భారతీయ సనాతనధర్మము బ్రాహ్మణ స్వార్థలీలగా బరిహసింపబడుట వర్తమాన కలిప్రభావము మన మాతృదేశ ఋషి భాషా సంస్కృతుల యందు మనకు గల కృతఘ్నతయే మన యవనతికి హేతువు. ఈవిరుద్ధ విప్లవ ప్రవృత్తుల నడంచి, మతవాదాభినివేశములలో మాఱిపోయిన గీతాస్వరూపము మరల వేదవిజ్ఞానానుసారము సుప్రతిష్ఠితము గావించుటకే వీరిలేఖిని యవతరించినది. ఇది మధుసూదన ప్రేరణ.

పరమార్థమునకొక్కటే మార్గము "నాన్యః పంథా" ఎన్ని డొంకలు తిరిగినను "మమవర్త్మాను వర్తంతే" తప్పదని భగవద్వాక్య మేకలక్ష్యముగనుండ, నిన్నిమతము లెట్లుపుట్టినవి? అన్నచో, గీతాగర్భిత వేదతత్త్వ మెఱుంగమిననియే సమాధానము. మహాభారతకాలమున కేవలబొడసూపిన శైవవైష్ణవ శాక్తే యాదిమత వాదములు పాక్షికములు. శ్రీశంకర రామానుజ మధ్వాదులు సామయిక మతకర్తలైరికాని శాశ్వతవైదికధర్మ మూలప్రతిష్ఠాపకులు కాలేదు. జ్ఞాన భక్తి కర్మయోగములందొక్కొక్క నిష్టయే గీతామతముగా సిద్ధాంతీకరించిన పూర్వాచార్యుల స్వాభిప్రాయానుగుణవ్యాఖ్యల ననుసరించి సాంప్రదాయిక మతవైషమ్యములు బయలుదేరినవి. ఈ మూడు నిష్టలను సమర్థించు వాక్యములు గీతలో లేకపోలేదు. వీరు వాటిని గ్రోడీకరించి, యవి యర్జుననంతవానినే యెట్లు మోహపెట్టెనో సహేతుకముగా విమర్శింపకయుబోలేదు. ఇక గీతాగంధముకూడలేని ప్రస్తుత సామ్యవాదములు, టీకాటిప్పణములు, రత్నములకంటె నత్తగుల్లలెక్కువ యను సామెత దోపించుచునే యున్నవి. గురునామధారులు, భగవన్నామ విక్రయ జీవనులగు

బద్ధకాషాయాంబరులు తాముజెడ్డ కోతులవలె ప్రజలను మోసగించుట కరము విచారకరము. మనకు సన్యాసి దేవుడెవ్వడును లేడు మఱి వీరి జగన్మిధ్యావాద, సన్యాసము లెచ్చట నుండి వచ్చినవో జగదీశునకే యెఱుక! ఇక వీరి చిలుక పలుకులు పంచదార పలుకులవలె నుపమానములతో నీతులొలుకుచుండును గాని, నిజతత్త్వము నిర్వచింపవు. కేవలము "సత్యంవద - ధర్మంచర" ఇత్యాది హితోపదేశములచేతనే మోక్షసిద్ధి యైపోవునా? మనస్సు కోతివంటిదని, యింద్రియనిగ్రహము సేయుమనుట యేటిమాట? ఇట్టి మెట్టవేదాంతములచే అయోమయప్రాప్తి యోగమే కాని ప్రయోజనము సున్న పదార్ధతత్త్వవిచార దూరములైన యవైజ్ఞానిక వ్యాఖ్యలకు ఖండన మండనములు బూర్వపక్షములుగాక మరేమిగతిపట్టును? విజ్ఞానరహిత విశుద్ధజ్ఞానాది సాధనలు గాలిలో కత్తి సామువంటివి. సకల వేద వేదాంగ పురాణేతిహాస మౌలికరహస్య హృదయగ్రంధిభేదనకీలకమీ వైజ్ఞానిక దృష్టియే. పరమార్థకోశ ప్రవేశమునకిదియే బీగపుజెవి.

ఈ విజ్ఞాన దృష్టితో వేదములు మొదలు పురాణములవరకు గల సంస్కృత వాఙ్మయపయోధినంతయు వీరు మౌలికోపపత్తులతో మధించి - ముముక్షువులపాలి కల్పవృక్షమువలె ఆంధ్రమున ఆవిష్కరింపజేసిన విజ్ఞాన లక్ష్మీనారయణీయమునందు షట్సంపుటీ బృహత్కాయముతో శాఖామాత్రముగా విస్తరిల్లిన యీ గీతావిజ్ఞానమే యొక సంపూర్ణ విశ్వగ్రంథముగానున్నది. ఇందు సృష్టి చిత్రణము - ఆత్మ స్వరూపభేదములు - పునర్జన్మము - మోక్షము - బ్రహ్మ+కర్మలు - యజ్ఞము - వర్ణాశ్రమ సంస్కారములు - ఋషి పితృ దేవ గంధర్వాసురాది స్వరూపవిజ్ఞానములు మున్నగు సర్వవిషయములు వైజ్ఞానికోప పత్తులతో వివరింపబడినవి. ఈశ్వరసృష్టిని గుఱించిన - ఏల - ఏమి - ఎందుకు - ఎప్పుడు - ఎట్లు - ఎవరివలన - దేనితో - ఎక్కడనుండి - ఎంతవరకు - అను నీ మనజిజ్ఞాస ప్రశ్నలన్నిటికి సరియైన సమాధానము లిందుగలవు. జిజ్ఞాసువులు పరబ్రహ్మస్వరూపము దెలిసికొనుట కాదు. "అది తామే అయిపోవలె" నని వీరి పరమాశయము.

నవీన హేతువాదయుగమునకు బ్రత్యక్షప్రమాణమే యాదరణీయము. కాని ప్రపంచము పచ్చగానగపడు కామెర్లకంటివానిచూపు ప్రమాణ యోగ్యమా? భూమికంటె నెన్నోరెట్లు పెద్దదగు సూర్యమండలమును మనము తొమ్మిదంగుళముల వ్యాసరేఖలో జూచుట సత్యదృష్టియేనా? ఇట్టి భౌతిక విషయములందే యింద్రియసాపేక్ష జ్ఞానము వంచితమగుచుండ నతీంద్రియ సత్యజ్ఞానమునకు బ్రామాణ్య మెట్లుండవలెను? తపోమహిమగల యార్షచక్షుష్కుల యాప్తవచనమే స్వతః ప్రమాణమని యంగీకరింపక తప్పదు. "ధర్మం జిజ్ఞాస మానానాం ప్రమాణం పరమంశ్రుతిః" వీరి "అను శ్రుతి" వాఙ్మయ మట్టిదియే కావున, ప్రశ్నకు శంకకు దావులేదు. సరియే

ఇక దీని యపూర్వతయేమో చూతము - పురాతనవస్తువునకు నవీనతా ప్రదర్శమే ఇందలి యపూర్వతాలక్షణము. పూర్వనిర్ణీతములగు కర్మ - భక్తి - జ్ఞాన యోగములకంటె వీరు విలక్షణముగా బేర్కొన్న రాజర్షి విద్య - సిద్ధవిద్య - రాజవిద్య - ఆర్షవిద్య యను గీతాధ్యాయ విభాగమునందే యొక క్రొత్తందనము తళుకొత్తుచున్నది. వైశేషిక సాంఖ్య వేదాంతదర్శనములలో స్పష్టీకరింపబడని విశుద్ధావ్యయ నిరూపణచేసి, శ్రీకృష్ణుడు ప్రథమద్రష్టగా బ్రతిపాదించిన యపూర్వ బుద్ధియోగనిష్ఠయే గీతాహృదయమని వ్యాఖ్యాతలెవ్వరు గుర్తింపనేలేదు. సిద్ధిద్వారమగు బుద్ధియోగములేకున్న అవ్యయసాక్షాత్కారము లేదు. కామనాపరిత్యాగ యోగత్రయమునాదరించి, నేటివరకు మాటువడిపోయిన యీ గీతారహస్య బుద్ధియోగనిష్ఠకు వేదానువాదముగ ప్రథమ వ్యాఖ్యాన కర్తృత్వశ్రేయము జూఱగొన్న వీరి యపూర్వ గీతావిజ్ఞానము వాఙ్మయ ప్రపంచమున శాశ్వత విశిష్టస్థానమలంకరించుకొనగలదు. ఇందు సర్వమత సమన్వయ రూపమున నేకాయనము దర్శింపబడుచున్నది.

గీతా కాలమీమాంసలో తమోయుగ సృష్ట్యాదిగా దేవయుగాంతము వరకు మానవచరిత్ర వికాసమువివరించుట - ఐతిహాసిక సందర్భ సంగతిలో ఋషి, పితృ, దేవ, దేవయోని, మనుష్యస్వరూప విజ్ఞానమాదిగా నార్య రాజవంశవృక్షములతో సంపూర్ణ భౌగోళిక చిత్రపట స్వరూప నిరూపణసేయుట అక్షరవిద్యా రహస్యోద్ఘాటనములో

స్ఫోటస్వరవ్యంజనాదిగా శబ్దబ్రహ్మవిచారణగావించుట - సంఖ్యాసంకేతములో బూర్ణాంకమాదిగా యౌగిక సత్యస్వరూపము గణించుట - వీరి సువిశిత వైజ్ఞానిక తత్త్వపరిశోధనలకు దార్కాణములు. వేయేల, అంతిమసామాన్యమునుండి యంతిమ విశేషము వరకు వీరి కలముపోటు తాకని తాత్త్వికవిషయ మేదియులేదు.

ఆత్మ విజ్ఞాన సమస్య జటిలము; వ్యాపకము - నిర్లేపము - నిర్గుణము - సగుణము - అమృతము - ప్రాకృతము - ప్రతిశరీరభిన్నము - భోక్త - సాక్షి - తటస్థము - ఇంద్రియ సంచాలకము - బుద్ధి ప్రేరకము - పైతృకము - శారీరకము - నగు ఆత్మనుగుఱించి యనేక దర్శనవిప్రతిపత్తులు గలవు. కేవల వాదోపవాద జయాపజయములు పండిత వాగ్విలాసములు. అనుభూతియు బాండిత్యము మేళవించినపుడే జీవితపరమార్థము కాని - నీడయందు వస్తుత్వారోపణ నిష్ఫలము. ఆత్మసాక్షాత్కారము నొందనిదే బ్రహ్మజిజ్ఞాస శాంతింపదు. "ఆత్మావా అరేద్రష్టవ్యః శ్రోతవ్యః మంత్రవ్యః నిధిధ్యాసితవ్యః" - ఈ శ్రుతి లక్ష్యమునకు దగిన వీరి యంతరంగ పరీక్షాత్మకమైన ఆత్మ, బ్రహ్మ - కర్మ వివేచనము నిష్పాక్షకము, నిర్వివాదము, నిత్యసత్యము. ఇందలి అనేకాత్మవాదముతోడి ఏకాత్మవాదముచే సర్వసందేహనివృత్తియగును. జీవాత్మయన్నది ఆత్మగ్రామము కాని యొకే ఆత్మ కాదు. ఆధ్యాత్మ సంస్థయందలి ఖండాత్మలకు మూలములు ఈశ్వరుని ఖండాత్మలు, ఆయా జీవేశ్వరాత్మ వివర్తములన్నియు నిందు వివృతములై - నాస్తికవాద, కర్మసన్యాసములు నిర్మూలములు గావింపబడినవి. వాది దౌర్బల్యమే కాని వాదదౌర్బల్యము లేదనిపించు తర్కవాదముతోడి తమ్మి మొగ్గరమును భేధించి - శ్రుతి స్మృతి ప్రమాణితము, అనుభవయుక్తి తర్కదృష్టాంతాది పరీక్షితమునగు సదసల్లక్షణబ్రహ్మ కర్మవాదమునిందు బ్రతిపాదించుటకు వీరు చేసిన కృషి యెంతయమూల్యమైనదో పాఠకులే గ్రహించుకొందురు గాక!

జ్ఞాన విజ్ఞానముల యేకీకరణముతో అభ్యుదయ నిశ్శ్రేయసములు రెంటిని సాధించుట వీరి గ్రంథోద్దేశము. స్వధర్మవిచ్యుతిచే మన స్వాతంత్ర్యము శోభకంటె క్షోభకు మూలముగా బరిణమింప, ప్రజలందఱు నేడు మంచి మార్పులు కూర్పులు గోరుచున్నారు. మార్పులు కావలసినది ప్రజల మనస్సులందు గాని ప్రభుత్వమందు గాదు - దేవాత్మతో -

జీవాత్మను గూర్పవలయును గాని, వివాహచట్టముతో విడాకులచట్టమును గాదు. మన యార్థిక సాంఘిక రాజకీయ కౌటుంబిక వైయక్తిక విషమసమస్యలన్నిటికి బ్రతిక్రియా మార్గదర్శకములు వీరి కర్మయోగ వర్ణాశ్రమ సంస్కార విజ్ఞాన కృతిరత్నములు. ఇందలి కర్మతంత్ర వర్గీకరణముచే స్వయంకర్తవ్య నిర్ణయబుద్ధి ప్రబోధము కలుగును. స్వాతంత్ర్యమనగా నెవరియాత్మ తంత్రములో వారు మర్యాదగ సంచరించుటయే కాని స్త్రీ పురుషుల విశృంఖలవిహారము కాదనియు - సమత్వమనగా భిన్నత్వములో నేకత్వదర్శనమే కాని, వర్ణసంకర ప్రవర్తనము కాదనియు - అహింసయనగా ఆత్మ సంకల్పదయతోడి ధర్మరక్షణమే కాని పరహింసా సహనము కాదనియు - ఆశ్రమ నిర్వహణమనగా అవస్థానురూపతపః కర్మాచరణముతో సమాజశిక్షాప్రసారము గావించుటయే కాని, యరణ్య పర్ణకుటీర నివాసము కాదనియు - సన్యాసమనగా సత్ అగు బ్రహ్మభావములో నుండుటయే కాని కాషాయవేష జగన్మిథ్యా ప్రచారముతో బ్రపంచము నిర్వీర్యము సేయుట కాదనియు - బ్రమాణ యుక్తియుక్తముగా నెలుగెత్తిచాటు వీరి యపూర్వ వేదాంత డిండిమఘోషయే యావద్భారత ప్రమత్త ప్రజానీకమునకు శుభోదయ సూచకమైన మేలుకొలుపు! ప్రస్తుతము వివాదగ్రస్త జనాకర్షణ విషయము లగు స్వతంత్రత - సమత - అస్పృస్యత - వర్ణాశ్రమవ్యవస్థ - అహింస - సత్యము - ధర్మము - సన్యాసము - స్త్రీ స్వాతంత్ర్యము - మున్నగువాని మౌలికతత్త్వము లెఱింగి - భారతీయ సంస్కృతి స్వరూపనాశము సేయకుండుటకు దేశభాషానుభిమానులీ భగవద్దత్త బుద్ధియోగనిర్మిత వైజ్ఞానిక గ్రంధసంపుటముల నొకమారైన బఠింతురు గాక!

వీరి విషయ విమర్శనము సుసూక్ష్మము, ససాకల్యము, సర్వతోముఖము "చాతుర్వర్ణ్యం మయాసృష్టం గుణకర్మ విభాగశః" అను నొక్క గీతావాక్యమునకు వీరి వ్యాఖ్యానము కర్మయోగ వర్ణాశ్రమసంస్కార విజ్ఞానములను రెండు ప్రత్యేక సంపుటములుగా విస్తరిల్లుటయే దీని గురుత్వమునకు గుర్తు. సందర్భానుసారముగ బొదిగింపబడిన రత్నములవంటి యసంఖ్యాక ప్రమాణవచనములు వీరి సర్వంకష గ్రంధపరిశోధనకునిదర్శనములు. అందందు గోచరించు పునర్విషయావృత్తులు విభిన్న దృక్కోణభంగిమములతో"తత్తుసమన్వయాత్" అను లక్ష్యము స్ఫురింపజేయును. గుహానిహిత రహస్యగర్భిత ఛందోమయములగు వైదికతత్త్వముల వివరణము సూటిగా బొసగించు పారిభాషిక శైలీప్రవాహముతో - సర్వలోక సర్వతంత్ర

స్వతంత్రముగా - పరబ్రహ్మ విజ్ఞానరంగమున విహరించుచున్న వీరి అనుశ్రుత గీతామృతవాణి "శాబ్దేబ్రహ్మణి నిష్ణాతః పరంబ్రహ్మాధి గచ్ఛతి" అనుసూక్తిం జరితార్థము సేయుచున్నది.

ఇక బ్రస్తుతగ్రంధావతరణము :- తొల్లి వేదవ్యాసుడు సర్వభూతహితంబుగా వేదవిభాగము గావించియు - నితిహాసపురాణముల సర్వధర్మములు ప్రపంచించియు - భారతాఖ్యానముసేసియు - జిత్తశాంతినొందక - సరస్వతీ తటమున నొంటి వితర్కించి - నారదోపదేశమున లభించిన మూర్తిమద్గాయత్రీ సత్యమునకు శ్రీమద్భాగవతమునందు రూపప్రదానము గావించినట్లు - అనుశ్రుత వైజ్ఞానిక శిరోమణులగు వీరు విజ్ఞాన లక్ష్మీనారాయణీయమను పేర వేదవేదాంగ పురాణేతిహాస దర్శనశాస్త్ర వైజ్ఞానికతత్త్వములెల్ల బెక్కు సంపుటములలో బ్రదర్శించియు - బహిరంగాంతరంగ పరీక్షాత్మకముగా శ్రీమద్భగవద్గీత నాలుగు భాగములుగ విమర్శించియు - ఆత్మసంతసింపక - "సాధిభూతాది దైవం మాం సాధియజ్ఞంచ యేవిదుః" అను గీతావచనము సార్థకముగావింపని కార్యశేషముబూరింపనై - శ్రీకృష్ణుని ఆదిభౌతికాధి దైవికాధ్యాత్మిక విజ్ఞానస్వరూపములు నిరూపింప సంకల్పించి - సర్వాంతరతమ పరీక్షాత్మకమగు శ్రీమద్భగవద్గీతాచార్య విజ్ఞానమను నీ యుద్గ్రంధము నవతరింపజేసిరి.

తొల్లి దేవకీవసుదేవుల గర్భమున జనించిన శ్రీమదవ్యయేశ్వరుడగు గీతాచార్యుడే నేడు మా శ్రీవారి వాగ్గర్భమున జనియించి "సూత్రేమణిగణాఇవ" అన్నట్లు ఈ గ్రంథాంతర్గర్భీభూతుడై "గూఢోత్మా నప్రకాశతే" అని పలుకుచున్నాడు. శ్రద్ధాభక్తి విశ్వాస భావనాపటిమలతో జిజ్ఞాసువులిందు దాగియున్న దొంగను వెదికి పట్టుకొనవలసి యున్నది. "ఇహచేద వేదీదథసత్యమస్తి". విశ్వమానవజన మనోరంజనమైన సప్తశతశ్లోకమయ భగవద్గీతా విజ్ఞానామృతాస్వాదనము గావించిన రసపిపాసువులు - స్వయముగా నేపద్మనాభుని ముఖపద్మమునుండి తద్గీతలు వినిస్సృతములైనవో - యట్టి గీతాచార్యుని దివ్యమంగళరూప శ్రీ విభూతుల దిలకింప బులకింపకుందురా? అట్టి రూపలాలసులకిది యపూర్వపు రూపాదర్శ గ్రంథముగా రూపించును. అనంత బ్రహ్మాండ నిక్షిప్తకుక్షియు, సంపూర్ణ సత్యావతారుడునగు శ్రీకృష్ణు డార్య జాతికి పరమోపాస్యదైవము "అహంత్వాం సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి

మాశుచ" అని ఢంకా బజాయించి చెప్పిన భగవంతుడు మఱియెందైనగలడా? "కృష్ణస్తు స్వయంభగవాన్" తన్మూర్త్యుపాసనాగ్రంథమే యీగీతాచార్య విజ్ఞానము, శ్రీకృష్ణుని యవతారస్వరూపమెట్టిది? రాసక్రీడామర్మమేమి? ఇతని జారత్వ చోరత్వములెట్టివి? గోపికయెవరు? గోతత్త్వమెట్టిది? యోగమాయా స్వరూపమేమి? ఆయీవైజ్ఞానికతత్త్వ రహస్యములన్నియు నిందు విశదీకరింపబడినవి.

గీతయందలి "అహం" శబ్దార్థ సమన్వయమునకు వ్యాఖ్యాతలెంతో తబ్బిబ్బువడిరి. ఈ యస్మచ్ఛబ్ధ వాక్యమెలెల్ల వీరొకచో సమీకరించి - దివ్య మానుష గీతాకృష్ణ త్రైవిద్య వ్యవస్థ గావించుటచే - సర్వత్ర సామంజస్యము సాధింపబడినది. శ్రీకృష్ణుని చరిత్రములో ఈశ్వర మనుష్యభావములు రెండు గలవు. అతని మనుజసామాన్య జీవితమందఱు నెఱంగుదురు కాని - యతని యవ్యయేశ్వరతత్త్వ మెఱుంగరు. ఎఱింగినదాని నెఱింగితిననుకొనుట యెఱుంగ మియే. "విజ్ఞాత మవిజానతాం" ఇందలి నామధేయాభి జనస్థాన వంశాను క్రమాఖ్యానములచే మానుషేశ్వరకృష్ణుల సాధర్మ్యము ద్యోతకమగును. శకటాసురభంజనము - గిరివరధారణము - బ్రహ్మ గర్వభంగము - విరాడ్రూప ప్రదర్శనములు - అకాల సూర్యాస్తమయ సంఘటనము - షోడశీసహస్ర గోపీకావిహారము - మున్నగు నమానుష కృష్ణలీలలన్నియు నిందు తాత్త్వికముగా విమర్శింపబడినవి. అర్జునుని రాగద్వేషరహితుని గావించుటలో నాయన వైరాగ్యము - విద్వాంసులకే యూపిరాడని గీతోపదేశములో నాయన విజ్ఞానము - విశ్వరూప ప్రదర్శనములలో నాయన యైశ్వర్యము - పాండవ పక్షపాతములో నాయనధర్మము - భారతసంగ్రామ విజయములో నాయన యశః శ్రీలు - అచ్యుతభగసంపత్తులుగా నుగ్గడింపబడినవి. శ్రీకృష్ణుని జగద్గురుత్వ మహత్వనిరూపణ విషయములుగా నిందు బ్రదర్శింపబడిన అవ్యయపురుష లక్షణ బ్రహ్మవిద్యయు - చతుర్విధ విద్యాబుద్ధియోగము ద్వారా అవ్యయ ప్రాప్త్యుపాయము - జ్ఞాన భక్తి కర్మయోగముల యేకీకరణము సర్వకర్మ పరిత్యాగాశక్యత్వము - ఫలాసంగనిష్కామ కర్మోపాయము - వీరి యపూర్వార్థోపదేశములే!

'మాయ' అనగా మిధ్య = లేనిది, యని యందఱు నపోహపడుచున్నారు. కాని "మితిహేతువు మాయ" అని వీరు శబ్దార్ధము నిర్వచించి - తన్మాయాబలకోశములన్నియు వివరించుటచే - విశ్వనిర్మాణక్రమము విస్పష్టమగుచున్నది. క్షరజగన్నానాత్వముదోపించు యోగమాయయే అవ్యయజ్ఞానాభావ ప్రధాన హేతువు. "నాహం ప్రకాశః సర్వస్య యోగమాయా సమావృతః" అని వచించిన యోగపరమాచార్యుని యోగమాయాశక్తి స్వరూపభేదములన్నియు వీరు "సూక్ష్మయా సూక్ష్మదర్శిభిః" అన్నట్లు సంశోధించి - సంఖ్యాభూత విభాగపూర్వకముగా నేకైక సత్యమునిందు గుర్తింపజేయుట భగవంతుని బట్ట బయలుసేయుట కాదా? నవధాభక్త్యుపాస్యుడగు శ్రీకృష్ణుని నవవిధసత్యావతారములు నిందు బ్రదర్శింపబడి - ఆధి కారిక తారతమ్యానుసారముగ నేర్పడిన - భక్తియోగ తత్త్వమందలి యాహార్యారోప ప్రతిరూప ప్రతీక భావనా నిదానోపాసనా విధానములన్నియు వైజ్ఞానికముగా వివేచింపబడినవి.

ఇందలి నామధేయ ప్రదర్శనమున "యస్యనామ మహద్యశః" అన్న సహస్రనాముని నామసంకీర్తనమున, వంశ రూప గుణ కర్మ యశోగానము బఠించు పాఠకులు హరిచరణంబుల శరణంబుగొని జన్మకోటిపాతకముల నివర్తించు కొందురు. మఱియు నిందలి మానుషదివ్యకృష్ణుల రూపసామ్యమున నందనందనుని, యానందగోవింద పరంధామునిగా డెందంబున రూపొందించుకొని - ఆకారవర్ణనిరుక్తి చే నీలవర్ణుని నిత్యస్వరూపము నిలుపుకొని - వైకుంఠానంత సత్యనారాయణ పరమేష్ఠీవిష్ణువుల విరాడ్రూపసందర్శనము సేసికొను పుణ్యాత్ములు ధన్యాత్ములు. వెండియు నిందలి చతుర్విధాస్థాన విష్ణుపత్నీ శక్తులతోడి యవస్థాకర్మ సంచాలన ప్రకారంబులెఱింగి - శేష గరుడవాహనముల విశేషావగాహనములతో - లోకేశుని లోకచతుష్ట సంచారిత్వమున లోకానుభవము గడించుకొను విజ్ఞాన మూర్తులు కృతార్థులు. విశేషించి యిందలి శక్తి భావోల్లాసము మహోల్లాసముగా భాసిల్ల - "నవోనవో భవతి" గా - నవధాభక్తితో - ప్రీతిభావ మనుసంధించి - సూర్యప్రకాశ మండలారాధిత రాసావాస నివాసిని రాధారాధనంబుసేసి - మధురదర్శనుడగు మధురాపురీవిహారుని మనోహరసాక్షాత్కారము నొందు ననుభవజ్ఞుల భాగ్యమే భాగ్యము !

అర్జునునివంటి శ్రోతకు - తాను స్వయముగా వక్తయై యుపదేశించినను ఈ రహస్య విజ్ఞాన మెఱుకపడకపోగా - "దివ్యందదామితే చక్షుః" అని యనుగ్రహించి - విరాడ్రూపముతో తన్నెరుకపఱచుకొన్న గీతాచార్యుడే మనకట్టి బుద్ధి ప్రధానము గావించుగాక!

"ధియోయోనః ప్రచోదయాత్" - "కృష్ణం వందే జగద్గురుమ్".

పెంటపాడు
జయశయనైకాదశి

భక్త పరమాణువు,
శ్రీమత్తిరుమల వేంకట శ్రీనివాసాచార్యులు,
బి.ఏ.

ఓన్నమో౽వ్యయాత్మనే

వాసుదేవాయ గురవే కృష్ణాయ,

గ్రంధపరిచయము.

'మూకం కరోతి వాచాలమ్' అను వచనానుసారము శ్రీమద్గురుకృష్ణ కృపాపరిలబ్ధ బుద్ధియోగలక్షణ విజ్ఞానమున, పాఠకమహాశయులకీ గ్రంధపరిచయమించుకగా, గలుగజేయబూనితిని.

శాసన - త్రాణములు శాస్త్రోద్దేశ్యములన్నపు, డారెండును శాస్త్రాత్మకు జెందినవి; కాగా పురుషుడు శాస్త్రాత్మగా, శాస్త్రము పురముగా, నిది యొక విగ్రహరూపమగును, 'పురమునెఱుంగుట పురుషునెఱుంగుటకే' యను చొప్పున, గీతాశాస్త్రము నెఱుంగుట, తదాచార్యుని, తదాత్మను, తత్పురుషుని శ్రీకృష్ణభగవాను నెరుంగుటకే. ఆయనయే యీ గ్రంధరూపధారి.

శ్రీకృష్ణునిగూర్చి యెన్నోగ్రంధములు వెలసినవిగాని యెందును ఈ గ్రంధమునందువలె తదీయ తత్త్వనిరూపణము దుర్లభము. ప్రారంభమున మానుషావతారకృష్ణుఢుదివ్యకృష్ణుడు (ఈశ్వరకృష్ణుడు), గీతాకృష్ణుడు (అవ్యయ కృష్ణుడు) నని మూవురుకృష్ణులు చూపబడిరి. గీతయందలి 'అహం' శబ్ద మెటనెట నేయేకృష్ణుని గ్రహించుటవలన సామంజస్యము నొందగలదన్న విషయమున గీతాశ్లోకముల నుటకించుచు నందలి జటిలత సూటిగా నిరూపింపబడి నివారింపబడుటయే గాక, వాదుల శాస్త్రార్థమునెత్తుకొని వేదమందలి 'అహః' 'అహం' పదములంబట్టి, అటనట ప్రకరణాదికమువలన వ్యత్యాసములేర్పడు తీరుగూడ సోదాహరణముగ నిరూపింపబడినది. పిదప నహం శబ్దమున కవ్యయ వాచకత్వము ముఖ్యముగానెంచి, అవ్యయునకు:- జీవావ్యయుడు, ఈశ్వరావ్యయుడు, విశుద్ధావ్యయుడునని మూడు భేదములుగావించి, యీ భేదములను వేర్వేరుగ నిరూపించి, చివరకేకరూపతను బ్రదర్శింతుమనుటతో ప్రథమ ప్రకరణము ముగిసినది.

పిమ్మటిదగు మానుషకృష్ణరహస్యమను ప్రకరణమందు, మొదట మానుషావతారకృష్ణుని నామములగొన్నిటి నర్థసహితముగనిచ్చి, కృష్ణునకు నాల్గు స్థానములను జూపి, పురాణోక్త విప్రతిపత్తి పరిహారపూర్వకముగ తదీయ వంశవృక్షము వ్రాయబడినది. పిదప నాయన, మహాపురుషలక్షణములను వర్ణింప బూని, మొదట నాల్గువిధములుగ జగద్గురుత్వము గీతయందలి యనేకములగు నుపదేశ రహస్యములతో సిద్ధపరుపబడినది. తరువాత రహస్యమయములగు శాస్త్రీయవిషయము లారంభమయినవి. రెండవదగు మహాపురుషలక్షణము సత్యావతారత్వము; ఇందుకు మాయాసత్య - సంస్థాసత్య - పరసత్యములన్నవి మూడు నిరూపితములయినవి. ముఖ్యము పరసత్యము. దీని నంగీకరింపని బౌద్ధులు నిరాకరింపబడిరి. సంస్థా - మాయాసత్యముల నిరూపణ చాలా చిత్రముగ నుండును. పిదప 9 కృష్ణభేదములను నిరూపించుచు, నిర్గుణ - గుణాతీతులు కృష్ణులెట్లయిరో అద్భుతోపపత్తులతో స్థిరపరచి, కృష్ణశబ్దమునకు, అన్యత్ర దుర్లభములగు మూడు రహస్య మయార్థములు చెప్పబడినవి.

ఇక మూడవదగు మహాపురుషలక్షణ మచ్యుతభగవత్త్వము:- దీనిని సమన్వయ మొనరింపుచు, జూపిన ఆత్మయొక్క పదునారుకళలు, ఆధిదైవికాధ్యాత్మికాధి భౌతికరూపమున, క్షరపురుషుని యైదు కళల విస్తృతి, బుద్ధియొక్క సాత్వికాది రూపవివరణము, అందు నాల్గు సాత్వికరూపములు కృష్ణునందు పూర్ణప్రాప్తములు కాగా నాయన అవ్యయపురుషాభిన్నుడనుట, జీవునకు బ్రాప్తించిన బుద్ధియందలి తామసరూప పంచక్లేశవిస్తరణము, జీవునికంటె నీశ్వరునందధికములుగనున్న ముప్పదితత్త్వముల విచిత్రనిరూపణ, ఎంతయు బరిశీలింప దగినది. నాల్గవ లక్షణము పురుషోత్తమత్త్వము సంక్షేపముగానే సాగినది.

అయిదవలక్షణ మాధికారిక పురుషత్వము చాల విస్తరించినది. ఇందు ప్రజాపతిస్వరూప నిర్వచనముతో, (1) పరమేశ్వర (2) విశ్వేశ్వర (3) ఆధికారికేశ్వర (4) ఆధికారికజీవ (5) సాంసారిక జీవ (6) అగతికజీవ అను నీ యారువిధముల ప్రజాపతులు విశదముగా నిరూపితులైరి. ఇట విశ్వేశ్వర నిరూపణమున, నశ్వత్థరూపముం జూపుచు బ్రహ్మాండ పంచగోళములయు, బ్రహ్మ - ప్రకృతి - శుక్రాదులయు, సువిశద వ్యాఖ్య

గావింపబడినది. ఇందు ఆధికారికేశ్వర బ్రహ్మ - విష్ణు - ఇంద్ర - మహేశ్వరాదులను గూర్చిన వివేచనము విద్వాంసులను గూడ నాశ్చర్యచకితుల జేయజాలియున్నది. ఇది శతపథాది బ్రాహ్మణములందలి రహస్యనిష్కర్ష. నాల్గు ప్రకారముల విష్ణునియు, మహాదేవ - వ్యోమకేశ - గంగాధర - పశుపత్యాది నామములయు, తదీయోపకరణములగు చంద్ర - సూర్యాదులయు అద్భుతరహస్యములిందు గలవు. బ్రహ్మాది త్రిమూర్తుల యధికారములు, తదేకాత్మ్యము, స్పష్టముగ - నిస్సందిగ్ధముగా విశదీకృతములై, వారి రక్త - కృష్ణ - శ్వేతరూపములు వివేచింపబడినవి.

తరువాత జీవనిరూపణ మారంభమయినది. జీవేశ్వరుల యంశాశీభావమున కుపనిషత్ప్రమాణములతో నైదుపపత్తులు చూపబడినవి. ఔపాసనిక దర్శనము లందు భిన్నభిన్న భేదములు వెలసిన దిందొక్కొక్క యంశముంగొనియే. పిదప మూడు ప్రకారముల జీవులందు దంశక్రిమిమశకా, దృష్ఠిరహి, తాగతిక జీవుల స్వరూపము సంగ్రహముగాజెప్పి, రహస్యమయ సాంసారిక జీవనిరూపణ సేయబడినది. మహేశ్వరునుండి జీవుడు వెలయుటెట్లు? కారణము యజ్ఞమట! ఇందలి యజ్ఞాహుతి రహస్యవర్ణనము జూచిన నత్యాశ్చర్యము వొడమును. మానవ స్థూలశరీరమందు పితృ పితామహాద్యంశ యెంతెంత యుండును? సప్తపురుష పర్యంతమగు సాపిండ్య స్వరూపమేమి? యన్నవిషయము స్పష్టపరుప బడినది. మఱి,

ఈశ్వరుని యాధికారిక రూపములందు దేనినుండి జీవునందేయంశ వెలయునన్నది చూపుచు, జీవునందలి యనేకాత్మలు, వానికళలు వివరింపబడినవి. సత్వరజస్తమ రహస్యము వెల్లడింపబడినది. పిదప నాధికారికపురుష నిరూపణ సేయుచు, అవతారవాదరహస్యము, చెప్పబడినది. పరమేష్ఠి మండలాధిష్ఠాత, ఆధికారికేశ్వరుడునగు విష్ణుభగవానుని యలౌకికధర్మములను నిరూపించుచు, అవి కృష్ణచరిత్రయందు ప్రకటములైన విధమును మహాభారత హరివంశాదులందలి ప్రకరణము లుదహరించుట ద్వారా, విస్తరించి, యా దివ్యవిష్ణువునకును మానుషావతార కృష్ణునకును గల సామ్యము వివరింపబడినది.

ఇప్పట్టున, కృష్ణవర్ణము, వ్రజనివాసము, వేద - గో - బ్రాహ్మణ మహిమా స్థాపనము, విష్ణు - కృష్ణుల కృష్ణవర్ణత, వ్రజగోలోకతుల్యత, గోరహస్యము, మొదలగువానింగూర్చి, యనేక శంకలంబో్ద్రోలు విషయవివరణ మరయదగినది.

పిమ్మట, వేదమంత్రములందలి కృష్ణలీలాప్రదర్శనము. మంత్రభాగవత సందర్భమున, భారతవ్యాఖ్యాత శ్రీనీలకంఠు లుదహరించినవానినే, యజ్ఞపరముగ, కృష్ణపరముగ వివరింపుచు, హరివంశాదులనుండి ఆయా కథాభాగముల నుద్ధరించి చాల రుచికరముగా సమన్వయము సేయుటేగాక, కృష్ణుని షోడశకలావతారత్వమునందలి షోడశకళలేవియను శంకకు వైజ్ఞానికముగ, ఔపాసనిక సాంప్రదాయానుసారముగ, నెంతో చక్కని సమాధానము గుదుర్పబడినది.

ఇక దివ్యకృష్ణ రహస్యప్రకరణము. ఇందు, ఈశ్వరస్వరూపము అవ్యయాక్షర క్షర పరాత్పరతత్త్వములు, మహామాయా, యోగమాయా, వైష్ణవీ మాయాది రహస్య విజ్ఞానము, ప్రకృతి యొక్క పంచపంచరూపములు, స్వయంభ్వాది పంచమండలవిస్తారములు, ప్రసంగాగతములుగ ఋత - సత్యశబ్దార్థములు, నాల్గు విధముల విష్ణుమూర్తులు - వాని నాల్గు స్థానములు, అస్త్రభేదములు, రాధా, రాసలీలారహస్యమములు, అంతరిక్ష్య నిత్య రాసలీల, చాక్షుష పురుషునకు జెందిన అనుభూత విజ్ఞానము, జగత్తుపై రాసలీల ప్రభావము మొదలగు విషయము లత్యంత రహస్యములు మనోజ్ఞముగా నిరూపించిన పిదప, ప్రజాపతి సత్యవివరణముతో మరల ప్రకారాంతరముగ బ్రహ్మ - విష్ణు - శంకరులయు, వారి సరస్వతీ - లక్ష్మీ - దుర్గాశక్తులయు రహస్యములు వెల్లడింపబడినవి.

తరువాతిదగు నీశ్వరకృష్ణ రహస్య ప్రకరణమందు, నవప్రకార సత్యప్రతిష్ఠితుడగు నీశ్వరశరీరవిస్తారము, గుణ - వేద - లోక - వాగాదుల యద్భుత వివరణముతో, అంతరంగ - బహిరంగ వీర్య స్పష్టీకరణముతో వేదవిద్యాపరమ రహస్యములు ప్రకటింపబడినవి. సప్తలోకములు (వ్యాహృతులు) మూడైన విధము, జటిలవేదమంత్ర వ్యాఖ్యాపురస్సరముగ నిరూపించుచు, నేలోకము నందేతత్త్వము ప్రధానమన్నది వివరింపబడినది. బ్రహ్మనుండి ప్రపంచమెట్లు వెలసినదను, దురూహ్య జటిలసమస్య కరతలామలకము గావింపబడినది.

ఇక జీవనిరూపణమున, జీవుడీశ్వరాంశయన్నచో నాయంశలే తత్త్వములవి? అంత కంటె జీవునందలి క్రొత్త భావములేమి? జీవేశ్వరులు భిన్నులా యభిన్నులా? జీవసంస్థయందలి మనోబుద్ధి చిత్తాహంకారాది స్వరూపములెట్టివి ? యను జటిల ప్రశ్నలకు విస్తృతసమాధానము లీయబడినవి. ఇట వ్యావహారికములగు పంద్రెండాత్మల విస్తృతనిరూపణము మననయోగ్యము. జీవేశ్వరుల యారుకోశములు పదునారుకళలు, అందును, అమృత - మర్త్యభాగముల పదునారేసి కళలును చూపబడినవి. ఉపనిషత్తులందలి మూడు భూతములయు, పంచభూతములయు వివాదమునకు రహస్యమయ రోచక సమాధానమిచట కలదు. బృహదారణ్యకమందలి సప్తాన్నవిద్యయు, పశు - శుక్రాదులయు నిరూపణ, శుక్రాతి తొమ్మిదికళలు, అందలి విభూత్యవతారాదిక విషయ వివరణములు మననయోగ్య రహస్యమయము లరయదగ్గవి. పదునెన్మిదాత్మల భిన్నభిన్నకోశాది పరిలేఖలిచ్చి ఇర్వదైదుకళలుకూడ చక్కగా నిరూపింపబడినవి. జీవేశ్వరాభేదవాదము సంక్షేపించి, భేదాభేదసిద్ధాంతము విస్తృతముగావించి, యిందును, విభూతి, యోగముల రహస్యము సోదాహరణముగ జెప్పబడినది. పిదప వైకారికాత్మ యొక్క పంచవిధ ప్రపంచవిస్తృత నిరూపణ జరిగినది. తరువాత,

గీతాకృష్ణ రహస్య ప్రకరణము. గీతయందలి అహంశబ్దమున కర్థమేమి? యని యెత్తుకొని భిన్నభిన్నార్థములందలి యనుపపత్తులను చక్కగా జెప్పి, అవ్యయునే దానిచే గ్రహింపనగునని వివరింపుచు, మధ్యమధ్య ఉపనిషదాదులందలి సృష్టిప్రక్రియ, సత్య - ఆవరణ - యోగమాయాదుల రహస్యము లుద్ఘాటింపుచు అనేక శంకాసమాధానములతో అవ్యయు డహంశబ్దవాచ్యుడని స్థిరీకరించి, తదవతారము వ్రజవాసికృష్ణుడని ప్రదర్శింపబడెను. అవ్యయ ముఖ్యత నిరూపించు గీత, విజ్ఞానశాస్త్రమనియు, దర్శనశాస్త్రము కాదనియు, చెప్పుచు దర్శన - విజ్ఞానములకు భేదము నిరూపించి, ఆరెంటికిని బ్రమేయ భేదముం జూపుట యెంతో అద్భుతముగా దోచును. పిదప అవ్యయ స్వరూప ప్రదర్శనము విస్తరింపబడినది. విద్యా - కర్మా - ర్థములను ముత్తెరగుల నతని యభివ్యక్తింజెప్పుచు, అక్షర - క్షరప్రాదుర్భావము వ్యక్తీకరింపబడినది. ఇక,

శూన్య - పూర్ణస్థాన వివేకమన్నదొక మహాద్భుత ప్రసంగము, ఇందు, సంఖ్యాదృష్టాంతముచే శూన్య - పూర్ణముల యేకరూపత చమత్కారముగ జెప్పి, ఎట్లు గుణించినను, భాగించినను తొమ్మిదిసంఖ్య నశింపదనిచూపు విద్వత్కౌతుకముంగొని, బ్రహ్మ - మహామాయా - యోగమాయాదుల విచిత్ర రహస్యము వెల్లడిసేయబడినది. ఆ పూర్ణావ్యయుడే జడచేతనరూపమున బ్రకటమయ్యె నన్నదిట నొక సుందరవివరణము. ఇందు, ఉపనిషత్తులందలి గూఢ ప్రకరణములు వ్యాఖ్యానింపబడినవి. సంభవా సంభవముల మార్మిక వివేచనయున్నది. జగత్తును మిధ్యయనుటలోని మిధ్యాత్వము నొక సుందరప్రక్రియతో తెలిపి, తద్వివాదమునకు శాంతి సూచింపబడినది. ఇచటి అమృత - సత్యముల వ్యాఖ్యయు చాల రుచికరముగ నున్నద. పిదప,

నవధాభక్తిరూప నవభావములను జెప్పుచు రాధాకృష్ణవ్యాపకత్వము తెల్పబడినది. త్రివిధకృష్ణ నిరూపణము సంక్షిప్తమయినను సారగర్భితము. నవ సంఖ్య యెల్లసంఖ్యలందు వ్యాపించి యుండునన్నది అపూర్వప్రదర్శనము దాని నూతగాగొని యోగమాయా వివరణము విశదముగ సేయబడినది, చివర, మూవురు కృష్ణుల యేకతను దృఢముసేయుచు, మరల పురుషప్రకృత్యాదుల సంక్షిప్త నిరూపణతో, ఒకేకృష్ణుడు మూడు భావములచే జ్ఞేయుడు నుపాస్యుడు అని, మూవురకు భేదములేదనియు, అనగా, అవ్యయుడు, ఈశ్వరుడు, అవతార రూప మానుషాకారకృష్ణుడు నొకటేయనియు, వీరియందు భేదకల్పన మప్రయోజక మనియు, గ్రంధకర్త గారి గురుశ్రీవారి పద్యభాషతో సమాప్తిగావింపబడెను.

ఇతిశ్రీ

నర్సాపురము
ప॥గో॥ జిల్లా
జయ వ్యాసపూర్ణిమ

ఇట్లు విద్వదనుచరుడు
అమ్మనమంచి నరసింహమూర్తి
ట్రైలరున్నత పాఠశాలోపాధ్యాయుడు.

అవిఘ్నమస్తు

శ్రీరామచంద్ర

" ఓం నమః పురుషోత్తమాయ

గురవే మధుసూదనాయ"

-: విజ్ఞప్తి :-

సువిచక్షణులారా !

శ్రీమద్గురు మధుసూదన దివ్యకృపాపరిలబ్ధ విజ్ఞానవివృతిరూపమున, నా రచించిన "యనుశ్రుతి" యను విజ్ఞాన లక్ష్మీనారాయణీయమందు ప్రస్థాన మీమాంసా విభాగమందలి శ్రీమద్భగవద్గీతా విజ్ఞానమున, నంతరతమపరీక్షకు జెందిన దీ శ్రీమద్భగవద్గీతాచార్య విజ్ఞానము.

"యోహవా అవిదితార్షేయచ్ఛందః దైవత బ్రహ్మణేన మంత్రేణ
యాజయతివాధ్యాపయతి వాస్థాణుం వార్ఛతి గర్తంవాప్రతిపద్యతే"

"అవిదిత్వా ఋషించ్ఛందః దైవతం యోగమేవచ
యోఽధ్యాసయే జ్జపేద్వాపి పాపీ యాన్ జాయతేతుసః"

అను శ్రుతిస్మృతి ప్రమాణములననుసరించి ఋషిచ్ఛందో దైవతాదుల నెరుంగక చేసిన మంత్రాది జపపారాయణాదులు వ్యర్థములేకాదు ప్రమాదజనకములు ననితెలిసినపుడు శ్రీమద్గీతాపాఠకులకు ఈ గ్రంథావశ్యకతం గూర్చి చెప్పబనిలేదు. గీత సప్తమాధ్యాయమాదిగ, సిద్ధవిద్యకు జెందిన జ్ఞానబుద్ధియోగముచే సంస్కారమునాదేశించు శ్రీమద్భగవానుడు మొదట దశోపదేశములు గల ప్రకృతిపురుష విజ్ఞానోపనిషత్తునందు, పురుష సాక్షాత్కారోపయోగియగు జ్ఞానవిజ్ఞానోపదేశము ననుక్రమించుచు నెనిమిదవ యుపదేశమున నిష్కామ హృదయమున దనభక్తులు తన్నేపొందుదురని, రెండవదియగు ద్వాదశవిజ్ఞానోప నిషత్తునందు తన్నెరుంగుటకు దన్నాశ్రయించి యత్నము సేయువారికి బంద్రెండు విజ్ఞానోపదేశముల

నుపదేశించెనన్నది, మాగీతావిజ్ఞాన ప్రథమసంపుట పాఠకులకు గ్రొత్తది కాదు. ఎందుకు ? "యోగంయుంజన్ మదాశ్రయః మామనుస్మరన్ యః ప్రయాతి స మద్భావంయాతి, నాస్తి అత్రసంశయః" యని గదా! ఆయన సిద్ధాంతము? సరే, "అంతకాలేచ (లేదా) ప్రయాణకాలేపిచ" ఆయన స్మరణజ్ఞానము కలిగియుండుటెట్లు ? అందులకా పంద్రెండు విజ్ఞాన విషయముల నెరుంగవలయునని, "నమేభక్తః ప్రణశ్యతి" అనిన యాదాక్షిణ్య మూర్తి "శిష్యస్తేహం శాధిమాం త్వాం ప్రపన్నం" అన్నను నవ్వుచు (ప్రహసన్నివ) గురుశిష్య న్యాయమున కంగీకారముసూపని యాకర్మకుశలి - సమత్వ యోగేశ్వరుడు, తన యిష్టులకు, సఖులకు, భక్తులకు, ప్రియులకు, "యోగీభవ" అను నాదేశపురస్సరముగ "ఇష్టోసిమే దృఢమితి" "ప్రియోసిమే" "భక్తోసిమే సఖాచేతి" అనుచు సర్వగుహ్యతమమగు, రహస్యముగ, "మామైవేష్యసి సత్యంతే ప్రతిజానే" అని ప్రతిజ్ఞాపూర్వకముగ నుపదేశించెను.

ఏమి? పక్షపాతమా ? ఏమో ! ఆయన యన్నమాటయిది :-

"ఇదం తే నాతపస్కాయ నాభక్తాయ కదాచన
నచాశుశ్రూషవే వాచ్యం నచ మాం యోభ్యసూయతి"

ఆయీ పర్యవసానము మనస్సునందుంచి 6వ; అధ్యాయమున దొమ్మిది యుపదేశములుకల "బుద్ధియోగసాధన కర్మయోగోపాదేయత్వోపనిషత్తు" నందలి 6వ, యుపదేశమున సుగీతమయిన సమబుద్ధిత్వానుధ్యానాభ్యాస సిద్ధిం గోరువారి కీగ్రంథమించుకేని సాయపడినచో ధన్యుడనగుదుననియు, బదునెన్మిదవ యధ్యాయమున గీతాఫలశ్రుత్యుపనిషదుక్త ప్రథమోపదేశమందలి శ్రీమద్భగవవానుని ప్రతిజ్ఞాశీః పూర్వకసమ్మతికిబాత్రుడనగుదునేమో యనియు, నాశించి యీగ్రంథ గ్రథనము నాచరించితిని.

వెంటనే నా "ఏమో" యను సంశయాకూతి తొలంగునట్లు తన కరుణాకటాక్ష ప్రసారము నాపై, కాదు లోకముపై బరపినట్లు, గీత తృతీయాధ్యాయగత కర్మపరిత్యాగానౌచిత్యోపనిషత్తునందు, దన్నే యుదాహరణముగగొని యుపదేశించిన 5వ; ఉపదేశానుసారము "ఏకక్రియాద్వ్యర్థికరీ" అను నీతిమూర్తి - సర్వమూర్తి - సర్వాంతర్యామి - సర్వాతీతుడవ్యయేశ్వరుడు తనకు చిరానుగృహీతయు, తాడేపల్లిగూడెమునకు

సమీపముననున్న పెంటపాడు గ్రామవాస్తవ్యులును, సుగృహీతనామధేయులు, భగవత్తత్త్వ జిజ్ఞాసువులునగు, శ్రీమాన్ కిళాంబి జగన్నాధాచార్యులవారి ధర్మపత్ని శ్రీమతి సీతాంబ నాకస్మికముగ బ్రేరేపించి, దేవకీవసుదేవులందువలె నాపుణ్యదంపతులం దీముద్రిత గ్రంథరూపము నంగీకరించి, యవతరించెను.

ఆ దంపతులకేకైకపుత్రుడు చి॥ నరసింహాచార్యులు; ఏకైక పుత్రిక చి॥సౌ॥ సుగుణవతి; ప్రియజామాత సంస్కృతాంధ్రాంగ్ల భాషాకోవిదులు, ఆయుర్వేద విద్వద్వరేణ్యులు, బహుగ్రంధకర్తలునగు శ్రీమాన్ శ్రీమత్తిరుమల రాఘవాచార్యులవారి ఏకైక పుత్రుడు వేంకట శ్రీనివాసాచార్యులు, బి.ఏ, (వీరే యీ గ్రంథమునకు తొలిపలుకు వ్రాసినవారు) ఆయీ యుభయకుటుంబముల వారికి నాయెడగల వాత్సల్యభక్తి కుదాహరణముగ సర్వపూజ్యులగు శ్రీమాన్ రాఘవాచార్యులు నాకర్పించిన "శశికళాపద్యాంజలి" చాలును. అయినను నాయొక్క కృతజ్ఞభావగర్భితమగు వాక్యములో "చేతసాసేవ్యే, స్వస్య పదస్య దాతరి" అగు భగవానుడు శ్రీకృష్ణుడు, సేవకుడనగు నాకు "బహూనాం జన్మనామంతే" యనదగు నీ జన్మలో బ్రతిబింబన్యాయమున దనకువలె "గన్నమ్మ - పెంచినమ్మలుగ" సుగుణవతీ సీతాంబలను బ్రసాదించెనందును.

నాపై నాకుటుంబములవారి వాత్సల్యమెల్లప్పుడు నేకరసముగ బ్రసరింపజేయుచు వారికి బరంపరగ నాయురారోగ్యైశ్వర్యములతోడి తన షడ్గుణ సంపత్తి నొసంగుచు, గాపాడవలయునని, శ్రీకృష్ణభగవానునికి తన్మయపునరుక్తులతో బ్రణమిల్లుచుందును.

ఇక, గ్రంథమునకు జెందిన యొక విషయమును గూర్చి యించుక:- "జ్ఞాన, కర్మ, భక్తి యోగములం దేయొక దానినో ప్రధానముగనెంచి యదే భగవన్మతమని గ్రంథముల బెంచిన మతసంప్రదాయమువలె నిదియు నొక సంప్రదాయమన రాదా?" అని ప్రశ్న.

అభ్యంతరమేమి, మానవజన్మకున్న ప్రధానస్వాతంత్ర్యము ఏదేని, ఎప్పుడేని, యనుకొనుటకేగదా! చిత్తము ! జ్ఞానముతో బొత్తులేని భక్తి - కర్మవాదుల కీప్రశ్నాధికారముండదు కదా! ఇక కర్మ - భక్తులు రెండును కాదను కేవల జ్ఞానవాదులు "కర్మసన్యాసము మాత్రము

కర్మగాదా?" అను ప్రతిపక్ష ప్రశ్నకు నిచ్చిన సమాధానముతో బోలికగల యేదేని సమాధానము వెదకికొన వలెనని మనవి.

భక్తి యన్నది, జీవులకుజెందినది కాని, భగవంతునిది కాదు. భక్త భక్తి ఈశ్వరున కుండునన్నది వేరువిషయము. పోగా ఈశ్వరజీవుల కిరువురకును, తత్తదానురూప్యమున దప్పనివి, కాదు, తప్పనిరూపములు; జ్ఞాన - కర్మలు, ఈ రెంటను ఆనుషంగికముగ వెలయునది భక్తి. కానిండు, జ్ఞానగర్భమున కర్మ విలీనమయ్యేనా, నిర్వికల్పక "ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ, నేహనానాస్తి కించన" అది కర్మ ఘనమనదగును. కర్మగర్భమున జ్ఞానము విలీనమయ్యేనా, సవికల్పకము, "సర్వం ఖల్విదంబ్రహ్మ" అది జ్ఞానఘనమనదగును.

"యస్సర్వజ్ఞః సర్వవిద్ యస్యజ్ఞానమయంతప
తస్మాదేతద్బ్రహ్మ నామరూపమన్నంచజాయతే"

మఱి, నిర్వికల్ప సవికల్పములందలి వికల్పశబ్ద మాత్రముకూడ సహింపక, యీ రెండుస్థితులను దాటిన, అతీతస్థితి నూహించి సంతుష్టినొందబోవుచో, దానినేని భక్తి శూన్యమైన జ్ఞానకర్మ ఘనమనదగును. ఏమైనను, జ్ఞానకర్మ లెన్నడును దప్పనివి, అని ఏర్పడునప్పుడు "జ్ఞానాదేవతు కైవల్యమ్" అనుదాని కెంతో, "కర్మణై వహిసంసిద్ధి" అన్నదానికి నంతేవిలువ. అని తేలుచున్నది.

అయినను, "కర్మసంన్యాసాత్ కర్మయోగోవిశిష్యతే" అని భగవత్సమ్మతి. ఏమి? సాధకుడు బుద్ధిమంతుడు, యుక్తుడు, కృత్స్నకర్మకృత్, కావలయునని భగవానునితలంపు. ఎట్లు? "కర్మణ్య కర్మ, యః పశ్యేత్, అకర్మణిచ కర్మయః" అయినచో గాగలడు. ఇట్టి అయావిశేషముంబట్టి అకర్మ - కర్మ; స్థితి - గతి; అహస్సు - రాత్రి; విద్య - అవిద్య; అమృతము - మృత్యువు; సత్ - అసత్తు; అనబడు జ్ఞానకర్మలందు ఒకదాని విడువనైతి యగునా?

న్యాసమన (త్యాగము; విడుపు); ఆధానము (ఉంచుట); అర్పణము (ఇచ్చుట); నిక్షేపము (తాకట్టు; కుదువ); ఇత్యాద్యర్థములున్నను, సం+న్యాసము అన్నప్పుడు (విడుపు) త్యాగము, "అది కర్మలకే" యను నర్థమున వాడుకలోనికి వచ్చుట, ఆ కాలమున భగవంతుడు గుర్తింపకపోలేదు. కనుకనే ఆ శబ్దమునట్లేయుంచి, "నకర్మణామనారంభా న్నైష్కర్మ్యం పురుషోఽ శ్నుతే! నచశన్యసనాదేవసిద్ధిం సమధిగచ్ఛతి" అని ఆ యర్థమున నీసడించి, "కామ్యానాం కర్మణాం న్యాసం సంన్యాసం కవయోవిధుః" అని సంప్రదాయము నెరింగించి మఱి, "త్యాగేనైకే అమృతత్వమానశుః" అన్న శ్రుతింగొని, డీకొన్నవారికి "సర్వకర్మ ఫలత్యాగం ప్రాహుః త్యాగం విచక్షణాః" అని వివేకము కలిగించి "బ్రహ్మణ్యాధాయ కర్మాణి", "తత్కురుష్వ మదర్పణమ్" ఇత్యాదులందు, తదీయ యాథార్థ్యవివరణముసేయుట, ధ్యానదృష్టితో గమనించి "శ్రద్ధాభక్తిర్ధ్యాన యోగాదనేహి" అనుశ్రుతితో ననుసంధాన మొనర్పదగినది. కాగా,

అకర్మ - స్థితి - విద్య - అహస్సు - అమృతము - సత్తు అను జ్ఞానము, ఏకత్వమునకు జెందినదియు, కర్మ - గతి - అవిద్య - రాత్రి - మృత్యువు - అసత్తు అనుకర్మ, నానాత్వమునకు జెందినదియు, గనుక నిందు కర్మకేకృత్స్నత గూర్పవలసి యున్నది. ఎట్లు? ఆధానము, అర్పణము ద్వారా, "బ్రహ్మణ్యాధాయ కర్మాణి, సంగంత్త్యక్త్వాకరోతియః" యత్కరోషి యదశ్నాషి యజ్జుహోషిద దాసియత్, యత్తపస్యసి కౌన్తేయ తత్కురుష్వమదర్పణమ్" ఇందువలన "మయికర్మాణి సంన్యస్య" యందు "సంన్యాస" శబ్దమును, చల్లగా వ్యాఖ్యాత మయినట్లే కదా! ఇది కర్మ చేయుటవలననా? విడిచివేయుటవలననా? సిద్ధించును?

అకర్మయగు జ్ఞానమందు కర్మ యొక్క స్థితివికాసములను, కర్మయందకర్మ యొక్క స్థిత్యనుస్యూతత్వమును, అరయుచో నానాత్వ నిబంధనమగు కర్మకు కృత్స్నత్వము సహజముగ దోచును. ప్రకారాంతరముగ:-

'అస్తి' యన్న దకర్మ అది "తత్, బ్రహ్మ, ఏకము" దాని భావము తత్త్వము, కర్మ, సర్వము, అనేకము (నానా). మొదట అస్తి భావము నెరింగి, తత్త్వభావోపలబ్ధినొందుచో, తత్త్వభావమందలి అప్రసన్నత తొలంగి, ప్రసన్నత గోచరించును. దానినే సాధకుడు

"బుద్ధిమాన్ యుక్తః కృత్స్నకర్మకృత్" అయి, శాంతినొందును. "ప్రసన్నచేత సోహ్యాశుబుద్ధిః పర్యవతిష్ఠతి" కదా! ఇది యంతయు, భావనకు జెందినపని, గావున, భగవంతుడు "నాస్తి బుద్ధిరయుక్తస్య, నచాయుక్తస్యభావనా, నచాభావయతశ్శాంతిః అశాంతస్య కుతస్సుఖమ్" అని సెలవిచ్చెను. ఇచ్చట :-

"అస్తీ త్యేవోపలబ్ధవ్యః తత్త్వభావేనచోభయోః
అస్తీ త్యేవోపలబ్ధస్య తత్త్వభావః ప్రసీదతి"

అన్న, యుపనిషద్వచనమనుసంధేయము, కాగా "నేహనానాస్తి కించన" అను శ్రుతి వైశద్యముతో "ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ+సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మ" సత్యంజ్ఞాన మనంతంబ్రహ్మ+ నిత్యం విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ" అను శ్రుతులును సమన్వితములగును. (బ్రహ్మ - కర్మల సంబంధములు సవివరముగ మా ఈశావాస్య బ్రహ్మవిజ్ఞానాదులందరయ గలరు.)

ఇది ఏ సంప్రదాయమునకు జెందినదన్నను, సంప్రదాయము కలదేయనుట మాత్రము ఇష్టాపత్తియే అని మనవి. మఱి:- "ఏగతి రచియించిరేని సమకాలమువారలు మెచ్చరేకదా!" అన్నదుండనే యున్నది.

శ్లో॥ "విద్వాంసో యదిమమదోష ముద్గిరేయుః
యద్వా తేగుణగణమేవ కీర్తయేయుః
తుల్యమ్ త ద్ద్వహమనుతే మనోమదీయమ్
కష్టమ్, దద్వన్మనుతే యదాహమందః ॥

శ్లో॥ దోషత్వముజ్జ్వలగుణా అపియాంతియేషు
తైరున్నతేః కి మధవేహతిరస్కృతేః కిమ్
దోషోపియేషుగుణతా ముపయాతిభూయాన్
తేభ్యోనమోఽ స్తు సతతంభువి సజ్జనేభ్యః"

"తొలిపలుకు - పరిచయములను" ప్రేమపూర్వకముగ వ్రాసియిచ్చిన శ్రీనివాస, నరసింహమూర్తులకు సదాకృతజ్ఞుడను, వారునన్ను గురువుగనెన్నుట వారి సార్వత్రిక భగవద్భక్తి కుదాహరణము.

శ్లో॥ ఈశ్వరో జీవకళయాప్రవిష్టో భగవానితి
ప్రణమేద్దండవద్భూమావాశ్వ చండాలగోఖరమ్ ॥

అని సూక్తి కలదుగదా! ప్రత్యేక పవిత్ర దృష్టినుంచి యీ గ్రంథము నీ మాత్రము శుద్ధముగ ముద్రించి యిచ్చిన సీతారామా ప్రెస్ మేనేజరు బ్ర॥శ్రీ పోతరాజు సుబ్బారావు గార్కి వందనములర్పింతును. నా ప్రకటిత గ్రంథములంజదివి, వాత్సల్య భావమున బ్రశంసలంపిన మహోదయులకు మ్రొక్కెదను. ఆయీ మహాశయులందరియెడ "దదామి బుద్ధియోగమ్" అన్న తన ప్రతినను నెరవేర్చికొనగోరి, అవ్యయయోగేశ్వరుని పాదాబ్జములపై తలమోపెదను.

"త్వాం వినా నిస్స్వరూపోఽహం
మాం వినాత్వం కథంస్థితః
దిష్ట్యేదానీం మయాలబ్ధో
యోఽసి సోఽసి నమోఽస్తుతే॥"

"వేదజ్ఞ మావిష్కృతదివ్యశక్తిం లోకేషుగీతార్జున కీర్తిమర్చ్యమ్
ప్రద్యుమ్నతాతం సమదర్శినంచ గురుంభజే శ్రీమధుసూదనార్యమ్"

మట్లపాలెము
జయ కృష్ణాష్టమి

ఇట్లు విద్వద్విధేయుఁడు
గ్రంథకర్త

-* అభిప్రాయములు *-

శ్రీరస్తు

అనుశ్రుత వైజ్ఞానిక బ్రహ్మశ్రీ "చల్లా కృష్ణమూర్తి శాస్త్రుల"

వారికి సమర్పింపబడిన

శశికళా పద్యాంజలి

శా॥ శ్రీలక్ష్మీరమణీమనోహర శుభాంఘ్రి ద్వంద్వరాజీవ సే
వాలోలాత్ముని సంయమీశ్వరుని దివ్యజ్ఞానసిద్ధక్రియా
లాలిత్యుఁ వసుదేవనందనుఁడు చల్లా వంశరత్నాకర
ప్రాలేయాంశునిఁ గృష్ణమూర్తి నిఁ గృపన్ బాలించు వెయ్యేండ్లిలన్. 1

శా॥ లేరే మున్నిల యోగులున్ మునిజనుల్ లేరే తపశ్శాలురున్
లేరే భక్తశిఖావతంసులు బుధుల్ లేరే మహాజ్ఞానులున్
వారల్ నీవలె బంధమోక్షవిధులన్ వాక్రువ్వగాఁజాలిరే
యేరీ నీసరిసాటి పండితులు తండ్రి బ్రహ్మవిద్యానిధీ! 2

సీ॥ వేదశాస్త్ర పురాణ విపులార్థకలశాబ్ధిఁ । ద్రచ్చివిజ్ఞానామృతమును ద్రావె
దిగ్గజంబులవంటి ధీవరేణ్యులతోడ । వాదించి వడసె దుర్వారజయము
ఎవరుకోరినఁగాని యెలమితోవిచ్చేసి । జ్ఞానంబుఁదెలిపె జన్మము తరింప
భూలోకమునఁబొల్చు పుణ్య పర్వత నదీ । క్షేత్రంబులెల్ల వీక్షించి వచ్చె.

గీ॥ జ్ఞానజనకుండు సకలార్థ సాగరుండు
పుణ్యపురుషుండు భూలోకభూషణుండు
యీతపోధనుఁ బొగడంగ నాతరంబె
కలియుగంబున నిటువంటి ఘనుఁడుగలడె. 3

మ॥ శుకుఁడో వ్యాసుఁడొ ధర్మనందనుఁడొ భీష్ముండో వశిష్ఠుఁడొ యీ
యకలంకాత్ముఁడు కృష్ణమూర్తి మహనీయ జ్ఞానవిజ్ఞానబో
ధకుఁడై జన్మవిముక్తిఁ దెఱువు ప్రత్యక్షంబుగాఁదెల్పె నీ
సకలజ్ఞుఁ బురణించు మేటిగలఁడే సర్వంసహామండలిఁ . 4

చ॥ సిరులును సంపదల్ బొదలు శీఘ్రమె పండు మనోరథావళుల్
పరమ వివేకమొందు హరిపై నుదయించు నఖండభక్తి సు
స్థిరమగు జ్ఞానమబ్బు వికసించు మనోముద మీ తపస్వి మో
మరసిన సూక్తులఁ వినిన నంజలిఁజేసి నమస్కరించినన్. 5

ఉ॥ సూనృతభాషణుండు సరసుండు మహాత్ముఁడు గంగిగోవు వి
ద్యా నలినోద్భవుండు పరమార్థ మెఱింగిన భాగ్యశాలి య
జ్ఞాన తమఃపతంగుఁడు సనాతనధర్మరతుండు బ్రహ్మ తే
జోనిధి కృష్ణశాస్త్రివిరజుండు పవిత్రచరిత్రుఁ డెంతయుఁ. 6

ఉ॥ రాజుల ధర్మరాజు నగరాజుల మేరునగంబు సర్వది
గ్రాజుల శంకరుండు ఫణిరాజుల శేషుఁడువాహినీ వధూ
రాజుల క్షీరవార్థి కవిరాజుల భోజుడు మౌనిమండలీ
రాజుల శ్రీశుకుండు గురురాజుల కృష్ణుని మేలు చూడఁగఁ. 7

చ॥ సకలకళారహస్యనిధి సత్త్వగుణోదయమూర్తి వేదసృ
ష్టికిం బ్రతిసృష్టినేయఁగల సిద్ధవరేణ్యుఁడు ధర్మశాలి నా
స్తికులను దైవభక్తులుగ సేయఁగ నేర్చిన మేటియొజ్జ వి
ప్రకులవిభూషణుం డితనిప్రజ్ఞకుఁ గౌశికుఁడైనఁజాలునే. 8

ఉ॥ ఈమహనీయమూర్తి స్పృశియించుటజేసి ప్రయాగయయ్యె మా
గ్రామము పెంటపాడిచటఁ గాపురమున్న జనంబులందఱున్
గామిత సిద్ధులైరి నరకంబునకేగరు కృష్ణమూర్తి బో
ధామృత పానపావనుల నంతకుడేమియొనర్చు నెయ్యెడఁ. 9

చ॥ జననమె సంకటాస్పదము చచ్చినదాక సుఖంబులేదు చ
చ్చినను సుఖంబులేదు నరజీవికి శాశ్వత సౌఖ్యసంపదల్
జనన విముక్తి చేఁ గలుగు సాధనమంతకు జ్ఞాననిష్ట దా
నినిఁ గరుణించెఁ గృష్ణమహనీయుఁడు దేవుఁడునాఁగ జెల్లదే. 10

ఉ॥ గీతల కెందఱో మును లిఖించిరి భాష్యములెన్నియైన నా
వ్రాతలచే లభింపదు తిరంబగు జ్ఞానమువీని వాక్య సం
ఘాతముచేఁ బరాత్పరుఁడు కన్నులఁ గట్టినభంగి దోచు నీ
పూతచరిత్రు మోముగను పుణ్యమెచాలుఁ దరింపదేహికి౯. 11

ఉ॥ భూనుత పుణ్యశాలి పరిపూర్ణ కళానిధి జ్ఞానమూర్తి రా
మానుజ మధ్వశంకర మతాంతరభాష్య సమన్వయోజ్వలం
బైన యదార్థ వేదమత మందఱకున్ సుగమంబుసేసె నీ
జ్ఞానియె బ్రహ్మ విష్ణు శివ సంభృతమైన త్రిమూర్తి యౌగదా. 12

సీ॥ కాళిదాసునికంటె కళలు పెక్కులునేర్చి । దిక్కుదిక్కులకీర్తిఁ బిక్కటిల్లె
రహిని శంకర మధ్వ రామానుజులకంటె । వేదాంత తత్త్వంబు విస్తరించె
ఆత్మానుభవసిద్ధమైక్రాలు వేదాంత । విషయంబె సభలందు విశదపఱచె
తనపూర్వజన్మ వాసనఁజేసి యణిమాది । సిద్ధుల స్వవశంబుఁజేసికొనియె.

ఆ॥ పరము నిహముతోడఁ బ్రతిచేసి చిత్రించి
కనులముందుపెట్టె జనులు మెచ్చ
నిట్టి బ్రహ్మవేత్త నెదురంగ శక్యమే
యజునికైన వానియబ్బకైన. 13

మ॥ అమృతంబై సకలార్థ సాధకమునై యానందసంధానమై
రమణీయస్ఫుట వేదసారయుతమై రాజత్సభాపూజ్యమై
కుమతారణ్యదవాగ్నియై భవభయక్షోభాపనోదక్రియా
క్రమమై యొప్పెడి నీసరస్వతి జగత్కల్యాణ విద్వన్మణీ! 14

మత్తకోకిల॥ దైవభక్తిఘటిల్లు నీముఖదర్శనంబున నేరికిꣳ
తావ కాంఘ్రిసరోరుహంబులు తాకినంతనె దేహముꣳ
బావనంబగు నీదుబోధలు భావశుద్ధికి మూలముల్
దేవకీవసుదేవనందన దివ్యభక్తశిఖామణీ! 15

చ॥ పరమపవిత్రుండై నిగమపండితుఁడై బుధలోకపూజ్యుడై
సరసగుణాలవాలుఁడయి జ్ఞానసుధాంబుధి పూర్ణచంద్రుఁడై
పరగిన యీమహాత్ముపయిఁ బద్యముఁ బాడి కృతార్థయయ్యె నే
డరయఁగ నాదు వాణి బళిరయ్య పురాకృతపుణ్యమెట్టిదో. 16

పెంటపాడు
30-4-1953

ఇట్లు విధేయుడు,
శ్రీమత్తిరుమల రాఘవాచార్యులు

శ్రీ సద్గురుభ్యోనమః

బ్రహ్మశ్రీ వేదమూర్తులగు శ్రీ కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి గారు నాకు చిరపరిచితులు, గురుతుల్యులు, బ్రహ్మస్వరూప వస్తునిశ్చయ జ్ఞానసంపన్నులు. చతుర్వేద విజ్ఞానపారంగతులు. శ్రీకృష్ణతత్వమును తమయందు సంపూర్ణముగ జీర్ణించుకొన్నవారు. కనుక "బ్రహ్మశ్రీ వేదమూర్తు" లను సాంప్రదాయక గౌరవశబ్దములు వీరియందు మాత్రము పూర్ణముగ సార్థకములైనవి.

శ్రీ శాస్త్రి గారిని ప్రశంసించు వ్రాతలను వాక్యములను, వారు హర్షింపరు సరిగదా నిషేధింతురు, అని నాకు తెలియును. వారిశీలమునకిది యెంతేని వన్నెపెట్టు నంశమేయైనను వారిని గురించి కొంతైన చెప్పకతప్పదు. ఏలనన - గ్రంథకర్త వ్యక్తిత్వమును విడచి గ్రంథముండజాలదు. గ్రంథపఠనమునకు సమగ్రత సిద్ధింపవలెనన్నచో గ్రంథకర్త జీవిత

విశేషములు, ఆదర్శాశయములు పూర్తిగ నెఱిగియుండుట తప్పనిసరి. లేనిచో "గీతాచార్య విజ్ఞానము" ను ఏల రచింపవలసివచ్చెను, అని శాస్త్రి గారినే మనము ప్రశ్నింపవలసివచ్చును.

వీరిప్రతిభ అసామాన్యము. లౌకికసుఖోన్నతికై దానిని వారెన్నడూ వ్యతీతమొనర్చలేదు. భాగలబ్ధమైన ఆస్తిలో చాలవరకు గ్రంధసేకరణకై భారత దేశము నలువంకల పర్యటించుటకున్ను గ్రంధసంపాదనకున్ను వ్యయమయ్యెను. భగవత్ప్రసాదితమగు వీరి యసమాన ప్రజ్ఞయంతయు ఆభగవత్తత్త్వమును అన్వేషించుటలోనే వినియోగింపబడి కృతకృత్యతగాంచెను. ఆవిధముగా వీరిధనము, ప్రతిభ, వేయేల! వీరిజీవితమే యీ కృషికై కైంకర్యము గావింపబడెననుటలో అతిశయోక్తి లేదు.

వీరికి ఖ్యాతిలాభ పూజార్థములయందీషణ్మాత్రము వాంఛలేదు కనుకనే యిటీవల వరకు శ్రీ శాస్త్రిగారజ్ఞాతముగనే యుండిపోయిరి. వారితత్వమే అట్టిది. ఏదో యొకానొక మహత్తరశక్తి యొక్క బలవత్ప్రేరణ యుండియుండవలె. లేనిచో వీరిగ్రంధములు వెలుగు చూచియుండెడివికావని నిస్సంశయముగా నూహింపవచ్చును. వీరి రచనలు తొలుదొల్త కేవలము స్వాత్మోపకారమునకై సేకరించబడిన ముఖ్యాంశములు (Notes) గా వ్రాసికొనబడినవి మాత్రమే యైయుండి పిమ్మట "స్వయంతీర్ణః పరంతారయతి" అను రీతిగా లోకోపకారకముగా గ్రంధరూపమున వెలసినవి.

నేటి పాశ్చాత్యవిజ్ఞానము, తాత్వికజ్ఞానమునకు గాని ఆత్మోపలబ్ధికి గాని యీషణ్మాత్రము ప్రయోజన కారికాజాలదు. శ్రీ శాస్త్రిగారి విజ్ఞానదృష్టి సర్వేసర్వత్ర శ్రుతిననుసరించినది కనుక వీరు "అనుశ్రుతవైజ్ఞానికులు". వీరి కలమునుండి వెలువడిన విజ్ఞానామృతవాహిని సాధకులను గమ్యస్థానమునకు నెట్టుకొనిపోగలదనుటలో ఎట్టి సంశయము నుండజాలదు. ఎంతటి శాస్త్ర పాండిత్యమున్నను, అనుభవరూపమగు విజ్ఞానదృష్టి లేకున్నచో శ్రుతిసమన్వయము, దర్శనసమన్వయము కుదురక తీర్థమునకు తీర్థము ప్రసాదమునకు ప్రసాదము మాత్రముగనే నిలచిపోవును.

శ్రీ శాస్త్రి గారు రచించిన "భగవద్గీతావిజ్ఞానము" "ఆత్మ, బ్రహ్మ, కర్మ, విజ్ఞానము" "కర్మయోగవిజ్ఞానము" "వర్ణాశ్రమసంస్కార విజ్ఞానము" "గీతా చార్య విజ్ఞానము" అను గ్రంథములు శ్రీభగవద్గీతాశాస్త్రమునకు సంబంధించినవి. గీతకు ఎందరెందరో తమతమ మతవాదముల ననుసరించి పాక్షికముగ వ్యాఖ్యానము లొనర్చిరి. శ్రీ శాస్త్రి గారి గ్రంథముల విశిష్టతయేమి?

శ్రీ శాస్త్రి గారికి యేయొక్క మతాభినివేశమునులేదు. ప్రతియొక్క విషయమునందును, వేదముయొక్క ముఖ్యాభిప్రాయమేమో తరచిచూచుటయే వీరి జీవితాశయము. ఆ దృష్టితోనే వీరు భగవద్గీతను వ్యాఖ్యాతమొనర్చిరి. గీత యందలి ముఖ్యములగు కొన్ని శబ్దములు వేదములయం దేయర్థమున ప్రయోగింపబడినవో అట్టి సాంప్రదాయ కార్థములే భగవద్గీత నన్వయించు పట్ల స్వీకరింప దగినవనియు, అన్యార్థములు గీతనిజాభిప్రాయమును బహిర్గత మొనరింపజాలపనియు వీరిరచన ధ్రువపరచుచున్నది.

"బుద్ధియోగం దదామ్యహం" అను భగవద్వచనమును గ్రహించి ఆ బుద్ధియోగమేమో, శ్రీ శాస్త్రిగారు సంపూర్ణముగ వివరించి చతుర్విధ బుద్ధి యోగములుగా విభజించి, వాని కనువగురీతిని గీతాశ్లోకములను ఏర్చి కూర్చిరి. వేదవిజ్ఞానసర్వస్వమును పాఠకులకు దర్శింపజేసి బుద్ధియోగమును సాకల్యముగ వివరించిచూపుటయే భగవద్గీతావిజ్ఞానమను యీగ్రంథముయొక్క విశిష్టత. ఆత్మ బ్రహ్మ కర్మ విజ్ఞానమను గ్రంథములో శ్రీ శాస్త్రి గారు దర్శన సమన్వయముగావించి, ద్వాదశవాదరహస్యములను శోధించి, వివిధకోణముల నుండి ఆత్మస్వరూపనిశ్చయము గావించిరి. ఆత్మ స్వరూపమును వివరించుపట్ల శ్రీ శాస్త్రి గారు తమ యనుభవములను చక్కగా అనువదించిరి. ఎట్లు వ్రాయగల్గిరో దరూహ్యము. ఆయా అనుభవములు వాక్య రూపముధరించుట అనునది సామాన్యము గాదు. ఆ వాక్యములు కేవలము జాగ్రత్తురీయములసంధిలో వెలువడిన దివ్యవాక్కులైయుండవలెను. "కర్మయోగ విజ్ఞానము" "వర్ణాశ్రమ సంస్కార విజ్ఞానము" అను గ్రంథములు "చాతుర్వర్ణ్యం మయాసృష్టం గుణ కర్మ విభాగశః" అను గీతాశ్లోకమునకు సంపూర్ణ వివరణముగా వెలసినవని నా యభిప్రాయము. ఇక "ఆచార్యవిజ్ఞానము" గీతాచార్యుడగు కృష్ణభగవానుని స్వరూప

స్వభావములను ఆధ్యాత్మికముగ, ఆదిభౌతికముగ, ఆధిదైవికముగ నిర్ణయమొనర్చి శ్రీకృష్ణ తత్త్వమును సంపూర్ణముగ వివరించిన గ్రంథరాజము.

శ్రీ శాస్త్రిగారి గ్రంథములందంతటను వైదికవిజ్ఞానము తొణికిసలాడుచున్నది. వీరి గ్రంథములు చదివినవారికి సంకుచితమైన మతదృక్పథము నశించి సర్వమత సామరస్యపూర్వకమగు సమష్టిదృక్పథము సిద్ధించుననుట నిస్సంశయము. విశిష్టాద్వైత సాంప్రదాయకులగు పెక్కురు వైష్ణవులుగూడ తమ మతపు సరిహద్దులను దాటి శ్రీ శాస్త్రి గారి గ్రంథములయెడ అత్యంతాదరణాభిమానములు చూపి వానిని ప్రచురితములుగ నొనర్చుచుండుటయే యిందుకు తార్కాణం. అస్మదాది జిజ్ఞాసువులకు శ్రీ శాస్త్రి గారి గ్రంథము లత్యంత సహకారులైనవని చెప్పుకొనుట కెంతయు సంతసించుచున్నాము.

శ్రీ శాస్త్రిగారి గ్రంథశైలి కఠినముగనున్నదని, అటనట వినుచుందుము. చాలవరకిది నిజమే. కాని అట్లుండుటయు కొంత అవసరమేమో! తీవ్రజిజ్ఞాసి అంతమాత్రమున పరాఙ్ముఖుడుగాడు. యీ గ్రంథములు కేవలము చౌకబారు రైల్వేవాఙ్మయమువంటివి కావనియు, శ్రమపడి పఠించదగినవి కాని, చిట్టికథలు, పొట్టికథలువలె, వినోదార్థము చదివి ఆవలపారవేయునవి కావనియు గ్రహింపవలసియున్నది. శ్రమపడి చదివినవారికే ఫలసిద్ధి. అంతగా తెలియనిచో అట్టి తీవ్రజిజ్ఞాసి శ్రీ శాస్త్రి గారిని కలిసికొనియైనను విషయమును నిర్ధారణ చేసుకొనగలడు.

శ్రీ శాస్త్రిగారు ప్రకటించిన గ్రంథములయందొక్క లోపము మాత్రము నేను గుర్తించితినని చెప్పగలను. ఏగ్రంథముననూగూడ వారిఛాయాచిత్ర మచ్చుకాబడకుండుటయే ఆ లోపము. ఎప్పుడైనను వారి అసలుఫోటో తీయించుకొనియుండిరా అనుసందియము కలుగుచున్నది. ఇకముందు ప్రకటింపబడు గ్రంథములలో యీలోపము సవరణ కాగలదని ఆశించుచున్నాను.

శ్రీ శాస్త్రిగారి గ్రంథములకు నావంటివారు అభిప్రాయమిచ్చుటకు సాహసించుటయే పొరపాటేమో, కాని వారిగ్రంథములవలన విజ్ఞానాభివృద్ధి గావించుకొన్న వాడనగుటచే కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ సమర్పించిన యొకపూజాకుసుమముగా పాఠకులు దీనిని

గ్రహింపవలెనని నా ప్రార్థన. నిజముగా యోచించినచో నావంటివారే అభిప్రాయ మిచ్చుటకు తగినవారేమోకూడ. ఏలనన శాస్త్ర పండితులు భాషాసంబంధమగు, లేక (విజ్ఞానరహితమగు) శాస్త్ర సంబంధమగు లోపములకొరకు మాత్రమే వెదకి, వారివారి మతాభినివేశములనెడి, రంగద్దములతో మాత్రమే వీక్షించి యభిప్రాయములొసంగెదరు. జిజ్ఞాసి కట్టి అభిప్రాయములతో పనిలేదు. తనవంటివానికీ గ్రంధము లెట్లుపకరించినవో తెలిసికొనుట యందే ఆతడుత్సాహము చెందగలడు. కనుక నాకీయవకాశము కల్గినందు కు సంతసించుచున్నాను.

శ్రీ శాస్త్రి గారి గ్రంధములకు తగినంత ప్రచారముగాని ప్రోత్సాహము గాని లేకుండుట శోచనీయము. ఐనను ఆ చిరకాలమునే వారి మహత్తర కృషికి తగిన ఫలము మాత్రము వారికి లభింపకతప్పదు. వారి గ్రంధపఠనమువలన ఆత్మోన్నతి నందినవారి కృతజ్ఞతారూప ఫలమైనను ప్రాప్తించితీరునుగదా! శ్రీ శాస్త్రి గారి కలము నిర్విఘ్నముగా సాగి వారియనుభవసర్వస్వమును జిజ్ఞాసిలోకము తనివిదీర గ్రోలుగాక, శ్రీ శాస్త్రి గారి ఆముద్రిత గ్రంధములుగూడ త్వరలో ముద్రింపించు సావుకాశము వారికి గలుగునుగాక అని ఆశించుచున్నాను.

ఇట్లు

నర్సాపురం
21-7-1954

యిలపకుర్తి వీరవెంకటరామచంద్రరావు
B.A., B.L. (ప్లీడరు, నర్సాపురం)

బ్రహ్మశ్రీ వేదమూర్తులైన శ్రీ శాస్త్రులవారు నాకు గురుతుల్యులు. వారి "గీతారహస్యమును" (3 భాగములు) చదివియున్నాను. కొన్నిటిని వారు స్వయముగ వివరించగ వింటిని. వాటినిగూర్చి తెలియజేయు అవకాశము లభించుట భగవత్కృపయు వారి యాశీర్వచనఫలమును అగుచున్నది.

శ్రీ శాస్త్రులవారు విశేషకృషి చేసి స్వానుభవమున భగవద్గీతను అతిసూక్ష్మముగ పరిశోధించి దీనిని రచించిరి. వీరి పరిశోధనావస్తువు "విశ్వము" కావున ప్రపంచము - దేవతలు - భగవంతుడు - వీటిని సమన్వయపరచియున్నారు. అన్ని తరగతులవారికిని నచ్చునట్లు పాశ్చాత్యశాస్త్రజ్ఞానముతో సమన్వయపరచి యున్నారు. వీరి "విజ్ఞానము" చరిత్రకందని కాలమునాటిదైనను ప్రతి విషయమును అనుభవమునకందునట్లు రచించిరి.

కొందరు ఊహించుచున్నట్లు "సంస్కృతభాష" "పులి" యు, వేదాంతము "రాక్షసి" యును కావు. మరియు వేదాంతము "సోమరిసొత్తుగాని", "ముదుసళ్ల కాలక్షేపవస్తువు" గాని, "మూర్ఖుల కలహకారణముగాని" కాదు. "సహృదయుడు, సుజనుడు" అలవర్చుకొనవలసిన జీవిత విధానమని వీరుచెప్పిరి.

వీరు కనుగొనిన "సమన్వయపద్ధతి" "దేవుడు లేడు" అని అకృత్యములు చేయు నిరీశ్వరవాదులకును "ప్రపంచము మాయ" కావున "కర్మ చేయునవసరము లేదు" అను ఆస్తికులకును "పూర్వజన్మకర్మ అనుభవింపక తీరద"ను నిరాశాపరులకును, యౌవనమున కన్నుగానక చరించిన "ఆర్తులకును" ధనార్జనమున అన్యాయము చేసి, అసత్యమాడితీరవలెనను. "దురాశాపరులకును" సందేహములను విడగొట్టి మార్గమును సుగమము చేయుచున్నది.

వివిధమతములు "సాధకులకు" సోపానమార్గములు కాక "స్వభావమును" బట్టి చేయవలసిన వేరువేరు సాధనామార్గములేయనియు గమ్యస్థానములో భేదములేదని వ్రాసిరి. కాని కొన్నిటి పరిమితులను సూచించుచు, భూతదయ మితిమీరి "శత్రువునకు జోహారు చేయువరకు వెళ్ళగూడద" నియు, భక్తి - శృంగారమునకు దాసునిగ జేయగూడదనియు

తెల్పియున్నారు. ప్రతి విషయములోను వివేకమునకు ప్రాముఖ్యమునిచ్చి అనుక్షణము ధర్మమార్గాచరణమును సూచించిరి.

కొందరు రాజకీయ వాదులకు అవసరమగు రాజకీయచతురులు, దేశసేవకులు, కార్యశూరులు గతాభ్యాసముననే కాగలరని శ్రీ శాస్త్రుల వారి భావము. "గీతారహస్యము" నెరిగినవాడు "యుద్ధమునందు ధైర్యమును" శరణాగతుడగు శతృవునందు అమితఔదార్యమును చూపును. నేటి పౌరులు దీనిని అనుసరించి "నీచవర్తనమున" విముఖత గల్గి ధర్మమునందు అభిరుచిగల్గి సత్సంప్రదాయములను మరల నిర్మించగలరని తెలియుచున్నది.

వీరు వేదములలోగల "సంకేతములను" "సంఖ్యారహస్య" ములను వివరముగ తెలియజేయుచున్నారు. భగవద్గీత ఏ ఏ కోణములనుండి దృష్టిసారించి జనులనుద్భోధించినది వీరు తెల్పుచున్నారు. వీరు భగవద్గీతలోని "చాతుర్వర్ణ్యం మయాసృష్టం" అనుసూక్తిని గ్రహించి "వర్ణాశ్రమసంస్కార విజ్ఞానమును" శ్రీకృష్ణుని గూర్చి "ఆచార్యవిజ్ఞాన" మనియు గ్రంథములను రచించిరి. ఇంకను ముద్రింపవలసిన గ్రంథములు కలవు. వీరు శ్రమించి రచించిన ఈ గ్రంథములు వేదాన్త పరిభాషతోనిండి సామాన్యులకు తెలియుట కొంతవరకు కష్టమైనను, ఇంత ముఖ్యాంశములు సామాన్య భాషలో వ్రాయవలనుపడదనియు వ్రాసినను చిరకాలము నిలిచియుండవనియు తలచుచున్నాను.

శ్రీ శాస్త్రులవారు ఇంకను పలుగ్రంథములను రచించి వేదమతమును పునరుద్ధరించి, నాస్తికత్వమును పాషండత్వమును పారద్రోలుటకు తగిన ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యములను పొందుదురుగాకయని భగవంతుని ప్రార్థించుచున్నాను.

ఇట్లు విధేయుఁడు

G.S. ఆంజనేయస్వామి

ట్రైలరున్నత పాఠశాలోపాధ్యాయుడు.

I read with deep interest some books (viz. 1. Sreemat Bhagavat Geeta Vignanam, 2. Atma Brahma Karma Vignanam, 3. Varnasrama Samskara Vignanam, 4. Sreemat Brahma Vignana Parichayam) written by Anusruta Vygnanika Pandit - Challa Krishna Murty Sastri garu of Matlapalem. (W.G.Dt.) They are truly excellent series of composition from Sanscrit into Telugu, the language of the Andhra State, from the ancient most precious and sacred records - the Vedas - the Srutis of our ***Punya Bhumi***. It needs mention here that our cultural treasure - which is no other than the old writings of the Mahatmas, the Sages and the Rishis of our pious and worthy soil from centuries back, - lies mainly in Sanscrit - almost now a dead or forgotten language among the people at large. The author, however, by his hard and intellectual labour solved this great difficulty by presenting in their stead, his volumes in Telugu useful to all. A careful study of his books - I am sure - will - in no time - change the outlook of the reader and gently move him towards the path of virtue; elevate his soul and spirit and encourage him to adopt all practices, possible to make him one with God - the creator. These books which are the best productions, out of the author's Herculian toils and sufferings, for over two decades, should receive first hand attention by young and old and that every one should have, atleast a copy of any one of his books, if not all, so that every member in the family may read and thrive. More than half of the population in our state have been drifting themselves - I say unequivocaly - in the ocean of vices - uncared for - for want of proper guide - a Guru - to turn them back towards the path of righteousness. If the state has really to prosper - the people therein - should necessarily have ideas - just noble and religious. These books are the real needs of the present day. At this juncture they deserve to be patronised and shown some important place in all the libraries - State and private - for the benefit of the educated classes in our province.

Pentapadu
18-7-1954

K.J. ACHARYA
Retired Revenue Official

నాపూర్వపుణ్య విశేషమువలన గత సంవత్సరము మా పెంటపాడు గ్రామములో బ్రహ్మశ్రీ చల్లా కృష్ణమూర్తి శాస్త్రులవారి వేదాంతమహోపన్యాసములు వినగలిగితిని. వారిచే ఆంధ్రభాషలో గద్యరూపమున రచింపబడిన గీతావిజ్ఞానము, బ్రహ్మవిజ్ఞానపరిచయము

మొదలగు కొన్ని వేదాంతగ్రంథములను చదివితిని. ఆ గ్రంథమునందలి పదగుంఫనము సుప్రసిద్ధ ప్రామాణిక, పూర్వకవిపుంగవుల గద్యపద్యములయందైనను కానరాదు, వేదభాష సంస్కృతమే యయ్యును సంస్కృతముకంటే విశిష్టత్వము నలంకరించినట్లు శ్రీవారి గ్రంథ భాష ఆంధ్రమేయయ్యును విశిష్టత్వము నలంకరించినది. వారి రచనలయందలి ప్రతిశబ్దము మృదుమధురమై ఉద్దిష్టార్థప్రదాయకమై సులభగ్రాహ్యమై యున్నది. వాక్యములన్నియు బాదరాయణసూత్రములవలె క్లుప్తముగనుండి సంశయార్థములకు తావీయక పాఠకులకు కరతలామలకముగ బోధపడుచున్నవి. ఈ గ్రంథములు మానవమాత్రుడు రచించినవి కావేమో యనిపించుచున్నవి. పునర్జన్మముగాని, పుణ్యలోకములుగాని, దేవుడుగాని లేడనియుద్ఘోషించెడి కరుడుకట్టిన నాస్తికుడైనను వారివేదాంత గ్రంథములు చదివిన లేక విన్నమాత్రమున నాస్తికమతమును పూర్తిగా విసర్జించి యాస్తిక్యమునవలంబించి తీరును యిదియే వారి గ్రంథరచనయందలి గుప్త రహస్య భావము. వారి గ్రంథములన్నియు పరస్పరము పోషించుకొనుచు ప్రతి గ్రంథము బ్రహ్మయోగవిజ్ఞానసిద్ధికి మార్గదర్శకముగ నున్నదనుట నిస్సంశయము. కేవలశాస్త్రజ్ఞానముచే మానవజన్మము తరింపనేరదు. అందుకు అనుష్ఠానము ముఖ్యావసరము. అనుష్ఠానక్రమ పద్ధతులను బోధించుటలో వారి గ్రంథములను మించినవని ఇతఃపూర్వమెన్నడును లేవు. ప్రస్తుతమునులేవు. భావిలోనుద్భవింపబోవని నా వ్యక్తిగతాభిప్రాయము. దండి వంటి యుద్దండపండితులకైనను, కాళిదాసువంటి లోకవిఖ్యాత మహాకవి శిఖామణులకైనను వేదాంతఘట్టములందలి కొన్నికొన్ని క్లిష్టవిషయములు బోధపడినట్లు యుండునే గాని వాని యదార్థజ్ఞానము లభింపదు. అట్టి జ్ఞానము, ఆత్మ సాక్షాత్కారముబడసిన గురుముఖతః లభింపవలెను. లేదా అట్టి గురుదేవునిచే రచింపబడిన గ్రంథములను పఠించుటచైతనైనను లభించును. వారి గ్రంథములలో, ముందుగ, బ్రహ్మవిజ్ఞానపరిచయగ్రంథమును చదివి క్రమముగ మిగిలిన గ్రంథములను చదివినచో వేదశాస్త్ర పురాణాదిగ్రంథములు సంశయరహితముగ నర్థము కాగలవనుట తథ్యము. యిట్లు చేయుటవలన భాగవతాది పురాణగ్రంథముల విలువ హెచ్చి యవి లోకమందు విశేషవ్యాప్తి గాంచగలము. భగవద్గీత యందేమి, ఉపనిషత్తులందేమి, వేదములయందేమి పూర్వమునుండియు నేటి వరకు మతత్రయాచార్యులకు గాని,

యితరమతగురువులకు గాని, యోగులకు గాని సువ్యక్తముగాకయున్న కఠినతమ వేదాంతవిషయములను శ్రీవారిగ్రంథములు ప్రస్తావించి వేదప్రమాణములతో సరియైన అర్థములను నిరూపించుటం జేసి యా గ్రంథములన్నియు వేదములేయనుట యతిశయోక్తి కానేరదు. మహామాయ, యోగమాయ, బుద్ధియోగము, అవ్యయుడు మొదలగువాని యదార్థ రూపములను నిరుక్తి పూర్వకముగ నిరూపించి వారి పుస్తకములు మాత్రమే లోకమునకు తేటతెల్లముగ వెల్లడించుచున్నవి. భగవద్గీతతో సమానముగ శ్రీ శాస్త్రులవారి గీతావిజ్ఞాన గ్రంథము బుద్ధియోగమునకును, నవ్యయునకును విశేష ప్రాధాన్యత యిచ్చినది. కాన అది తత్త్వజిజ్ఞాసువులకు ముఖ్య పఠనీయ గ్రంథరాజమై విరాజిల్లుచున్నది. సమస్త వేదాంతవిషయములు వారి గ్రంథముల యందు సమగ్రముగ నిమిడియున్నవి. యితర భాష్యకారులకు నవగతములుగాని క్లిష్టసమస్యలకు గ్రంథకర్తలు చేసిన భావసిద్ధాంతములు వారిసోపజ్ఞకములై వేదసమ్మతములై యలరారుచున్నవి. సమస్త చరాచరభూత సకల లోకోత్పత్తికి మూలాధారమగు బ్రహ్మస్వరూప నిరూపణమును, నిర్విశేష, పరాత్పర, అవ్యయజీవాత్మల స్వరూపనిరూపణమును, మరియు ప్రప్రథమాచరణీయములైన యింద్రియ నిగ్రహ, మనోనిగ్రహ, బుద్ధినిగ్రహ, సమ్యగ్విధాననిరూపణమును ఆనందవిజ్ఞాన మనప్రాణవాగాది ప్రస్తారములును, రసబలాది ద్వంద్వప్రస్తారములును వారి గీతావిజ్ఞాన గ్రంథములలో అతివిపులముగ లిఖింపబడి సర్వసామాన్యజనులకు సులభ గ్రాహ్యములై యుండి "సర్వంఖల్విదం బ్రహ్మ" అను సూత్రోక్తి యందలి సత్యమును లోకమునకు వేనోళ్లచాటుచున్నది. లోకోత్తర మహాపురుషులగు ఈ గీతారహస్య విజ్ఞానాది గ్రంథనిర్మాతలు, వ్యాసరచిత బ్రహ్మసూత్రములనుకూడ తెనిగించినచో లోకమునకత్యంత శ్రేయస్సు చేకూరకలదు.

ఇట్లు విధేయుడు
శ్రీమత్తిరుమల రాఘవాచార్యులు

విజ్ఞానలక్ష్మీనారాయణీయమగు గ్రంథరాజము గ్రంథకర్త వాఙ్మయ సమిష్టినామము, ఇందు గ్రంథకర్త సనాతనులయట్లు ప్రస్థానత్రయమునే యాధారముగాగొనిరి. కనుక వారి

వాఙ్మయమునకు ఎట్టి అపూర్వతయు గలదని వచింపనైతిగాదు. కాని రచనయందు చదువరులకు నూతనమగు పోకడలు పొడగట్టకమానవు. ప్రస్థానత్రయమునే యాధారముగాగొన్న శ్రీ మతాచార్యులెల్లరు భిన్నదృష్టిగలవారై భిన్నమతముల స్థాపించియుండ వారి యనుయాయులును తమ మతకర్తల సాంప్రదాయము ననుసరించి భిన్నదృష్టికలిగి యుండుట సహజము - కాని మతాభినివేశులకు ఒకేమూలము నాధారముగా గొన్న మతకర్తలకు విభిన్నదృష్టులేల యేర్పడెనని వితర్కించి స్వానుభవమును పొందుటకు ఇచ్ఛ జనింపదు సరిగదా పరావహేళనమే తోచును. అయినను మతవిమర్శయొనర్చిన పండితులులేరా ? మతాభినివేశము వారిని వీడినదా? లేదు.

పోనిండు ప్రస్థానత్రయమునకు వివిధమతపోషకత్వముద్దేశ్యమందుమా? అవుననజాలము. ఆచార్యవిభిన్నదృష్టులకు కారణమేమి? ఇది ఎవరికివారే యూహించు కొనుట మేలు.

ప్రస్తుతగ్రంథకర్త యీక్లిష్టవిషయమునే పర్యాలోచించుకొని స్వప్రజ్ఞను ఈశ్వరాయత్తముగావించి, మతాభినివేశమువీడి యాప్రస్థానత్రయము యొక్క ఏకైకయదార్థభావమును సంగ్రహించి విజ్ఞానలక్ష్మీనారాయణీయ భాగములగు (1) వేదవిజ్ఞానము (2) భగవద్గీతావిజ్ఞానము (5 సంపుటములు) (3) ఈశోపనిషద్విజ్ఞానము (4) బ్రహ్మవిజ్ఞానము యిత్యాదులందు పొందుపరచి ఏకబుద్ధిస్వరూపము బ్రకాశింపజేసిరి.

విశాలహృదయులై గ్రంథపరిచయము గావించుకొనువారలకు యీ అపూర్వత గోచరముకాకపోదు. తేటతెల్లమేయగు, ఇంతేకాదు బుద్ధియోగ విశేషావిష్కారము గావించుటయు సంభవమే.

ఇట్టి విశిష్టవిజ్ఞానగ్రంథములు లోకకళ్యాణార్థము అందచేసిన మహాప్రతిభాశాలికి మాబోంట్ల ప్రశంశలతో పనియేమి? ఆయా గ్రంథపరిచయము గావించుకొని లోకము తరించుటయే వారి యభిమతము. తదాశయసిద్ధికి గడంగుటయే పాఠకుల కృతజ్ఞత.

ఇయ్యది గ్రంథమునకు చెందిన కించిద్బాహ్యాపరిచయము మాత్రమే. గ్రంథాంతర్గత విశేషములను విమర్శాపూర్వకముగా లోకమునెదుట బెట్టుట ప్రాజ్ఞులపనియని మద్విజ్ఞప్తి.

పెంటపాడు యర్రాప్రగడ రామమూర్తి

రిటైర్డు సబురిజిస్ట్రారు.

బ్రహ్మశ్రీ వేదమూర్తులగు చల్లా కృష్ణమూర్తి శాస్త్రులువారు మా పెంటపాడు గ్రామమందు గావించిన వైజ్ఞానిక మహోపన్యాసములను శ్రద్ధగా నేను వినియున్నాను. వారు ప్రచురించిన బ్రహ్మవిజ్ఞాన పరిచయాదిగ్రంథములు కొన్ని చదివితిని. నాకు తెలియనివిషయములెన్నియో వారి ప్రబోధమువలన గ్రహింపగలిగితిని. వేయేల వేదసారంబుల జవిగ్రోలవలెనన్నను శాస్త్రార్థముల తెలుసుకొనవలెనన్నను నెట్టి జిజ్ఞాసువులకైనను శ్రద్ధగా వారి విజ్ఞానగ్రంథ రాజంబులనన్నిటిని సమగ్రంబులుగ చదివియు, నందుగల సందియముల వారి ముఖతః తెలిసుకొనియు నిశ్చయంబగు విజ్ఞానంబు బడయవలసి యుండును. వారి గ్రంథములవలన లోకమునకెంతయో మేలుకలుగవలసియున్నది. కించిజ్ఞుడనగు నేను వారి విజ్ఞాన గ్రంథమండల ప్రాశస్త్యంబునెల్ల వర్ణింపదగుదునా? శుభమగుగాక తెలుగుభాషలో రచింపబడిన వారి వైజ్ఞానిక గ్రంథసముదాయమంతయు లోకమునగల సమస్త దేశభాషలలోను పరివర్తనముబొంది వారి ప్రయత్నము సాఫల్యతనొందుటకు నాయిష్టదైవమగు శ్రీకృష్ణ భగవానుని ప్రార్థించుచున్నాను.

ఇట్లు విధేయుడు,

16-7-1954 కోన రాఘవయ్యా.

బ్రహ్మశ్రీ చల్లా కృష్ణమూర్తి శాస్త్రులు గారు మా గ్రామమున కనతిదూర గ్రామవాసులగుటచే వీరిని చిన్ననాటినుండియు నేనెరిగియుంటిని. వీరు కుశాగ్రబుద్ధిమంతులు, నవనవోన్మేష ప్రతిభావిశేషశాలురు. స్వయంకృషిచే దర్శనశాస్త్ర సాంప్రదాయములను జక్కగా గ్రహించి

నిరంతరము శిష్యగణముతో విద్యావ్యాసంగమును జేయుచు కాలమును గడపువారు. ఇంకొక విశేషము సామాన్యముగా శాస్త్రములందు గృషిజేయు బండితులందుననే మునిగిదేలుచూ తదితర భాషావిజ్ఞాన గ్రంధశూన్యులైయుండుట విదితమగు విషయము. వీరటులగాక ఆంధ్రమున గాని, ఆంగ్లమున గాని, హిందీయందు గాని యిదియదియననేల అన్ని భాషలందు సమానముగా నసమానమగు బాండిత్యమును సంపాదించి "ప్రప్రేదిరేప్రాక్తన జన్మవిద్యా" యను నార్యోక్తికి లక్ష్యభూతులై పండితమన్ననల నందువారు.

వీరద్వైతవేదాంతమున మంచి పరిశ్రమజేసి గీతాశాస్త్రముపై చతుస్సంపుట యుక్తమగు గీతావిజ్ఞానమను నొక విపులమగు గ్రంధరాజమును సహృదయామోదముగా రచించిరి. గీతాశాస్త్రము శ్రుతిసమ్మతమగు ప్రమాణ గ్రంధరాజము. క్రమముగా అధ్యాయషట్కముచే, "తత్వమసీతి", మహావాక్య ఘటకతత్పదత్వంపద అసి పదార్ధములను బోధించు అష్టాదశాధ్యాయాత్మకమగునట్టి గీతాశాస్త్రార్ధతత్వమును ప్రాచీనార్వాచీన పండిత ప్రకాండులనేక గ్రంధరచనలచే నద్వైతసిద్ధాంతరూపమున దేటదెల్లముగావించి లోకమునకు మహోపకారము జేసియుండిరి. గీతాషట్కత్రయము గ్రమముగా కర్మ భక్తి జ్ఞాన ప్రతిపాదకమని గూడ గొందరు సిద్ధాంతీకరించిరి.

అద్వైతసిద్ధాంతమన గురూపదిష్టవేదాంతవాక్య శ్రవణాదులచే జీవబ్రహ్మైక్యజ్ఞానము గలిగిన పిదప వేద బ్రహ్మైక్యరూపమగు పరమపురుషార్థము సంభవించునని, అట్టి మోక్షము నిత్యమని, దానినిగూర్చి జ్ఞానమునకన్న ఇతరసాధనములు లేవనియు, 'బ్రహ్మవిత్ బ్రహ్మైవభవతి' 'నసవునరావర్తతే', జ్ఞానాదేవతుకైవల్యం', యీ మొదలగు శ్రుతులు జెప్పుచున్నవి. మోక్షసాధకమగు జీవబ్రహ్మైక్యజ్ఞానము, విహితకర్మాచరణచే పరిశుద్ధాంతః కరణగల యాస్తిక శిఖామణులకు వేదాంతశ్రవణాదులచే జనించునని, "తమేతం బ్రాహ్మణాని ని విషంతి యజ్ఞేన దానేనతపసా అనాశకేన" అని యీశ్రుతి బోధించుచున్నది.

"కర్మణైవహిసంసిద్ధిమాస్థితాజన కాదయః" అని చెప్పుటచే కర్మలకు మోక్షసాధకత్వము బ్రమాణసిద్ధమని గొందరభిప్రాయము నొందుచుండిరి గాని అట్లన వివిదిషాద్వారా

విద్యోపయోగము కర్మలకు సాధించు పైనుదహరించిన శ్రుతివిరోధము వాటిల్లును. ఇచట యుండు సంసిద్ధిపదమునకు విద్యారూప సంసిద్ధియని యర్థముచెప్పినచో శ్రుతివచనముతో నైకకంఠ్యము సంభవించును.

దానంజేసియే విద్యారణ్యులుగూడ "వేదానువచనసద్దాన ముఖధర్మైశ్శ్రద్ధయా అనుష్ఠితైర్విద్యయా యుక్తైః వివిదిషంత్యత్యంత విమల స్వాంతాబ్రాహ్మణా యద్బ్రహ్మతత్త్వమసితత్త్వం" యని శంకరవిజయమున జ్ఞానపూర్వక కర్మానుష్ఠానముచే నివృత్తకల్మషాంతఃకరణులగు మహనీయులకు వివిదిషాద్వారా విద్యాసిద్ధినిబోధించెను.

అట్టి గీతాశాస్త్రమును విమర్శించి వ్రాసిన శ్రీ శాస్త్రి గారి గీతా విజ్ఞాన గ్రంథమును స్థాలీపులాకమునజూచి యానందించితిని గాని, గొన్ని స్థలములందు క్రొత్త త్రోవలు ద్రొక్కుటచే, వారివిమర్శనలు ప్రాచీనసిద్ధాంతవాసనా వాసితాంతఃకరణ గల పండితానీకమున కాపాతతః విరుద్ధముగా దోచినను - విచారించగా నవియు బ్రమోదస్థానములగునని నాయభిప్రాయము.

శ్రీ శాస్త్రిగారు స్వాభిప్రాయోపష్టంభకముగా నితరగ్రంథములనుండి యనేక ప్రమాణ వచనములను సేకరించి వ్రాసుటచే వారి సంస్కృతవాఙ్మయ పరిశ్రమ యసాధారణమని పాఠకులకు తోచకమానదు.

ప్రసక్తానుప్రసక్తిగా విమర్శనాపద్ధతులు నడచుటయే, వీరి గ్రంథమింతగా విస్తృతి చెందుటకు మొదటి కారణము. అంతమాత్రమున విమర్శనశాఖా చంక్రమణగా యున్నదని చదువరులు యంతమాత్రము తలుపరాదు. సామాన్యముగా విపులమగు గ్రంథపఠన విసుగును బుట్టించక మానదు. శాస్త్రి గారి గ్రంథమెంత విపులమయి యున్నను, అమూల్యమగు సకలశాస్త్ర పురాణేతిహాసాది రహస్యములెన్నియో ఇందుదహరించుటచే, అయ్యది పాఠకులను మిక్కిలి యాకర్షించి పఠనాసక్తి చిత్తులనుగా జేయున్నదని జెప్పవచ్చును.

శ్రీ శాస్త్రిగారిటులనే దురవగాహమగు వ్యాసాది దర్శనార్థతత్త్వమును సుబోధముగా విమర్శించి లోకోపకార మొనరింప మిక్కిలి ప్రార్థితులు. కడుదీక్షతో నట్టి విమర్శనలు

వ్రాయుటకు తగిన అయురారోగ్య భాగ్యమును చేకూర్ప నాసర్వేశ్వరుడనుగ్రహించుగాక!

న్యాయాచార్య

16-5-1949 వేదాంతం శేషయ్య శాస్త్రి

GANTI SURYANARAYANA SASTRY,
Simhachalam (Vizag Dist.)
Editor :-
Sringara Grandhamala
Kalyani (Monthly) & Telugu Jenda (weekly)

వేదవేదాన్త విజ్ఞాననిధి, బ్రహ్మశ్రీయుత చల్లా కృష్ణమూర్తి శాస్త్రులవారు, సుమారు పాతికసంవత్సరములు వేదాన్త మహోదధిని మధించి, యందు యమృతపూరమును సేకరించి, యవ్యయాక్షర విరాడాత్మోపలబ్ధికి, వేల్పు వెలుగుల తెలుగుగుండెలలో నణగిమణగియున్న పరమాణురూప పరమాత్మ స్వస్వరూప జ్ఞానోపస్థితికి - "శ్రీమద్భగవద్గీతా విజ్ఞానము" అనుపేరిట నొక మహత్తర గ్రంధరాజమును రచించి, యాంధ్రభాషాయోషకు సమర్పించి ధన్యులయిరి. ఇంక ననతికాలముననే, ఆత్మ-బ్రహ్మ-కర్మ, కర్మయోగవిజ్ఞాన గ్రంధములు రెండు వెలువడనున్నవి. వీరు కావించిన పాతిక సంవత్సరముల వేదాన్త విజ్ఞాన కృషి ఫలితముగ, పాతికవందల అచ్చుపుటల గ్రంధము సిద్ధమైయున్నది. ఈ యిరువదియైదు తత్త్వముల నతిక్రమించినకదా యిరువదియారవతత్త్వ సంగ్రహణభాగ్యము. వీటి నతిక్రమించుటకు, తద్భాగ్యలబ్ధమునకు, విజ్ఞానాభిమానులు, విజ్ఞానవేత్తలు, తగు ప్రయత్నములను గావింపవలయును. అక్షర విరాడ్రూపము, శాశ్వతము, అవ్యయము, తత్ఫలము మహానంద సంధాయక మనుట సకలజనవేద్యము.

ఈ ఉపనిషత్సార పరిప్లావిత గీతావిజ్ఞానగ్రంధరాజము, శ్రుతి, స్మృతి, పురాణేతిహాస ప్రమాణోపబృంహితమై - ఆర్షవిజ్ఞాన ప్రజ్ఞామనోజ్ఞమై - గతానుగతిక విమర్శన ప్రదర్శనపటిష్ఠ

విదూరమై యుండుటయే గాక, ఇంతదనుక నెవ్వరును, యెచ్చటను, యెప్పుడును, కనివినియెరింగి యుండని యపూర్వ విషయపరంపరను, నవ్యపద్ధతిని, హృద్యముగ విమర్శించి, ప్రదర్శించి, మించి యున్నది. ఇందలి సాంస్కృతిక, త్రైలింగికపదవాక్య విన్యాసములు సుగమార్ధబోధకములు - సులభగ్రాహ్యములు. ఈ గీతావిజ్ఞానదివ్యజ్యోతి, విమర్శ విజ్ఞానప్రజ్ఞతో దురవగాహోపనిషద్విద్యా మహారణ్యమును బ్రవేశించి, పరమార్ధ రహస్యరశ్మిజాలమును, అహస్థానమధిష్ఠించిన, అధ్యతనకాలీయుల హృదయకుహరముల యందు వెదజల్లుచున్నది.

భారతరణరంగమున ప్రణవాత్మకుడగు శ్రీకృష్ణభగవానుడు "శిష్యస్తేహం శాధిమాం త్వాంప్రపన్నం" అనిప్రార్థించిన పార్థునకుపదేశించిన ప్రజ్ఞాన విజ్ఞానమే "భగవద్గీత" యై వెలసినది. ఇది మహాంభోనిధివలె గంభీరము, అనంతము. ఇందనేక మార్గముల ననేక విజ్ఞానవేత్తలు, అనేక రాజర్షులు, అనేక యోగివర్యులు, జని, జని, తుదినిగానలేక తమ తమ హృదయపాత్రలయందు పదిలపరచిన పరమాత్మ జ్ఞానసారసుధారసమును సూత్ర రూపముగను, భాష్యరూపముగను, ఆగామిని యాముష్మిక ఫలకాములకు అమర్చియుంచిరి. వారి భావములను, అర్థగాంభీర్యమును గ్రహించగలిగిన ప్రజ్ఞానిష్ణాతలు కొందరందందు గలరు. వారినటుండనిండు. మిగిలిన జనసామాన్యమునకు అద్వైతసిద్ధిని కలిగించుటకీ గీతావిజ్ఞానము మార్గదర్శికాగలదు.

ఆస్తికప్రవరులెల్లరు, యందలి భగవద్గీతానిర్వచనమును, భారతదేశ స్వభావ యాథార్థ్యమును, కర్మ, జ్ఞాన, భక్తియోగ సంయోగసమీక్షను, జీవాత్మ - పరమాత్మ జ్ఞానవిలసనములను, కార్యకారణ భావావచ్ఛిన్న కర్మి, ధర్మి ప్రక్రమప్రమాణ ప్రశస్తిని, ముఖ్యముగ పఠించిన, విజ్ఞానఖనులై, ఆత్మవిజ్ఞానధనులై, పరమాత్మ విజ్ఞానఘనులై, ఆముష్మిక ఫలభాక్కులగుదు రనుట నిర్వివాదాంశము. వేద విజ్ఞాన విషయవిమర్శకు అగ్రతాంబూలము శ్రీ శాస్త్రులవారిదగుటచే నిచ్చట విషయపరామర్శనముచేయ విరమించితిని.

కృతికర్తృ శ్రీ చల్లా కృష్ణమూర్తి శాస్త్రులు గారు విజ్ఞానకోశములను ఆంధ్రమహాజనుల కొసంగుటకు గాను, సర్వేశ్వరుడు వారికి దీర్ఘాయుష్యమును, నిరోగారోగ్య భాగ్యమును ప్రసాదించుగాక! అని యాపరమాత్మను ప్రార్థించుచున్నాడను.

మకాం-
రాజమండ్రి
30-1-1949

ఇట్లు
విద్వజ్జన విధేయుడు,
గంటి సూర్యనారాయణ శాస్త్రి

Ubhayabhashapravina
MADDURI GANESWARA RAO, M.A. B.Ed.
Sanskrit Lecturer,
W.G.B. College, Bhimavaram

శ్రీ వేదమూర్తులు బ్ర. శ్రీ చల్లా కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి గారు రచించిన గీతావిజ్ఞానమును, ఆత్మ, బ్రహ్మ, కర్మ విజ్ఞానమను రెండవ పుస్తకమును నేను సమగ్రముగాఁ జదివితిని. గీతయందలి అధ్యాయములు లేక యోగవిభాగములు అర్జునకుపదేశించు కాలమునందే చేయబడినట్లు గీతయందలి భగవద్వాక్యముల వలననే తెలియుచున్నది. "సంన్యాస కర్మయోగశ్చ నిఃశ్రేయసక రావుభౌ, ఏషతూద్దేశతః ప్రోక్తోవిభూతేర్విస్తరోమయా"

మొదలగు వాక్యములు పై విషయమునకు దార్కాణములు. కాని శ్రీ కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి గారు వారికింగల సహజ విమర్శనాజ్ఞానమున బరిశీలించి బరిశీలించి గీతావిభాగమును వేరొక విధముగా జేసియుండిరి. దీనివలన గీత యందలి విషయమున కెంత మాత్రమును భంగము లేదు సరిగదా యట్టి విభాగము శ్రీ శాస్త్రి గారి సునిశిత శేముషీపాటవమును వెలిబుచ్చుచున్నది. తాము నిర్ణయింపదలచిన విషయములను గేవలము యుక్తి యుక్తములైన పొడిమాటలతో గాక వేదపురాణేతిహాసములనుండి దృష్టాంతపూర్వకముగా

సమర్థించెడి వారిప్రజ్ఞ ప్రశంసనీయము. వారుదహరించిన వివిధ వాక్యములు వారికిగల వేదాంత పరిజ్ఞానము, శాస్త్రపరిచయము స్పష్టపరచుచున్నవి. గీతాంతర్గత భావజిజ్ఞాసులకు వీరి గ్రంథములు మహోపకారమొనర్చును. లోకకల్యాణమునకై శ్రీకృష్ణమూర్తి శాస్త్రి గారికి కృష్ణ భగవాను డాయురారోగ్యముల నిచ్చుగాక.

ఇట్లు

మద్దూరి గణేశ్వర రావు

శ్లో॥ శ్రీమద్గీతామహాం భోధికర్ణధార ధురంధరమ్ ।
ధీరం చల్లావంశ పయఃపారావారసుధాకరమ్ ॥ 1

కృష్ణమూర్తి శాస్త్ర్యాహ్వాయం సర్వశాస్త్ర విశారదమ్।
వందే యోగవిదాంవరం గురువర్యమహోదయమ్ ॥ 2

శ్రీమద్భగవద్గీతాఖ్య క్షీరాబ్ధి మథనోధృతమ్ ।
జిజ్ఞాసూనాం ప్రబోధనం యోదదౌ విజ్ఞానామృతమ్ ॥ 3

సో చల్లావంశభూషణో బుధజనసంతోషణః ।
కృష్ణమూర్తి శాస్త్రీ సుధీర్జయతి భూసురాగ్రణిః ॥ 4

చతుర్విధౌ విద్యాయోగౌ భగవతాఽర్జునాయోక్తౌ ।
సంప్రదాయసంఛాదితౌ యేనసువిశదీకృతౌ॥ 5

సో చల్లావంశమండనో శాస్త్రవిరోధిఖండనః ।
కృష్ణమూర్తి శాస్త్రీ పూజ్యోజయతి పండితాగ్రణిః ॥ 6

ధర్మసంమూఢచేత సాం ప్రజానాంతు ప్రబోధాయ ।
బుద్ధియోగం రాజర్షీణాం యోదదౌవిపులీకృతమ్ ॥ 7

సో చల్లావంశమోదకో గీతారహస్యోద్దీపకః ।
కృష్ణమూర్తి శాస్త్రీ లోకౌజయతి వేదవిత్తమః ॥ 8

కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి కృతముత్తమం గీతావిజ్ఞానమ్ ।
ఆంధ్రలోకప్రబోధకం స్యాదారవీందుతారకమ్ ॥ 9

ఇత్యాయుర్వేదాధ్యాపకో భారతీతీర్థ పండితః।
కలిదిండి బాపిరాజః వైద్యో వైద్యశిరోమణిః॥

విరోధి సం॥ జ్యేష్ట శు 13
గురువారం

రామరాజుపేట
భీమవరం

"వ్యాకరణకేసరి" "ధర్మోపన్యాసకేసరి" "అభినవపండితరాజ" బ్రహ్మశ్రీ పుల్య ఉమామహేశ్వర శాస్త్రి గారు, ముంగండ, తూ॥ గో॥ జిల్లా.

అనేక నమస్కృతులతో వ్రాయునది. తాము దయతోనంపిన "గీతా విజ్ఞానగ్రంథ" మందినది. మొదటి ప్రకరణము మాత్రమే జూడగలిగితిని. అతి విస్తృతముగ ననేకాపూర్వాంశములతో బృహద్విమర్శపూర్వకముగ మీ గ్రంథమలరారుచుండుటచే నొక్క పర్యాయ మామూలచూడముగ జదివి, నా యభిప్రాయ మొసంగదలంచుటచే నింతయాలస్యమైనది. శరీరమనారోగ్యమున నశక్తమయియుండుటచే బూర్వమువలె వెనువెంటనే యేపని చేయలేకుంటిని, శ్రీమదాచార్యాది సిద్ధాంతాదివిమర్శలతో గొన్ని క్రొత్త పోకడలతో గూడనున్న యీ బృహద్విమర్శగ్రంథము విబుధవరేణ్యులకు మార్గదర్శకముగ నుండునని తోచెడిని. కర్మ, భక్తి, జ్ఞాన, సముచ్చయసిద్ధాంత ప్రతిపాదకమేమోయని, తోచెడిని

సన్యాసికి గూడ దండతర్పణాది కర్మకలాపము కూడ విహితమై యాచారమున నున్నదిగదా!

చిత్తగించవలెను,

ఇట్లు భవదీయుడు.

పుల్య ఉమామహేశ్వర శాస్త్రి.

"వేదశాస్త్రవిశారద" కఱ్ఱా అగ్నిహోత్రశాస్త్రిగారు, " లూటుకుఱ్ఱు, తూ॥గో॥జిల్లా.

శ్రీ వే॥ బ్ర॥ శ్రీ చల్లా కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి గారి దివ్యసన్నిధికి కఱ్ఱా అగ్నిహోత్రశాస్త్రి నమస్కృతి సహస్రపూర్వక విజ్ఞాపన.

తమరు శ్రమకోర్చి చేసినవిమర్శ చాతుర్యచర్చ నుతించుటకు సహస్రశీర్షుడగు అనంతునకే అది యసాధ్యమని నా హృదయానందపూర్వక విశ్వాసము. తమవిమర్శ శ్రమనున్నూ, శ్రీ మ॥సూ॥ శా॥ వారు దిగ్దర్శనముగా వ్రాసిన పీఠిక నున్నూ, తహవేల్ వేసిచూడగా తమ వినయవినమితోత్తమాంగ వందనములు సంధ్యావందనాదికమువలె దమకర్తవ్యతను దెలుపుచున్నవేమో అని తోచుచున్నది. ఈ రోజుపూట అవకాశములో దమ విపులవిమర్శనంతను జూచుట కవకాశములేక, స్థాలీపులాక న్యాయముగనే చూచి, పంచమైతిహాసిక సందర్భ సంగతిని మాత్రమే సమగ్రముగ జూడగల్గితిని. కాని ఆ ఐతిహాసిక చరిత్రలు కూడ వేదములోగల ఆర్షీ, దైవీ, బ్రాహ్మీనామక భాషాత్రయము యొక్క వైభాషికశబ్దానుకరణ రూపములగు చరిత్రాభాసలై ఆయా ఉపాసనామార్గము లందు సిద్ధహస్తులైన నటకులవలె భారతభూరంగమం దభినయించి, చూపుట కవతరించినట్లు భగవద్భాగవతావతారపురుషుల యొక్క చరితములనియే నా యూహ, కాని ఇంతమాత్రముచే భారతభూచరిత్రలసలే, లేవని చరిత్రలకు టోపీ పెట్టునట్టి పాపినిగాని, కృతఘ్నుడనుగాని

కాననియే విన్నవించుచున్నాను. అందులో దమ విమర్శపద్ధతి చారిత్ర పరిశోధనాపద్ధతితో బ్రత్యన్ముఖమైనదేమో, అని కొంత సంశయము కలుగుచున్నది. కారణమేమన, భారతభూమిలోని భూతపూర్వములే గాక, వర్తమాన భావికాల క్రియామానచరిత్రము లన్నియూ మృగ్య, మధ్యస్థ మాతృమానమేయములై సి.ఐ.డి. పోలీసు చర్యలవలె శబ్దాను కృత చరిత్రాభాసములనియే, నాఅంతరాత్మ విశ్వాసము. ఇంతకూ సావకాశముగ తమ గీతావిజ్ఞానముజూచి కాలాంతమందు దర్శనము చేయుదునని విన్నవిస్తూ ఇప్పటికి గలిగిన యానందతరంగమును దిగ్దర్శనము చేయుటకు ఈ కార్డును వ్రాసుకొన్నాను.

చిత్తగించవలెను.

క॥ అ॥ శాస్త్రి

జటావల్లభుల పురుషోత్తము M.A. గారు లెక్చరర్,

S.R.R. & C.V.R. కాలేజీ, విజయవాడ

నమస్కారములు,

తాము పంపిన శ్రీమద్భగవద్గీతావిజ్ఞానము చదివినాను. జిజ్ఞాసువులు, ధార్మికులు, ముముక్షువులు, తెలిసికొనవలసిన విషయములనేకములు, బహు శాస్త్ర గ్రంథములనుండి, యుదాహరింపబడి యందు సర్వజనసుబోధములుగ వివరింపబడుటయే గాక తత్త్వాన్వేషణ పరాయణులకిందు పారమార్థిక నూతన దృక్పథములు కూడ గోచరించుచున్నవి. మీ ప్రతిభా, పాండిత్య పరిశ్రమలకు పూజ్యులైన స్వర్గీయ శ్రీ ఓరుఘాగారి చిరకాలార్ష విజ్ఞాన కృషికిని సమ్మిశ్రిత ఫలమైన యీ గ్రంథము వంటివి యింకను కొన్నిటిని మీరు వెలువరింతురని తెలిసికొనుటకు మిక్కిలి సంతసించుచున్నాను. తమ సంకల్పము నిర్విఘ్నముగ నెరవేరుట అనగా ఆర్యవిజ్ఞాన వ్యాప్తియు, సనాతన ధర్మప్రచారము నగుటచే నేను మీ యుద్యమము కొనసాగుటకై భగవంతుని ప్రార్థించుచున్నాను.

చిత్తగింపుడు

జటావల్లభుల పురుషోత్తము, M.A.

"ఉభయభాషాప్రవీణ" P.O.L., "గాయకశిరోమణి", గోనెళ్ల రామమూర్తి శాస్త్రి గారు,
*ఉండి, ప॥గో॥జిల్లా

శ్రీమద్భ్యోగీతాచార్య పురుషేభ్యః నమోవాకపురస్సరం రామమూర్తి శాస్త్రిణా లిఖితాలేఖా.

ధర్మనామకం పురుషమధికృత్య భవద్భిప్రేషితః ధర్మ ప్రతిపాదకః గ్రంధః సాదరంమయాస్వీకృతః అవలోకితశ్చ అమూలాగ్రం. అహంప్రాగేవ అజ్ఞాసిషం కిమప్యసాధ్యం సాధయిష్యంతి భవంత ఇతి. తథైవ తదేవాసీత్.

మహాన్ విషయః స్వీకృతః పరేషాందురవగాహం గీతారహస్యం సువిస్పష్టం ప్రాకరణికవిషయ విభాగపూర్వకం సప్రమాణం ఉద్ఘాట్యభవద్భిః ఉపకృతాః జిజ్ఞాసవః భవతాం సహజప్రతిభావ్యుత్పత్తీ మమ అతీవహృదయందమే. పూర్వాపరసందర్భ నిరూపణే తత్ర తత్ర భవద్భిః కృతం అవతారికా నిరూపణంచ సమన్వయపుష్టిద్యోతకాని, స్వీయమితవచనానిచ విశేషార్థస్ఫోర కాణి సూత్రాణీవ అతితరాంతృప్తిం జనయామాసుః మంధాచవేనేవ భవద్భిః గీతాతత్త్వనార్థిః మధితః సంపాదితంచ గీతాజ్ఞానామృతం. పిపాసాకులితాః జిజ్ఞాసవః పిబంతు వినావిలంబం.

బోద్ధారోమత్సరగ్రస్తాః ఇత్యేతచ్ఛ్రూయతేచ సర్వదా, నతాన్ ఉద్ధిశ్య కరణీయం. ఆలోచనయావాఅస్తి వర్తంతాం తాదృశాః పరప్రత్యయనేయ బుద్ధయః. యదితే జిజ్ఞాసాకులితాః. అవలోకయంతు తదాజానంతు సప్రమాణంవా, ఉతప్రమాణరహితంవా కేవలవిషయభోగపరాణాం, పండితలేపభాషాభిరతానాం హృదయేషు మృగ్యః వాస్తవికః సంస్కారః బహూనాం జన్మనా మంతే భగవత్కటాక్షేణలభతే శేషంకోపేన, ఇత్యత్రశ్లేషితః ఇతిమన్యే ప్రశంసనీయాశ్చతే విపక్షిణః తన్మూలాదేవశక్తిః ఆవిర్భవతి చవర్ధతే వ్యాప్నోతి సర్వత్ర ప్రథమషట్కమేవ జ్ఞానషట్కమితి భవదీయమతావిర్భావః కృతః సప్రమాణం. భవాదృశైః

ప్రతిభాసంపన్నైః కృతం సౌకర్యం అనుభవంతు సౌలభ్యతత్పణః ప్రాజ్ఞాః ఇతిమమహార్ధికాశయః మధుసూదన దేశికవరేణ్యా, దార్శనిక జ్ఞానసింధవః అత్రపరమం ప్రమాణం ఏతదనుబంధ మనుపదమేవ ఛందో రూపేణ విరచ్య ప్రేషయిష్యామి.

నమస్తుభ్యం - శుభంభూయాత్

గోనెళ్ల రామమూర్తి శాస్త్రి

"భాషాప్రవీణ" కేశరాజు వెంకటనృసింహ అప్పారావు,M.A. గారు

ప్రిన్సిపాల్ ఆంధ్రగీర్వాణ విద్యాపీఠమ్, కొవ్వూరు, ప॥గో॥ జిల్లా

ఆర్యమహాశయులకు ప్రణామములు.

తాము గీతా విషయములో జేసిన పరిశ్రమ అద్భుతావహము, శ్లోక సంఖ్య యందు గూడ నింత గూఢార్థమున్నట్లు అధునాతనులలో సుప్రసిద్ధవ్యాఖ్యాత యైన తిలక్ మహాశయుడు గూడ జెప్పినట్లు లేదు. అన్నిటికంటె తమ గ్రంథమున విశిష్టముగ నెన్నదగినది విశ్లేషణాత్మకమైన విషయ నిరూపణము. ఇతర దర్శనములతో బోల్చిన తులనాత్మక విచారము. గీత కేవల ముపనిషత్సారమేకాక, విశిష్టమైన యొక యుపనిషత్తుగ తాము నిరూపించుట తమయందుగల మౌలికతను తెలియజేయుచున్నది. మన యార్యవిజ్ఞానము యొక్క పునర్జీవనమునకిట్టి మౌలికమైన విశదీకరణము లెంతేని యావశ్యకములు. తామింకను ఇట్టి గ్రంథరాజముల బ్రకటించి ఆంధ్రసరస్వతి నలంకరింతురుగాక!

చిత్తగింపుడు

ఇట్లు

కే.వె.నృ. అప్పారావు, M.A.

శ్రీమద్

భగవద్గీతాచార్య విజ్ఞానమ్

"సాధి భూతాధిదైవం మాం
సాధి యజ్ఞంచయేవిదుః
ప్రయాణకాలేఽపిచమాం
తేవిదుర్యుక్త చేతసః"

కర్త

చల్లా కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి.

కృష్ణ త్రైవిధ్యనిరుక్తియను,

ప్రథమ ప్రకరణమందు

జిజ్ఞాస విషయసంగ్రహము

అస్మచ్ఛబ్దము

~~~~~ o ~~~~~

1. మానుషకృష్ణపరము
2. ఈశ్వరకృష్ణపరము
3. అవ్యయకృష్ణపరము
4. మానుషేశ్వర సాధారణము
5. మానుషావ్యయ సాధారణము
6. మానుషేశ్వరావ్యయ సాధారణము
7. మానుషకృష్ణవాదుల యుక్తులు
8. ఈశ్వరకృష్ణవాది యుక్తులు
9. అవ్యయకృష్ణవాదియుక్తులు
10. మూడు పక్షములందును విప్రతిపత్తులు
11. మానుషకృష్ణుని అవ్యయాత్మయందన్నిటికి సామంజస్యము
12. కృష్ణత్రైవిధ్య సిద్ధాంతము
13. జీవావ్యయ - ఈశ్వరావ్యయ - విశుద్ధావ్యయులను బేధముచే కృష్ణత్రైవిధ్యము.

~~~~~

ఓమ్ !

నమఃపురుషోత్తమాయ

గురవే మధుసూదనాయ.

శ్రీ
మద్భగవద్గీతాచార్య విజ్ఞానం

~~~~~~~~~~ ~~~~~~~~~~ ~~~~~~~~~~

ఇందు ప్రకరణములు అయిదు :- (1) కృష్ణ త్రైవిధ్య నిరుక్తి (2) మానుషావతార కృష్ణుడు (3) దివ్య కృష్ణుడు (4) గీతాకృష్ణుడు (5) కృష్ణత్రయైకాత్మ్యమ్ - ఇందును,

1. కృష్ణత్రైవిధ్యనిరుక్తి

ప్రథమ ప్రకరణము.

శ్రీమద్భగవద్గీతయందు బ్రయోగింపబడిన "అహం" శబ్దమునకు బ్రతిపాద్యమగు నర్థమేమి? యను విషయమందు అనేక సంశయములు కలుగు నవకాశములున్నట్లు ఈ క్రింది యుదాహరణములవలనఁ దెలియవచ్చును.

మానుషావతారకృష్ణుడు

(1) యేమేమతమిదంనిత్యం అనుతిష్ఠన్తిమానవాః

(2) యేత్వేదభ్యసూయంతో నాను తిష్ఠన్తిమేమతం
~~~~~~~~~~

(3) సఏవాయంమయాతేఽ ద్య యోగఃప్రోక్తః పురాతనః
భక్తోఽ సిమేసఖా చేతిరహస్యంహ్యేతదుత్తమం.

(4) బహూనిమేవ్యతీతాని జన్మానితవచార్జున
తాన్యహంవేదసర్వాణి నత్వంవేత్థపరంతప !

(5) అసంయతాత్మనాయోగో దుష్ప్రాప్య ఇతిమేమతిః

(6) జ్ఞానంతేఽ హం సవిజ్ఞానమిదం వక్ష్యామ్య శేషతః

(7) భూయఏవమహాబాహోశ్రుణుమే పరమంవచః
యత్తేఽ హంప్రీయమాణాయ వక్ష్యామి హితకామ్యయా,

(8) సచయోయత్ప్రభావశ్చ తత్సమాసేనమేశ్రుణు

(9) ఇతిగుహ్యతమంశాస్త్రమిదముక్తం మయానఘ !

(10) నిశ్చయంశ్రుణుమేతత్ర త్యాగేభరతసత్తమ !

(11) కర్తవ్యానీతిమేపార్థ నిశ్చితం మతముత్తమం

(12) సుఖంత్విదానీంత్రివిధం శ్రుణుమేభరతర్షభ !

ఇట్టిచోటులందు వక్త మానుషరూప కృష్ణుడుగా దోచును.

2. ఈశ్వరకృష్ణుడు

(1) అభ్యుత్థానమధర్మస్యతదాత్మానం సృజామ్యహం

(2) ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామియుగేయుగే

(3) వీతరాగభయక్రోధాః మన్మయా మాముపాశ్రితాః
బహవోజ్ఞాన తపసా పూతామద్భావమాగతాః

(4) యేయథామాంప్రపద్యన్తేతాన్ స్తథైవభజామ్యహం.

(5) యోమాంపశ్యతిసర్వత్ర సర్వంచమయిపశ్యతి
తస్యాహంనప్రణశ్యామి సచమేన ప్రణశ్యతి.

(6) సర్వభూతస్థితంయోమాంభజత్యేకత్వ మాస్థితః.

(7) నచమత్థానిభూతాని పశ్యమే యోగమైశ్వరం.

(8) తథాసర్వాణి భూతాని మత్ స్థానీత్యుపధారయ !

(9) అవజానన్తిమాం మూఢా మానుషీం తనుమాశ్రితం
పరంభావమజానన్తో మమావ్యయమనుత్తమం

(10) మహాత్మానస్తుమాంపార్థ! దైవీంప్రకృతిమాశ్రితాః

(11) సతతంకీర్తయన్తోమాం యతంతశ్చదృఢవ్రతాః

(12) జ్ఞానయజ్ఞేనచాప్యన్యే యజన్తో మాముపాసతే

(13) అహంబ్రుతురహంయజ్ఞః స్వధాహమహమౌషధమ్
మన్త్రోఽ హమహమేవాజ్య మహమగ్నిరహంహుతమ్ !

(14) పితాహమస్య జగతో మాతా ధాతాపితామహః

(15) తపామ్యహమహం బర్ష నిగృహ్ణామ్యు త్సృజామిచ ।
అమృతం చైవ మృత్యుశ్చ సదసచ్చాహ మర్జున !

(16) త్రైవిద్యామాం సోమపాః పూతపాపా యజ్ఞైరిష్ట్వాస్వర్గతిం ప్రార్థయన్తే

(17) అనన్యాశ్చిన్తయన్తోమాం యే జనాః పర్యుపాసతే ।
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహమ్ ।

(18) తేఽ పి మామేవ కౌన్తేయ ! యజన్త్యవిధిపూర్వకమ్ ।

(19) అహం హి సర్వయజ్ఞానాం భోక్తాచ ప్రభురేవచ ।

(20) నతు మామభిజానన్తి తత్త్వేనాతశ్చ్యవన్తి తే ।

(21) పత్రంపుష్పంఫలంతోయం యోమే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి
తదహం భక్త్యుపహృతమశ్నామి ప్రయతాత్మనః ।

(22) యత్తపస్యసి కౌన్తేయ తత్కురుష్వమదర్పణమ్

(23) సంన్యాసయోగ యుక్తాత్మా విముక్తో మాముపైష్యసి

(24) సమోఽ హం సర్వభూతేషు నమేద్వేష్యోస్తినప్రియః ।
యే భజన్తితుమాం భక్త్యా మయితే తేషుచాప్యహమ్ ।

(25) అపిచేత్సు దురాచారో భజతే మామనన్యభాక్ !

(26) కౌన్తేయ ప్రతిజానీహి నమే భక్తః ప్రణశ్యతి !

(27) మాంహి పార్థ వ్యపాశ్రిత్య యేఽపి స్యుః పాపయోనయః ।

(28) అనిత్యమసుఖం లోకమిమాంప్రాప్య భజస్వమామ్ ।

(29) మన్మనాభవ మద్భక్తో మద్యాజీమాం నమస్కురు ।
మామేవైష్యసి యుక్త్వైవ మాత్మానం మత్పరాయణః ।

(30) నమేవిదుః సురగణాః ప్రభవం నమహర్షయః ।
అహమాదిర్హి దేవానాం మహర్షిణాఞ్చ సర్వశః

(31) యో మామజమనాదిఞ్చ వేత్తి లోకమహేశ్వరమ్ ।

(32) భవన్తి భావా భూతానాం మత్తఏవపృధగ్విధాః ।

(33) మద్భావా మానసా జాతా యేషాం లోక ఇమాఃప్రజాః ।

(34) ఏతాం విభూతిం యోగఞ్చ మమయోవేత్తితత్త్వతః ।

(35) అహం సర్వస్య ప్రభవో మత్తః సర్వప్రవర్తతే ।

(36) మచ్చిత్తా మద్గతప్రాణా భోదయన్త పరస్పసరమ్ ।

(37) దదామి బుద్ధియోగం తం యేన మాముపయాన్తి తే ॥

(38) తేషామేవాను కమ్పార్థ మహమజ్ఞానజం తమః ।

(39) మయ్యావేశ్య మనోయేమాం నిత్యయుక్తా ఉపాసతే ।
శ్రద్ధయా పరయోపేతా స్తే మే యుక్తతమా మతాః ।

(40) తేప్రాప్నువన్తి మమేవ సర్వభూతహితేరతాః ।

(41) యేతు సర్వాణి కర్మాణి మయిసంన్యస్య మత్పరాః ।
అనన్యేనైవ యోగేన మాం ధ్యాయన్త ఉపాసతే ।

(42) తేషామహం సముద్ధర్తా మృత్యుసంసారసాగరాత్ ।

(43) మయ్యేవ మన ఆధత్స్వ మయి బుద్ధింనివేశయ ।
నివసిష్యసి మయ్యేవ అత ఊర్ధ్వం నసంశయః ।

(44) అభ్యాసయోగేన తతో మామిచ్ఛాప్తుం దనఞ్జయ ।

(45) అభ్యాసేఽ ప్యసమర్థోఽసి మత్కర్మపరమో భవ ।
మదర్థమపి కర్మాణి కుర్వ౯ సిద్ధిమవాప్స్యసి ।

(46) అథైతదప్యశక్తోఽసి కర్తుం మద్యోగమాశ్రితః ।

(47) మయ్యర్పిత మనోబుద్ధిర్యోమద్భక్తః సమేప్రియః ।

(48) హర్షామర్ష భయోద్వేగాన్ముక్తో యః సచమేప్రియః।

(49) సర్వారంభపరిత్యాగీయో మద్భక్తఃసమేప్రియః ।

(50) శుభాశుభపరిత్యాగీ భక్తిమాన్య స్సమేప్రియః ।

(51) అనికేతః స్థిరమతిర్భక్తిమా౯ మేప్రియోనరః ।

(52) శ్రద్ధధానా మత్పరమాభక్తాస్తేఽతీవమేప్రియః ।

(53) క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞయోర్జ్ఞానం యత్త ద్ జ్ఞానం మతంమమ ।

(54) మయిచానన్యయోగేన భక్తి రవ్యభిచారిణి ।

(55) మాంచయోఽ వ్యభిచారేణ భక్తియోగేనసేవతే ।

(56) బ్రహ్మణోహిప్రతిష్ఠాహ మమృతస్యావ్యయస్యచ ।

(57) యచ్చన్ద్రమసి యచ్చాగ్నౌతత్తేజోవిద్ధిమామకమ్ ।

(58) గామావిశ్వచ భూతాని ధారయా మ్యహమోజసా ।

(59) అహంవైశ్వానరో భూత్వాప్రాణినాందేహమాశ్రితః ।

(60) సర్వస్యచాహంహృదిసన్నివిష్టో మత్తః స్మృతిర్జ్ఞానమపోహనంచ !
వేదైశ్చసర్వైరహమేవవేద్యో వేదాన్తకృద్వేదవిదేవచాహమ్ ।

ఇత్యాదిషు బహుషు ప్రదేశేషు ఈశ్వరఏవకృష్ణః ప్రతిపత్తవ్యః ॥

---

3. అవ్యయకృష్ణుడు

(1) మయిసర్వాణి కర్మాణి సంన్యస్యాధ్యాత్మచేతసా ।

(2) అజోఽపి సన్నవ్యయాత్మా భూతానామీశ్వరోఽపి స౯ ।

(3) చాతుర్వర్ణ్యం మయాసృష్టం గుణకర్మవిభాగశః ।
తస్యకర్తారమపి మాం విద్ధ్య కర్తార మవ్యయమ్ ।

(4) నమాంకర్మాణి లిమ్పన్తి నమేకర్మాఫలేస్పృహా ।
ఇతిమాంయోఽభిజానాతి కర్మ భిర్నసబధ్యతే ।

(5) మయ్యాసక్తమనాః పార్థ ! యోగంయుఞ్జన్మ దాశ్రయః ।
అసంశయం సమగ్రంమాం యధాజ్ఞాఞ్జాస్యసితచ్ఛృణు ।

(6) యతతామపిసిద్ధానాం కశ్చిన్మాంవేత్తితత్త్వతః ।

(7) అహంకృత్స్నస్య జగతః ప్రభవః ప్రలయస్తథా

(8) మత్తః పరతరం నాన్యత్కిఞ్చిదస్తి ధనఞ్జయ !
మయిసర్వమిదంప్రోతం సూత్రే మణిగణాఇవ ।

(9) బీజంమాం సర్వభూతానాం విద్ధిపార్థసనాతనమ్ ।
బలం బలవతాంచాహం తేజస్తేజస్వినామహమ్ ।

(10) మత్తఏవేతితా౯ విద్ధి నత్వహం తేషుతేమయి ।

(11) మోహితంనాభిజానాతి మామేభ్యః పరమవ్యయమ్ ।

(12) మామేవయేప్రపద్యన్తే మాయామేతాంతరన్తితే ।

(13) నమాం దుష్కృతినోమూఢాః ప్రపద్యన్తేనరాధమా ః

(14) చతుర్విధా భజన్తేమాం జనాః సుకృతినోఽర్జున !

(15) అవ్యక్తంవ్యక్తి మాపన్నంమన్యన్తే మామబుద్ధయః ।
పరంభావమజానన్తో మమావ్యయమనుత్తమమ్ ॥

(16) నాహంప్రకాశః సర్వస్య యోగమాయాసమావృతః
మూఢోఽ యంనాభిజానాతి లోకోమామజమవ్యయమ్ ।

(17) వేదాహంసమతీతాని వర్తమానానిచార్జున
భవిష్యాణిచభూతాని మాంతువేదనకశ్చన !

(18) తేద్వన్ద్వమోహనిర్ముక్తా భజన్తేమాందృఢవ్రతాః ।

(19) సాదిభూతాధిదైవం మాంసాధియజ్ఞఞ్చయేవిదుః ।
ప్రయాణకాలేఽ పి చమాం తే విదుర్యుక్త చేతసః

(20) అన్తకాలేచమామేవ స్మరన్ముక్త్వాకలేబరమ్ ।
యఃప్రయాతిసమద్భావం యాతినాస్త్యత్రసంశయః ।

(21) తస్మాత్ సర్వేషు కాలేషు మామనుస్మరయుధ్యచ
మయ్యర్పితమనోబుద్ధిర్మామే వైష్యస్యసంశయమ్ ।

(22) అనన్యచేతాఃసతతంయోమాం స్మరతినిత్యశః ।
తస్యాహంసులభఃపార్థ నిత్యయుక్తాస్యయోగినః ।

(23) మాముపేత్యతు కౌన్తేయ పునర్జన్మనవిద్యతే ।

(24) యత్ప్రాప్య ననివర్తన్తే తద్ధామపరమంమమ ।

(25) అప్రాప్యమాంనివర్తన్తే మృత్యుసంసారవర్త్మని ।

(26) మత్థానిసర్వభూతాని నచాహంతేష్వవస్థితః

(27) కల్పక్షయేపునస్తాని కల్పాదౌవిసృజామ్యహమ్ ।

(28) నచమాంతానికర్మాణి నిబన్ధన్తి ధనంజయ ।

(29) మయాధ్యక్షేణప్రకృతిః సూయతేసచరాచరమ్ ।

(30) అహమాత్మాగుడాకేశ ! సర్వభూతాశయస్థితః ।
అహమాదిశ్చమధ్యంచ భూతానామన్తయేవచ ।

(31) అథవాబహూనైతేన కింజ్ఞాతేనతవార్జున !
విష్టభ్యాహమిదంకృత్స్నమే కాంశేనస్థితేజగత్ ।

(32) క్షేత్రజ్ఞంచాపిమాంవిద్ధి సర్వక్షేత్రేషుభారత !

(33) మద్భక్తఏతద్విజ్ఞాయ మద్భావాయోపపద్యతే ।

(34) ఇదంజ్ఞానముపాశ్రిత్య మమసాధర్మ్యమాగతః ।

(35) మమయోనిర్మహద్బ్రహ్మ తస్మిన్ గర్భందధామ్యహమ్ ।

(36) తాసాంబ్రహ్మమహద్యోనిరహం బీజప్రదఃసితా ।

(37) యస్మాత్క్షరమతీతోఽహమక్షరాదపిచోత్తమః ।

(38) యోమమేనమసంమూఢో జానాతిపురుషోత్తమమ్ ।
ససర్వవిద్భజతిమాం సర్వభావేనభారత ।

(39) మమాత్మపరదేహేషు ప్రద్విషన్తోఽభ్యసూయకాః ।

(40) తానాహంద్విషతః క్రూరాన్ సంసారేషునరాధమాన్ ।

(41) మాంచైవాన్తః శరీరస్థంతాన్ విద్యయాసురనిశ్చయమ్ ।

(42) సమఃసర్వేషుభూతేషు మద్భక్తింలభతేపరామ్ ।

(43) భక్త్యామామభిజానాతి యావాక్ యశ్చాఽస్మితత్త్వతః ।

(44) మత్ప్రసాదాదవాప్నోతి శాశ్వతంపదమవ్యయమ్ ।

(45) చేతసాసర్వకర్మాణి మయిసన్యస్యమత్పరః ।

(46) మచ్చిత్తః సర్వదుర్గాణి మత్ప్రసాదాత్తరిష్యసి ।

ఇత్యేవమాదిషు విశుద్ధపరబ్రహ్మాఽవ్యయఏవనూనంవిజాయతే

4. మానుషేశ్వర కృష్ణుడు

(1) మమదేహేగుడాకేశ । యచ్చాన్యద్ద్రష్టుమిచ్ఛసి ।

(2) నచమాంశక్యసే ద్రష్టుమానేనైవస్వచక్షుషా
దివ్యందదామితేచక్షుః పశ్యమేయోగమైశ్వరమ్ ।

(3) మయాప్రసన్నేనతవార్జునేదంరూపంపరం దర్శితమాత్మయోగాత్

(4) ఏవంరూపఃశక్యఅహంనృలోకేద్రష్టుంత్వదన్యేనకురుప్రవీర ।

(5) వ్యపేతభీఃప్రీతమనాః పునస్త్వంతదేవమే రూపమిదంప్రపశ్య ।

(6) సుదర్దర్శమిదంరూపం దృష్టవానసియన్మమ ।

(7) నాహంవేదైర్నతపసా నదానేన నచేజ్యయా ।

శక్యఏవంవిధోద్రష్టుం దృష్టవానసి మాంయథా।

(8) భక్త్యాత్వనన్యయాశక్య అహమేవంవిధోఽర్జున !

ఏవమాదిషుమానుషశ్చేశ్వరశ్చ కృష్ణఃసమం ప్రతీయతే ।

5. మానుషావ్యయకృష్ణుడు

(9) నత్వేవాహంజాతునాసం నత్వంనేమేజనాధిపాః ।

అహంకారవిమూఢాత్మా కర్తాహమితిమన్యతే ।

యేనభూతాన్యశేషేణ ప్రత్యక్షస్యాత్మన్యథోమయి ।

హన్త । తేకథయిష్యామి దివ్యాహ్యాత్మవిభూతయః ।

ప్రాధాన్యతఃకురుశ్రేష్ఠ । నాస్త్యన్తోవిస్తరస్యమే ।

నాన్తోఽస్తిమమదివ్యానాం విభూతీనాంపరన్తప ।

ఏషతూద్దేశతః ప్రోక్తో విభూతేర్విస్తరోమయా ।

ఇత్యేవమాదిషు మానుషశ్చావ్యయశ్చకృష్ణః సమంప్రతీయతే ॥

6. ఈశ్వరావ్యయకృష్ణుడు

(1) తానిసర్వాణిసంయమ్య యుక్త ఆసీతమత్పరః

(2) అజోఽపిసన్నవ్యయాత్మా భూతానామీశ్వరోఽపిసన్ ।

ప్రకృతింస్వామదిష్ఠాయ సమ్భవామ్యాత్మమాయయా ।

(3) జన్మ కర్మచ మేదివ్యమేవం యోవేత్తితత్త్వతః ।
త్యక్త్వాదేహంపునర్జన్మ నైతిమామేతిసోఽ అర్జున ।

(4) చాతుర్వర్ణ్యంమయాసృష్టం గుణకర్మవిభాగశః ।
తస్యకర్తారపిమాం విద్యకర్తారమవ్యయమ్ ।

(5) సుహృదం సర్వభూతానాం జ్ఞాత్వామాంశాన్తిమృచ్ఛతి ।

(6) మనఃసంయమ్యమచ్చిత్తోయుక్త ఆసీత్ మత్పరః

(7) శాన్తినిర్వాణపరమాం మత్సంస్థామధిగచ్ఛతి ।

(8) యోమాంపశ్యతి సర్వత్ర సర్వంచమయిపశ్యతి ।
తస్యాహంనప్రణశ్యామి సచమేనప్రణశ్యతి ।

(9) సర్వభూతస్థితంయోమాం భజత్యేకత్వమాస్థితః ।
సర్వధావర్త మానోఽపి సయోగీమయివర్త తే ।

(10) యోగినామపిసర్వేషాం మద్గతేనాన్త రాత్మనా ।
శ్రద్ధావా౯ భజతేయోమాం సమేయుక్త తమోమతః ।

(11) మత్తఃపరతరంనాన్యత్ కిఞ్చిదస్తి ధనఞ్జయ ।
మయిసర్వమిదంప్రోతం సూత్రేమణిగణాఇవ

(12) చతుర్విధాభజన్తేమాం జనాఃసుకృతినోఽర్జున ।

(13) దేవా౯ దేవయజోయాన్తి మద్భక్తాయాన్తి మామపి ।

(14) తేద్వన్ద్వమోహనిర్ముక్తా భజన్తేమాం దృఢవ్రతాః ।

(15) మయ్యార్పితమనోబుద్ధిర్మామే వైష్యస్యసంశయమ్ ।

(16) అనన్యచేతాఃసతతం యోమాంస్మరతినిత్యశః ।
తస్యాహంసులభఃపార్థ! నిత్యయుక్తస్య యోగినః ।

(17) మన్మనాభవమద్భక్తో మద్యాజీమాంనమస్కురు ।
మామేవైష్యసియుక్త్వైవమాత్మానం మత్పరాయాణః ।

ఇత్యేవమాదిషు ఈశ్వరశ్చావ్యయశ్చకృష్ణః సమంప్రతీయతే ।

7. త్రివిధకృష్ణుడు

(1) నమేపార్థాస్తికర్తవ్యం త్రిషులోకేషుకించన

(2) యదిహ్యాహంనవర్తేయం జాతుకర్మణ్యతంద్రితః
మమవర్మానువర్తన్తే మనుష్యాః పార్థసర్వశః

(3) ఉత్సీదేయురిమేలోకా నకుర్యాంకర్మచేదహం

(4) యేయథామాంప్రపద్యన్తే తాం స్తథైవ భజామ్యహం
మమవర్మానువర్తన్తేమనుష్యాః పార్థసర్వశః

ఇత్యాదులందు - మానుష - ఈశ్వర - అవ్యయకృష్ణుల స్ఫురణకల్గును. ఆయావిషయములం బర్యాలోచించుచో గీత యందలి 'అహం' శబ్దమునకర్థమేమి? యను ప్రశ్నకల్గుట సహజము. ఇందును :-

మానుషకృష్ణవాదులు

"ఇతిహాసమర్యాదంబట్టి దేవకీవసుదేవల పుత్రుడు, వాసుదేవుఁడను మానవరూపి గీతోపదేష్ట. గీతయందలి అహం శబ్ద మతనినేచెప్పును. అహంశబ్దము ప్రత్యగాత్మయందు వర్తించును. గీతయందు గీతోపదేష్టయే ప్రత్యగాత్మకదా! మఱియు నతడు "ఇమం వివస్వతేయోగం ప్రోక్తవానహమవ్యయం" అనుటలో ఒకానొక శరీరివ్యపదేశమే స్ఫురించుచున్నది. ఈశ్వరావ్యయుడగువాడు స్వయముగ నవ్యయుడగు దన్నుగుఱించి యొకానొక జీవావ్యమున కుపదేశించుననుట పొసగదు. కనుక గీతయందలి యస్మచ్ఛబ్దము శరీరిపరమను కొనదగుంగాని, అశరీరియగు నీశ్వరావ్యయపర మనుకొనజనదు. అట్లన్నచో "బహూనిమేవ్యతీతాని జన్మానితవచార్జున" అను భేదాభినయముండదు. అవ్యయపురుషున కంతట ననేక రూపతయే యుపపన్నము కదా!" అందురు.

ఈశ్వర కృష్ణవాదులు

ఇట్లందురు :- గీతయందుగల యస్మచ్ఛబ్దముల కన్నింటికిని మానుషకృష్ణునందు తాత్పర్యము సరిపడదు. వైజ్ఞానికార్థములెన్నోయున్నవి. అవియెల్ల మనుష్యపరముగ సామంజస్యమునొందునా ?

చూడుడు:-
1. "ఇమంవివస్వతేయోగం ప్రోక్తవానహమవ్యయం"
2. మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూతఃసనాతనః
3. అధియజ్ఞోహమేవాత్ర దేహేదేహభృతాంవర
4. యోమాంపశ్యతిసర్వత్ర సర్వంచమయిపశ్యతి
5. యస్మాత్ క్షరమతీతోహం అక్షరాదపిచోత్తమః
6. మత్తఃపరతరంనాన్యత్ కించిదస్తి ధనంజయ !
7. మమయోనిర్మహద్బ్రహ్మతస్మిన్ గర్భం దధామ్యహం
8. సర్వస్యచాహంహృదిసన్నివిష్టః
9. మత్తః స్మృతిజ్ఞాన మపోహనంచ

ఈ మొదలగు విజ్ఞానార్థములకు మానుషవ్యక్తియందు సామంజస్యమా? కనుక గీతయందలి "అహం" పదార్థమీశ్వరుడే యనకతప్పదు.

అవ్యయకృష్ణవాదులు.

ఇట్లు వాకొందురు :- గీతయందలి 'అహం' పదార్థమనుపసృష్టముగానిండు, ఉపసృష్టముగానిండు, ఎచట నెట్లుపచరింపబడినను మొత్తముపై అశరీరమగు నవ్యయమాత్రముగనే చెప్పవలయును. ఉపసృష్టస్థానములందెందేని మనుష్యుడనియో ఈశ్వరుడనియో, వ్యవహరింపబడుగాక అచ్చటను తదుపసర్గోపహితవిశుద్ధావ్యయమాత్ర సత్యమందే బుద్ధినుంపవలయును. కనుకనే పూర్వయుగమునందేదో యొక శరీరము ధరించిన యా యవ్యయుడా శరీరము నభిమానించు ప్రత్యగాత్మరూపమున వివస్వంతునకు జ్ఞానసహిత విజ్ఞానము నుపదేశించెను. ప్రస్తుతము (ద్వాపరమున) మరొక శరీరమును దాల్చి

యతడే యా శరీరమునభిమానించు ప్రత్యగాత్మరూపమున నర్జునున కుపదేశించెను. ఆయీ రెండు శరీరములు నుపాధికి జెందినవే కనుక వానిని లెక్కగా జూడక, "ఇమం వివస్వతేయోగం ప్రోక్త వానహమవ్యయం" అని యభేదమునభినయించుచున్నాడు. ఇట జహదజహల్లక్షణముం బట్టి విషయమెరుంగవలయును. "మధుర యందలి బాలుడే ద్వారకయందున్న వృద్ధుడు" "తత్త్వమసి" ఇత్యాదులందు భాగత్యాగలక్షణము చేతనే భేదాభేదవ్యవహారముకదా! అటుగాక శరీరభేదముంబట్టి శరీరిభేదమంగీకరించుచో నాయభేదవ్యపదేశమే పొసగదు. కనుక భిన్న కాలములందలి యాకృష్ణులకు శరీరమన్నది యుపలక్షణ భావమనుకొనవలయును. మఱి "బహూనిమే వ్యతీతాని జన్మానితవచ" ఇత్యాదిగ "మమ, తవ" యను భేదోపన్యాసమన్ననో, శరీరము దాల్చుట, విడచుటయను ప్రవాహరూపమగు నవ్యయ ధర్మము అన్ని శరీరములకును సామాన్య ప్రవృత్తి కలదని యెరుకపరచుటకే. ఇందుచే ఈ కృష్ణార్జునులకును, భిన్న శరీరోపహితమగు నవ్యయమందు బుద్ధి పర్యవసించుచునేయున్నది కనుక ననుపపత్తిలేదు.

ఈ మూడు పక్షములును విప్రతిపన్నములే,
అస్మచ్ఛబ్దమున కనిర్ణీత విషయత్వమే.

అని కొందరిట్లు జిజ్ఞాసజేయుదురు :- పై జెప్పినరీతిగా, నవ్యయమునకు గీతయందహం పదార్థత్వ మంగీకరించినను, సంపూర్ణముగా సరిపడదు. అంతటను, ఆయస్మచ్ఛబ్దమున కవిశేషముగ దాత్పర్య సమన్వయము కుదరదు. ఎట్లన :- ఈశ్వరునకు - జీవులకును బ్రత్యేకములగు భిన్నధర్మములుండును. అవి తప్పక యాయాయుపసర్గధర్మములేయగును. ఇక నవ్యయుని ప్రత్యేక ధర్మముల కీశ్వరునందును, జీవులందును, సమానముగ నుపపత్తియుండును గదా! యనుకొన్నను, తదుపసర్గధర్మములకు బ్రతివ్యక్తి యందును భేదముండును కనుక, ఉపసృష్టావస్థయందుగాని, అనుపసృష్టావస్థయందు గాని, ఆయవ్యయునకును, భేదము తప్పదు. ఇందుచే, విశుద్ధావ్యయుడు - విశ్వోపసృష్టుడగు నీశ్వరావ్యయుడు - శరీరోపసృష్టులగు జీవావ్యయులు, అనబడు వీరు భిన్నులేయగుదురు. విశేషణభేదమువలన వీరికి భేదముపపన్నమేగదా ! ఇట్టిచో గీతయందలి 'అహం' శబ్దమంతటను నవిశేషమై యొక్కటేవిధముగ బ్రవర్తింపజాలదు. ప్రవృత్తి నిమిత్త మొకటికాదుగదా! ప్రవృత్తి

నిమిత్తభేదముంబట్టి యనేకార్థత్వము తప్పనిసరిగా వచ్చిపడును. కాని గీతయందట్లు కన్పట్టదు. అవిశేషముగ నంతటను అస్మచ్ఛబ్దమొకే యుపచారమున వాడబడినది. కాగా, నిట నీజిజ్ఞాస పుట్టుచున్నది :-

(1) ఇందు అస్మచ్ఛబ్దమున, జెప్పబడిన యవ్యయుడు, అనుపసృష్టస్థానము గలవాడా? ఉపసృష్టస్థానముగలవాడా ?

(2) ఉపసృష్టస్థానము గలవాడగుచో, విశ్వోపసృష్టుడగు నీశ్వరుడా? శరీరోపసృష్టుడగు జీవుడా ?

అంతట నవిశేషముగ నస్మచ్ఛబ్దమున కుపకారమగపడుచున్నందున నేమనుటకును సరిపడకున్నది. సరిపడకున్నదనియు కానరాకున్నది. కనుక గీతయందస్మచ్ఛబ్దము సందిగ్ధార్థమే. ఎట్లన :-

(1) "మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూతః సనాతనః" అని జీవుడు తన యంశయనియూ, తానంశిననియుజెప్పి 'మమ' శబ్దముచే తాను జీవాతిరిక్తుడనని స్పష్టపరచుటచే గీతయందలి 'అహం' పదార్థము శరీరోపసృష్టజీవాత్మకాదని విశదమగుచున్నది.

(2) ఇట్లే ఈ క్రింది శ్లోకములవలన విశ్వోపసృష్టుడీశ్వరుడును "అహం" పదార్థమన జాలము. ఇచట జెప్పనెంచినది జన్మమరణ వక్తృత్వాది ధర్మములుగల జీవాత్మయే కదా! చూడుడు :-

"బహూని మేవ్యతీతాని జన్మాని తవచార్జున
తానహంవేదసర్వాణి నత్వంవేత్థ పరంతప !

ఏతానపితుకర్మాణి సంగంత్యక్త్వాఫలానిచ
కర్తవ్యానీతిమేపార్థ ! నిశ్చితం వ్రతముత్తమం."

(3) ఇక ననుపసృష్టము విశుద్ధరూపమునగు నవ్యయాత్మయు, ఈ క్రింది శ్లోకమువలన గీతయందలి యహంపదార్థము కాదనితోచును. ఇందు ఆత్మకు సర్వభూతోపసర్గము చెప్పబడినది.

అవధరింపుడు:-"సమోఽహం సర్వభూతేషు నమేద్వేష్యోస్తి నప్రియః
యేభజంతితుమాంభక్త్యా మయితేతేషుచాప్యహం.
యోమాంపశ్యతి సర్వత్ర సర్వంచమయిపశ్యతి
తస్యాహం నప్రణశ్యామి నచమేన ప్రణశ్యతి.

ఈవిధముగ నొక యర్థమునకు జెందని 'అహం' పదార్థము సందిగ్ధము.

అవ్యయమగు కృష్ణుని యాత్మయందన్నిటికి సమన్వయము

(4) పారోవర్యవిదులగు విశిష్టవిద్వాంసు లిట్టు దర్శింతురు :- వాసుదేవుడు దేవకీపుత్రుడగు కృష్ణుడొకడే గీత యందలి "అహం" పదార్థమనవలయును. ప్రవృత్తి నిమిత్తభేదముండదు. అహంశబ్దవృత్తి ప్రత్యగాత్మయందేని నిరూఢముగదా! శరీరవిశిష్టుని 'బ్రత్యగాత్మ' యనము. శరీరాతిరిక్తము శరీరాభిమానియునగు నొక యాత్మ యహంపదార్థము. దానిని కొందరు "భూతాత్మ" యనియు, గొందరు భూతాత్మకధిష్ఠాతయగు 'క్షేత్రజ్ఞాత్మయనియు, గొందరు క్షేత్రజ్ఞాత్మకంటె వేరైన "అక్షరాత్మ" యనియు నందురు. అక్షరముకంటె నుత్తమమగు "అవ్యయ" మాత్మయని సిద్ధాంతము. భగవంతుడు నిట్లే చెప్పెను :-

"యస్మాత్క్షర మతీతో హం అక్షరాదపిచోత్తమః
అతోఽస్మిలోకేవేదేచ ప్రథితః పురుషోత్తమః"

ఇట్లు క్షరాక్షరులగు బైవాడగు నొక యవ్యయపురుషుడు ప్రత్యగాత్మ, అహంపదార్థమని భగవద్గీతాశాస్త్రార్థము. అతడే సత్యము. తదాశ్రయవృత్తులుగల యెల్లయాత్మలును నతని కధీనములుగదా! ఆయవ్యయు డనుపసృష్టస్థానుడో, ఉపసృష్టస్థానుడో, ఈశ్వరస్థానుడో, జీవస్థానుడో, భూతాత్మస్థానుడో, క్షేత్రజ్ఞస్థానుడో యేమేనికానిండు, గీతయందంతటను నిర్విశేషముగ నహంశబ్దముచే జెప్పబడువాడతడేయనుటయందనుపపత్తి లేదు. శబ్దవ్యవహార

కాలమందాయా యుపాధివ్యపేక్షయున్నను వస్తుభావనయందెల్లెడలను. నిరుపాధియగు నవ్యయమునకే "అహం" అనుటను భావింపవలయును.

కృష్ణత్రైవిధ్య సిద్ధాంతము

లేదా, ఇట్లనుకొనవచ్చును :- ఏకాంతతః అవ్యయకృష్ణ విషయ మీయస్మచ్ఛబ్ద మనుకొనరాదు. ఎల్లచోటులను, ఆ యర్థోపపత్తికుదురదుగదా! కనుక "గీతయందలి 'అహం' పదార్థము మూడువిధములు" అని యెరుంగవలయును.-

(1) మానుషరూపి - గోకులవాసి - వాసుదేవుడు - అనబడు యోగేశ్వరకృష్ణుడొకడు (2) ఈశ్వరుడు - పరమేష్ఠి - గోలోకవాసి - సత్యుడను పేరుగల దివ్యుడు - రెండవకృష్ణుడు. (3) విశుద్ధ పరబ్రహ్మలక్షణుడు, సర్వప్రాణి హృదయవాసి, అవ్యయపురుషుడనబడు, గీతాకృష్ణుడు మూడవవాడు.

అస్మచ్ఛబ్దము ప్రత్యగాత్మ పరమైనను, దానియందు తాత్పర్యము కుదరనిచో నెటసామంజస్యమున, వీలగు నట గుదుర్పజూచుటయే శాస్త్రార్థము; చూడుడు:-

"అహమస్మి ప్రథమజాఋతస్య పూర్వందేవేభ్యోఅమృతస్య నామ
యోమాదదాతి స ఇదేవమాఽవదహమన్న మన్నమదంతమద్మి"
"అహమిద్ధిపితుః పరిమేధామృతస్యజగ్రహ, అహంసూర్య ఇవాజని"

ఇత్యాదులం దహంశబ్దముచే, నీమంత్రోపదేష్టయగు, వ్యక్తివిశేషముం జెప్పవలయుననియా? కాదు. అతడు దేవతలకు పూర్వము మొదటివాడుగా బుట్టుటయన్నది అసంభవము కదా! మఱి, యీప్రథమజత్వమెచ్చట తగును? ఆపస్సులు మూలము (యోని) గాగల పిమ్మటి సృష్టివిషయమగు సత్య పదార్థమే ఇచటి శాస్త్రార్థమనవలయును. ఎట్లన:- ఆపస్సులు మూలముగాగల యుత్తరసృష్టిక్రమము శ్రుతియందిట్లున్నది -

ఆపఏవేదమగ్ర ఆసుః, - తా ఆపఃసత్యమసృజంత, - సత్యంబ్రహ్మ - బ్రహ్మ ప్రజాపతిం - ప్రజాపతిర్దేవాౕ - తేదేవాసత్యమిత్యుపాసతే - తదేతత్ త్ర్యక్షరం సత్యమితి - స ఇత్యేకమక్షరమ్ - తీత్యేకమక్షరమ్ - అమిత్యే కమక్షరమ్ - ప్రథమోత్తమేఽక్షరేసత్యమ్ -

మధ్యతోఽనృతమ్ - తదేతదనృతం సత్యేనపరిగృహీతమ్ - సత్యభూయమేవభవతి - నైవంవిద్వాంసమనృతంహినస్తి - తద్యత్ తత్సత్యమ్ - అసౌసఆదిత్యః - యఏషఏతస్మండలేపురుషః - యశ్చాయం దక్షిణేఽక్షన్పురుషః - తావేతావన్యోఽన్యస్మిన్ ప్రతిష్ఠితా - రశ్మిభిర్వాఏషోఽస్మిన్ప్రతిష్ఠితః - ప్రాణైరయమముష్మిన్ - యఏషఏతస్మిన్ మండలేపురుషః తస్యభూఃశిరః - భువోబాహూ - స్వఃప్రతిష్ఠా - తస్యోపనిషదహరితి - అథయోఽయందక్షిణేఽక్షన్ పురుషః - తస్యభూఃశిరః - భువోబాహూ - స్వః ప్రతిష్ఠా - తస్యోపనిషదహమితి॥

అర్థము:- ఆపోమూలక సృష్టియందాపస్సు మూలము, అది యోని, అందు సత్యమగు రేతస్సు సంస్సృజ్యమానమగును. సత్యమననాదిత్యుడు. మూర్తిగలవగుటచే ద్యావాపృథువులు సత్యములు. అమూర్తమగుటవలన నంతరిక్షమనృతము. ద్యావాపృథువుల యగ్నులు ధ్రువములు, ఆదిత్యుడు నాత్మయు సత్యములు. ఆ రెంటియోగము వలనను బుట్టిన పూర్వాగ్ని, వైశ్వానరమన్నది క్షరమగుటవలన ననృతము. వైశానరమధ్య ధ్రువాగ్ని సంఘాత మాదిత్యుడు సత్యము. ఆయీవాక్ప్రాణమయము యజుర్బ్రహ్మ. ఆయీ రేతస్సు ఆపస్సునందు సిక్తమై త్రయీ విద్యారూప బ్రహ్మను జనింపజేసెను. ఆయీత్రయీ విద్య, చిత్య - చితేనిధేయాగ్ని మయమూర్తియయ్యేను. అది మర్త్యామృతమయ ప్రజాపతి. అందు - అగ్ని వాయు - ఆదిత్య భేదముచే మూడు పర్వములుగల యగ్ని నుండి ముప్పదిముగ్గురు దేవతలుదయించిరి. అగ్ని నుండి అష్టవసువులు. వాయువునుండి యేకాదశరుద్రులు. ఆదిత్యునుండి ద్వాదశాదిత్యులు. బృహస్పతి నుండి విశ్వేదేవులు. వరుణునుండి యాపస్సు. ఆయీ దేవతలెల్లరు సత్యమగు నీ ముఖ్యప్రాణమునే యన్వాసింతురు. శ్రుతియు "మధ్యేవామనమాసీనం సర్వేదేవాఉపాసతే" అన్నది గదా! ఈ సత్యమును సూర్యునందహస్సనియు, భిన్న సంస్థ గలదగు నధ్యాత్మమం 'దహ' మనియు జెప్పబడును. ఆయీ అహం పదార్థము క్షేత్రజ్ఞుడు - సత్యాత్మ, ఋతము, అమృతమునగు నబ్రూపమునకు - దేవతలకంటె, పంచేంద్రియ దేవగణమున కాధారభూతమై "ప్రథమజా" యగుచున్నది. అహమను పేరుగల యాసత్యపదార్థమును దివ్యమైయహస్సను పేరుగల సత్యపదార్థము భుజించుచున్నది - భోగించుచున్నది - అనుభవించుచున్నది - భుక్తముగ జేసికొనుచున్నది. దాని నహమునంతే.

“అహమన్నము - అహస్సుభోక్త; అహస్సన్నము - అహంభోక్త;” అని మంత్రతాత్పర్యము. ఇందు అహంశబ్దము, వ్యక్తి విశేష నిరపేక్షముగ జీవాత్మ సామాన్యపరమని విశదమగుచున్నది.

ఇట్లే గీతయందును, “అర్థసమన్వయమగునట్లు తాత్పర్యముం గూర్పవలయును” గనుక, అహంశబ్దవృత్తి:- గీతోపదేశకుడగు దేవకీపుత్రుని ప్రత్యగాత్మచే భావితుడగు జీవసామాన్యావ్యపురుషున కభిన్నుడైన పరమాత్మావ్యయపురుషునందు వర్తించునందుము. అతడు ప్రజాపతి యనదగును. ప్రజాపతికి (1) షోడశీ (2) సత్యము (3) యజ్ఞము (4) విరాట్టు అని నాల్గుసంస్థలు.

(1) క్ష - రాక్ష - రావ్యయులను మూవురు పురుషుల తోడి పరాత్పరుడు షోడశి. పదునారుకళలవాడు షోడశి. అతడు గూఢోత్మా. ఇది మొదటి సంస్థ. (2) పరా-అపరా-మాయా అను మూడు ప్రకృతులతోడి షోడశీపురుషుడు సత్యుడు. స్పష్టములగు గుణ-వికా-రాంజనములందు సత్తనుగూర్చువాడు సత్యుడు. ఇది రెండవ సంస్థ. (3) గుణ-వికా-రాంజనములను నుపసర్గములు మూటితోగూడిన సత్యపురుషుడు యజ్ఞము. అన్న-ఊర్క్-ప్రాణముల యన్యోఽన్య పరిగ్రహము యజ్ఞము. ఆత్మాగ్నియందు హితప్రాణము ద్వారా ఉపహితములగు పశువు యాహుతియజ్ఞము. ఇది మూడవసంస్థ. (4) సర్వహుత - విశ్వదాని - భైషజ్యములను మూడు యజ్ఞములతోడి యజ్ఞము విరాట్టు. జీవకళేబరము క్షుద్రవిరాట్టు. ఈశ్వరవిగ్రహము మహావిరాట్టు. అయిది విశ్వము. ఇంతకుమించి యేమియు లేదు.

ప్రాణిమాత్రమేదేని ప్రజాపతి. సమస్తమో - వ్యస్తమో, కానిండు “ప్రజాపతిర్వా ఇదంసర్వం - యదిదంకించ”. ప్రజాపతికి వాచకము ప్రణవము. ఈశ్వరప్రజాపతి రూపమోంకారమే. దానికి మూడు పర్వములు. ప్రజాపతి మూడు పర్వములుగలవాడు. ఆత్మ - ప్రాణములు - పశువులు అన్నవి మూడు పర్వములు. ఈయాత్మ అకారము. ఇందు హితములగు ప్రాణములు ఉకారము, ఉపహితములగు పశువులు మకారము. ఉత్తరోత్తరప్రజాపతి పూర్వ పూర్వప్రజాపతియందు ‘హితుడు’ అగుచుండును.

ప - రాపర - మాయ లను మూడు ప్రకృతులతోడి షోడశీ పురుషుడు 'సత్యుడ' ను కొంటిమి గదా! ఆ సత్యప్రజాపతియే ఆత్మ - అందు యజ్ఞము హితము. విరాట్టుపహితము. ఇట జెప్పదలచినది కృష్ణుడీ సత్యప్రజాపతి యనియే. "నాహంప్రకాశః సర్వస్యయోగ మాయాసమావృతః" అనుటచే నతడప్రకాశుడు. అప్రకాశత యందు 'కృష్ణత్వ' ముపచారము గదా!

జీవావ్యయుడు - ఈశ్వరావ్యయుడు - విశుద్ధావ్యయుడు అని అవ్యయకృష్ణునకు త్రివిధత్వము.

విశ్వాత్మయు మూడు విధములు. (1) సర్వజీవశరీరోపాధికత్వముంబట్టి యశేష జీవసాధారణైకావ్యయరూపుడు. (2) విశ్వశరీరోపాధికత్వముంబట్టి యీశ్వరావ్యయరూపుడు (3) నిరుపాధికత్వముంబట్టి విశుద్ధావ్యయరూపుడు. ఇందు

1. జీవావ్యయభావితుడు, మానుషరూపి, గోకులవాసి, యోగేశ్వరుడునగు కృష్ణుడొకడు.
2. ఈశ్వరావ్యయుడు, దివ్యుడు, గోలోకవాసి, పరమేష్ఠి, సత్యుడునగు కృష్ణుడొకడు.
3. విశుద్ధావ్యయుడు, గీతాకృష్ణుడు, హృదయవాసి, సర్వాంతరాత్మ, పరమాత్మయగు కృష్ణుడొకడు.

ఈ మూవురును వరుసగ మానుషకృష్ణుడు, దివ్య కృష్ణుడు, గీతాకృష్ణుడు అని వ్యవహరింతము. ఇక వేర్వేర వీరినెఱింగి పిదప నీ మూవురి యేకత్వముం గనుగొందము.

ఇది కృష్ణత్రైవిధ్య నిరుక్తియను విషయప్రవేశము

ప్రథమ ప్రకరణము.

శ్రీ

మద్భగవద్గీతాచార్య విజ్ఞానం

~~~~~~~~ ~~~~~~~~ ~~~~~~~~

శ్రీమద్భగవద్గీతోపదేశకాచార్య నిరూపణ

మను మానుషకృష్ణ రహస్యము.

ద్వితీయ ప్రకరణము

~~~~~ o ~~~~~

జిజ్ఞాస్యవిషయ సంగ్రహము

(1) పరిచయసంజ్ఞానము మూడు విధములు.

1. నామధేయాఖ్యానము
2. అభిజనస్థానాఖ్యానమ్
3. వంశానుక్రమాఖ్యానమ్

(2) మహాపురుషత్వము. ఐదు విధములు.

1. జగద్గురుత్వము
2. పరమేష్ఠిసత్యావతారత్వము (నవసత్యావతారత్వము)
3. అచ్యుత భగవత్త్వము
4. పురుషోత్తమత్వము
5. ఆధికారిక పురుషత్వము

(3) పురాణపురుషత్వము - ఏడువిధములు :-

1. సర్వప్రముఖత్వము. (అమృతాక్షరపురుషత్వరూపమ్)
2. వ్యక్తావ్యక్తసర్వావ్యయపురుషత్వమ్ (పరమావ్యయపురుషత్వమ్)
   బ్రహ్మాగ్ని పురుషత్వమ్

3. ధన్యాశ్చర్యపరినిష్ఠాపరిష్టుతమ్ (బ్రహ్మణస్పతిసోమ లక్షణమ్) యజ్ఞపురుషత్వమ్
4. చతుర్వ్యూహ నారాయణపురుషత్వమ్ (వాగగ్ని పురుషత్వరూపమ్)
5. బ్రాహ్మణపరిత్రాణ పరిష్టుతం, విలక్షణయోగీశ్వరత్వమ్ (చాంద్రసోమలక్షణమ్)
6. త్రివిక్రమ విష్ణుత్వమ్ (అన్నాదాగ్ని పురుషత్వ రూపమ్)
7. సర్వభూతాంతరాత్మత్వమ్ (త్రైలోక్యాగ్ని సోమ లక్షణమ్)

(4) ఈశ్వరత్వసహకృతజీవత్వమ్. తొమ్మిది విధములు.

(1) నామసామ్యమ్. (2) రూపసామ్యమ్ (3) సోమాన్వవాయిత్వమ్. (4) వ్రజనికేతనత్వమ్. (5) ద్వాదశలక్షణత్వమ్. (6) లోకచతుష్టయ యోగిత్వమ్. (7) వేదగోబ్రాహ్మణ మహిమోద్భావకత్వమ్. (8) వేదానుగీతచరితత్వమ్. (9) షోడశకళాపూర్ణావ తారత్వమ్.

మొత్తమీ యిరువదినాల్గు లక్షణముల ప్రభావమును గ్రమముగా దెలిసికొందము.

ఓమ్ !

అగాధగీతా విజ్ఞానాంభోధిపారగ మక్షమమ్
గోవిందస్మరణం పోత్రమివాలంబే మనోరమమ్ ॥

1. నామధేయ ప్రదర్శనమ్.

దేవకీగర్భసంభూతుడగు నీయనకు దండ్రి వసుదేవుడు - కులపురోహితుడగు గర్గాచార్యుడును, వైధనామకరణము సేయునపుడు, నాక్షత్రికముగ, 'విష్వక్సేను'డని పేరు వెట్టిరట! కొలది కాలమునకు 'వాసుదేవకృష్ణ' నామము సర్వలోకప్రసిద్ధి గల సామాజిక నామధేయముగ వచ్చినది. 'ముకుందు'డన్న దొకటి. ముకుః = ముక్తి. ముకుం, దదాతి - ఇతి = ముకుందః ముక్తినిచ్చువాడు ముకుందుడు. ఇది గర్గాచార్యుడు పెట్టినపేరు. దేవకీనందన, శౌరి, మాధవ, నామములు వంశమునుబట్టియు, కేశవ, పుండరీకాక్ష దామోదర

నామములు రూపముంబట్టియు. పీతాంబరి - శార్ఙ్గి, వనమాలి, ఖగధ్వజ నామములు వేషముం బట్టియు, కంసారాతియున్నది కర్మంబట్టియు నేర్పడినవి. ఇవి ముఖ్య నామములు. మనుజాత్ముడగు నతనికి గుణనామము లెన్నేని గలవు. ఆయీనామములు మూవురు కృష్ణులకును, నామ సామాన్యవర్ణ నావసరమునదర్శింతము. రామ - నారాయణ - అనంత - ముకుంద - మధుసూదన - కృష్ణ - కేశవ - కంసారి - హరి - వైకుంఠ - వామన - అను నీపదనొక నామములును, పఠించినను పాఠముచేయించినను జన్మకోటి సహస్రము లందలి పాపములు విడివడును. (బ్రహ్మవైవర్త - ఉత్త ॥ అధ్యాయం.)

“విష్వక్సేనోనానుపిత్రా, ముకుందో మునినాకృతమ్
కృష్ణశ్చవాసుదేవశ్చ సర్వలోకానుమోదితే.
దేవకీనందనశ్శౌరిః మాధవోనామవంశతః
కేశవః పుండరీకాక్షో రూపాదామోదరస్తథా
వేషాత్పీతాంబరశ్శార్ఙ్గీ వనమాలీ ఖగధ్వజః

కంసారాతిః కర్మహేతోః ఇత్యేకాదశచాభవ౯
ముఖ్యానీమాని కృష్ణస్య నామాని మనుజాత్మనః
అన్యానిచ బహూన్యస్య గుణనామాని చక్షతే
‘రామ నారాయణానంత ముకుంద మధుసూదన
కృష్ణ కేశవ కంసారే హరే వైకుంఠవామన
ఇత్యేకాదశ నామాని పఠేద్వా పాఠయేదపి
జన్మకోటి సహస్రాణాం - పాతకాదేవముచ్యతే”

ఇట్లు పురాణములం దుపాసకసముదాయ నామములు స్మరింపబడుచున్నవి.

2. అభిజనస్థానమ్

శ్రీకృష్ణభగవానుని జన్మస్థానము గోకులప్రాంతము. పూర్వము శూరసేనదేశమందలి మధురయందు వ్రజమను గోష్ఠానమున ఆనక దుందుభి వసుదేవుడను యాదవుడుండెను. ఆయనయింట జనియించిన కృష్ణుడు వాసుదేవుడని ప్రసిద్ధుడయ్యెను. వాసుదేవకృష్ణుడు. సర్వలోకప్రియుడు - మధురదర్శనుడు - పరమోత్సాహనిధి - శ్యామగాత్రుడు - ప్రసన్నముఖుడు ప్రీతమనస్కుడు - స్నేహమూర్తి - పరమసుందరుడు - పరమానందఘనుడు - పుణ్యశ్లోకుడు అను కీర్తినందెను. కొంత కాలమునకు బిదప నాయన సముద్రగర్భమందలి ద్వారకయను నగరియందు సపరివారుడై వసించెను. ఆయన తన జీవనకాలమందు పర్యాయమున నాల్గుస్థానములను తన నివాసము కొరకు స్వీకరించెను.

1. కారాగారమందున్న తల్లిదండ్రులకడ జన్మించెనన్న దొకస్థానము.

2. పిమ్మట గోకుల - గోవర్ధన - నందగ్రామ - బృందావనాది పరివిస్తృతావకాశ రూపాంతరిక్షమందెంతయో విహరించెను. ఇది రెండవస్థానము.

3. పిదప గంసవధానంతరమతని తండ్రియగు నుగ్రసేనమహారాజుచే సంపూజితాభ్యర్థితగౌరవుడై మధురయందు ద్యులోకమందువలె రాజభవనమునందు దివ్యసింహాసనారూఢునట్లు స్వర్గసుఖమనుభవించెను. ఇది మూడవస్థానము.

4. తరువాత గొంతకాలమునకు, ద్వారకంబ్రవేశించి సముద్రగర్భస్థితమగు నా భూమియందు, పారమేష్ఠ్యపదము నధిష్ఠించెను. ఇది నాల్గవస్థానము. ఇట్లాయన నాల్గు చోటులను సంచరించుటచే గోలోకాధివాసియై చతుర్లోకసంచారియగు దివ్యకృష్ణునితో సాధర్మ్యము ద్యోతమగుచున్నది. ఆయావిషయ ముత్తరగ్రంథమునందు విశదముగ నిరూపించెదము.

3. వంశానుక్రమము

శ్రీకృష్ణవంశానుక్రమము, పురాణములందు స్మరింప బడుచున్నది. మనువంశమునందలి, ధర్మప్రధానమగు ప్రాజాపత్యశాఖావిభాగమందు శ్రీకృష్ణభగవానుని వంశము చేరును. అత్యంతపురాతనుడగు నొకమనువునకు బిమ్మటి తొమ్మిదవ పురుషుడు శ్రద్ధాదేవుడను వైవస్వతుడు మనువయ్యెను. ఆయనకు 'ఇల'యను నొక కన్య జనించెను. ఆమె నుండి యైలేయమను చంద్రవంశము ప్రవర్తించెను. అదియే కృష్ణుని వంశమని యెరుంగవలయును. ఈ పౌరాణిక వచనము లరయుడు.

బ్రహ్మాదీనాంబుధాంతానాం - నమనుష్యత్వమిష్యతే
ఆతశ్చ సోమవంశోఽయమైల ప్రకృతిరుచ్యతే
క్షత్రియోఽస్మీతిమామాహుః మనుష్యాః ప్రకృతిస్థితాః
యదువంశేసముత్పన్నః క్షాత్రంవృత్త మనుష్ఠితః (బ్ర॥ పు॥)
కస్త్వమిత్యాహసోఽప్యాహజాతోహం శశినఃకులే
వసుదేవస్యతనయః యదువంశ సముద్భవః (॥వి॥ పుః)

ఐల ప్రకృతికమగు నీవంశస్తంభ మీ క్రింది విధముగ నుపక్రమింతురు.

సూర్యవంశీయరాజపరంపరయందు, సర్వప్రథముడు, సూర్యవంశ ప్రవర్తకుడు, మనుపుత్రుడు, అయోధ్య యధిష్ఠానముగాగలవాడు ఇక్ష్వాకుడు. ఇతని పెద్దతోబుట్టువు "ఇల". రాజపుత్రుడని ప్రసిద్ధిగన్న చంద్రాత్మజుడు బుధుడామెభర్త. ఇతడు చంద్రవంశ ప్రవర్తకుడు. బ్రహ్మకు నాలవవాడు. ఐలేయుడు, పురూరవుడితని కొడుకు; అతని కైదవవాడు యదువు. యదుపుత్రుడు క్రోష్ట. అతని శాఖయందు యదువునుండి 38వ వాడొక వృష్ణి. అతనివంశమందు పురూరవునకు 47వ వాడు, సాత్వతపుత్రుడు వృష్ణి. ఇతనికి దొమ్మిదవ వాడింకొక వృష్ణి, క్రోష్టయను మరొకపేరిటివాడు. ఈ క్రోష్టయను వృష్ణికి నాలవవాడు శూరుడు - ఇతనికి వసుదేవుడు. కృష్ణభగవానుడవతరించిన దీయనకే. 30వ పుటలోని పరిలేఖంజూచి యాక్రింది శ్లోకము లవధరింపుడు :-

(1) ప్రాజాపత్యేశుభేమార్గే మానవే ధర్మసంస్కృతే
సముత్పత్స్యతిగోవిందః మనోర్వంశే మహాత్మనః
అంశోనామమనోః పుత్రోహ్యంతర్ధామాతతః పరమ్
అంతర్ధామ్నః హవిర్ధామా ప్రజాపతి రనిందితః
ప్రాచీనబర్హిర్భవితాహవిర్ధామ్నః సుతోద్విజాః
తస్యప్రచేతః ప్రముఖాః భవిష్యన్తి దశాత్మజాః
ప్రాచేతసస్తథాదక్షో భవితేహ ప్రజాపతిః
దాక్షాయణ్యస్తథాదిత్యో మనురాదిత్యతస్తతః
మనోశ్చవంశజఇలా సుద్యుమ్నశ్చ భవిష్యతి.

సౌరప్రాజాపత్యవంశమందు ఇలాస్తంభము	చాంద్ర ప్రజాపత్యవంశమందు బుధస్తంభము	చాంద్ర యదువంశమందు కృష్ణస్తంభము
(1) మనువు - పురాతన (ప్రజాపతి) (2) అంశుడు (ప్రజాపతి) (3) అంతర్ధామ (ప్రజాపతి) (4) హవిర్ధామ (ప్రజాపతి) (5) ప్రాచీనబర్హి (ప్రజాపతి) (6) ప్రాచేతసులు (పదిమంది) (7) దక్షుడు (ప్రచేతసుడు) ప్రజాపతి (8) దాక్షాయణి (అదితి) (1) బ్రహ్మ (2) మరీచి (మానసపుత్రుడు) (3) కశ్యపుడు (మారీచుడు) (4) (9) వివస్వాన్ కాశ్యపుడు ఆదిత్యుడు (5) శ్రద్ధాదేవుడు - వైవస్వతమనువు (2) (6) ఇక్ష్వాకుడు - (మానవుడు) ఇతడు సూర్యవంశ ప్రథమ రాజు (7) ఇతనిపెద్దతోబుట్టువు 'ఇల' (మానవి)	(1) బ్రహ్మ (2) అత్రి (బ్రాహ్మణుడు) (3) చంద్రుడు - (ఆత్రేయుడు) (4) బుధుడు - చాంద్రి - క్షత్రియ ఇతడిలాపతి (5) పురూరవుడు ఐలేయుడు బుధపుత్రుడు. ఇతడు చంద్రవంశ ప్రథమ రాజు (6) ఆయువు - పౌరూరవసుడు (7) నహుషుడు - ఆయుషుడు (8) యయాతి - నాహుషుడు (9) యదువు - యయాతిపుత్రః	(5) యదువు - పురూరవున కైదవవాడు- వంశమందు తొమ్మిదవవాడు (6) క్రోష్టా - యాదవుడు - పిదప (58) వృష్ణి - సాత్త్వతునకు 38వ వంశ మందు 47 వ వాడు. (47) వృష్ణి - సాత్త్వతునకన్యుడు పురూరవునకు 47వ వాడు (55) క్రోష్టయనువృష్ణి - వంశమందు పురూరవున కేబదియైదవవాడు (56) వృజినీవాన్ 56వ వాడు (57) రుషద్గువు = ఉపద్గువు = కుశంకువు (58) శూరుడు - రౌషద్గవుడు (59) వసుదేవుడు - శౌరి (60) కృష్ణుడు - వాసుదేవుడు (61) ప్రద్యుమ్నుడు - కార్ష్ణి

(2) బుధాత్పురూరవశ్చాపి తస్మాదాయుర్భవిష్యతి
నహుషోభవితాతస్మాత్ యయాతిస్తస్యచాత్మజః
యజుస్తస్మాన్మహాసత్త్వః క్రోష్టాతస్మాద్భవిష్యతి.

(3) క్రోష్టుశ్చైవమహా౯ పుత్రోవృజినివాన్ భవిష్యతి
వృజినీవతశ్చభవితా, రుషద్గురపరాజితః
రుషద్గోర్భవితాపుత్రః శూరశ్చిత్రరథస్తథా,
తస్యత్వవరజఃపుత్రః శూరోనామభవిష్యతి
తేషాంవిఖ్యాతివీర్యాణాం చారిత్ర్యగుణశాలినాం
యజ్వనాంచవిశుద్ధానాం - వంశేబ్రాహ్మణసత్తమాః
సశూరః క్షత్రియశ్రేష్ఠో మహావీర్యోమహాయశాః
స్వవంశవిస్తారకరం జనయిష్యతిమానదమ్
వసుదేవమితిఖ్యాతం పుత్రమానక దుందుభిం
తస్యపుత్రశ్చతుర్భాహుః వాసుదేవోభవిష్యతి.

(4) సదేవఃపుండరీకాక్షః శ్రీగర్భః శ్రీసహోషితః
శార్జ్గ శ్చక్రాయుధః ఖడ్గీసర్వనాగరిపుధ్వజః
ఉత్తమేనసుశీలేన శౌచేనచదమేనచ
పరాక్రమేణవీర్యేణ వపుషాదర్శనేనచ
ఆరోహణప్రమాణేన వీర్యేణార్జవసంపదా
ఆనృశంస్యేనరూపేణ బలేనచసమన్వితః
అస్త్రైస్సముదితః సర్వైః దివ్యైరద్భుతదర్శనైః
యోగమాయాసహస్రాక్షో విరూపాక్షోమహామనాః
వాచామిత్రజనాశ్లాఘీజ్ఞాతి బంధుజనప్రియః
క్షమావాంశ్చానహంవాదీ సదేవోబ్రహ్మదాయకః
భయహర్తాభయార్తానాం దీనానాంపాలనేరతః
శ్రుతవానర్థసంపన్నః సర్వభూతనమస్కృతః

సమాశ్రితానాముపకృత్ శత్రూణాంభయకృత్ తథా
నీతిజ్ఞోనీతిసంపన్నో బ్రహ్మావాదీజితేంద్రియః
భవార్థమేవదేవానాం బుద్ధ్యాపరమయాయుతః
దాతాబ్రాహ్మణసత్కర్తా బ్రహ్మభూతోద్విజప్రియః
జరాసందంతురాజానం నిర్జిత్యగిరిగహ్వరే
రాజ్ఞోబిద్ధాౕ ససర్వాన్వై మోక్షయిష్యతి యాదవః
సర్వపార్థివరత్నాఢ్యో భవిష్యతి సవీర్యవాౕ
పృథివ్యామప్రతిహతో వీర్యేణాపిభవిష్యతి
విక్రమేణచసంపన్నః సర్వపార్థివపార్థివః
శూరఃసంహననోభూతో ద్వారకాయాం వసన్ప్రభుః
పాలయిష్యతిగాందేవీం వినిర్జత్యదురాశయాన్
తస్మాత్సవాగ్మీధర్మజ్ఞో నమస్యోద్విజపుంగవాః
వందితోహిసవందేతమానితో మానయీతచ
దృష్టఃపశ్యేదహరహః సంశ్రితః ప్రతిసంశ్రయేత్
అర్చితశ్చార్చయేన్నిత్యం సదేవో ద్విజసత్తమాః
మహావరాహంతందేవం సర్వలోకపితామహం
అహంచైవనమస్యామి నిత్యమేవజగత్పతిం॥

ఇది త్రిపరిచయసంజ్ఞానము.

మానుషకృష్ణరహస్యమందలి మహాపురుషత్వ లక్షణములు

మానుషరూపమున, గోకులవాసియైన వాసుదేవ శ్రీకృష్ణుని పరమారాధ్యునిగ నెంచి లోకములు పరమశ్రద్ధతో నుపాసించెను. తత్సమకాలికులగు దేవల - అసిత - కృష్ణ ద్వైపాయన భీష్మాదులు, దీర్ఘదర్శులును, ఆర్షచక్షుస్సుతో పరోక్షార్థముల నరయగల బ్రహ్మర్షి - రాజర్షులును, అతని మహాపురుషత్వమును పురాణాఖ్యానములందు ప్రఖ్యాపనజేసిరి. ఇతరులగు నెల్లజీవులకంటె విలక్షణమగు నాత్మత్వము గల్గియుంటయే మహాపురుషత్వము. దీనికి లక్షణములైదు. ఇందు -

1. అమృతావ్యయ పురుషసాక్షాత్కారమున కుపాయములగు, ధర్మజ్ఞాన వైరాగ్యైశ్వర్య లక్షణములుగల బుద్ధియోగములు నాల్గిటికి జెందిన నాల్గు విద్యలకు నుపదేశకుడగుటయను జగద్గురుత్వము మొదటిది.

2. 9, 21, 33, 48 స్తోమముల భేదముచే వరుసగ మేదిని - ఉఖ - సాగరాంబర - జగతియను నాల్గుపర్వములుగ నైన అగ్నిమయభూమి యొక్క మూడవపర్వమందలి గోలోకమను వ్రజధామమందు, 22 మొదలు 36 వరకైన స్తోమములచే నేర్పడునట్టి 15 అహస్సులుగల, సామవేదామ్నాత- గోసవ నామక - స్వారాజ్యయజ్ఞవేది ప్రదేశమున నివసించు నీశ్వర మూర్తియు, సత్యుడునగు పరమేష్ఠియొక్క సాధర్మ్యముతో, తదంశావతీర్ణుడగుటచే పరమేష్ఠి సత్యావతారత్వము - లేదా నవ సత్యావతారత్వమన్నది రెండవది.

3. చతుర్విధ విద్యాబుద్ధులచే సాక్షాత్కృతాత్మయగు నీయన నిరస్తమాయా వరణుడగుటచే గల్గిన అచ్యుతభగవత్త్వమన్నది మూడవది.

4. పూర్ణవిద్యానిధానుడగుటచే నెట్టి పిపాసయు లేనివాడు కనుక నతనికి పురుషోత్తమత్వము తగును. ఇది నాల్గవది.

5. ఆధికారికేశ్వర పురుషసమానధర్మములు గలవాడగుటచే నతడధికారి. - కనుక ఈశ్వరసహకృత పురుషత్వము, అవతారిత్వమునన్నది యైదవది.

ఇట్లయిదు విధములుగ నీ శ్రీకృష్ణుని మహాపురుషునిగా, బురాణాచార్యులు దర్శింతురు. వరుసగ నిందొక్కొక్కటియును విశదపఱచుకొందము.

1. జగద్గురుత్వము

(ఇది నాల్గువిధములు)

1. పురుషవిభాగమందవ్యయపురుషుని గూర్చి యుపదేశించుట, యన్నదొక జగద్గురుత్వము. ఇది యపూర్వము, ఎట్లన;

గీతోపదేశమునకు బూర్వము విద్వాంసులందు గొందరాత్మయన్నది (జీవాత్మగానిం డీశ్వరాత్మగానిండు) సగుణమనియు, క్షరాత్మయే విశ్వసృష్ట్యుపాదానమనియు ననుకొనువారు. కొందరన్ననో, సూక్ష్మదర్శులు, జన్మజరావ్యాధిమృత్యువులు, క్షుత్పిపాసాశోకమోహములును గల్గి పుణ్యపాప కర్మాతిశయమున, లోకాంతరసంచారియగు మనజీవాత్మకంటె వేరుగ నిందేయనుస్యూతుడై యక్షరుడను నాత్మకలదనియు, అది సర్వాత్మ నియంత, షడూర్మిరహితము, తామరాకువలె నిర్లేపము, కామములకు లొంగనిది, సత్యకామము, సత్యసంకల్పము అనియు, దలంచువారు. నాటి వారి విజ్ఞానమింతవరకే. అట్టియెడ భగవంతుడు శ్రీకృష్ణుడు, క్షరాక్షరులకంటె నతిసూక్ష్మమగు నవ్యయమాత్మయని యుపదేశించెను.

“ద్వావిమౌపురుషౌలోకే క్షరశ్చాక్షరఏవచ
క్షరఃసర్వాణి భూతాని కూటస్థోఽక్షర ఉచ్యతే
ఉత్తమఃపురుషస్త్వన్యః పరమాత్మే త్యుదాహృతః
యోలోకత్రయమావిశ్యబి భర్త్యవ్యయ ఈశ్వరః
యస్మాత్క్షర మతీతోఽహం అక్షరాదపిచోత్తమః
అతోఽస్మిలోకేవేదేచ ప్రథితఃపురుషోత్తమః

కార్యకారణాతీతుడు, సర్వాలంబనుడు విశుద్ధుడునగు నవ్యయునకు క్షరాక్షరములు రెండును ప్రకృతులు. తన ప్రకృతి నవష్టంభముగాగొని యవ్యయుడు విశ్వముంబుట్టించును.

"ప్రకృతింస్వామవష్టభ్య విసృజామిపునఃపునః
భూతగ్రామమిమంకృత్స్నం అవశం ప్రకృతేర్వశాత్"
"తస్యకర్తారమపిమాం విద్ధ్యకర్తారమవ్యయం"
"ఉదాసీనవదాసీనం అసక్తంతేషు కర్మసు"

అని కలదుగదా! మరియు నీ క్షరాక్షర ప్రకృతి విశిష్టుడగు నవ్యయుంబురుషునిగా జెప్పుచు భగవంతుడు, ప్రాచీనుల కవిజ్ఞాతముగనున్న యవ్యయమను నపూర్వ బ్రహ్మ నుపదేశించెను. చూడుడు :-

"అవ్యక్తంవ్యక్తిమాపన్నం మన్యంతే మామబుద్ధయః
పరంభావమజానంతో మమావ్యయమనుత్తమం"

ఇట్టి యపూర్వార్థోపదేశకుడగు కృష్ణభగవానుడు జగద్గురువనదగును.

2. ప్రకృతి విభాగమందు బుద్ధియోగముంగూర్చి యుపదేశించుటన్నది యొక జగద్గురుత్వము. ఇదియు నపూర్వమే. ఎట్లన :- ఈ లోకములకు సర్వవ్యవహార హేతు విజ్ఞానము బుద్ధి. అది వ్యవసాయ బుద్ధి, అవ్యవసాయబుద్ధియని రెండు విధములు. అందపరివర్తనీయ విషయ యగునది వ్యవసాయ, గృహీతపరిత్యక్తవిషయ యగునది అవ్యవసాయ.

తాత్త్వికవిజ్ఞానము యధార్థగ్రాహి కనుక నవ్యభిచారియగు, నందువలన, నొకేయర్థమందెల్లప్పుడు విశేషించి యవసితమగునే, కాని ఒకప్పుడొక యర్థముంబట్టి నిల్చి మరొకపుడు దానిని విడచి మరొకచో వేరొక యర్థముంబట్టి యుండదు. కనుక విశేషముగ నొకయర్థమందే అవసాయము వ్యవసాయము. అదిగలబుద్ధి వ్యవసాయాత్మికాబుద్ధి. మూర్ఖులన్ననో భ్రాంతులు. యదార్థపరిజ్ఞానము లేమిచే స్థిరబుద్ధులుగాక, కంటితో చూచిన రూపమును పురుషుడనుకొనియు, మరొకపుడు స్థాణువనుకొనుచుందురు. కనుక వారి

యవ్యవసాయాత్మిక బుద్ధులనేకవిధములుగ మార్పులొందుచుండును. భగవంతుడునిట్లు చెప్పెను :-

“వ్యవసాయాత్మికాబుద్ధి రేకేహకురునందన !
బహుశాఖాహ్యనంతాశ్చ బుద్ధయోఽ వ్యవసాయినామ్”

ఆ యవ్యవసాయబుద్ధు లనేకార్థముల పాలగుచుందురు. అహో! విద్వాంసులు గూడ పెక్కురొకవిధముగ నున్నవానిని వేరొకవిధముగ నిరూపించి మతభేదములచే లోకవ్యవహారములను తారుమారొనరించుచుండుట గనుచున్నాము. సత్యజ్ఞానమేకరూపము, అపరివర్తనీయము, అయినను, నానామతభేదములతోడి యవ్యవసాయబుద్ధి దోషముచే బెచ్చు పెరిగిన యజ్ఞానమువలన ననేక సిద్ధాంతములను వెలయించి - వెలయించు చున్నారు. చూడుడు :-

1. కొందరు ధర్మాచార్యులు, వ్యవసాయబుద్ధిచే సత్యార్థము నెఱింగినవారు. “(1) జ్ఞానము (2) అజ్ఞానము, (3) అన్యథాజ్ఞానము అనువానియందును, (1) సత్కర్మ, (2) అకర్మ, (3) వికర్మ అను వాని యందును, జ్ఞానము, సత్కర్మ అన్నవియే యుపదేయములు. ఇతరములు కావు. అజ్ఞానాన్యథాజ్ఞానములకు జెందిన యకర్మ వికర్మలు శోకమోహజనకములు” అందురు. కొందరు;

(2) “ధర్మానుబంధములగు దేశ - కాల - పాత్ర - ద్రవ్య - ఉపాయ - శ్రద్ధలను నారిటి బరిస్థితి విశేషమువలన కర్మ-అకర్మ - వికర్మలందు అటనట వినిమయము తప్పనిసరియగు చుండును. కనుక,

“కర్మణోహ్యపిబోద్ధవ్యం బోద్ధవ్యంచ వికర్మణః
అకర్మణశ్చబోద్ధవ్యం గహనాకర్మణోగతిః”

అనవలసివచ్చినదిగదా ! కావున ఈ మూటిని మఱిమఱి చక్కగానెరుంగుచు చేయుటో మానుటో నిర్ణయించుకొనవలె” నందురు.

(3) సరియే, ఇకకొందరు అవ్యవసాయబుద్ధి దోషము వలన నానామత భేదములను ప్రచారము చేయుచున్నారు. ఇందు కొందరు శభాశుభములగు నెల్లవిధముల కర్మల ప్రచారమును నిందించుచు, సదా, కర్మ సన్యాసమే మంచిదని, యందు కుపష్టంభకముగా

"నకర్మణా న ప్రజయాధనేన త్యాగేనైకేఽ మృతత్వమానశుః
పరేణనాకం నిహితంగుహాయాం, విభ్రాజతే యద్యతయోవిశన్తి

అను శ్రుతివాక్య ముదహరింతురు.

కొందరు :- కర్మయోగమునువీడి, ఉపాసనా యోగము ననుష్ఠించువారై, శాక్త - శైవ - వైష్ణవాద్యుపాసనాభేదమున, గర్మభేదముల నంగీరించి పరస్పర కలహములం బెంచికొనుచు ఒకరినొకరు గిట్టనిచూపుల జూచుకొనుచున్నారు.

కొందరు (1) "వాగ్బుద్ధిశరీరారంభలక్షణము, (2) వాసనాసంస్కార లక్షణమునని కర్మ రెండు విధములు. ఇక - సంస్కార కర్మజనిత మారంభకర్మ; ఆరంభకర్మ జనితము సంస్కారకర్మ. ఇట్లీ కర్మాశ్వత్థపరంపర బీజాంకురపరంపరవలె నెడతెగనిది. కర్మలందిరుగాడు నీలోకములకాత్యంతిక శాంతిసుఖమన్నది కల్ల. ప్రతి క్షణమును క్షోభయే లక్షణముగాగల యీ కర్మ జనితావాసన, కర్మోదయమునకే యుపాయమగుచుండును. కనుక పరంపరగ ప్రవాహరూపములగు కర్మలకు నిల్కడయేది? ఆత్మయందు శాంతియు స్వస్థతయు నెట్లు? భగవంతుడును

"కామాత్మానః స్వర్గపరాజన్మకర్మఫలప్రదాం
క్రియావిశేషబహుళాం - భోగైశ్వర్యగతింప్రతి
భోగైశ్వర్యప్రసక్తానాం - తయాపహృతచేతసాం
వ్యవసాయాత్మికాబుద్ధిః - సమాధాన విధీయతే
నాస్తిబుద్ధిరయుక్తస్య నచాయుక్తస్యభావనా
నచాభావయతఃశాంతిః అశాంతస్య కుతఃసుఖమ్"

అనియెగదా! కనుక సుఖమువలయుచో కర్మలను విడిచి వేయవలయును. ఆత్యంతిక కర్మ సన్యాసమువల్లనే శుద్ధమగు నీయాత్మసచ్చిదానందముగ బర్యవసించును. కర్మ సన్యాసముచే విశుద్ధజ్ఞానముదయించుటయు, నవిద్యవలన గలిగిన దోషము లెల్ల నత్యంతము నివృత్తినొందును. కాగా, నానందమయాత్మకు స్వరసమగు సుఖము ఏప్రతిబంధకములేక దానంతనదే ప్రవర్తిల్లును.

గౌతముడును:- "దుఃఖజన్మ - ప్రవృత్తి - దోష - మిథ్యాజ్ఞానానాముత్తరోత్త రాహయే తదనంతరో పాయాదపవర్గః" అనె గదా? ఇది ఆత్యంతికకర్మ సన్యాసరూపము, జ్ఞానమయాత్మావశేషమే పర్యవసానముగాగల జ్ఞానయోగము అని సాంఖ్యులందురు.

ఇచట సాంఖ్యులకు ప్రతివాదముగ గీతాసిద్ధాంతముం జూతము. సాంఖ్యులుపదేశించు కర్మసన్యాస విధానము మీమాంసామాత్రము. ఏలయన, బూర్వాచార్యులంగీకరించిన యోగములు మూడు గదా! ఎట్లన:-

(1) సర్వవిధకర్మల యేకాంత సన్యాసలక్షణము, జ్ఞాన యోగము.

(2) విద్యానిరపేక్ష కర్మారంభయోగలక్షణము కర్మ యోగము.

(3) జ్ఞానకర్మ సముచ్చయరూపము, విద్యాభక్తి భూత కర్మారంభలక్షణము, భక్తి యోగము. ఈ మాటను కొంత కొంత సవరించవలసిన స్థితులున్నవి, ఎట్లన :-

జ్ఞానయోగనిష్ఠయందలి కర్మ సన్యాసపక్షము, అయిదధికరణములచే వ్యర్థము.

(1) కర్మ సన్యాసజనితఫలోదయము లేనిచో కర్మ సన్యాసమేల?

(2) కర్మలకు స్వతస్సిద్ధముగా, బంధకత్వముగాని, యావరకత్వముగాని లేదు. అట్టిచో నిర్దోషములను విడువనేల ?

(3) కర్మ - విద్యయన్న విడువనిజంటయే ఆత్మ యొక్క స్వరూపధర్మమగుచో, కర్మ యనివార్యము - సన్యాస మశక్యము. ఇక కర్మసన్యాసమెట్లు?

(4) కర్మజనితబంధనములు గుణహేతుకములు. వీనికి గర్మచేతనే నివృత్తి సంభవమగుచో, కర్మ నైష్కర్మ్యమున కుపాయమగును. అట్టి దానిని విడచుట వ్యర్థము గదా!

(5) కర్మలు నిశ్శ్రేయసమున కుపయోగపడునవియు, అభ్యుదయ జనకములు నగును. ఇట్టిచో కర్మ సన్యాసమెందుకు?

ఇందు మొదటిదగు 'కర్మసన్యాసజనితమగు ఫలములే' దన్న దానింబరిశీలింతము. జ్ఞాననిష్ఠాపరాయణులగు కర్మసన్యాసుల సిద్ధాంతమిది:-

"జ్ఞానమయుడు పురుషుడు, ప్రకృతి కర్మమయి, అక్రియుడు పురుషుడు. జ్ఞానము లేనిది ప్రకృతి. ఈ యిరువురకభేద వృత్తియన్నది, అనాదిసంబంధ వైచిత్ర్యము. ఇందు వలన ప్రకృతిధర్మములం దనవిగాగొని పురుషడజ్ఞుడు క్రియావంతుడు నగుచున్నాడు. ప్రకృతి పురుషవివేకముచే మరల, నాత్మయగు పురుషుడు, ప్రకృతిధర్మములగు కర్మల నుండి విడివడును. జ్ఞాన - కర్మలాత్మకు భోగసాధనములు. అందు కర్మయన్నది వీర్యలక్షణ మజ్ఞానము. జ్ఞానావరణము నగుచున్నది. దానిచే నాత్మ సక్తము - బద్ధము - లిప్తమునగును. జ్ఞానోత్కర్షయందు కర్మలు విడిపోవును. నైష్కర్మ్యము సిద్ధించును. కర్మకృతమగు నావరణము నశించును. పిదప జ్ఞానమయమనాత్మ స్వయంప్రకాశతంగాంచును. ఇట్లు బ్రహ్మ నెఱింగి బ్రహ్మయే యగును. ఈ వచనము లరయుడు.

"అజ్ఞానేనావృతంజ్ఞానం తేనముహ్యన్తిజంతవః
జ్ఞానేనతు తదజ్ఞానం యేషాంనాశితమాత్మనః
తేషామాదిత్యవద్జ్ఞానం - ప్రకాశయతితత్పరమ్.
శుభాశుభ ఫలైరేవం మోక్ష్యసే కర్మబంధనైః
సన్యాసయోగ యుక్తాత్మా విముక్తోమాముపైష్యసి
నైష్కర్మ్యసిద్ధిం పరమాం సన్యాసేనాధిగచ్ఛతి
సిద్ధింప్రాప్తో యథాబ్రహ్మతథాప్నోతి నిబోధమే"

ఇట్లీ సన్యాసులు సన్యాసముచే నైష్కర్మ్య సిద్ధింగాంతురు. ఇట మా మనవి యేమన:- సన్యాసమన త్యాగము. దేని పరిత్యాగము శ్రేయస్కరము అన్నది విచారింపవలసినది. సర్వవిధకర్మలను సన్న్యసించుటచేతనే సన్యాసయోగ మనదగదు. ఏకాంతతః కర్మ సన్యాసమనుట యత్యంత విగర్హితము. కర్మయోగమేమో సన్యాసయోగమేమో రెంటిని సమముగ దూచి చూచుటమేలు. కర్మయోగ సహకారముచే సన్యాస యోగము శ్రేయస్కరమగుంగాని, కర్మవ్యతిరేకముచే గాదు. కనుక కర్మయోగము శ్రేయస్కరము. అంతకంటె బుద్ధియోగము శ్రేయస్కరమనుట రాద్ధాంతము. ఈ వచనము లవధరింపుడు:-

"సన్యాసః కర్మయోగశ్చ నిశ్శ్రేయసకరావుభౌ
తయోస్తుకర్మసన్యాసాత్ కర్మయోగో విశిష్యతే
సన్యాసస్తు మహాబాహో! దుఃఖమాప్తుమయోగతః
యోగయుక్తోమునిర్బ్రహ్మ నచిరేణాధిగచ్ఛతి"

"కర్మలను విడచుటగదా సన్యాసము, కర్మసహకారమున్నచో నది యెట్లుప పన్నమగును?" అన్నచో, కర్మఫలా సంగసన్యాసమే సన్యాసముగాని కర్మలనే సన్యసించుట యెందును మేలుగాదు. రోగము పోవలసినదిగాని రోగికాడు. కర్మలను వదలుటచే నుత్తరోత్తరము కర్మజన్యసంస్కారముండదన్నను. పూర్వకర్మ జనితములగు శుభాశుభ సంస్కారము లాత్మయందు సక్తములైయుండ నవి వానియంతనవియే నశించు ననజాలముకనుక జాతసంస్కారములగు పుణ్యాపాపములకు బాధలేనందున నావరణవినాశ మసంభవముగదా! కావున, గర్మసన్యాసము కేవలము వ్యర్థము.

కర్మలకు నైష్కర్మ్యోపాయత్వము

కర్మయన్ననో రెండు విధములు. (1) ప్రవృత్తము (2) నివృత్తముననని. "ప్రవృత్తంచ నివృత్తంచ ద్వివిధం కర్మ వైదికమ్" అని మనువచనము. ఇందు ప్రవృత్తకర్మచే వాసనా సంస్కారములు జనించును. అవి యాత్మనుబంధించునవి. ఇక :- నివృత్తకర్మచే బంధనభూతములగు పూర్వకర్మజనిత వాసనా సంస్కారములుచ్ఛేదము నొందును.

కర్మపరాయణులయిన విదేహజనకాదులు కర్మచేతనే నైష్కర్మ్య సిద్ధినొందిరి. ఇట్లు కర్మయే నైష్కర్మ్యమును సంపాదించు నుపాయమగుట వలన గర్మసన్యాసమేల? యనియే భగవంతుడు ఇట్లనియెను:-

"నకర్మణామనారంభాన్నైష్కర్మ్యం పురుషోఽశ్నుతే
సచసంన్యసనాదేవ సిద్ధింసమధిగచ్ఛతి
కర్మణైవహి సంసిద్ధి మాస్థితా జనకాదయః"

"నివృత్తకర్మల నాచరించుటచే పూర్వకర్మజనిత సంస్కారముల యుచ్ఛేదమయినను, అవియు కర్మలే కనుక వానివలన గల్గు సంస్కారము బంధనకుగాదా " యన్నచో, కాదు, ఫలాసంగ సంన్యాసమువలన నవి బంధింపక పూర్వసంస్కారములను మాత్రమే యడుగుబట్టించి యిండుపగింజ గంధమువలె స్వయముగ నివృత్తములగును. ఈ యుపదేశములను హృదయంగమములం గావింపుడు :-

"త్యక్త్వాకర్మఫలాసంగం నిత్యతృప్తోనిరాశ్రయః
కర్మణ్యభిప్రవృత్తోపి నైవకించిత్కరోతిసః
యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టో ద్వంద్వాతీతోవిమత్సరః
సమఃసిద్ధావసిద్ధౌ చకృత్వాపినబద్ధ్యతే.
కర్మణ్యేవాధికారస్తే మాఫలేషుకదాచన
మాకర్మఫలహేతుర్భూః మాతేసంగోఽస్త్వకర్మణి
యోగస్థఃకురుకర్మాణి సంగంత్యక్త్వా ధనంజయ!
సిద్ధ్యసిద్ధ్యోః సమోభూత్వా సమత్వంయోగఉచ్యతే ॥
బ్రహ్మణ్యాధాయ కర్మాణి సంగంత్యక్త్వా కరోతియః
లిప్యతేనసపాపేన పద్మపత్రమివాంభసా ॥
విహాయ కామాన్ యః సర్వాన్పుమాన్శ్చరతినిస్పృహః
నిర్మమో నిరహంకారః సశాంతిమధిగచ్ఛతి॥

"కర్మయుండగా, అనావరకత్వము - అబంధకత్వము ననుటతగదు, అజ్ఞాత్వ - వీర్యత్వములచే కర్మ జ్ఞానము నావరించి తీరును. ఇట్టిచో నాత్మకు నైష్కర్మ్యమన్నది మిథ్యా వ్యామోహనమాత్ర" మన్నచో, వినుడు :- (1) పురుషధర్మ మనియు, (2) ప్రకృతిధర్మ మనియు కర్మ రెండు విధములు. (1) ఆనంద విజ్ఞాన ఘనమగు మనస్సు అవ్యయపురుషునందు విద్యాభాగము, (2) మనోమయ ప్రాణగర్భితవాక్కు కర్మ భాగము. నామరూపకర్మలు దీనివే. వాగాత్మకము నామము. మనోమయము రూపము. ప్రాణాత్మకము కర్మ. ఆత్మకివి యెడ బాయని స్వరూపధర్మములు. అందువలన కర్మకు స్వతంత్రమున, బంధకత్వము - నావరకత్వము నుండునని భ్రమింపరాదు. అది పురుషాత్మతగలదే కదా! పురుష ధర్మములగు విద్యాకర్మ లనామయములగుటచే బంధకములు గావు. స్వరూప ధర్మములు తమకు దామే యావరకములు కావుగదా! కనుక ప్రకృతి ధర్మములకే (అవియాత్మాశ్రితములు కనుక) నావరకత్వ - బంధకత్వములు చెప్పదగును. సత్వరజస్తమస్సులు ప్రకృతి. ఇందు సత్వనిబంధనగలది విద్య - రజోనిబంధనము కర్మ-తమోనిబంధన మావరణము. కనుక కర్మల కావరకత్వబంధకత్వము లాచార్యులుపదేశింతురు. భగవంతుడును:

"సత్వంరజస్తమ ఇతిగుణాః ప్రకృతిసంభవాః
నిబధ్నంతిమహాబాహో, దేహే దేహినమవ్యయం
తత్రసత్త్వంనిర్మలత్వాత్ ప్రకాశకమనామయం
సుఖసంగేనబధ్నాతి జ్ఞానసంగేనచానఘ
రజోరాగాత్మకంవిద్ధి తృష్ణాసంగసముద్భవం
తన్నిబధ్నాతికౌంతేయ! కర్మసంగేనదేహినం॥
తమస్త్వజ్ఞా నజంకర్మ మోహనం సర్వదేహినాం
ప్రమాదాలస్యనిద్రాభిఃతన్నిబధ్నాతిభారత !
జ్ఞానమావృత్యతుతమః ప్రసాదే సంజయత్యుత
రజస్తమాశ్చాభిభూయ, సత్వంభవతిభారత!

రజస్సత్త్వంతమశ్చైవ తమస్సత్వం రజస్తథా
సర్వద్వారేషు దేహేస్మిన్ ప్రకాశ ఉపజాయతే
జ్ఞానంయదా తదావిద్యా ద్వివృద్ధం సత్త్వమిత్యుత".

అనియెను. ఇట్లు త్రైగుణ్యసహయోగముంబట్టి కర్మపురుషు నావరించునన వలయును, మఱియు నింకొక విషయముంగూడ జ్ఞాతము :-

ప్రకృతికర్మకూడ కేవలము బంధకము - ఆవరకమునగు నను నియమమును జెప్పనలవిగాదు. ప్రతిబంధకమున్నపుడది బంధకము నావరకము గాజాలదు. ఎట్లన:- కర్మయన్నది (1) విద్యానిరపేక్షముగను (2) విద్యాసముచ్చితముగను జేయబడును. విద్యయన్నది బుద్ధిగుణము. ఇందు విద్యానిరపేక్షమగు కర్మ రజోమయము కనుక, బంధకము, తమోమయమునగుటచే నావరకముగా వచ్చును, విద్యాసహకృతమన్ననో, విద్య సత్వగుణాత్మకము - ప్రకాశము గనుక బంధకము నావరకము గాదు. విద్యాయోగము బుద్ధియోగము. ఇదేగదా కేవలయోగశబ్దముచే వ్యపదేశింపబడుచున్నది. బుద్ధిమయకర్మ ప్రకాశశాలికనుక బుద్ధియనవచ్చును, కాగా బుద్ధి సామ్యమగును, సమత్వమందును యోగశబ్ధమిష్టమేకదా!

మఱి ఈవిధముగ నిట నానావిధయోగము లుపపన్నములగును. (1) సాంఖ్యులకు:- కర్మ సన్యాసయోగమున కభిన్నమగు జ్ఞానయోగము. (2) విద్యాసముచ్చిత కర్మారంభ యోగా భిన్నజ్ఞానయోగము యోగులకు, (3) లేదా, కర్మ ఫల కామాసక్తి సంన్యాసపూర్వక కర్మారంభ యోగమును యోగులకే. ఫలకామాసక్తి సంన్యాసము సాంఖ్యము. కర్మారంభము యోగము. ఒక్కచో నీ రెంటి ధర్మములును గూడుట వలన :-

యత్సాంఖ్యైఃప్రాప్యతేస్థానం తద్యోగైరపిగమ్యతే
ఏకంసాంఖ్యంచ యోగంచయఃపశ్యతి సపశ్యతి
సాంఖ్యయోగౌపృథగ్బాలాః ప్రవదంతి నపండితాః
ఏకమప్యాస్థితః సమ్య ఉభయోర్విందతేఫలం

సన్యాసస్తుమహాబాహో! దుఃఖమాప్తుమయోగతః

సర్వభూతాత్మ భూతాత్మా కుర్వన్నపినలిప్యతే

అనాశ్రితఃకర్మఫలం కార్యంకర్మకరోతియః

ససంన్యాసీచయోగీచ ననిరగ్నిర్నచాక్రియః

యంసన్యాసమితిప్రాహుర్యోగం తంవిద్ధిపాండవ!

నహ్యసన్యస్తసంకల్పో యోగీభవతికశ్చన॥

ఆరురుక్షోర్మునేర్యోగం కర్మకారణముచ్యతే

యోగారూఢస్యతస్యైవశమః కారణముచ్యతే ॥ ఇత్యాదులరయుడు.

ఇట్లు జ్ఞానయోగకర్మయోగములు, చక్కగా జతపడుట భావింపదగినది. మఱియు ఫలకామనాసక్తిచే కర్మనారంభించుట కర్మయోగము. క్రియమాణ కర్మఫల కామనాసంన్యాసము జ్ఞానయోగము. ఇట్లు కర్మయోగ జ్ఞానయోగముల యైక్యముపపన్నమగుచో, నది బుద్ధియోగము. జ్ఞానయోగ - కర్మయోగములు బుద్ధియోగమునకు రెండంగములని సిద్ధాంతము.

ఇక బూర్వులు చెప్పు, కర్మసంన్యాసపూర్వక జ్ఞానయోగముం గూర్చి వెనుక, “సాంఖ్యులుపదేశించు కర్మసన్యాసవిధానము” మీమాంసామాత్రమంటిమి. వస్తుతః వేదపురుషుడు కర్మసంన్యాసముం బూర్తిగా నిషేధించుచున్నాడు :-

“కుర్వన్నేవేహకర్మాణి జిజీవిషేచ్ఛతంసమాః

ఏవంత్వయినాన్యథేతోఽస్తినకర్మలిప్యతేనరే”

(ఈమంత్రార్థము మా యీశోపనిషద్విజ్ఞానమందరయవలయును)

కర్మబంధకము, కర్మపరుల కమృతత్వముండదని భ్రమింపరాదు. ఆత్మవిద్యా సహకారమున కర్మసేయువానికి కర్మజనితబంధముండదు సరిగదా, సర్వవిధ కర్మకరణముచే నైనను అమృతత్వమతనికవ్యాహతమే. ఈ శ్రౌతవచనముం బరిశీలింపుడు:-

"ఏషనిత్యోమహిమా బ్రహ్మణోఽ స్యనకర్మణావర్ధతేనోకనీయాన్
తస్యైవస్యాత్పదవిత్తం విదిత్వా నకర్మణాలిప్యతే పాపకేన"

భగవంతుడును "యస్యనాహంకృతోభావో బుద్ధిర్యస్యనలిప్యతే
హత్వాపిసఇమాన్లోకాన్ నహంతివనిబధ్యతే"
"త్యక్త్వాకర్మఫలాసంగం నిత్యతృప్తోనిరాశ్రయః
కర్మణ్యభిప్రవృత్తోఽపి నైవకించిత్కరోతిసః" అనెను.

కర్మపరిత్యాగాశక్యత్వమ్

అత్యంతము కర్మపరిత్యాగమన్న దాత్మకు నైతిగాదు. విద్యా - కామకర్మలను మూటిచే నారబ్ధముషోడశి, అందత్యంత నిగూఢమవ్యయాత్మ, దానికి, కర్మలేనిచో స్వరూపలాభ మేది? ఎట్లన - పంచకలుడగు నవ్యయుడానంద - విజ్ఞాన - మనస్సులం బట్టి విద్యామయుడు, విజ్ఞాన - మనః - ప్రాణములంబట్టి కామమయుడు, మనః - ప్రాణ - వాక్కులం బట్టి కర్మమయుడు నగును. కనుకనే ఆత్మ ప్రతిక్షణమును, నిరవచ్ఛిన్నముగ, ననవరతము నేమేని యెఱుంగుచు - కోరుచు - చేయుచునుండును. "నహికశ్చిత్‌క్షణమపి జాతుతిష్ఠత్యకర్మకృత్" కనుక కర్మమయమగు నాత్మ యెన్నడును కర్మలేకయుండదు. వేదర్షులు శ్వోవసీయసమను నవ్యయ మాత్మయనుచున్నారు. చితిసృష్టి ప్రభావముగల యా యవ్యయమనస్సువల్లనే మనః - ప్రాణ - వాఙ్మయమగు నాత్మకు గర్మమయత్వము. ఎట్లన :- ఈ శ్రుతి వచనములను బరిశీలింపుడు:-

(1) ఆసీదివనాఇదమగ్రేనైవాసీత్ - తద్ధతన్మనఏవాస (1) నేవహిస్న్ మనోనేవాసత్ (2) తదిదంమనః సృష్టమావిరబూభుషత్ తదాత్మానమైచ్ఛత్ ... (3) తన్మనోవాచమసృజత... (4) సావాక్ ప్రాణమసృజత ... (5) సప్రాణశ్చక్షురసృజత.... (6) తచ్చక్షుఃశ్రోత్రమసృజత... (7) తచ్ఛోత్రంకర్మాసృజత - అకృత్స్నంవైకర్మబుతే ప్రాణేభ్యః, అకృత్స్నా ఉవైప్రాణాబుతే కర్మణః (8) తదిదంకర్మసృష్ట మావిరబూభుషత్ - తదాత్మానమన్వైచ్ఛత్ (9) తత్కర్మాఽగ్నిమసృజత... (10) తేహైతేవిద్యాచితఏవ ... విద్యయోహైవైతే ఏవంవిదశ్చితాభవన్తి (శతపదము 10.5.3).

(2) ఆత్మైవేదమగ్ర ఆసీత్ పురుషవిధః, సోఽనువీక్ష్యనాన్యదాత్మ నోఽపశ్యత్, సోఽహమస్మీత్య గ్రేవ్యాహరత్... (1) సోఽవేత్ - అహంస్మృష్టి రస్మి - అహంహీదం సర్వమసృక్షీతి ... (10) .... సముఖాచ్చయో నేర్హస్తా ఖ్యాంచ అగ్నిమసృజత... (11)... ఏషఉహ్యేవసర్వేదేవాః (12) అథయత్కించేదమార్ద్రం తద్రేతసోఽసృజత - తదుసోమః - ఏతావద్వాఇదంసర్వమ్ - అన్నంచైవాన్నాదశ్చ - సోమఏవాన్నమగ్నిరన్నాదః (13) సఏష ఇహప్రవిష్టః, ఆనఖాగ్రేభ్యః తంనపశ్యంతి - అకృత్స్నోహిసః (16) ప్రాణన్నేవప్రాణః ... వదౕ వాక్, పశ్యౕ చక్షుః - శృణ్వౕ శ్రోత్రం - మణ్వానోమనః; తాన్యస్యైతాని కర్మనామాన్యేవ, సయోఽతఏకైకముపాస్తే - నసవేద, అకృత్స్నోహి ఏషోఽతఏకైకేనభవతి (17) ఆత్మేత్యేవోపాసీత అత్రహ్యేతేసర్వ ఏకంభవన్తి - తదేతత్పదనీయమస్య సర్వస్యయదయమాత్మా - అనేనహ్యేతత్ సర్వంవేద ... (18) తదేతత్ ప్రేయఃపుత్రాత్, ప్రేయోవిత్తాత్, ప్రేయోఽన్యస్మాత్సర్వ స్మాదంతరతరం యదయమాత్మ .... ఇతి (శతపథ 14-4-2).

(3) ఆత్మైవేదమగ్ర ఆసీదేకఏవ - సోఽకామయత - జాయామేస్యాత్ - అథప్రజాయేయ, అథవిత్తం మేస్యాత్, అథకర్మకుర్వీయేతి, ఏతావాన్ వైకామోనేచ్ఛంశ్చ నాతోభూయోవిందేత్ (30) మనఏవాఽస్యాత్మా - వాగ్ జాయా - ప్రాణఃప్రజా - చక్షుర్మానుషంవిత్తం - శ్రోత్రందైవం... ఆత్మైవాస్య కర్మ - ఆత్మనాహికర్మకరోతి (31) (శత 14-4-2)

(4) త్రయంవాఇదంనామ - రూపం - కర్మ, తేషాంనామ్నాంవాగిత్యేతదేషాముక్థమ్... ఏతదేషాంసామ ... ఏతదేషాంవబ్రహ్మ (1) అథరూపాణాంచక్షుః ఇత్యేతదేషాముక్థమ్... ఏతదేషాంసామ... ఏతదేషాంబ్రహ్మ ... (2) అథకర్మణా మాత్మేత్యేతదేషాంఉక్థమ్... ఏతదేషాంసామ ... ఏతదేషాం బ్రహ్మ ... తదేతత్త్రయంసదేకమయమాత్మా, ఆత్మాఏకఃసన్నేతత్రయమ్. తదేతదమృతమ్ - సత్యేనచ్ఛన్నమ్.. ప్రాణోవా అమృతమ్ - నామరూపేసత్యమ్ తాభ్యామయం ప్రాణశ్ఛన్నః (శత 14-4-4).

(5) కామమయ ఏవాయంపురుష ఇతి । సయథాకామోభవతి - తథా క్రతుర్భవతి - యధాక్రతుర్భవతి - తత్కర్మకురుతే - యత్కర్మకురుతే తదభిసంపద్యతే ఇతి (శత 14-7-2)

ఇట్లు, ఆత్మకు:- విద్యాకామ కర్మములను మూటిచే నారబ్ధమైన పురుషత్వము సిద్ధముకాగా కర్మోచ్ఛేదమసంభవము. ఇక సర్వథా నైష్కర్మ్యమన్నది పొసగుటెట్లు? కనుక "కృత్స్నకర్మ విప్రమోక్షోమోక్షః" అనుకొనుట భ్రాంతి మాత్రము. పూర్వులగు సాంఖ్యాదులు, కర్మసన్యాసలక్షణ జ్ఞానయోగముంజెప్పుట సమర్ధనీయము కాదు. కనుకనే

భగవంతుడును:- 'యజ్ఞోదానంతపశ్చైవ పావనానిమనీషిణామ్
కర్తవ్యానీతిమేపార్థ నిశ్చితంమతముత్తమం
నేహాభిక్రమనాశోఽస్తి ప్రత్యవాయోనవిద్యతే
స్వల్పమప్యస్య ధర్మస్య త్రాయతేమహతోభయాత్
నమేపార్థాస్తికర్తవ్యం త్రిషులోకేషుకించన
నానవాప్తమవాప్తవ్యం వర్త ఏవచకర్మణి, అని వక్కాణించెను.

ఇచ్చట జ్ఞప్తియుంపదగినది :- "కర్మసంన్యాస నిరాస పూర్వకముగ, కర్మయోగావశ్యకత చెప్పబడినను, కర్మయోగమందు సంభవించు, శుభాశుభకర్మజన్య బంధనదోషములు పరిహరించుటకై ఈ కర్మయోగమందు బుద్ధియోగమెంతయు నావశ్యకము" ఈ క్రింద భగవద్వచనములందీయభిప్రాయము ప్రదర్శింపబడినది. అవధరింపుడు:-

"శుభాశుభఫలైరేవం మోక్ష్యసే కర్మబంధనైః
సన్యాసయోగయుక్తాత్మా విముక్తోమాముపైష్యసి
దూరేణహ్యవరంకర్మబుద్ధియోగాద్ధనంజయ!
బుద్ధౌశరణమన్విచ్ఛకృపణాః ఫలహేతవః
కర్మజంబుద్ధియుక్తాహి ఫలంత్యక్త్వామనీషిణః
జన్మబంధవినిర్ముక్తాః పదంగచ్ఛన్త్యనామయం
దదామిబుద్ధియోగంతం యేనమాముపయాన్తితే"

ఇత్యాదులు :- ఇట్లు వాసుదేవభగవాను డపూర్వమగు బుద్ధియోగముపదేశించి లోకమందు ప్రచారము జేయించెను. ఇది యతని మహాపురుష లక్షణము. ఇక నాల్గువిధములయిన జగద్గురుత్వము :- అవ్యయపురుషోపదేశకత్వము మొదటిది. బుద్ధియోగోపదేశ నిబంధనము రెండవది. జ్ఞాన - కర్మ - భక్తి యోగముల కభేదముపదేశించుట

మూడవది. జ్ఞానకర్మమయమగు నాత్మయందలి కర్మభాగపరిత్యాగమనుచితమని, అందలి బంధనదోష పరిహారమునకై నిష్కామకర్మ నుపదేశించుట నాలవది. (ఇది జగద్గురుకృష్ణ రహస్యము).

పరమేష్ఠి సత్యావతారత్వము

(నవ సత్యావతారత్వము)

పరము - సంస్థ - మాయ యను మూడు సంస్థలు

ఆత్మయన్న దుపసృష్టమో అనుపసృష్టమోకానిండు దానియందు సామాన్యముగా శాస్త్రము సత్యశబ్దము ప్రయోగించును. కనుక సత్యము (1) పరసత్యము (2) సంస్థాసత్యము (3) మాయాసత్యమునని మూడు విధములుగ దోచుచున్నది. ఏ వస్తువేని యొక్కొక్కటియు నామరూపములచే మితిగలదగుచున్నది. (మీయతే అనే నేతి మాయా) కనుక నీ నామ రూపద్వయము మాయాసత్యము. విశ్వోపసృష్టమో, సంబంధోపసృష్టమో, శరీరోపసృష్టమో కానిండు ఏ రూపమైనను సత్యప్రజాపతిరూపము కనుక, ఈ రూపము లెల్ల సంస్థాసత్యములు. అవి కార్యవిశిష్టములో, కార్యోపహితములో, కారణములో అగుగాక, వానికి సత్యత్వము తప్పదు. ఇక విశ్వగతములగు నీ యెల్లకారణములకును మూలమగు నేకకారణము, సత్యమునకు సత్యమని భావింపవలయును. ఈ సత్యము ననుసరించియే, సత్యానుగమముచే, దీనికి బిమ్మటి కారణములెల్ల తమతమ కార్యములకు కారణసత్యములుగా నుపచారమున వాకొనబడుచుండును. కనుక :-

ఈవిధముగా సత్యము (1) మౌలికము (2) ఔపపాదికమునని రెండు విధములని నిష్కర్షగదేలును. వానియందు బ్రకృతము సర్వాకాశపరివ్యాపియు, నలౌకికమునగు మౌలిక కారణమునే 'బ్రహ్మసత్య' మందుము. అవిశేషముగ మనకంతటనుదోచు కార్యకారణపరంపర యందలి యెల్లకారణములకు బరమకారణము, అశేషసత్యములకు బరమసత్యము, నగునదే కృష్ణుడు, అహంశబ్దమునని తెలియవలయును. అదే ఆత్మ - ఆత్మయం దహంశబ్ద ప్రయోగముకదా! ఆయీ యశేషవిశ్వజనకమగు పరమాత్మ సత్యపదార్థము.

కార్యకారణభావములకు పరంపరతచే నానాత్వము; అందువలన సత్య - విశ్వములకును అపేక్షాకృతనానాత్వముపపన్నమగును. ఈ విశ్వోపసృష్టములెల్ల సంస్థాసత్యములు. వానివాని యందలి ఆయావిశ్వము తన తన యాత్మ సత్యమాధారముగా గల్గియుండును. పూర్వపూర్వసత్యము నాధారముగాగొని యుత్తరోత్తర సత్యముండు చుండును. పిమ్మటివగు సంస్థాసత్యములన్నిటికి నంతరతమము, నాదియు, సర్వాధారమునగు నొకటి మూలసత్యము అది యక్షరము, పరమబ్రహ్మ, ప్రధమభావము, ఈ భూతజాతమంతయు విధృతమైయందు నిల్కడనొంది యుండునని తెలియనగును.

మఱి, అట్టి యా యక్షర మేయాధారమునుండు నన్నచో సర్వాధారమగు, దానికింకొక యాధారము లేదు. కాని యదినిరాధారమై, స్వభావముగనే అవ్యయాలంబన ప్రతిష్ఠ కలదగుటచే యవిచాలి, సత్యమునై తనంతతానీయంతటిని తనయందు విధరణము సేయుచున్నది. సర్వము సత్యమందును, సత్యము తనయందు దానును, ప్రతిష్ఠితములై యున్నవి. ఈ శ్రుతివచనము లవధరింపుడు:-

“యదర్చిమద్ యదణుభ్యోஉణు యస్మిన్ లోకానిహితాలోకినశ్చ, తదేతదక్షరంబ్రహ్మ। సప్రాణస్త దువాఙ్మనః; తదేతత్సత్యం తదమృతమ్, తత్వేర్ధవ్యం - సోమ్యవిద్ధి।

యస్మిన్ ద్యౌః పృధివీచాంతరిక్షమోతం మనస్సహప్రాణైశ్చసర్వే
తమేవైకంజానథ ఆత్మానమన్యావాచోవిముంచథ అమృతస్యైషసేతుః
మనోమయఃప్రాణశరీరనేతా, ప్రతిష్ఠితోஉన్నేహృదయంసన్నిధాయ
తద్విజ్ఞానేన పరిపశ్యన్తిధీరాః ఆనందరూపమమృతం యద్విభాతి
బ్రహ్మైవేదమమృతంపురస్తాద్, బ్రహ్మపశ్చాద్ - బ్రహ్మదక్షిణతశ్చోత్తరేణ
అధశ్చోర్ధ్వంచప్రసృతం బ్రహ్మైవేదం విశ్వమిదంయద్వరిష్ఠమ్
యదాపశ్యఃపశ్యతేరుక్మవర్ణం, కర్తారమీశంపురుషంబ్రహ్మయోనిం,
తదావిద్వాన్ పుణ్యాపాపేవిధూయ, నిరంజనః పరమంసామ్యముపైతి
ప్రాణోహ్యేషయః సర్వభూతైర్విభాతి విజానన్ విద్వాన్ భవతే నాతివాదీ
ఆత్మక్రీడ ఆత్మరతిః క్రియావానేష బ్రహ్మవిదాంవరిష్ఠః

సత్యేనలభ్యస్తపసాహ్యేష ఆత్మాసమ్యగ్జ్ఞానేన బ్రహ్మచర్యేణనిత్యమ్
అంతశ్శరీరేజ్యోతిర్మయోహి, శుభ్రోయంపశ్యన్తి యతయఃక్షీణదోషాః
సత్యమేవజయతేనానృతం సత్యేపంధావితతోదేవయానః
యేనాక్రమంతిఋషయోహ్యాప్త కామాయత్రతత్ సత్యస్యపరమంనిధానమ్
(ముండకోపనిషత్తు).

ఈ ఛాందోగ్యవచనములనుగూడ బరిశీలింపుడు -

ఏషతువాఅతివదతి యఃసత్యేనాతివదతి... సత్యంత్వేవవిజిజ్ఞాసితవ్యమితి, సత్యంభగవోవిజిజ్ఞాసే ఇతి; యదావైవిజానాతి అథసత్యంవదతి, నావిజానన్ సత్యంవదతి.. విజ్ఞానంత్వేవవిజిజ్ఞాసితవ్యమితి. యదావైమనుతే, అథవిజానాతి, నామత్వావిజానాతి, మతిస్త్వేవవిజిజ్ఞాసితవ్యేతి... యదావైశ్రద్ధధాతి, అథమనుతే, నాశ్రద్దన్ మనుతే, శ్రద్ధాత్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి; యదావైనిస్తిష్ఠతి, అథశ్రద్ధధాతి, నానిస్తిష్ఠన్ శ్రద్ధధాతి నిష్ఠాత్వేవవిజిజ్ఞాసితవ్యేతి; యదావైకరోతి అథనిస్తిష్ఠతి నాకృత్వానిస్తిష్ఠతి, కృతిత్స్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి; యదావైసుఖం లభతే అథకరోతి, నాసుఖంలబ్ధ్వాకరోతి, సుఖంత్వేవవిజిజ్ఞాసితవ్యమితి; యోవై భూమాతత్సుఖం; నాల్పేసుఖమస్తి, భూమైవసుఖం, భూమాత్వేవవిజిజ్ఞాసితవ్య ఇతి; భూమానంభగవో విజిజ్ఞాసే ఇతి; యత్రనాన్యత్పశ్యతి, నాన్యచ్ఛృణోతి, నాన్యద్విజానాతి సభూమా; అథయత్రాన్యత్పశ్యతి, అన్యచ్ఛృణోతి, అన్యద్విజానాతి తదల్పమ్. యోవైభూమాతదమృతమ్, అథయదల్పంతన్మర్త్యమ్; సగవ! కస్మిన్ ప్రతిష్ఠత? ఇతి; స్వేమహిమ్ని, యదివాన మహిమ్ని ఇతి, గోఅశ్వమిహమహిమేత్యాచక్షతే; హస్తి హిరణ్యం దాసభార్యం క్షేత్రాణ్యాయతనానీతి, నాహమేవంబ్రవీమి, బ్రవీమీతిహహోవాచ, అన్యోహ్యన్యస్మిన్ ప్రతితిష్ఠతీతి" (ఛాం। 7-24).

సఏవాధస్తాత్, సఉపరిష్టాత్, సపశ్చాత్, సపురస్తాత్, అహందక్షిణతః, సఉత్తరతః, సఏవేదంసర్వమితి ... అహమేవాధస్తాదహము పరిష్టాత్ - అహం పశ్చాత్ - అహంపురస్తాత్ - అహందక్షిణతః - అహముత్తరతః - అహమేవేదం సర్వమితి, ... ఆత్మైవాదస్తాత్ - ఆత్మోపరిష్టాత్ - ఆత్మాపశ్చాత్ - ఆత్మాపురస్తాత్ - ఆత్మాదక్షిణతః - ఆత్మాఉత్తరతః - ఆత్మైవేదంసర్వమితి ... సవాఏషఏవంపశ్యన్, ఏవంమన్వానః ఏవంవిజానన్ - ఆత్మరతిః - ఆత్మక్రీడః - ఆత్మమిధునః - ఆత్మానందః - సస్వరాడ్భవతి - తస్యసర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి - అథయోఽ

న్యథాతోవిదుః - అన్యరాజానస్తే క్షయ్యలోకాభవన్తి - తేషాం సర్వేషు లోకేషు అకామచారోభవతి" (ఛాందో 7-25)

-/ తాత్పర్య సంగ్రహము /-

సత్యము - విజ్ఞానము - మతి - శ్రద్ధ - నిష్ఠ - కృతి - సుఖం - భూమ ఇవి యుత్తరోత్తరము కల్గుచో, పూర్వ పూర్వములబ్ధమగుచుండును. భూయన్న దాత్మకు, సమృద్ధి. అది యిష్టము. ఇష్టమందు ప్రవృత్తి - దానివలన తత్పరత, దానిచే ప్రేమ - ప్రేమచే జిత్తానుసక్తి - మనోఽనుసంగముచే విజ్ఞానము లబ్ధములగును. కార్యకారణవిద్య విజ్ఞానము. విజ్ఞానమువలన సత్యమునొందును. సత్యము కారణమగు నాత్మయే. సత్యము భూమ - సత్యమాత్మ - సత్యమే యీ నేను. ఎవనియాత్మ యీశ్వరాత్మకు భిన్నముగాదో అతడు కృతకృత్యుడు. ఈ తాత్పర్యముందెల్పు శ్లోకములు (మా శ్రీగురుపాదుల రచన)

"సత్యవిజ్ఞానమతయః శ్రద్ధానిష్ఠాకృతిఃసుఖమ్
భూమేతి; పూర్వ పూర్వం స్యాదుత్తరోత్తరసంపదా,
భూమాత్మనఃసమృద్ధిస్త, చ్చేష్ట, మిష్టేప్రవృత్తయః
ప్రవృత్తానాంతత్పరతా, ప్రేమబంధస్తుతత్పరే
యత్రప్రేమాతత్రచిత్త వృత్తిర్భూయోఽనుషజ్జతే
భూయోమనోఽనుషంగేన విజ్ఞానంతత్రలభ్యతే
కార్యకారణ విద్యాతు విజ్ఞానమిహకథ్యతే
విజ్ఞానాత్సత్యమాప్నోతి సత్యమాత్మైవ కారణమ్
సత్యోభూమా సత్యఆత్మా సత్యఏవాయమస్మ్యహం
కృతకృత్యః సయస్యాత్మాభిద్యతేనేశ్వరాత్మనః ॥"

"విశ్వాధారమగు నహమాత్మ స్వాధారమనుకొనుచో విశ్వమే స్వాధారమనుకొనరాదా? విశ్వమునకు వేరయిన విశ్వాధారమను కల్పన యెందుకు" అనుకొనరాదు. మనకగపడున వెల్ల బలములు, అన్నియు బలమాత్రములేగదా! ఇవియన్నియు క్షణికములు, ఉత్పన్న వినష్టములు. క్షణమునకు బైనియుండవు. అవి తమకంటె నన్యమగు స్థిరాత్మ

నాలంబనముగాగొని గాని పుట్టనేరవు. స్థిరమందివి పుట్టియుండి విలయమందుచున్న వనవలయును. ఖండఖండములీ యనంతబలములు పరస్పర సహచరితములు, బద్ధములునగును. అందు వీనిబంధమన్నది శర-గ్రంధి - సూత్ర - పాశాదిభేదములచే ననేకవిధములు. బంధమందు వీనికిగల్గు కించిత్కాలస్థిరత యన్నది యాశ్రయస్థిరత బట్టి తోచునని యెంచవలయును. కనుక నీ బలములం దనుస్యూతము, వాని కాధారమునగు నొక స్థిరభావమున్నది. అవి భూమ, రసము.

అయితే శ్రమణులందురుగదా ! "విశ్వాతిరిక్త మగు రసమను స్తిరభావమేదియు లేదు.

"రథఃసేనావనందీపః సరోగ్రంధ ఇవాస్మ్యహం
సంతానమాత్రం సంతానైఃసంతానానాంబలాసతాం"

సర్వశూన్యములుగ, లేనిబలములే యకస్మాత్తుగబుట్టి క్షణమాత్రము స్వభావమున నుండి యకస్మాత్తుగ విలీనములగు చుండును.

"అవ్యక్తాధీనిభూతాని వ్యక్తమధ్వావితుక్షణం
అవ్యక్త నిధనాన్యేవ బలానీమాని యజ్జగత్"

ఇట్టిచో నవినాశి, విశ్వాతీతమునగు రసమందాస్థ యెట్టిది? స్థిరతకన్పట్టు చున్నదందువా? అది భ్రమ మాత్రము, మనయతద్బుద్ధి, నదీప్రపీపాదులందువలె, స్థిరతయన్నది సంతానమూలమాత్రము. కనుక ఈ యంతయు, క్షణికము, దుఃఖము స్వలక్షణము, శూన్యమునని యెంచవలయును. వ్యక్తి యన్నదేదియులేదు." అని. దీనికేమి సమాధానమన్నచో :-

అది సరికాదు, నాస్తికులగు నీ శ్రమణు లదూరదర్శులు, 'అస్తి బ్రహ్మ' నారాధించు ఆస్తికులగు బ్రాహ్మణులిట్లందురు :-

"అనన్నేవసభవతి అసద్బ్రహ్మేతివేదచేత్
అస్తిబ్రహ్మేతిచేద్వేద సంతమేనంతతోవిదుః"

"బ్రహ్మ అసత్తనియెరుంగువాడసత్తే, అస్తియని యెఱింగినవాడు సత్తే"

కనుక 'నాస్తి' యన్నదొకటే యర్థమనుకొను నాస్తికతావాదసిద్ధాంతమును 'నాస్తి' యే. తానెక్కినకొమ్మను నఱకుకొను వాడశ్రద్ధేయుడగును." అందురు. అస్తియే సిద్ధాంతమనుకొను వీరు రసాస్తి వాదులు. వస్తుతః -

సదసత్తులు రెండు తత్త్వములు, భగవంతుడు వాని లక్షణములను జెప్పెను.

"నాసతోవిద్యతేభావో నాభావోవిద్యతేసతః
ఉభయోరపిదృష్టో౽ న్తస్త్వనయోస్తత్త్వదర్శిభిః "

అస్తియేయన్న దెన్నడును నాస్తికాదది సత్తు - అమృతము - రసము. నాస్తియేయన్న దెన్నడును అస్తి కాదది అసత్తు - మృత్యువు - బలము. ఇట మనము చూచునది యుభయ సముచ్చితము. ఈ యొక్కొక్క వ్యక్తియు ప్రతిక్షణ పరిణామియై చిరముండుచున్నది. కేవలము బలమాత్రము కాదు. ఏమందురా?

"బలంనిరావలంబనం నజాతుదృశ్యతేక్వచిత్
బలంబలావలంబనం క్షణం క్షణంకథంభవేత్ ?
ప్రతిక్షణ విలక్షణం జగన్నజాతుసంభవేత్
ప్రతీతమేకవత్ ధ్రువం ధ్రువంనచేదిహాంతరే
సమష్టిరత్రసంతతిః సముచ్చయశ్చసంహతిః
తదేకతాప్రతీతయే భ్రమస్యహేతురస్తిహి
ఇతిబ్రువన్తి, సభ్రమః నతుభ్రమ, స్తదేకకతా
పశౌ, శిశౌచ, బాలిశే బుధేసమంప్రతీతితః"

(1) "అవలంబములేని బలమెన్నడు నెచ్చట నగపడదు. క్షణ క్షణము బలమునకు బలమెట్లాధారమగును? అంతరమందు ధ్రువతత్త్వము లేనిచో బ్రతిక్షణ విలక్షణమగు జగత్తెన్నడును సంభవింపదు, ఏకవత్ప్రతీతికి జెందిన ధ్రువతయు నుండదు. (2) ఇందు సమిష్టి **<u>సంతతి</u>**, సముచ్చయము **<u>సంహతి</u>**. ఏకతా ప్రతీతి భ్రమ యందురు. ఆభ్రమ

భ్రమకాదు, పశు, శిశు, పండిత పామరులందా యేకత ప్రతీతమగుచున్నదిగదా?"

ఒకేయర్థము రేతో - డింభ - గర్భ - శిశు - పౌగండ - తరుణ - ప్రౌఢ - వృద్ధ - స్థవిర - మృత్యువులచే ననేకావస్థలుగలదై యనేక విధముల దోచుచున్నది. ఒకే యర్థము జల - మృత్ - అంకుర - దారు - సమిత్ - అంగార - క్షార - మృత్యుభేదములచే నానా విధములగుచున్నది. ఒకేయర్థము, మనః - ప్రాణ - వాక్ - వాయు - తేజో - జల - మృత్ - **పాషాణ** ; మృ - జ్జల - తేజో వాయు - వాక్ - ప్రాణ - మనస్సులచే క్రమోత్క్రమముల వలన, చక్రమువలె పరివర్తన మొందుచు నానా నామరూపావస్థలు గలదగుచున్నది. అందు, ఒకటి మరొకటిగ మారుటన్నది మృత్యువు, అసత్తు. నశించుదాని యందు నశింపక యనేకములందేకముగ నుండునది పరోవరీణము, అది యమృతము, రసము, ఇట్లీ సదసత్తుల జంట యగపడుచున్నది. ఇందు సత్తున కభావము, అసత్తునకు భావమును సంభవింపవు.

మఱియు, ఏభూతమేని నాస్తి - అస్తి - నాస్తి - యని త్రిక్షణము. ఘటము మొదటలేదు, పిదప నున్నది, ఆ పిమ్మట లేదు. మొదట నవ్యక్తము - చివర నవ్యక్తము - మధ్య వ్యక్తిత. ఈ మధ్య వ్యక్తితయన్నది బొత్తిగా మూలము లేనిది కాదు. చూచుచు, నగపడుట లేదనదగునా? కనుక "ఉన్నది" రసము. దానిచే అసత్తులమధ్య సత్తుం గనుచున్నాము. కనుక నిదియంతయు సదసత్తులను రెంటిచే సమన్వితమని యెఱుంగ వలయును. అసత్తులై నశించు బలముల యంతరమునందనుస్యూతము నవినాశియునగు నొకటి "యున్నది" అది బ్రహ్మయనబడు రసము. ప్రతియర్థమునందు "ఉన్నది" యని తోచు స్థిరత దానిదే. సత్తున కసత్తునందగు యజనావయజనములు రసము. శూన్యమగు నసద్బలము 'ఉన్నది' యని సత్తావంతముగ దోపించు, సత్తయే జ్యోతి, రసము. "సతో బంధు మసతి నిరవిందన్" అని మహర్షి వచనము, ఇంకను :-

అసత్తగుబలమునకు సత్తగు రసమునందగుచితియే జన్మ. సద్రసమునుండి అసద్బలవ్యుత్థానమే నాశము. మృద్గతసత్తారసమునకు, కులాలోపచితబలమందు యజనమే

ఘటజన్మ. ఎంత బలమో, ఈ మృత్సత్తయు నంతయగుచుండును. కనుక ఘటజనకమగు కులాలబలము స్థిరతకు వచ్చుచుండును. అందు వలన ఘటమను నొకయర్థము కల్గుచున్నది. ఈ యార్షవచన మరయుడు:-

"తుచ్ఛేనాభ్వపిహితం యదాసీత్, తపసస్తన్మహినాஉ జాయతైకమ్'

తుచ్ఛము = అసత్తగు బలము; తత్రాభవతీత్యాభు = అందంతటనగు (ఉండు)నది ఆభువు, రసము - బ్రహ్మ.

అయితే , "గుణభూతైరవయవైః సమూహః క్రమజన్మనాం
బుద్ధ్యాప్రకల్పితాభేదః క్రియేతివ్యపదిశ్యతే"

క్రమముగాబుట్టు గుణభూతావయములంబట్టి బుద్ధిచే కల్పింపబడిన యభేదమును క్రియయందురను నీ క్రియైకతావ్యపదేశమువలె, నెల్లెడల నీ సంతానైకత్వ ప్రత్యయమునకు పారమార్థికత్వము లేకున్నను, వ్యావహారికముగ స్థిరతయన్నది; సంతానము మూలకారణముగా గల భ్రమమాత్రము"

అన్నచో :- ఇది ప్రలాపమాత్రము. "స్థిరతకు సంతానము కారణ" మనుటలో స్థిరతను లేదనలేముగదా! సంతాన మన్నది బలసంఘాతము. అందలి స్థిరతయన్నది అక్షణికము కనుక బలముకాదు. ఉత్పన్నవినష్ట ప్రవాహములుగల బలసంతానమందు పరోవరీణమగు నొకభావము లేకున్నచో ధారావాహికములగు నీ యనేకబలములందు సంతానమను నేకత్వము దేనికి జెప్పవలయును? మనకగపడు స్థిరత దేనిది? ఇది సంతానమందలిదా? రెండు బలముల ప్రత్యాఘాతమందలిదా? దేనిది యీ ధర్మమను కొందుము? బలధర్మమా? బలేతరధర్మమా? బలధర్మమనుచో, దాని క్షణికత్వమునకు భంగముగదా! క్షణికమందు స్థిరతయనుట సాహసమాత్రము. బలేతర ధర్మమన్నచో, బలేతరము రసమేగదా! రథము - సేన- వనము - దీపము మొదలగు వానియందలి ధారావాహికబలము లందగపడు నేకత్వ ప్రత్యయ నిబంధనము రసమే. వానియందెల్లెడలను అంగి, రసము. దీపమందలి క్షణక్షణపు మార్పులు బలము "సాయంకాలము మొదలు

ప్రాతఃకాలము వరకొకే దీప" మన్నది రసము. ఈ భగవద్వచనము లవధరింపుడు:-

"తత్రైకస్థంజగత్కృత్స్నం ప్రవిభక్తమనేకధా"
అవిభక్తంచభూతేషు విభక్తమివచస్థితమ్
సర్వభూతేషుయేనైకమ్ భావమవ్యయమీక్షతే
అవిభక్తంవిభక్తేషు తద్జ్ఞానం విద్ధిసాత్వికమ్
యదాభూతపృధాగ్భావం ఏకస్థమనుపశ్యతి
తతఏవచ విస్తారం బ్రహ్మసంపద్య తేతదా,
సమంసర్వేషుభూతేషు తిష్ఠన్తంపరమేశ్వరమ్
వినశ్యత్స్వవినశ్యంతం యఃపశ్యతి సపశ్యతి"

ఈరసభావము బలముకంటె వేరైన లక్షణములు గలదని తెలియవలయును. తమము - ఆవరణము - క్షణికము - దుఃఖము - స్వలక్షణము - శూన్యము అని యిట్లు బలము వ్యాఖ్యాతమైనది. దీనికి వేరయిన రసము, జ్యోతి - అసంగము - శాశ్వతికము - ఆనందము - బలలక్షణము - పూర్ణము అని యెఱుంగవలయును. భూమగానిం డణిమగానిం డెల్లెడల నవినాభావము, పూర్ణము. కాలత్రయాబాధ్యము పూర్ణము - అనవచ్ఛిన్నము పూర్ణము - ఇది ప్రధమసత్యము, పరాత్పరము - అభయము. ఇదే కృష్ణుడు. ఎల్లెడల నవిభక్తము నేకమునగు నీభూమ, విభక్తములగు భూతజాతములందవతరించి విభక్తిగలదై యనేక విధ సత్యకృష్ణులుగ నగుచున్నది. విభక్తములగు నానసత్యము లవతార కృష్ణులని భావింపవలయును. ఇది పరసత్యము.

సంస్థాసత్యము

ఇందాయాదిసత్యము, ఓతప్రోతములు - పరస్పర ప్రచితములునగు కొన్ని బలములచే, కృతరూపమై యుత్తరోత్తర వికార పరిగ్రహములను బట్టి వేర్వేరు సత్యములుగా జెప్పబడును. ఇట్లు సత్యమునందింకొక సత్యము, నందు మరొక సత్యము, నందు వేరొక

సత్యముగా సత్యసంస్థ యొప్పును. ఆయీసత్యసంస్థ, అయిదు లేదా తొమ్మిదివిధము లనుకొనవచ్చును. చూడుడు:-

(1) అనంతబలస్థుడు నిష్కలుడు, నిరంజనుడు, పరాత్పరుడొక సత్యకృష్ణుడు. (2) ప్రకృతిస్థుడు, పదునైదు కళలు గల చిదాత్మ, పురుషుడొక సత్యకృష్ణుడు. (3) పంచశిరా యజ్ఞస్థుడు, ప్రకృతి వేదమయుడు, విశ్వసృడ్బ్రహ్మ యొక సత్యకృష్ణుడు. (4) ఈశ్వరాధియజ్ఞ ప్రజాస్థుడు, ప్రజాపతి, యీశ్వరుడొక సత్యకృష్ణుడు. (5) జీవాధియజ్ఞప్రజాస్థుడు జీవప్రజాపతి యొక సత్యకృష్ణుడు.

రసము, నుద్బుద్ధములుగాని బలములును పరాత్పరరూపము. ఇందు బలము సత్యమగు రసమునకు మహిమ. అనంత బలవిశిష్టము రసము, ప్రథమసంస్థ సత్యాత్మ. అవ్యయము తదణ్వలంబితాక్షర - క్షరప్రకృతులు పురుషరూపము. ఇందంతరంగ ప్రకృతి యాసత్యపురుషునకు మహిమ. ఇట్లు మహిమ ప్రకృతి విశిష్టుడగు పురుషుడు, ద్వితీయసంస్థ. సత్యాత్మ షోడశిపురుషుని క్షరభాగ పంచకళలనుండి ప్రాణము - ఆపస్సు - వాక్కు - అన్నాదము - అన్నమునని యైదు వికారక్షరములు 'విశ్వసృజము' లను పేరుగలవి పుట్టి యన్యోన్యాహుతులచే యజ్ఞరూప పరిణితినొంది పంచజనములుగ నగుచున్నవి. యజ్ఞముచే యజ్ఞము చేసి సంపన్నములయిన యీ యైదును వేర్వేర నెటనెట నొక షోడశిపురుషు నవలంబముగా గొని యేకత్వమునొందునో, ఆ యివి పంచపురంజన పురుషులగును. "ఈ పంచవ్యక్తులను, విశ్వసృజుల వేదములను అనుసరించి ప్రవర్తిల్లునవి పంచజనములు. పంచజనముల ననుసరించి ప్రవర్తిల్లునవి పంచపురంజనములు." అను నీయుభయవిధ యజ్ఞములును విశ్వసృజుల మహిమారూపములు. అందు వేదములు సత్యము "తద్యత్ తత్సత్యంత్రయీసావిద్యా, తేదేవా అబ్రువన్ యజ్ఞం కృత్వేదం సత్యం తనవామహాఇతి, యజ్ఞం కృత్వాతద్దేవాః సత్యం తన్వతే" అని నిగమవచనము. ఆయీ పంచజన పురంజనులను నీయుభయ యజ్ఞములును అవ్యక్తులగు విశ్వసృజులకు మహిమలు. ఆయీయజ్ఞ విశిష్టవేదము తృతీయ సంస్థయగు సత్యాత్మ.

షోడశి పురుషునివదలి యీ విశ్వసృజులుండరు కనుక నధియజ్ఞముగ, (1) స్వయంభూ (2) పరమేష్ఠి (3) సూర్యుడు (4) పృధివి (5) చంద్రుడు నను ఈ పంచ పురుషులు ప్రజాపతులు పుట్టుచున్నారు. వీనియందు సత్యుడగు షోడశీపురుషుడు వేరుగ ననువర్తించును. అతడు పురంజన యజ్ఞముచే విస్తరించును కనుక యజ్ఞవిస్తృతింబట్టి యీయాత్మయు విస్తృతమగు చుండును. ఆయీ యాత్మయగు షోడశీపురుషునకీ వేదమయ యజ్ఞము ప్రకృతి యగును. ఇది (ఆయీ ప్రకృతి) యతనికి బహిరంగ ప్రకృతి; యుపసర్గము. సబంధన పరిగ్రహ ముపసర్గము.

ఈ పంచయజ్ఞములును సహృదయములు. అక్షర త్రయముగల హృదయాన్వా భక్తములగు ప్రాణ - ఆపో - వాగాదులు, ప్రాణపశువులగ్నీషోమీయములగు ద్వ్యక్షరములు, ప్రజలు నన్నవి యొక్కొక ప్రజాపతిరూపము. హృదయాత్మయగు సత్యునకొక్కొక్కనికి నీ ప్రజలు మహిమలు. ఇట్లీ పంచావాంతర సంస్థలచే మూడవసంస్థ సంపన్నమగుచున్నది.

ఈయధియజ్ఞ ప్రజాపతు లేవురనధికరించియుండువాడు మఱియొక షోడశీపురుషుడీశ్వర ప్రజాపతి. ఇతని నన్వావేశించి యుండు ప్రాణమయములగు వేదయజ్ఞములును, వాని నన్వావేశించియుండు, స్వయంభూ, పరమేష్ఠి - సూర్య - చంద్ర - పృధివీయను ప్రతిమాప్రజాపతులును, ఈశ్వరరూపము. ఆభూ ప్రజాపతియు నీశ్వరుడునగు సత్యునకీ యంతఃప్రజాపతులు మహిమలు, లేదా ఉపధానములు. అబంధన పరిగ్రహ ముపధానము. తన యుదరమందున్న యాయధియజ్ఞ షోడశీ పురుషుల నేవుర నీయన్య షోడశీపురుషు డావరించియుండు (ఆభవతీతి) వాడగుటచే నీశ్వరుడే ఆభూ ప్రజాపతియను పేరొందెను. ఆ యిది నాల్గవసంస్థయగు సత్యాత్మ.

ఇక నీయీశ్వరాధియజ్ఞము లైదిట నాయామాత్రలను గ్రహించి వానిచే నల్పములగు నధియజ్ఞముల నైదింటిని నిర్మించి తన యుదరమందున్న యవ్వానినావరించి (ఆభవన్ యల్పమాత్రుడు మరొక ఆభూప్రజాపతి పుట్టుచున్నాడు, ఇతడు జీవుడనబడువాడు. ఈజీవషోడశి నన్వావేశించియుండు అవ్యక్తమ్ - మహత్ - బుద్ధి - మనస్సు - శరీరము అను పంచాధి యజ్ఞములును జీవస్వరూపము. ఇట్లతని సంస్థానము :-

(1) నిగూఢాత్మ {
(1) పరాత్పరుడు .... అభయాత్మ .... రసబలములు
(2) పురుషుడు ... చిదాత్మ ... ఆనందవిజ్ఞాన మనః ప్రాణవాక్కులు

(2) క్షరాత్మ అధియజ్ఞాత్మ {

అవ్యక్తమ్ - ఆనందమయము, సత్యాత్మ - అంతర్యమనము, నియంత్రణము- ఛందనము - ప్రతిష్ఠా - జ్యోతి

మహత్ - విజ్ఞానమయము-గుణాత్మ - ఆకృతి, ప్రకృతి, అహంకృతి యను మూడధికరణములుగ నైన మూడు గుణములు.

బుద్ధి - మనోమయము - విజ్ఞానాత్మా - ధర్మ - జ్ఞాన - వైరాగ్య - ఐశ్వర్యములు, అవిద్యా - అస్మితా - రాగద్వేష - అభినివేశములను నెనిమిది వృత్తులు

మనస్సు - ప్రాణమయము - ప్రజ్ఞానాత్మ - జ్ఞాన - కర్మేంద్రియ పంచకములు - అంతఃకరణ చతుష్టయము

శరీరము - భూతమయము శరీరాత్మా (చిత్యః) వైశ్వానర - తైజస - ప్రాజ్ఞ - ప్రజ్ఞా - ప్రాణ - భూతములను త్రిమాత్రలు చితేనిధేయము.

(3) యజ్ఞాత్మా,ప్రజాపతి { ఈశ్వరాత్మా జీవః - ఈశ్వరాత్మా

ఆభువగు నాజీవసత్యాత్మ కీయంత్రఃప్రజాపతులు మహిమలు లేదా ఉపధానములు (అబంధనపరిగ్రహ ముపధానము). ఇది యైదవసంస్థయగు సత్యాత్మ. ఇది సంస్థాసత్యము.

మాయాసత్యము

ప్రతియొక వస్తువును నామరూపములచే మీయమానమగుట (మితిగలదగుట) మాయాసత్యమంటిమిగదా! నామరూపములు మాయాసత్యము. కారణము - విధృతి -

సత్తయను వానికంటె వేరైన యిది ఉపహితసత్యము. దివ్యకృష్ణ రహస్యమందీ నామరూపములను విశదరూపమున నరయగలరు. ఇది మాయాసత్యము.

అధ్యాత్మముగ నవసత్యములు
ప్రథమకల్పమందు నవసత్యకృష్ణులు

(1) పరాత్పరుడు - రస - బలములు (2) పురుషుడు - (అవ్యయాక్షరక్షరులు) ఈ రెండు గూఢోత్మ. (3) ప్రాణమయావ్యక్తము. (4) అమ్మయమహత్. (5) వాఙ్మయబుద్ధి (6) అన్నమయ మనస్సు. (7) అన్నాదమయ శరీరము. (8) ఈశ్వరుడు, (9) జీవుడు.

(ప్రకారాంతరముగ)

నవకృష్ణులు

ఈ సత్యములు ప్రకారాంతరమున మూడు విధములుగ నెంచదగును. ఎట్లన:- (1) అపరిచ్ఛిన్నాత్మ యన్నది ప్రథమ రూపము, దానినుండి (2) యీపరిచ్ఛిన్న విశ్వ ముదయించుచున్నది.

"ఏతావానస్య మహిమాఽతోజ్యాయాంశ్చ పూరుషః
పాదోఽస్యవిశ్వాభూతాని త్రిపాదస్యామృతందివి."

అని శ్రుతివచించునుగదా! ఇయ్యది రెండవరూపము. ఇక "తత్సృష్ట్వా తదేవానుప్రావిశత్" (3) సృష్టించి యందను ప్రవేశము సేయునది మూడవ రూపము. ఈవిధముగా విశ్వానుబంధమువలన నీయాత్మ (1) విశ్వము (2) విశ్వచరము (3) విశ్వాతీతమునని మూడు తెఱగులగుననదగును. ఈపరిచ్ఛిన్న విశ్వముకంటె వేరుగ నపరిచ్ఛిన్నముగ నుండునది విశ్వాతీతము. వివక్షంబట్టి నిర్విశేషము - అభయము - పరాత్పరము ననదగు నీయేకసత్యము ప్రథమకృష్ణుడు. భువనధారణ సేయుచు విశ్వము నధిష్ఠించియుండు, విశ్వచరము - విశ్వాత్మ - అవ్యయము. వివక్షానుకూల్యమున షోడశి - పురుషుడుననదగు నీయేకసత్యము

ద్వితీయకృష్ణుడు. ఈవిశ్వ మీయాత్మ యొక్క సృష్టరూపము. ఇయ్యది అవ్యక్తాత్మయు, వైకారికాత్మయును; ఇందు "మయాతతమిదంసర్వం జగదవ్యక్తమూర్తినా" అనువచనము చొప్పున, వ్యక్త ప్రకృతికమగుట వలన, అవ్యక్త పంచకళలం బట్టి (1) ప్రాణమయ స్వయంభువు (2) ఆపోమయ పరమేష్ఠి (3) వాఙ్మయ సూర్యుడు (4) అన్నాదమయ పృథ్వి (5) అన్నమయ చంద్రుడునను వైకారికాత్మలైదగును. ఇవి విశ్వరూపములు, సత్యములగు వేర్వేరు కృష్ణరూపములు ఇక్కడికి మొత్త మేడైనవి.

ఇక:- సృష్టరూప విశ్వము - ప్రవిష్టమగు నాత్మ. ఈ రెండు నేకముగ ప్రజాపతి యనబడునది. ఇది యేకవిధమగు నీశ్వరుడు - అనంతవిధములగు జీవులునని రెండు విధములు. వేయి యుపశాఖలు గల యైదు ప్రధానశాఖలుగల అశ్వత్థమందు బర్యాప్తుఁడయియుండు నొక నవ్యయపురుషు డీశ్వరుడు.

ఈశ్వరుని యాపంచశాఖలందలి యొక యుపశాఖారసోపజనిత పంచాత్మలందు పర్యాప్తుడైయుండు నొక యవ్యయ పురుషుడు జీవుడు. ఇందీశ్వరుడు సత్యుడు. విశ్వవిశిష్టుడగు నాయవ్యయేశ్వర పురుషుడు సర్వమునకు నేకాత్మ. తద్వ్యతిక్తార్థమేదియు లేదుగదా! మఱి, అవ్యయాత్ములగు జీవులును ఈశ్వరావ్యయుని యోగమాయా వ్యవచ్ఛేదముచే వ్యవచ్ఛిన్నులు; కనుక క్షుద్రరూపులు. క్లేశములు - కర్మలు - విపాకములు - ఆశయములు మొదలగు పాపములచేతను, ఎన్మిది మానస మలములచేతను, షడూర్ములు - సప్తావస్థలు - అన్న - పవమాన - సూర్యోపపన్న బహిఃప్రాణోప సర్గములచేతను, అనేక రూపాంతరములతో బుట్టుచున్నారు.

క్లేశాదివివరణము

(1) క్లేశము లయిదు :- (1) అవిద్య (మోహము) (2) అస్మిత (3,4) రాగద్వేషములు (5) అభినివేశము.

(2) కర్మలారు:- యజ్ఞము - తపస్సు - దానము. ఇష్టము = ఆపూర్తము - దత్తము,

(3) మనోమలము లెనిమిది:- మనః - ప్రాణ - వాక్ - శరీర - ద్రవ్య - అఘ - ఏనః - భావమలములు.

(4) అవస్థలేడు:- జాగ్రత్ - స్వప్న - సుషుప్తి - మూర్ఛా మృత్యు-ముక్తులు.

(5) ఉపసర్గములు మూడు :- అన్నోప సర్గము - పవమానోపసర్గము - సూర్యోపసర్గము

(6) ఊర్మలారు:- క్షుధ - పిపాస - శోకము - మోహము - జరా - వ్యాధి.

(7) విపాకములు మూడు :- జాతి - ఆయువు - భోగము

(8) ఆశయములు రెండు:- శుభజ్ఞానజన్యమగు భావన, అశుభకర్మ జన్యమగు వాసన.

అయ్యెయుపసర్గభేదముల భేదకములున్నను, చతుర్విధ బుద్ధియోగములకు జెందిన విద్యావిశేష ముదయించుచో దాని ప్రభావముచే నాయన్నివిధముల యుపవర్గములు నివృత్తి నొందును. కాగా, జీవవిశేషమున కీశ్వరాభిన్నత సంపన్నమగును. శ్రుతియు నిట్లనుచున్నది:-

"గతాఃకలాఃపంచదశప్రతిష్ఠా దేవాశ్చసర్వే ప్రతిదేవతాసు
కర్మాణివిజ్ఞానమయశ్చ ఆత్మాపరేஉ వ్యయేసర్వ ఏకీభవన్తి"

ఇట్లు జీవేశ్వరసత్యములతో మొత్తము తొమ్మిది సత్యము లరయదగును:-

(1) ప్రవివిక్తుడు - విశ్వాతీతుడు - అనవచ్ఛిన్నుడు - అభయుడు - పరాత్పరుడు.

(2) ప్రవిష్టుడు - విశ్వచరుడు - విశ్వాత్మ. మాయా వచ్ఛిన్నుడు- పురుషుడు.

(3) సృష్టుడు - విశ్వరూపుడు - వ్యక్తావ్యక్తుడు - సత్య యజ్ఞాత్మ - ప్రజాపతి.

సృష్టుడగు నీయజ్ఞప్రజాపతి ప్రకృతిభేదమున నైదు విధములు:-

(1) ప్రాణప్రకృతికుడు - స్వయంభువు - బ్రహ్మ.

(2) ఆపః ప్రకృతికుడు - పరమేష్ఠి - విష్ణువు.

(3) వాక్ప్రకృతికుడు - సూర్యుడు - ఇంద్రుడు.

(4) అన్నప్రకృతికుడు - చంద్రుడు - సోముడు.

(5) అన్నాదప్రకృతికము - పృథివి - అగ్ని.

కాగా, సృష్టములైదును, ప్రవిష్ట - ప్రవివిక్తులును గలసి యేడు విధములు. ఇక సృష్ట ప్రవిష్టుల కూడికచే నేర్పడిన విరాట్ ప్రజాపతి రెండు విధములు.

(1) పంచ ప్రకృతిక, పంచపురుషైకావ్యయపురుషుడీశ్వరుడు(8). (2) ఈశ్వర యజ్ఞోచ్ఛిష్ట ప్రవర్గ్యోదక్తా వ్యయపురుషుడు - జీవుడు(9)

ఇట్లు సత్యములు తొమ్మిది. ఈశ్వరుడు పరమావ్యయుడు. ఇతనితోడను, పరావ్యయునితోడను ఏకీభూతుడగు శ్రీకృష్ణుడు, నవసత్యాత్మ; నవధాభక్తిచే నుపాసింపదగినవాడు.

వీరు ప్రకారాంతర సిద్ధులగు నవకృష్ణులు. వీరియందలి ప్రథమసత్యుడగు విశ్వాతీతుడే, అవ్యయుడై వైకారికాత్మాను గతములగు పంచయజ్ఞములలోనికిదిగి, సర్వేశ్వరు నందుపపన్నుడై శరీర విశేషమందవతరించును. తొమ్మిది విధములగు భక్తిచే నుపాసింపదగు కృష్ణుడతడేయని యెరుంగవలయును.

"అయితే యీ నాల్గు సంస్థలకు సత్యత్వమాదేశింపబడినదిగదా! ఇందు, పారమార్థిక సత్యత్వము దేనికి? భాగసత్యత దేనికి? మొదటి రెండును పారమార్థికసత్యములు, తక్కినవి తద్భాగసత్యములనుచో, అట్లనుటకు దగినవి నిగమకమేమున్నది? పరాత్పరునకు నిర్విశేషునుండియు, పరాత్పరునుండి యవ్యయునకును బ్రతిపత్తియుండును కనుక పరాత్పరావ్యయులకు మాత్రము వైకారికత్వము లేదనవచ్చునా? వైకారికమును పారమార్థిక సత్యమనజెల్లదు గదా? ఇక మిగిలినవానికీ భాక్తత యొప్పదు. పారమార్థిక సంయోగముచే భాక్తమన్నను, పారమార్థిక సత్యత్వము దుర్లభము. నిర్విశేషరసమున్నది కదా! యది యట్లుగావచ్చునన్నను, ఉన్ననేమి? అది నిష్క్రియతచే కారణత్వమునకు బనికిరాదుగద!

కారణమునకు గదా! పారమార్థికసత్యతను జెప్పవలసినది? కనుక నేవిధమునను సత్యత్వము సరిపడ”దన్నచో

ఇచ్చుకువచ్చినట్లు కానిండు :- ఇట గొంచమేని సత్యమన్నదేలేదని కొందరాచార్యులు దర్శించుచున్నారు :- “ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ, నేహనా నాస్తికించన.” “నాయంభూత్వా భవితావానభూయః” కొందరందురుగదా! :- భావసృష్టి - గుణవికారసృష్టియని సృష్టి రెండువిధములు.

“భవన్తి భావాభూతానాం మత్త ఏవపృథగ్విధాః”

““వికారాంశ్చ గుణాంశ్చైవవిద్ధి ప్రకృతిసంభవాన్ ”

అని భగవంతుడు విభజించి విశదపరచెనుగదా! బలవద్రసము, జిదాత్మయునగు పరాత్పరుడే నిత్యుడు. అతని యవ్యభావము వైకారికము కాదు కనుక, భావసృష్టి కారణతచే పారమార్థిక సత్యమనవచ్చును. తక్కినవి వైకారికములు. విశ్వభూతములాత్మ సంయోగము వలన భాగసత్యములనదగును. తక్కినవైనను తరువాతి వైకారిక సృష్టి ప్రవర్తనములు కనుక స్వతః కారణత్వము వానికి గలుగవచ్చును. ఇట్లు అవిశేషముగ (సామాన్యముగ) దొమ్మిదిటికి బారమార్థికసత్యతను జెప్పదగును. సత్యమగునది బ్రహ్మ.

సర్వసత్య సామాన్యలక్షణము

“అయినచో, సత్యలక్షణము తొమ్మిది విధములుగలదై విచాలియగును. ఈ నవధావిభక్త సత్యమున కనుగతమైయుండునొక సత్యలక్షణమేది?” అందురేమో, ‘కారణము సత్యము’ అన్నది సత్యలక్షణము కాజాలదు. శ్రుతి:-

“యస్తూర్ణనాభ ఇవతంతుభిః ప్రధానజైఃస్వభావతః

దేవఏకః స్వమావృణోతి సనోదధాతుబ్రహ్మాఽవ్యయం”

అనుటచే సర్వాంతరతముడు, మూలకారణుడునగు నవ్యయ పురుషునకును, స్వవికారములచే నావరింపబడుట తప్పనిసరి యగుటచే నతడు వికారాస్పృష్టుడై కేవలముండుట బొత్తిగా నుండదు గనుక సత్యమన్న దెచ్చటను కాన్పింపదుగదా!

ప్రజాపతి - సత్యుడు

మరియు, నీసర్వజగత్తు సవిశేషముగ, ప్రజాపతి రూపమని శ్రుతి వచించును.

"సర్వముహ్యేవేదం ప్రజాపతిః" సర్వంవాఇదం ప్రజాపతిః యదిమేలోకాః యదిదంకించ" "యద్వైకించప్రాణి సప్రజాపతిః"

ఆ ప్రజాపతి ఆత్మ - సృష్టియను ద్వైరూప్యసముచ్చయుడని వేదము వచించును. ఆత్మభాగము సత్యము - సృష్టియన్నదే విశ్వము. ఈ రెంటి సముచ్చితము ప్రజాపతి. "ప్రజాపతేనత్వదేతాన్యన్యో విశ్వారూపాణి పరితాబభూవ" ఈ విశ్వరూపములు సృష్టి - సర్వతోవ్యాపక (పరితాబభూవ) మాత్మ. మరియు :-

"యస్మాజ్జాతంనపురాకించనైవయ ఆ బభూవభువవాని విశ్వా
ప్రజాపతిః ప్రజయాసంరరాణః త్రీణిజ్యోతీంషిసచతేసషోడశీ"

అనుటచే పుట్టిన యర్థము సృష్టి. విశ్వభువనములుగనై; యీవిశ్వమందు సంప్రవిష్టమై, ఈ విశ్వముందనయందు ధరించునది యాత్మ. ఆత్మది యీ సృష్టి - సృష్టిది యీ యాత్మ, విశ్వానుపసృష్టమగు విశుద్ధకారణము నెందును అరయజాలము. అట్టిచో దేనిని సత్యమందుము? ఇంకను వైకారిక భాగ పరామర్శచే గూడ సత్యశబ్దము శ్రుతియందు నిర్వచింపబడుచున్నది చూడుడు:-

"ఆపఏవేదమగ్ర ఆసుః - తాఆపః సత్యమసృజన్త - సత్యంబ్రహ్మ బహ్మ ప్రజాపతిం- ప్రజాపతిర్దేవా౯ - తేదేవాసత్యమిత్యుపాసతే - తదేతత్ర్యక్షరం సత్యమితి - 'స' ఇత్యేకమక్షరమ్ - 'తీ' ఇత్యేకమక్షరమ్ - 'యమ్' ఇత్యేకమక్షరమ్ ప్రథమోత్తమే అక్షరేసత్యమ్ - మధ్యతోఽ నృతమ్- తదేతదనృతం సత్యేన పరిగృహీతం సత్యభూయమేవభవతి నైవవిద్వాంస మనృతంహినస్తి - తద్యత్ తత్సత్యం - అసౌసఆదిత్యః"

"తత్సత్యం - సదితిప్రాణః తీత్యన్నం యమిత్యసావాదిత్యః తదేతత్ త్రివృత్"

“ద్వేవావబ్రహ్మణోరూపే - మూర్తం చైవామూర్తంచ - మర్త్యం చామృతంచ స్థితంచయచ్చ - సచ్చత్యంచ - తదేతన్మూర్తం - యదన్యద్వా యోశ్చాంతరిక్షాచ్చ - ఏతన్మర్త్యం - ఏతత్ స్థితమ్ - ఏతత్సత్ - తస్యైతస్య ... ఏషరసోయ ఏషతపతి ... అధామూర్తం; - వాయుశ్చాంతరిక్షంచ - ఏతదమృతమ్ - ఏతద్యత్ - ఏతత్త్యమ్ - తస్యైతస్య ... ఏషరసోయ ఏతస్మిన్ మండలేపురుషః (శత 14).

జ్వాలయందు దీపశబ్దము నిరూఢము. దానితో గూడిన వత్తి - తైలపాత్రలందును మొత్తముగ దీపశబ్దము బ్రయోగింతురుగదా? ఇట్లే కారణమందు రూఢమయిన సత్యశబ్దము, కారణముతో గూడిన వికారమందు ననువర్తించుట యొప్పును. ఉపసృష్టమో, అనుపసృష్టమో కానిండేమైనను విశేషము లేదు. ఇట్లు వికార విశిష్టమందును సత్యశబ్దము ప్రవర్తించునపుడు, ఈ కారణత్వము ప్రవృత్తి నిమిత్తముగా సంభవింపదు. కార్యసముచ్చితరూపమునకు కారణత్వము లేదు (ఉండదు) గదా! అన్నచో

సత్యమే, ఇది వీని కేకలక్షణము కాదు. కాని, అంతర్యామి - సూత్రము - వేదములు అని మూడు భిన్నసత్యములనుజేసి; సత్యలక్షణము మూడువిధములని తెలియదగును. ఇందు అంతర్యామిసత్యము (1) నిష్కైవల్యసత్యము, (2) విశ్వోపసృష్ట సత్యము, (3) సత్యోపహిత సత్యమునని మూడు విధములు. పంచసంస్థలందు మొదటిరెండును నిష్కైవల్యము. పంచసంస్థామయమగు మూడవది విశ్వోపసృష్టము. తక్కిన రెండును సత్యోపహితము. అని యిట్లు లక్షణతః మూడువిధములుగ సత్యమును వివేచన సేయవలయును.

ఇందు నిష్కైవల్యమన్నది, సత్తా - చేతనా - ఆనందముల అవ్యాకృత్తైకరసమగు సత్యము. ఈలోకమందగపడు సత్తాచేతనానందములు దాని వ్యాకరణమే (విస్తరమే). (1) సత్తయందు చేతనానందములు విస్తరించుట (చయనము) సత్యము. (2) చేతనయందు సత్తానందములచితి (చయనము - విస్తరము) జ్ఞానము (3) ఆనందమునందు సత్తాచేతనలు విస్తరించుట యనంతము. ఇది - ‘సత్యం జ్ఞానమనంతంబ్రహ్మ’. ఇది సచ్చిదానందమగు

నాత్మ. ఇదే ముందు జెప్పబోవు నిరువురు యజ్ఞపురుషులకును యజ్ఞప్రయోజకమగు కాలము - పురుషుడు - ఈశ్వరుడు. ఇది ప్రథమసత్యము - భూమారసము, ప్రథమకృష్ణుడు.

ఇందు, నామ - రూప - కర్మలు; జ్ఞాన - క్రియ - అర్థములు; మనః - ప్రాణ - వాక్కులు; అనువాని అవ్యాకృతైకభావము సత్త. రూపమన, నాకారోపలబ్ధి. సర్వోపలబ్ధుల కాధారము సత్త. బలములు సత్తారసమును పరిగ్రహించుట - విడచుటయు, కర్మ. భగవంతుడును "విసర్గఃకర్మ సంజ్ఞితః" యని రసముతో బలములకగు సంవర్గాపవర్గములను రెంటిని జెప్పెను. సర్వకర్మలకాధారమా సత్త. రూపమునకు వాక్కుతోడి సంబంధము నామము. నామములన్నిటి కాధారమా సత్త.

మరియు ఉక్థార్కాశితులకేకైకభావ్యమగు మనసు నందు, ఉక్థమునుండిపుట్టిన యర్కలచే గృహీతములగు నశితులు చితము (విస్తృతము) లగుటయే చేతన. చితియుపచయము వలన నుపచితమగు రసమువలని భూమయే ఆనందము. సత్తా చేత నానందముల యవ్యాకృతైకభావము సత్యము. విజ్ఞాన మనః ప్రాణవాక్కుల యేక భావమగు నవ్యయమది సత్యము. అది సచ్చిదానందాత్మ. అవ్యయపురుషుడు ప్రథమసత్యము. ఇట్లుకాగా.

ఆయీ యుభయమును నిష్కైవల్యసత్యమనియు, పరమ సత్యమనియు భావింపవలయును. దీనినే 'సత్యస్యసత్యం' అని చెప్పిరి ఆయీకాలపురుషుడను నవ్యయసత్యుడు, ప్రాథమ కల్పిక కృష్ణుడు. తక్కిన కృష్ణావతారము లీయనవే.

(నామరూపే సత్యమ్)

ఇక :- పురుషానుగృహీతమై విశ్వరూప సంమిశ్రితరూపమగు మరొకసత్య ముపహితసత్యమని తెలియవలయును. క్రియగలది; రూపముగలది, నామముగలది, సత్యము; తెలియబడునది, చేయబడునది, కోరబడునది - ఒకానొక దానికై యపేక్షింపబడునది యుపహితసత్యము.

వేద - సూత్ర - నియతులను మూడు సత్యములు

ఆయాసత్యము మూడువిధములు. ఆత్మసృష్టి యజ్ఞాశయము వేదపుమొత్తము. అది సత్యము. అదియాత్మ. మనఃప్రాణవాఙ్మయములు - హృదయము నుండి యుత్థితములునగు వేదములే విస్తరించుననవి (తాయమానాః)యై యజ్ఞములగును. విశ్వదానియజ్ఞ - స్వాహాయజ్ఞ - ఆతానయజ్ఞభేదములచే త్రియజ్ఞము శరీరమగును. వేదము మూలము - యజ్ఞము తూలము. ఈ యన్నియు యజ్ఞములే. యజ్ఞమనంతము. వేదములన్నియు సత్యము.

ఆత్మకు సృష్టితో షడ్వికల్పసంబంధ సృష్ట్యనుగ్రహణము సూత్రము, అది సత్యము, అదియాత్మ. సృష్టియందేది యాత్మకు వ్రతమో అది నియతి. అది సత్యము. అదియాత్మ. ఆయా త్రిసత్యము సత్యాశ్రితసత్యము. ఈమూడు నేకముగ నొక యాత్మ.

ఇందు వేదము బ్రహ్మవేదము - సోమవేదము - అగ్నివేదమునని మూడు విధములు. మూర్తి - తేజస్సు - గతి యనబడు ఋక్కు - సామ - యజుస్సులత్రయీ విద్య బ్రహ్మవేదము. భృగ్వంగిరులను నథర్వద్వయీవిద్య సోమవేదము వసు - రుద్ర - ఆదిత్యులను ఋగ్యజుస్సామముల త్రయీవిద్య యగ్నివేదము. ఇందు త్రయీవేదమన్నది సత్యము - అథర్వ వేదము ఋతము. నియత శరీరహృదయత్వము సత్యత్వము. అదిలేకుండుట ఋతత్వము. మరియు, సత్యవేదమట్లథర్వవేదము గూడ నెందుపపన్నము గాదో, యది యనృతము.

సూత్రమన్నది సత్యము - ఋతము నని రెండు విధములు హృదయముగలట్టి సత్యమునకు హృదయగ్రాహియగు సూత్రము సత్యము. అహృదయమగు ఋతమునకు శరీరగ్రాహియగు సూత్రము ఋతము. ఇక గొందరు సత్యమునదే; ఋతమునని మూడవ సూత్రమును జెప్పిరి. ఎట్లన :- సహృదయము, సశరీరము మూర్తము, సత్యమునగు మేఘజాలాదికము ఋతమునగును. వాయుప్రాణాదుల మూర్తములు ఋతములు. అమూర్తయగు వాక్కు - హృదయవతియని సత్య - ఋతయనియు నందురు సత్య -

ఋుత సూత్రములు లేని దనృతము. మఱియు "హృదయానుగృహీతమగు, శరీరసత్తకు సమానాధికరణ విషయత" గల బుద్ధిచే గ్రహింపబడుట సత్యత్వము. ఉభయవిధ ధర్మానుగామిత్వము. ఋుతసత్యత్వము హృదయానుగ్రహములేని శరీర సత్తకు సమానాధికరణ విషయత గల బుద్ధిచే గ్రహింపబడుట ఋుతత్వము, హృదయ శరీరసత్తలకు వ్యధికరణ విషయతగల బుద్ధిచే గ్రహింపబడుట యనృతత్వము. ఈశ్వరబుద్ధి గృహీతములు గనుక ఋుత సత్యసూత్రముల కవ్యాప్తిదోషములేదు. రసబలములు పరాత్పరునకు హృదయములు కావుగదా" ? అన్నచో, బలములనృతములు కానిండు, రసము ఋుతమనుడు, పరాత్పరునకు సత్తాజ్ఞానానందములు హృదయ శరీరాత్మకములగుటచే, వానికి వ్యభిచారము లేనందున, నతనికి సత్యత్వము భావింపవలయును. ఇట్లు ఈ సూత్రములచే నాత్మ, హృదయస్థమై, యజ్ఞమయము - త్రిపృష్ఠమునగు శరీరము ననుగ్రహించును. అధియజ్ఞ శీర్షమందు బ్రహ్మౌదనము - ప్రవర్గ్యము ననుగ్రహించును.

ఇక: నియతి :- అనిరుక్త ప్రాజపత్య - సర్వప్రాజాపత్య యని రెండు విధములు. బ్రహ్మేంద్రవిష్ణుమయ - త్ర్యక్షరమగు హృదయము సత్యము. అది యంతర్యామియను ప్రధమ నియతిమర్త్యాగ్నేయము, అమృతాగ్నేయము, సౌమ్యమునని త్రిపృష్ఠములుగల సంస్థ నీశరీరమని తెలియవలెను. లేదా, హృదయము, పదము, పునఃపదము, పశువులు నను నాల్గు పర్వములుగల యీ శరీర మగ్నీషోమీయము కనుక ద్వ్యక్షరము, సత్యమునని యెరుంగవలయును. నిత్యత్వావగుంఠితములగు నీ హృదయాదులు నాల్గు పర్వములును నియతి. ఈహృదయాది పర్వములు నియతి నియతములు గానిచో నది ఋుతమను వేరొక పదార్థముగ జెప్పబడును.

ఇట్లు ఈ త్రిసత్యమగు విశ్వరూపముతో గూడిన గూఢోత్మ యుపహిత సత్యమగును. ఆ యిది ప్రాణ - ఆప - వాగాది వికారక్షర భేదమున పంచవిధమగు యజ్ఞము, వైకారికాత్మ, యగును. ఇది సత్యము. ఆయీ, పంచవిధములగు విశ్వస్వరూపము లక్షణముగాగల సత్యము యొక్క తృతీయసంస్థ యెట్లన :-

(1) అధిదైవతముగ నధియజ్ఞాత్మ:-

(1) స్వయంభూ ... బ్రహ్మ ... ప్రాణమయః

(2) పరమేష్ఠి ... విష్ణు ... ఆపోమయః

(3) సూర్యుడు ... ఇంద్ర ... వాఙ్మయః

(4) చంద్రుడు ... సోమ ... అన్నమయః

(5) పృధివి ... అగ్ని అన్నాదమయః

(2) అధ్యాత్మముగ నధియజ్ఞాత్మ:-

(1) అవ్యక్తమ్ - వేదాత్మ - ప్రాణమయః

(2) మహత్తు - త్రైగుణ్యాత్మ - ఆపోమయః

(3) బుద్ధి - విజ్ఞానాత్మ - వాఙ్మయః

(4) మనస్సు - ప్రజ్ఞానాత్మ - అన్నమయము

(5) శరీరము - భూతాత్మ - అన్నాదమయము

(3) అదిభూతముగ నధియజ్ఞాత్మ :-

(1) సత్యం - ప్రతిష్ఠా - ప్రాణమయః

(2) ఆపః - రసః - స్నేహః - అమ్మయః

(3) జ్యోతి ... శుక్రమ్ - తేజస్సు ... వాఙ్మయము

(4) అమృతము... రేతస్సు ... అన్నమయము

(5) రసము ... ధృతి ... అన్నాదమయము

ఇట్లు ఈపంచవిధ వైకారికాత్మలు నధికరణ భేదమువలన మూడు తెరగులుగ నుండును. వస్తుతః మూడధికరణములందు నభిన్నములగు వీని నధియజ్ఞముగ బంచవిధములనియే యెరుంగనగును. విశ్వరూపమం దుపహితములగు నీమూడు సత్యములతో గూడిన మరొక గూఢోత్మా, సత్యోపహితసత్యమగును. ఈశ్వరుడైనను జీవుడైనను, ఈ యుభయవిధ యజ్ఞపురుషుడును సత్యోపహితసత్యము. ఈవిధముగ త్రివిధమైన సత్యము

త్రివిధకృష్ణుడు. (1) కాలపురుషుడు మహేశ్వరుడు (2) యజ్ఞపురుషుడు విశ్వేశ్వరుడు (3) యజ్ఞపురుషుడు జీవుడు: విష్ణు పురాణమందు:-

"తద్బ్రహ్మపరమంనిత్య - మజ - మక్షయ - మవ్యయమ్
తదేవ సర్వమేవైతత్ వ్యక్తాఽవ్యక్త స్వరూపవత్
తథాపురుషరూపేణ - కాలరూపేణచస్థితమ్"

అనుచో, యజ్ఞపురుషరూపమునను - కాలపురుషరూపమునను అని వ్యాఖ్యాన మొనర్పదగును. ఆరెంటికి అవ్యయత్వ - పురుషత్వములు తప్పనివిగదా!

"అయితే, కాలావ్యయపురుషుడు మహేశ్వరుడు - యజ్ఞావ్యయపురుషుడు విశ్వేశ్వరుడు - ఈశ్వరజీవావ్యయపురుషుడు - అను నీ మూడువిధముల సత్యమును కృష్ణుడననొప్పదు. ఈ మూడును నిరాకారములుగదా! నిరాకారమగు నర్థము కృష్ణశబ్దముచే జెప్పనైతి యెట్లు? కృష్ణతయన్నది సాకారధర్మముగదా!" అన్నచో.

తక్కిన వర్ణములన్నిటిని సాకారధర్మములనవచ్చును గాని, కృష్ణతకు సాకారధర్మత్వమంటగట్టగూడదు. అది తక్కిన రంగులకంటె వైలక్షణ్యము కలదుగదా! ఎట్లన:- తక్కినవర్ణములు సూర్యునుండి పుట్టినవి కనుక మర్త్యధర్మములుగలవి. కృష్ణతయన్ననో, నిత్యము, అనుత్పన్నము, నగుటచే అమృత ధర్మమనవలయును. ఇంకను, నిరాకారతయన్నదే కృష్ణతయని మనమనుకొందుము. ఏవర్ణమగుపడకున్నచో ననిరుద్ధమగు కృష్ణమునే చూతుము. ఈ కృష్ణత్వము (1) నిరుక్తము (2) అనిరుక్తము (3) అనుపాఖ్యము అని మూడువిధములు. శాలగ్రామశిలాదులయందు కన్పట్టునది నిరుక్తము (i) ఇది భూతజ్యోతి, సూర్యజ్యోతిస్సునందు సోమసంస్కారమునకు జెందిన యంగిరస్సు యొక్క రూపము. చూడుడు:-

"శుక్రంతేఅన్యత్, యజతంతే అన్యత్, విషురూపే అహనీ, ద్యౌరివాసి
విశ్వాహిమాయా, అవసి స్వధామః, భద్రాతేపూషః ఇహరాతిరస్తు"

"యత్కృష్ణోరూపంకృత్వా ప్రవిశస్త్వం వనస్పతీ౯
తస్త్వమేకవింశతిధా సంభరామి సుసంభృతా" (తై॥బ్రా॥)
"ఏకవింశినోఽ౭ంగిరిసః కృష్ణాః"

భూతజ్యోతియేదియు లేకుండుట తమస్సు. రాత్రి యంధకారము నల్లగ నుండును. అది యనిరుక్త తమస్సు (ii). ఆయిది, సర్వాకాశపరివ్యాప్తములు, అపరిచ్ఛిన్నములు, నగు దిక్సోమముల యవినశ్వరమగు నిత్యరూపము. "త్వంజ్యోతిషావితమోవవర్థ" యను శ్రుతింబట్టి యది, సూర్యప్రాణకృతసోమ ప్రజ్వలనము వలన బుట్టిన నానాప్రకాశములచే నావరింపబడి సూర్యప్రకాశముంబట్టి యగపడకున్నను, సూర్యప్రకాశ మణగినపుడు అంతట నలమికొని యగపడుచున్నది. ఈ శ్రుతినరయుడు:-

"తన్మిత్రస్యవరుణస్యాభిచక్షే సూర్యోరూపంకృణుతే ద్యోరుపస్థే
అనంతమన్యద్ రుశదస్యపాజః కృష్ణమన్యద్ధరితః సంభరన్తి"

ఇక:- సృష్టికిబూర్వము ఏపదార్థపుటునికియు, లేకుండుటన్నదే లక్షణముగా గల్గి. తమసాక్రాంతమైయుండునట్టి, సర్వసృష్టి మూలకారణ తమస్సు "తమ ఆసీత్తమసాగూఢమగ్రే" అని శ్రుతియందును.

"ఆసీదిదంతమోభూత మప్రజ్ఞాతమలక్షణం
అప్రతర్క్యమనిర్దేశ్యం ప్రసుప్త మిదసర్వతః"

అని స్మృతియందును జెప్పబడి. ఆయీ సర్వవిధకార్యాభావ లక్షణముగల యంధకారము నందు ప్రభవ లక్షణముగల కృష్ణ మనుపాఖ్యతమస్సు (iii).

ఈ మూవురు కృష్ణులందు నిద్దరు నిత్యనిరాకారులు. మిగిలిన సాకార మేనియంతట గల ప్రకాశములం దప్రకాశమై యంతర్నిగూఢముగ నుండునది నిరాకారతుల్యమే యనుకొనవలయును. ఎఱ్ఱనిదేని, పచ్చనిదేని యేదైనను అగ్నిచే సంస్కరింపబడెనా, సామాన్యముగ కృష్ణమగు సోమరూపముగనే యగపడుచున్నది. తక్కిన వర్ణములన్నియు మృత్యురూపములు. ఈ మృత్యువులందు "అంతరంమృత్యోరమృతం, మృత్యావమృత

మాహితమ్" అను శ్రుతింబట్టి యంతర్నిగూఢమగు కృష్ణ మమృతభావము. దాని నిరాకారత కృష్ణత యనజెల్లును. కనుక, నంతటను నిర్విశేషముగ ఏకమగు సత్యకృష్ణ భగవాను డభివ్యాప్తుడై యుండెనని భావింపదగును.

పై జెప్పబడిన మూవురుకృష్ణులందు నేకముగనుండు కృష్ణుని కృష్ణత యనునదెట్టిది? యన్నచో, 'అప్రకాశతయే' యందుము. భగవానుడును.

"నాహంప్రకాశస్సర్వస్య యోగమాయాసమావృతః,"

అనియెను. ఇట 'నహం' శబ్దముచే, చెప్పదలచిన కృష్ణునకు, అప్రకాశత్వము చెప్పబడుటచే, అప్రకాశతకే కృష్ణత్వమని చెప్పదలచినదైనదిగదా! ఎట్లన :-

ఈవిశ్వమునకు మూలకారణములగు నగ్నీషోము లిద్దరును నిరుక్తులు. వారి నిరుక్తవర్ణ భాగములును రెండే. కాగా. అగ్నియందలి సోముని తారతమ్యము - ఎగుడుదిగుడులచే నుపవిభాగముచే ప్రకాశములనబడు ననంతవిధములగు వర్ణములగుట యన్నది వేరు విషయము. పోగా, కృష్ణవర్ణమన్నది మరొకటి. శ్రుతియు "అనంతమన్యద్ రుశదస్యపాజః, కృష్ణమన్యద్ధరితః సంభరన్తి" అనుచున్నది.

ఈ ప్రకాశములెల్ల నగ్నీషోముల పరస్పర సంయోగ సిద్ధములగు కార్యములు ఎట్లన:- కృష్ణాతిరిక్తములగు వర్ణములన్నియు జ్యోతి. అది యగ్ని అగ్నిహిరణ్య రేతసుడు. 'జ్యోతిర్వైహిరణ్యమ్" అని శ్రుతి. మరి, సోముడును జ్యోతి. "త్వం జ్యోతిషా వితమోవవర్థ" అని సోమస్తుతి కలదుగదా! ఈ యుభయ సంయోగసిద్ధములగుటచే కృష్ణాతిరిక్తములగు నెల్లవర్ణములను కార్యములగును. ఇక కృష్ణమన్ననో, ఏకము - నిత్యము - కారణమునకు వర్ణము. అంగిరస్సగునగ్ని కృష్ణము. సోమము కృష్ణము. ఆయీ యప్రకాశము కృష్ణము.

"రంగులన్నియు ప్రకాశించును, అట్లు కృష్ణముగూడ ప్రకాశింపకున్నది లేదు. కనుక నది యప్రకాశమనుటెట్లు"? అన్నచో వినుడు:- నీలము ప్రకాశమైనను, కృష్ణమప్రకాశమే. గాఢనీలమని, కాలమని కృష్ణము రెండు విధములు. గాఢతమనీలమును, సాధారణ

నీలమును, కృష్ణవర్ణమని లోకులు వాకొందురు. ఇందు, కాలకృష్ణ మన్నిరంగులవలె బ్రకాశింపదు. కాలకృష్ణమప్రకాశముగదా! “ఇతర వర్ణములట్లదియు నగపడుటం జూతురుగదా, దానినేల జ్యోతియనరాద”న్నచో, ద్యోతనమే జ్యోతికి జ్యోతిష్ట్వము కాదు. దేనిచే రూపములు ద్యోతితములగునో అది జ్యోతి. కాలవర్ణమేగదా రూపములన్నిటి నావరించి యగపడకుండ జేయునది. దృష్టిపథమునుండి తొలగించునది (నిష్కాలయతి) కనుక నది అజ్యోతి. ఇంకను:- అది స్వయముగను బ్రకాశింపదు. మరేమన:- అంధకారమున్న పుడేవర్ణముం బ్రకాశింపకుండుటే మీకు బ్రకాశమగునను నభిమానమగును. ఎట్లన:-

వర్ణములప్రకాశము:- సర్వవర్ణ సముచ్చయము చేతను, ఇతరేతర వ్యతిరేకము చేతను, సర్వవర్ణాతిహితముచేతను అను నీమూడువిధములుగ గనవలయును. ఇందు.

ఏకబిందువు నందొక్కమారుగ ననేకవర్ణముల ప్రత్యాఘాతమువలన నేర్పడు ప్రకాశము శుక్లమన్నది మొదటిది. అనేక ప్రకాశములొకచో సామంజస్యమున బ్రకాశించుటన్నది రెండవది. ఇందు, “రోహిత” (ఆరోహిత)ములగు నగ్నులు గలవి “రక్తా”ది వర్ణములు. “హృతాగ్నులగునవి ‘హరితా’దులు. ఇక అన్ని రంగులును దృష్టిమండలము నుండి తొలగుచో కాలవర్ణమను (నలుపు) కృష్ణము, ఇది యప్రకాశముగ బ్రకాశించునది. ఆరోహణావరోహణములచే వ్యవస్థితములగు సూర్య కిరణములు (గో) తారతమ్యముచే రోమసంయోగము వలన, సామంజస్యమునొందియీ యన్ని రూపములుగా బరిణమించును. ఇక ఈ కిరణ ప్రత్యుపస్థితి లేకున్నచో, ఘటపటాదులగు నాయారూపములు కృష్ణైక రూపత్వము నొందును. కనుక కృష్ణమన్నది, కారణము - స్వారసికము - నిత్యమునై ప్రతిభాసిల్లును. అందీ సూర్యగో(కిరణ) జాతకములగు నైంద్రప్రకాశములెల్ల బ్రాకాశింపవు కనుక నది యప్రకాశము. కాని, అవినాభూతము, నిత్యము, సర్వవ్యాపి, సర్వసాధారణమునగు కృష్ణము సూర్యాదిప్రకాశములతో బనిలేకుండనే స్వతః ప్రకాశమగును. కనుక నీ ప్రకాశ మెల్లప్రకాశములకంటె విలక్షణము, అభూతమునగును. ఇది మూడవది.

"అయితే ఈకృష్ణుడు సత్యుడంటివి. ఈ సత్యుడు త్రివిధుడంటివి (1) మహేశ్వరుడు - కాలపురుషుడను వాడొకడు. (2) విశ్వేశ్వరుడు - యజ్ఞపురుషుడను వాడొకడు. (3) జీవుడు - ఉదక్త పురుషుడను వాడొకడు. ఇందు, మహేశ్వరుడొకడు విశుద్ధావ్యయుడు. అతడప్రకాశుడు కనుక కృష్ణుడనవచ్చును. శృతియు,

"యావేదాదౌస్వరఃప్రోక్తః వేదాంతేచప్రతిష్ఠితః
తస్యప్రకృతిలీనస్యయః పరః సమహేశ్వరః ॥

ఇచట, క్షర ప్రకృతిలీనమగు ఓమ్ అను నక్షరముకంటె పరుడగు నవ్యయుడు, అత్యంత నిగూఢుడుకనుక కృష్ణుడనవచ్చును. ఇక:- ఈశ్వరుడనుము - జీవుడనుము, ఈ యుభయమును ప్రజాపతి, ఈ ప్రజాపతి, ఆత్మ - సృష్టియని రెండుధాతువులు గలవాడని శ్రుతివచించును:-

"యస్మాన్నజాతః పరోఅన్యోఅస్తియ ఆవివేశభువనానివిశ్వా
ప్రజాపతిః ప్రజయాసంరరాణస్త్రీణి జ్యోతీంషి సచతే షోడశీ"

సత్య - విశ్వము లుభయమునేకముగ ప్రజాపతియందురు. ఈశ్వరుడన్నను - జీవుడన్నను ప్రజాపతియే. ఆ యుభయులందే యగు నీ సృష్టిభాగము చక్కగా బ్రకాశించుచున్నపుడు; ఆయుభయ మప్రకాశమన నైతిగాదు. కనుక కృష్ణమనరాదు" అన్నచో.

వినుడు:- ఆత్మయన్నది సత్యము - సృష్టియన్నది విశ్వము - ఇందు, సత్యమాత్రమందు ముఖ్యవృత్తిచే ప్రజాపతి శబ్దము వర్తించును. ప్రదీపన్యాయమున నది, విశిష్టమగుదాని యందును భాగత్వముచే నుపచరించును. ఈవిధముగ, అనిరుక్తము - సర్వమునని ప్రజాపతి రెండు విధములగును. అనుపసృష్ట మనిరుక్తము. విశ్వమున కాత్మయగు నీశ్వరప్రజాపతి యప్రకాశుడన్నది స్పష్టమేగదా! కనుక నతనిం గృష్ణశబ్దముచే జెప్పవచ్చును. ఇక:- జీవుడు మాత్రము ప్రకాశించుచున్నాడా? లేదు. కనుకనే:-

"ఆత్మానంచే ద్విజానీయాదయమస్మీతి పూరుషః
కిమిచ్ఛ౯ కస్యకామాయ శరీరమనుసంజ్వరేత్"

అన్నది శ్రుతి.

"అయితే, ఆత్మ యప్రకాశమా? ఆపామరవిద్వత్కుల మందరును, "నేను" అని యెల్లెడల నెరుంగుచున్నారు గదా? 'నేను' లేనని యెవ్వడనుకొనును? మఱి, "ఆత్మజ్యోతిష్మంత" మని శ్రుతి చెప్పుచున్నదే!

"మనోమయోఽయంపురుషః భాః, సత్యః తస్మిన్ అంతర్హృదయే, యధా వ్రీహిర్వా, యవోవా, ఏవమయమంతరాత్మన్ పురుషః

సఏషసర్వస్యవశీ, సర్వస్యేశానః సర్వస్యాధిపతిః
సర్వమిదంప్రశాస్తి యదిదంకించ యఏవంవేద" (శత 14)
"హిరణ్మయే పరేకోశే విరజం బ్రహ్మనిష్కలం
తచ్ఛుభ్రంజ్యోతిషాంజ్యోతిః తద్యదాత్మవిదోవిదుః ॥ (ముండక)

"నతత్రసూర్యోభాతి నచంద్రతారకం నేమావిద్యుతోభాంతి కుతోఽయమగ్నిః ।
తమేవభాతమనుభాతిసర్వం, తస్యభాసాసర్వ మిదంవిభాతి" (ముండక)

కనుక జ్యోతిర్మయమగుటచే ఈ యాత్మను కృష్ణమనరాదు."

అనుచో వినుము :- ఈయాత్మ జ్యోతిస్సులకు జ్యోతియగుగాక! అందరకు నిది ప్రకాశమన బొసగదు. "ద్వయంవా ఇదంసర్వం నతృతీయమస్తి సత్యంవిశ్వంచేతి" అని చెప్పబడినది. అనగా, నీయంతయు నాత్మ - విశ్వము నని రెండే. మూడవది లేదని శ్రుతియన్నను, ఈయుభయమును సమముగ లోకము చూచుచున్నదా?

భగవంతుడుకూడ "యానిశాసర్వభూతానాం తస్యాంజాగ్రతిసంయమీ
యస్యాంజాగ్రతిభూతాని సానిశాపశ్యతోమునేః"

అనియెను. విశ్వమందీ భూతములకు జాగ్రత. సంయమికన్ననో సత్యమందు జాగ్రత. చక్షురింద్రియమువలె నిగూఢముగ జూచు యోగికి జ్యోతిర్మయ మహాప్రకాశమగు నర్థము, అయోగులగు సర్వసాధారణుల దృష్టికి, కృష్ణకనీనికవలె ప్రత్యక్ష భావనచే కృష్ణతగ ననుగృహీతయగును. ఉలూకములకు సూర్యప్రకాశమువలె అజ్ఞానాంధకార మావరించిన కన్నులకు జ్ఞానప్రకాశము గ్రహింప శక్యముగాదు గదా? దానిని,

మరియు, విశుద్ధమగు నవ్యయాత్మ అప్రకాశము కనుక దానిని కృష్ణమనవచ్చు నంటిరిగదా! ఆ యవ్యయమే విశ్వోపాధికమై ఈశ్వరుడు, శరీరోపాధికమై జీవుడు నాబడును. ఇందుచే విశేషముతో బనిలేకుండ నంతటను కృష్ణశబ్దము జెప్పవచ్చును గదా! గూఢోత్మయగునది ఒక బుద్ధియోగమునకు మాత్రమే గమ్యమగునన్నదియు, ఈశ్వరభక్తి లేనిదే యది యశక్యమన్నదియు నంతటను సమానమేగదా!

"భక్త్యాత్వనన్యయాశక్య అహమేవంవిధోఽర్జున!
జ్ఞాతుం ద్రష్టుంచ తత్వేన ప్రవేష్టుంచ పరంతప!

అని భగవంతుని యుపదేశము. సర్వాత్మయగు నిది మనకందరుకు నెంత సన్నిహితమైనను యోగమాయా సమావృతివలన 'అహం' అప్రకాశమే. ఈ భగవద్వచనము నరయుడు :-

"నాహంప్రకాశః సర్వస్య యోగమాయాసమావృతః":

ఈ శ్రుతివాక్యములను గూడ పరిశీలింపుడు :-

"ఏషసర్వేషు భూతేషు గూఢోత్మా నప్రకాశతే
దృశ్యతేత్వగ్ర్యాబుద్ధ్యా సూక్ష్మయా సూక్ష్మదర్శిభిః"

"నాయమాత్మాప్రవచనేనలభ్యః నమేధయా, నబహునాశ్రుతేన
యమేవైషవృణుతే తేనలభ్యః తస్మైస ఆత్మావివృణుతే తనూంస్వాం"

"న సందృశేతిష్ఠతిరూపమస్య నచక్షుషాపశ్యతి కశ్చనైనమ్
హృదామనీషామనసాభిక్లప్తః యఏతద్విదురమృతాస్తేభవన్తి"

కనుక నీసత్య - విశ్వములందు విశ్వమునే సర్వముగ నరయుచున్నాము. సత్యమునన్నెనో చూచుటయే లేదు. విశ్వజనీనులగు మనకా విశ్వాతీతమును గ్రహింప శక్యమగునా? ఈ మంత్రము నరయుడు :-

"నవిజానామి యది వేదమస్మి నిణ్యః సంనద్ధో మనసాచరామి"

నిణ్యః = అంతర్నిహితుడు. బలముగల యావరణమువలన నప్రత్యక్షుడు బ్రాహ్మణము లందును:-

"సఏషనేతినేత్యాత్మా అగృహ్యోనహిగృహ్యతే - అశీర్యోనహిశీర్యతే అసంగోఽసితో నహిసజ్యతే - నవ్యథతే"

"సవాఏషమహానజఆత్మా, అజరోఽమరోఽభయోఽమృతోబ్రహ్మ- అభయంవైబ్రహ్మ".

"యద్వైతదేతదేవ తదాస - సత్యమేవ... "

"సత్యంబ్రహ్మేతి, సత్యంహ్యేవబ్రహ్మ" (బృహదారణ్యకము)

అని పెక్కులు కన్పట్టును. ఇట్లీయాత్మ సత్యము. అది నేతినేతి యని యీవిధముగ నప్రకాశమగుటచే కృష్ణుడందుము. అది యన్వేషింపదగినది - తెలియదగినది (సోన్వేష్టవ్యః సవిజిజ్ఞాసితవ్యః) అని యుపక్రమింపబడుచున్నది.

ఇది నవకృష్ణ రహస్యము

కృష్ణత్రయమందు నవకృష్ణ సంక్షేపము

ఇక నీ మానుషరూపియు, భగవంతుడునగు శ్రీకృష్ణుని, యీ తొమ్మిదిరూపములును తొమ్మిది విధములుగ నుపాసన కాధారభూతములని వ్యాఖ్యాతములైనవి గదా! ఇట గొందరు ఇట్లందురు :- శ్రీకృష్ణుని ఈ నవరూపములందును (1) సత్యము (2) ఈశ్వరీయము (3) మానుషము నన్నవే భగవద్గీతోపనిషత్తు నందు కృష్ణరూపములుగా ప్రదర్శితములైనవి. అందు, (1) ఈశ్వరజీవశరీరముల యంతరమందు నిగూఢముగ నున్నట్టియు, అక్షర రూపమగు నంతరంగప్రకృతి గలట్టియు, విశుద్ధమగు నవ్యయము సత్యము. దానిని కాలపురుషుడందురు. (2) ఇక బహిరంగములగు నాధిదైవిక ప్రాణాది పంచప్రకృతులతో గూడిన యవ్యయ మీశ్వరీయరూపము. ఆయీశ్వరుని యజ్ఞపురుషుడందురు. (3) మఱి, బహిరంగములగు నాధ్యాత్మిక పంచప్రకృతులతో గూడిన యవ్యయము జీవరూపము,

మానుషము. ఆ జీవుని యజ్ఞపురుషుడందురు. ఈ మూడు రూపములందును :- ఈశ్వరశరీర మీవిశ్వము, జీవశరీరము మాతాపితృజము, సమానమున నాయుభయమందును బ్రవేశించిన షోడశీయను క్షరాక్షరములు ప్రకృతిగాగల యవ్యయ పురుషుడు నిగూఢాత్మ. ఇది సత్యమగు కృష్ణరూపము. దీనికి అక్షరవికార గ్రామములు లేనందువలన విశుద్ధావ్యయము (1) మరి - విరాడగ్నిమయమగు చిత్యాగ్ని విశ్వము, విశ్వశరీరుడు, ఏకపరమాత్మ - ఈశ్వరుడు - దేహధారి, భగవానుడు. ఆయిది పారమేష్ఠ్య కృష్ణరూపము. ఇది ఆజాన వికార యజ్ఞ ప్రభేదభిన్న - పంచపంచజనక్షర సంఘకలితమగు నక్షరముచే సంపన్నమగు పరమావ్యయమని భావింపనగును (2) ఇక :- భగవాన్ వాసుదేవుడు మానుషకృష్ణరూపము. ఇది యీశ్వరావ్యయునివలె సర్వవికార సంఘకలితమగు నక్షరముచే సంపన్నమగు మరొక యవ్యయముగా నెంచనగును. ఈ మూడు రూపములే శ్రీకృష్ణభగవానుని కభిమతములు తక్కినవి గీతయందగపడవు.

ఇది నవకృష్ణులకు గృష్ణత్రయమందు సంక్షేపము.

ఈ మూడు రూపములు నొక సత్యమునందంతర్భావములు.

వాస్తముగ నీ మూడు రూపములు నొకటే, ఒక యర్థమునకే ఇవి యుపపన్నములుగదా! ఎట్లన :- అంతరంగ ప్రకృతిద్వయ విశిష్టుడవ్యయుడు పురుషుడు సత్యుడాత్మ. 'ఆత్మైవేదంసర్వ' మని సిద్ధాంతము. సమృద్ధము - శాంతమునని ఆత్మ రెండు విధములుగ జెప్పుదురు. విగ్రహము గలిగినది సోపాధికమది సమృద్ధము. నిర్విగ్రహము, నిరుపాధికము - విశుద్ధ మది శాంతము. అశరీరమై కేవలమది (ఆత్మ) యెచట నుపపన్నము కాదు. ఏలయన, ఆత్మ క్షరభాగము వికుర్వాణ స్వభావముగలది. కనుక ననవరతము విస్రస్తములగు, ప్రాణాదుల చేతను - పంచకళలచేతను, శరీరోత్పత్తి లేక యుండుటన్నది లేదు. కనుక, నాత్మ తప్పనిసరిగ శరీరముచే నావృతమగుచుండును గదా! అయినను, "శరీర ముపాధి, విశేషణము" అని చెప్పనుండుటచే దోషములేదు. నిత్యమును శరీరస్థమయ్యును, ఆత్మ శరీరోపహితమని చెప్పదలచినపుడు తదీయస్వాభావిక శాంతత్వమునకు లోపముండు ననజాలము. శరీరముతోడి యాత్మం జెప్పదలచినపుడదియే సమృద్ధమగును. ఆశరీర స్థితి యందు అనంతకల్యాణ గుణములో షడూర్మిలు, షడవస్థలు

మొదలుగాగల కొన్ని పాపములో శరీరావచ్ఛేదముచే నందాసక్తములు కావచ్చును. అదే దానికి సమృద్ధత్వమని యుపచారము, కాగా,

విగ్రహవంతమగు సమృద్ధాత్మ, ఈశ్వరుడు - జీవుడు నని రెండు విధములుగ నుపాసింపబడును. సర్వజ్ఞుడు, సర్వశక్తి, సర్వధర్మోపపన్నుడు, షడూర్మ్మలు షడవస్థలచే ననవచ్ఛిన్నుడు, క్లేశ - కర్మ - విపాక - ఆశయములచే నపరామృష్టుడు నగు పురుష విశేషుడీశ్వరుడు. తదభిన్నుడు, తత్ప్రకృతికుడు, తదీయ శరీరాంతర్భుక్త శరీరి, జీవుడు. ఆ ఈశ్వరజీవ శరీరములరెంటను భిన్నతకలదు, షట్కౌశికమగు జీవశరీరమునకును - విశ్వరూపమగు నీశ్వర శరీరమునకును, పరస్పర భేద మంగీకరింపబడినది గదా! 'విశేషణ భేదమువలన విశిష్టభేద' మను న్యాయముంబట్టి యా జీవేశ్వరులు భిన్నులని చెప్పబడుదురు. కాని, వుభయులకు నాత్మంబట్టి భిన్నతయన్నది లేదు. విశ్వమయ శరీరోపహితము విశ్వాధిష్ఠాత, యగు విశ్వాత్మయే, యీజీవశరీర మందాయా ఆయతనమాత్రా తారతమ్యముంబట్టి వేర్వేరుగ నుపవిష్టమై యున్నదిగదా! శ్రుతియు :-

"యదేవేహతదముత్ర - యదముత్రతదన్విహ
మృత్యోస్సమృత్యుమాప్నోతి - యఇహనానేవపశ్యతి"

అనుచు, మాత్రాతారతమ్యభేదమున్నను, ఉభయత్ర ఆత్మకు నవ్యయపురుషునకును అవిశేషతనే యుపదేశించెదరు గదా? ఈశ్వర శరీరావచ్ఛిన్నుడు పరమాత్మ. జీవశరీరావచ్ఛిన్నుడు జీవాత్మ, అని శరీరమాత్రానిబంధన భేదమున్నను, అంతరంగ ప్రకృతిద్వయ విశిష్టుడగు నవ్యయపురుషున కుభయత్ర సమానతయే కనుక వైజ్ఞానిక దృష్టికి భేదమంగీకార్యము కాదు. ఈవిధముగ నొకేసత్యాత్మ, అశరీరవిశుద్ధావ్యయము, విశ్వశరీరుడీశ్వరుడు, క్షుద్రశరీరిజీవుడునని మూడు విధముల నొప్పును. శిపివిష్టునకును జీవులందంతర్భావమని యరయవలయును. ఇంతకు మూడు స్థానములందు నొకే సత్యాత్మ వైభవ మొందుచున్నది కనుక సత్యమందు మూవురుకృష్ణులకు నంతర్భావమని చూడవలయును.

ఇది మూవురకొక సత్యమం దంతర్భావము.

సత్యావతారత్వము

పై జెప్పబడిన యేకసత్యుడగు భగవంతుడటనట తొమ్మిదో - మూడోస్థానములందు ఎట్లెట్లో రూపభేదావస్థితి నొందుచున్నాడు కనుక, సత్యరూపములు తొమ్మిదేని, మూడేని ఏకభావ్యములేయనుకొని, ఒకటే యనిర్వచనీయమగు నాత్మ సత్యకృష్ణుడని యుపాసింపదగును. ఇందువలననే యా సత్యాత్మయొక్క విభిన్నరూపములనుండి విభిన్న కర్మలను సంగ్రహించి, పరస్పరమోతప్రోతములుగావించి, ఒకే భగవానుడు కృష్ణుడు పురాణములం దభివర్ణితుడై స్తుతింపబడుచున్నాడు ఎట్లన :-

(1) సర్వజగదాత్మత్వము, హృషీకేశత్వము సత్యకృష్ణుంబట్టి చెప్పబడినవి.

(2) విశ్వరూపప్రదర్శకత్వము ఈశ్వరకృష్ణు నపేక్షించి వచింపబడినది.

(3) కృష్ణవర్ణత్వము :- జ్యోతిః కృష్ణాపేక్షము.

(4) విష్ణుత్వము :- యజ్ఞకృష్ణసాపేక్షము

(5) నారాయణత్వము, గోలోకవాసిత్వము, గోవిందత్వము, గోపాలత్వము, గోవర్ధనగిరధరత్వము, వ్రజవాసిత్వము, వ్రజేశ్వరత్వము, సోమవంశ్యత్వము - యశోదానందనత్వము - రాధావిహారిత్వము - అనునవి పరమేష్ఠి కృష్ణాపేక్షములు.

(6) గోబ్రాహ్మణ ప్రతిపాలకత్వము - గోచరణవృత్తిత్వము - పీతాంబరకృష్ణత్వము - అసురవిద్వేషిత్వము - అన్నవి సౌరకృష్ణాపేక్షములు.

(7) రాసవిహారిత్వము - రాధాప్రాణత్వము - సముద్ర విహారిత్వము - పరమ సుందరత్వము - అనునవి చాంద్రకృష్ణాపేక్షములు.

(8) విశ్వంభరత్వ - గిరిధరత్వములు పార్థివకృష్ణ సాపేక్షములు.

(9) దామోదరత్వ - కేశవత్వ - పుండరీకాక్షత్వ - కంసారిత్వములు మానుషకృష్ణ సాపేక్షములు.

ఆయీధర్మములన్నియు బ్రకారాంతముగ మానుష కృష్ణధర్మములుగను భావింపదగును. మానుష కృష్ణుడు నవస్థానములందవతరించిన సత్యావతారుడని సిద్ధాంతముగదా!

సత్యచతుష్టయ యోగిత్వము

ఇట్లు కృష్ణుడు సత్యావతారుడగుటవలన లోక చతుష్టయ సాక్షియని కూడ నతనింజెప్పనొప్పును. ఎట్లన :-

"ఏతేవై త్రయోలోకాః - పృథివ్యంతరిక్షంద్యౌరితి
అస్తివైచతుర్థో దేవలోక ఆపః ॥కౌషీ॥

ఈశ్రుతివచనముచే లోకములు నాలుగని తెలియవచ్చును. ఇతడు మానుషరూపమున పృథ్వీలోకమును, వైహాయస రూపమున నంతరిక్షలోకమును, చాక్షుషరూపమున ద్యులోకమును, ననుగ్రహించి, పారమేష్ఠ్యరూపమున నాపోలోకముతోడి యీలోకములన్నిటి ననుగ్రహించును. ఈ విధముగ మానుషకృష్ణు నాత్మయందు పార్థివము - చాంద్రము - సౌరము - పారమేష్ఠ్యము అను ఆయాసత్యము అనుస్యూతమై యుండును గనుక నతడు పూర్ణావతారుడని యతని నెఱింగిన వారెఱుంగుదురు.

ప్రాణులెల్లరును ఈ సత్యచతుష్టయ సంపన్నులనవచ్చు నైనను వానియం దుల్బణతయం దనేక తరతమ భావములు నైసర్గికముగ నుండును కనుక, ఎట నీసత్యచతుష్టయ సంపత్తి నిరతిశయమాత్రచే నత్యుల్బణముగ దెలియబడునో, అట, దంతి న్యాయముచే విశేషవ్యపదేశము తగునుగదా? కృష్ణద్వైపాయనుడు "వైశేష్యాత్తుతద్వాద" అని సూత్రించెను గదా! మానుషకృష్ణునందు సత్యచతుష్టయోద్రేక మున్నందువలన నతడు సత్యావతారు డనదగును.

ఇంకను జూతము :- మానుషకృష్ణుడు పార్థివ ప్రాణకృతాత్మయగుటవలన, శరీరతః కృష్ణుడయ్యెను. నాడును నేడు సార్వభౌమ యశస్కుడగు నతడు ప్రదీప్తశరీరాగ్ని కలవాడు

కనుక నిరామయ శరీరిగ నుండెను. మనోమయ చంద్రకృతాత్ముడగుటచే, సర్వాంగనా హృదయంగముడు - నిరతిశయ మనోరముడు, శత్రుమిత్రోదాసీనులకును సమముగ ప్రియదర్శనుడు నయ్యెను. కంస - కాలనేమి - జరాసంధ - శిశుపాలాదులు స్వార్థపరతోపాధికృత విద్వేషపరతంత్రులయ్యును ఆయనం జూచి తమలో దామబ్బురంపు సంతుష్టినందుచున్నట్లు ఇతిహాసావలోకమున నెఱుకపడును. చంద్రుడు చంచలుడు కనుక కృష్ణచంద్రుడును చంచలప్రకృతి గలవాడయ్యెను. కృష్ణచంద్ర కృతాత్మయగుట నీయనయు గృష్ణచంద్రుడను నామము నొందెను.

"బ్రహ్మోకృష్ణశ్చనోఽ వతు" అను యజుర్మంత్రవ్యాఖ్య యందు "చంద్రమావైబ్రహ్మోకృష్ణః" అను శాతపథీశ్రుతిబట్టి చంద్రునకు గృష్ణత్వ మెరుకపడుచున్నది గదా! ఈవిధముగ లోకసామాన్య విలక్షణములగు, లోకచతుష్టయ ధర్మములు తక్కినవి గూడ తదనుభూతి కలవారికి భాసించుచుండునని చక్కగా భావింపవలయును. ఇది మహాపురుష లక్షణములందు రెండవదగు సత్యావతారత్వ లక్షణము.

మానుష కృష్ణునందలి,

3. అచ్యుత భగవత్త్వమునందు ఈశ్వర సాధర్మ్యము

శ్రీకృష్ణభగవానుని పరమేష్ఠిసత్యావతారత్వ - జగద్గురుత్వము లెరింగితిమి. ఇక నీశ్వరసాధర్మ్యముం జూతము. విద్యా - విద్యలను రెండు భాగములు నొకదానికొకటి విరుద్ధములుగాకుండ ప్రసన్నావ్యయాత్మత్వముననుండుట యీశ్వర సాధర్మ్యము. ఎట్లన :- మనుష్యాద్యశేషప్రాణులయాత్మ షోడశి, అవ్యయ పంచకళలు, అక్షరపంచకళలు, క్షరపంచకళలు మొత్తముగా పదునైదుకళలు సఖండాత్మ. ఈ యంతటికి నాధారము నిష్కలాఖండాత్మ. ఈ రెంటి మొత్తము షోడశకళము. (షోడశి). "షోడశకళోవై పురుషః"

అని కౌషీతకీశ్రుతి. ఆయీ పురుషునందలి క్షరుడు (1) ఆత్మక్షర (2) వికారక్షర (3) యజ్ఞక్షర యని మూడు విధములు. ఈ మూడును క్రమముగ (1) ప్రకృతి బ్రహ్మ (2) ప్రథమజబ్రహ్మ (3) పంచజనబ్రహ్మ యనియు జెప్పబడును.

ఇందు మొదటిదానికైదు, రెండవదానికైదు మూడవదాని కిరువదియైదు కళలు. వీనిలో, బ్రహ్మ - విష్ణు - ఇంద్ర - అగ్ని - సోమ అను పంచకళలుగల యాత్మక్షరమాత్మస్వరూపాధాయకము కనుక నాత్మభాగమందే చేరును. వికారక్షర మన్నది సర్వజగత్ప్రకృతి కనుక విశ్వసృట్టను పేరొందినదిది యెందును విశుద్ధరూపమున నుండదు. ఏలయన నిది, యజ్ఞ స్వభావలక్షణము గలదగుటచే పంచపంచజనరూపముననే యంతట నుండుచుండును. ఎట్లన:- ప్రాణ - ఆప - వాక్ - అన్నాద - అన్నములను నీ యైదు వికారక్షరములును విశ్వసృజములు. ఇవి యొకదాని యందొకటి యాహుతములగును కాగా, పంచపంచ జనములగు యజ్ఞక్షరములు జనించును. తాము సగము సగముగ, నితరార్ధచతుష్క ములగుచు, నీయైదును పంచీకృతములగును. అవి తమ సగభాగములచే ప్రాణాదినామము లనే ధరించును. మూడు విధములగు నవ్వాని సన్నివేశమే జగద్రూపము. ఆ మూడు విధములను (1) అధిదైవతము (2) అధ్యాత్మ (3) అదిభూతము నందురు.

అధిదైవతము	అధ్యాత్మము	అధిభూతము
పురుషు, డవ్యయు, డవ్యక్తు డీశ్వరుడు-ప్రకృతియక్షరమవ్యక్తము	పురుషు డవ్యక్తు - డవ్యయుడు జీవుడు ప్రకృతియక్షర మవ్యక్తము	పురుషుడవ్యయుడవ్యక్తుడు-శిపివిష్టుడు ప్రకృతియక్షరమవ్యక్తము
(1) ప్రాణ - మవ్యక్తము, స్వయంభూ,	(1) ప్రాణమవ్యక్తము (ప్రతిష్ఠా - జ్యోతి - యజ్ఞము) అవ్యక్తాత్మ	(1) ప్రాణమవ్యక్తము గుహ,
(2) ఆపస్సు - సుబ్రహ్మ - పరమేష్ఠి	(2) ఆపస్సు-మహత్తు (అహంకృతి-ప్రకృతి-ఆకృతి) మహదాత్మ	(2) ఆపః - ఆపః
(3) వాక్ - ఇంద్ర - సూర్య	(3) వాక్ - బుద్ధి (ధర్మ-జ్ఞాన-వైరాగ్య-ఐశ్వర్యము) విజ్ఞానాత్మ	(3) వాగ్ - జ్యోతి
(4) అన్నం - సోమ - చంద్ర }	(4) అన్నము-మనస్సు (ప్రజ్ఞామాత్ర) ప్రజ్ఞానాత్మ }	(4) అన్నం - అమృతం }
(5) అన్నాదమగ్ని పృథివి }	(5) అన్నాదాగ్ని-ప్రాణమాత్ర-భూతమాత్ర ప్రజ్ఞామాత్రలు - భూతాత్మ }	(5) అన్నాదము-ఇరారసము }

(1) అధిదైవతము:- అవ్యయపురుషుడు, అతని ప్రకృతి యక్షరమవ్యక్తము. దాని ప్రతిష్ఠం బట్టి ప్రతిష్ఠితులగు యజ్ఞక్షరపురుషులు (1) ప్రాణ - మవ్యక్తము - స్వయంభువు (2) ఆపః - పరమేష్ఠి (3) వాగింద్రుడు - సూర్యుడు (4) అన్నముచంద్రుడు (5) అన్నాదము - పృథివి. అని కడరెండు నొక లెక్కగా నాల్గు.

(2) అధ్యాత్మము :- (1) పురుషుడవ్యయుడు - అతని ప్రకృతియక్షర మవ్యక్తము. దానింబట్టియుండు యజ్ఞక్షర పురుషులు (1) ప్రాణమవ్యక్తము - ప్రతిష్ఠ - జ్యోతి - యజ్ఞమునని మూడువిధముల నుపపాదింతురు. ఇందు ప్రతిష్ఠ యన్నది బ్రహ్మ = త్రయీవిద్య. జ్యోతియన నామరూపములు. యజ్ఞము అన్నము. (2) ఆపోమయము మహదాత్మ, అహంకృతి - ప్రకృతి - ఆకృతి యని మూడు తెఱగుల నుపపాదింతురు. ఇది వైకారికము - తైజసమునగు భూతాది. ఇందు అహంకృతి యన్నది సానుమాన నిరనుమానములు. సత్వ - రజ - స్తమస్సులను గుణములు మూడు ప్రకృతి. ఎనుబదినాల్గు యోనిభేదములు ఆకృతి.

(3) వాఙ్మయబుద్ధి ఆత్మ. ధర్మ - జ్ఞాన - వైరా - గ్యైశ్వర్యములును, తద్విపర్యయములగు అవిద్య - అస్మిత - రాగ ద్వేష - అభినివేశము లెనిమిది బుద్ధి భేదములు.

(4) అన్నాదాన్నములగు, అగ్నీషోములచే దయారయిన, ద్యావా పృథువుల యొక్క రసములగు, వైశ్వానర - తైజస - ప్రాజ్ఞులను, మూటిమొత్తమొక భూతాత్మ. అందు వైశ్వానరశ్రితమగు శరీరము పార్థివము. తైజసమగు వాయు వాంతరీక్ష్యము. ఇంద్రియములు - అర్థములు - ప్రజ్ఞ యను మూటి యేకత ప్రాజ్ఞాత్మ. ఇందు ప్రజ్ఞ యన మనస్సు. మనస్సు ప్రజ్ఞానాత్మ దివ్యఇంద్రుడు.

(5) ఇట్లే అదిభూతము నెరుంగవలయును. పురుషుడవ్యయుడు. వాని ప్రకృతియక్షరమన్నది తుల్యము. ప్రాణమవ్యక్తమన్నది గుహ = ఆకాశము.ఆపః - జ్యోతి - రసమన్నవి యన్యబ్రహ్మలు.

అంతట నాయీ పంచయజ్ఞములచే నావరింపబడు బ్రహ్మ - విష్ణు - ఇంద్ర - అగ్ని - సోములను పంచాక్షరులు నందుండి సృష్ఠిం బ్రవర్తింపజేయుదురు. వారి కాలంబన మవ్యయ పురుషుడు. “పురుషఏవేదం సర్వంయద్భూతం యచ్చభావ్యమ్” సప్రకృతికుడగు నాయీ పురుషుడొక్క మనుష్యుడు సర్వము. ఆయీపురుషుడే యీశ్వరుడు సర్వారాధ్యుడు,

భగవాను, డచ్యుతుడు, శ్రీకృష్ణుడు. అధ్యాత్మాధి దైవతములందు సామ్యమున ప్రవర్తించు వాడు. ఎట్లన :- పృథివీచంద్రులు, సూర్యపరమేష్ఠులు - స్వయంభువు. పురుషుడు అనువానిచే గ్రుతవిగ్రహుడగు నీశ్వరుడు విశ్వశరీరమున బ్రవర్తించును. జీవుడు నిట్లే ఆయా యవయవములచేతనే కృతవిగ్రహుడై యనువర్తించును. ఈ క్రింది కఠవచన మరయుడు:-

ఇంద్రియేభ్యఃపరాహ్యర్థాః అర్థేభ్యశ్చపరంమనః
మనసస్తుపరాబుద్ధిః బుద్ధేరాత్మామహాన్పరః
మహతఃపరమవ్యక్తం అవ్యక్తాత్పురుషఃపరః
పురుషాన్నపరంకించిత్ సాకాష్ఠాసాపరాగతిః"

ప్రజ్ఞానాత్మా - విజ్ఞానాత్మా - మహదాత్మ - అవ్యక్తము అన్నవి ప్రకృతిగాగల పురుషు డొక్కొక్కడు భూతాత్మ - దేహి యగును. అందీశ్వరుడు మహీయాన్, జీవుడణీయాన్ అని మాత్రాభేదమున్నను, ఆలంబనముగ, సర్వత్రసమముగ, అక్షరయుక్తుడగు నవ్యయ పురుషుడొప్పును. ఇందు అవ్యయుడు నవ్యక్తుడే అక్షరము నవ్యక్తమే. క్షరమునవ్యక్తమే. కాని ప్రకృతము. ఈక్షరమే ప్రాణమయ యజ్ఞప్రజాపతి సత్యము అని యెరుంగవలయును.

ఈక్షరము ప్రాణము అనుకొన్నచో, మహత్తాపోమయ పరమేష్ఠి గుణత్రయాత్మ, అహంకృతి - ప్రకృతి - ఆకృతులకు నియంతయగు పరమరసమితడు. ఇత డాపోమయ యజ్ఞ ప్రజాపతి సత్యము. విజ్ఞానాత్మ బుద్ధి - వాక్కు - ఇంద్రుడు - సూర్యుడు దివ్యరసము. ఈతడు వాఙ్మయయజ్ఞ ప్రజాపతి సత్యము.

ఇక ప్రజ్ఞానాత్మయన భూతాత్మ, వైశ్వానరుడు తైజసుడును, ప్రాజ్ఞుడునను మూడుగా విభక్తుడు. ఈలోకము, మధ్య లోకము - ఆలోకము అని మూడులోకములు. వాక్ప్రాణ మనోమయము. రథంతరసామమగు పృథివిరూపము. దాని త్రిలోకీరసములు. మనః ప్రాణ వాఙ్మయములు నగు నగ్ని వాయ్వింద్రులచే వేర్వేరుగ (ననగ, పైజెప్పబడిన మూడు రూపములుగ) విభక్తుడగును. అగ్ని వైశ్వానరుడు, వాయువు తైజసుడు ఇంద్రుడు ప్రాజ్ఞుడు. అందు అగ్ని చిత్యము చితేనిధేయము నని రెండు తెఱగుల నొప్పును. భూత భౌతికపిండమగు శరీరము చిత్యము, శరీరమందగపడు వేడిమి చితేనిధేయము, అగ్ని వాక్కు, వాయువు

ప్రాణము, ఈ రెండు నవరాత్మలగుట వలన నిట జెప్పబడలేదు. ఇక నుత్తముడు ప్రాజ్ఞుడు మనఃశబ్దమున నిటజెప్పబడును. మనోమయుడింద్రుడు ఇతడు ప్రజ్ఞామయము, అర్ధమయమునగు ప్రాణవిశేషము. ప్రాణమగు నీయింద్రుడు వాక్ప్రాణ మనస్సుల యనుగతిభేదమున (1) పంచ ప్రాణమాత్రలు (2) పంచభూతమాత్రలు, (3) పంచప్రజ్ఞా మాత్రలునని మూడు ధాతువులు గలదగును పంచార్థములను ధరించు పంచేంద్రియములు పంచవిధజ్ఞానములను గల్గించును.

చక్షురింద్రియము రూపవత్ చాక్షుషజ్ఞానముంగల్గించు నన్నచో, ప్రమాణము - ప్రమేయము - ప్రమాత యను మూడు నొకేయర్థము. అది మూడువిధములుగ నిట విభజించి చెప్పబడుచున్నది.

"ఇంద్రియేభ్యః పరాహ్యర్థాః అర్థేభ్యశ్చపరంమనః"

ముఖ్యప్రాణమగు నింద్రునకు ప్రాణము లింద్రియములు. అందు భూతములర్థములు. దైవతములగు మనస్సులు జ్ఞానములు. ఈ కౌషీతకీశ్రుతి నరయుడు -

"సైషాప్రాణే సర్వాప్తిః - యోవైప్రాణః సాప్రజ్ఞా - యావాప్రజ్ఞాసప్రాణః - సహహ్యేతావస్మి౯ శరీరేవసతః - సహోత్క్రామతః- అథఖలు ప్రజ్ఞాయాం సర్వాణిభూతాన్యేకీభవన్తి... చక్షురేవాత్మా ఏకమంగముదూఢమ్ తస్యరూపం పరస్తత్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా... ప్రజ్ఞయాచక్షుః సమారుహ్య చక్షుషాసర్వాణి రూపాణ్యాప్నోతి ... నహిప్రజ్ఞాపేతంచక్షూరూపం కించన ప్రజ్ఞపయేత్ - అన్యత్రమేమనోఽభూదిత్యాహ - నాహమేతద్రూపం ప్రజ్ఞాసిషమితి ... నహిప్రజ్ఞాపేతాధీః కాచనసిద్ధ్యేత్ - నప్రజ్ఞాతవ్యం ప్రజ్ఞాయేత ... నరూపంవిజిజ్ఞాసీత - రూపవిదం విద్యాత్ ... తావాఏతాదశైవ భూతమాత్రా అధిప్రజ్ఞం దశప్రజ్ఞామాత్రా అధిభూతమ్ - యద్ధి భూతమాత్రానస్యుః, నప్రజ్ఞామాత్రాస్యుః - యద్వాప్రజ్ఞామాత్రానస్యుః నభూతమాత్రాస్యుః - నహ్యంతరతోరూపం కించనసిద్ధ్యేత్ - నోఏతన్నానా - తద్యథా:- రథస్యారేషు నేమిరర్పితా నాభావరా అర్పితాః ఏవమేవైతా భూతమాత్రా ప్రజ్ఞామాత్రా స్వర్పితాః - ప్రజ్ఞామాత్రాః ప్రాణేష్వర్పితాః - ఏషప్రాణ ఏవ ప్రజ్ఞాత్మా - సమేఆత్మా.

ఇట్లు త్రిధాతువగు నింద్రుడు :- ప్రాజ్ఞుడగు నింద్రుడు మనస్సు. తైజసవాయువు ప్రాణము. వైశ్వానరాగ్ని వాక్కు, అని త్రికళమైన భూతాత్మ సిద్ధమయినది. ఈవిధముగా క్షరుడు చతుష్కలుడో, పంచకళుడో కానిండు, అవ్యయపురుషున కతడు అపరాప్రకృతి. పరాపర ప్రకృతులతో గూడిన పురుషుడు షోడశీయను ఆత్మ. అతనికి బుద్ధియొక అంగము. విజ్ఞాన మూర్తి యగునది (బుద్ధి) అపరాప్రకృతిమధ్యమందుండి సూర్యునివలె, గ్రిందనున్న ద్వివిధమర్త్య ప్రజను - పైనున్న ద్వివిధామృతప్రజను చక్కగా ననుశాసించుచున్నది. పురుషుని శ్రేయస్త్వ - పాపీయస్త్వములు, ఉన్నత్యవనతులును తదధీనములు కదా! ఆయీ బుద్ధి యెనిమిది విధములని సాంఖ్యసిద్ధాంతము :-

"వైరాగ్యం జ్ఞానమైశ్వర్యం ధర్మస్తేషాం విపర్యయాః
క్లేశాః ఆసక్తి సమ్మోహావస్మితాభినివేశకా"

రాగద్వేషములాసక్తి. అజ్ఞాన మవిద్య, సమ్మోహము. బుద్ధి యొక్క అవికాసము, కుంఠితత్వము, వీర్యనిరోధమువలననైన పారతంత్ర్యము అస్మిత. రజస్తమోదోషముల యభినివేశము వలన, బుద్ధికి మలినసత్త్వరూపము వచ్చిపడగా, దానిచే స్వధర్మ మావరింపబడుటయు నది యధర్మసంక్రాంతమై యభినివేశమను క్లేశమున కాకరమగును. ఇవి విపర్యయములు. ఇట్లు ఎనిమిది విధములయిన బుద్ధి మరల సంక్షేపముగ రెండు విధములుగ విభాగింపబడును.

(1) వ్యవసాయలక్షణ (2) అవ్యవసాయలక్షణ, కామ కృతకర్మజనితవాసనకు లొంగక, స్వతంత్రరూపముననుండు ప్రకాశలక్షణబుద్ధి వ్యవసాయము. నిశ్చితార్థత్వమున నొకే యర్థమందు విశేషించి యవిచాలిభావముతో వసనము (ఉండుట) వ్యవసాయము, అక్రియత్వమువలన దానికి క్రియ వలన కలుగు క్షోభలక్షణ వికారములుండవు కనుక విద్యాలక్షణమగు సమత్వము లభించును. ఇక:- కామకృతకర్మ ప్రాబల్యము వలన బుట్టిన దోషములకు లొంగి కలుషితము విక్షుబ్ధమునగు బుద్ధి యవ్యవసాయము. చంచలమగునది యొకచోట నేని విశేషించి యుండదు కనుక నవ్యవసాయము. భగవంతుడిట్లనియెను.

"వ్యవసాయాత్మికాబుద్ధి రేకేహకురునందన
బహుశాఖాహ్యనంతాశ్చ బుద్ధియోఽ వ్యవసాయినాం"

అవ్యవసాయబుద్ధి, ఆసక్తి లక్షణ రాగద్వేషములవలనను, అజ్ఞాన లక్షణ మోహమువలనను, అస్మితాలక్షణ లోభమువలనను, రజస్తమోభినివేశ లక్షణముగల మదమత్సరతల వలనను, కలుగునట్టి వ్యాకులత వలననగు నాత్మదౌర్బల్యముచే ధర్మము పరాభూతము కాగా, విక్షుబ్ధరూపమునొంది, యనేక రూపములుగ నశాంతి పాలగుచుండుట జూచుచున్నాము.

వ్యవసాయలక్షణ సమత్వబుద్ధియందు శాంతిలక్షణ మనోవిజ్ఞానానందములు ప్రాదుర్భవించును. అవ్యవసాయ బుద్ధి యందన్ననో, జలతరంగములందలి ప్రతిబింబ భావమువలె క్షోభతోగూడిన యా మనోవిజ్ఞానానందములు మందతమములు కలుషితములునై యధోచితముగ ప్రతిభాసిల్లవు. కనుక, మనోవిజ్ఞానానంద ధర్మముల నపేక్షించుచో, నెవ్వారి కేని సమతాబుద్ధి కావలయును, తత్సంపాదన కుపాయములు నాలుగు.

(1) రాగద్వేషాసక్తి వలన కామక్రోధరూపమగు క్షోభ జనించి బుద్ధినావరింపగా, వైరాగ్యము దానిందొలగించి సమతం గూర్చును.

(2) అజ్ఞానమవిద్య, దానివలనబుట్టు క్షోభ మోహ రూపము. అది యావరించినపుడు బుద్ధికి సమతగూర్పజాలునది జ్ఞానము.

(3) ఆత్మబలములు స్వతఃసిద్ధములు అయినను ప్రతిబంధప్రసక్తి వలన నవి యనుపయోగములగుట యస్మిత. ఈ దోషముచే ఇచ్ఛావ్యాఘాతము - దాని వలన పరతంత్రత - అందుచే లోభరూపమగు క్షోభ. దీనిని బుద్ధినుండి తొలగించి సమతగూర్చునది ఐశ్వర్యము.

(4) ఆత్మబలోదయమున కుపాయమగునది సత్త్వగుణము. దానింగూలద్రోయునవి రజస్సు తమస్సు అను రెండు దోషములు. వాని వలన బుట్టునది మదమాత్సర్యాభినివేశ రూపముగల క్షోభ. అది బుద్ధినావరించునపుడు, ధర్మము దానింబోదోలి సమతం గూర్చును.

ఈవిధముగ జీవావ్యయునం దవిద్యాప్రాబల్యము నశించి యావరణము తొలగగా, జ్ఞానరూపమగు విద్యయొక్క స్వతః ప్రకాశము వెల్లడినొందును. ఈ విజయమునకు వ్యవసాయ బుద్ధి పరమోపయోగము.

ఈ సదుపాయములు దోషసంకులాకులితమగు నవ్యవయవసాయ బుద్ధియందుండవు కనుక రాగద్వేషమోహాది కలుషిత బుద్ధులు పరతంత్రులై దుఃఖోపయికమగు నధర్మము ననుసరించుట గనుచుందుము. అట్టి వారికి సమతాబుద్ధియన్నది దుర్లభము. బుద్ధిక్షోభవలని యనవరతక్లేశము తప్పనిసరి. ఇట నీ భగవద్వచనమను సంధేయము.

"అనేకచిత్త విభ్రాంతాః మోహజాల సమావృతాః
ప్రసక్తాః కామభోగేషు పతన్తి నరకేఽశుచౌ"

కనుకనే మహాభారతయుద్ధ ప్రసంగమందు యుద్ధము సేయ వచ్చిన యర్జుననకు కారణము లేకుండ గల్గిన, ప్రాకృతిక శోకముంజూచి "సర్వలోక సాధారణమీ క్లేశము నిసర్గతః వచ్చునదే" యని భావించి దయాళువగు భగవంతుడు, సర్వసాధారణ లోకోపకారార్ధము ప్రాకృతికములగు నాల్గు విధముల శోకముల నుండియు విడివడుట కుపాయములను రాజర్షి విద్యా - సిద్ధ విద్య - రాజవిద్యా - ఆర్ష విద్యలను నాల్గు విద్యల నాయర్జును నుపలక్ష్యముగా గొని యుపదేశించెను. అందు :-

(1) రాగద్వేషాసక్తి వలన బుద్ధియందు జనించిన క్లేశముం దొలగించి వైరాగ్య బుద్ధివలన బుట్టిన సమతనుత్పాదింపనై రాజర్షి విద్యను, (2) అజ్ఞానబుద్ధి వలన బుట్టిన క్లేశమును బోగొట్టి జ్ఞానబుద్ధి వలన గలుగు సమతను బుట్టింపనై సిద్ధవిద్యను (3) అస్మితాబుద్ధివలన బుట్టిన క్లేశమును నివారించి యైశ్వర్య బుద్ధివలన గల్గు సమతంగల్గింపనై రాజవిద్యను (4) అభినివేశ బుద్ధిచేబుట్టిన క్లేశవినాశార్ధము ధర్మబుద్ధిజనిత సమతంగల్గింపనై యార్షవిద్యను ఉపదేశించెను. శోకమునుండి విడివడు నుపాయములను జూపుటయే విద్య.

వైరాగ్యమన్నది రాగద్వేషనివృత్తి గావించి సమతాబుద్ధిం గూర్చు గుణవిశేషము. రాగద్వేషమోహములన్ననో, సమతా బుద్ధింజెడగొట్టు నాసక్తియే లక్షణముగాగల దోషములు.

జ్ఞానాజ్ఞానములననేమో భగవంతుడే ప్రదర్శించుచున్నాడు :-

“అమానిత్వమదంభిత్వ మహింసాక్షాంతిరార్జవమ్ ।
ఆచార్యోపాసనంశౌచం స్థైర్యమాత్మవినిగ్రహః॥

ఇంద్రియార్థేషు వైరాగ్యం అనహంకార ఏవచ
జన్మమృత్యు జరావ్యాధి దుఃఖదోషానుదర్శనమ్.

అసక్తి రనభిష్వంగః పుత్రదార గృహాదిషు
నిత్యంచ సమచిత్తత్వమిష్టా నిష్టోపపత్తిషు.

మయచానన్యయోగేన భక్తి రవ్యభిచారిణీ
వివిక్త దేశసేవిత్వ మరతిర్జనసంసది

అధ్యాత్మజ్ఞాననిత్యత్వం తత్త్వజ్ఞానార్ధదర్శనమ్
ఏతత్ జ్ఞానమితిప్రోక్తం అజ్ఞానంయదతోఽ న్యథా”

యోగసిద్ధులగు నణిమాదులెనిమిదియు నైశ్వర్యము. ఇది స్వతంత్రతం గూర్చు నాత్మబలమందురు. దీని లేమి బుద్ధి సమత్వ ప్రతిబంధకమగు పారతంత్ర్యమను దోషము. ఇట్లే సత్త్వగుణ మాత్మధర్మము. అది సుఖశాంతి రూపము కనుక బుద్ధి స్థిరతను గూర్చు ధర్మము. దానింజెడగొట్టు రజస్తమస్సులను దోషములు విపర్యయబుద్ధి ధర్మములు. ఇట్లు బుద్ధి ఎనిమిది విధములు.

మొత్తముగ నీబుద్ధి మరల విద్య - అవిద్య యని రెండు తెఱగులనవచ్చును. వైరాగ్యాది చతుష్టయి, విద్యావ్యయ విజయమున కుపయోగించును గనుక విద్యాబుద్ధి. దీనికి విపరీతచతుష్టయి, అవిద్యావ్యయ విజయమున కుపయోగించును గనుక, నవిద్యాబుద్ధి ఈ యవిద్య అన్యథావిద్య. గాని, విద్య యొక్క అభావమాత్రము కాదు. కనుక అవిద్య యన్నదియు ఉన్నదియే, బలవిశేషము, బుద్ధియే ఎట్లన :-

ఆనంద - విజ్ఞాన - మనః - ప్రాణ - వాక్కులను పంచకళలుగల యవ్యయ పురుషుడు గదా! మనయాత్మ. ఇందు, అవిద్యాబుద్ధి ప్రసంగమువలన, బ్రవృత్తిలక్షణ

కర్మోదయ హేతువగు మనః - ప్రాణ - వాగ్భాగము జయించి, మనో విజ్ఞానానందమయమగు విద్యాభాగము నావరించునదగును. కాగా, కర్మజనిత వాసనామయక్షోభ పరతంత్రులగు పురుషులకు విద్యామయాత్మ ధర్మములగు శాంతిసుఖాదులు యథేచ్ఛగా బ్రతిభాసింపవు. ఇక:-

నీయవ్యయునందే మరల విద్యాబుద్ధి ప్రసంగమువలన నివృత్తిలక్షణ కర్మోదయ హేతువగు మనః ప్రాణ వాగ్విభాగము విజయమునొంది మనోవిజ్ఞానానందమయ విద్యా విభాగము నావరణలేనిదానిం గావించును. అందువలన నావిద్యా భాగము మేఘము తొలగగా సూర్యునట్లు స్వయముగ నుద్బుద్ధమై యదార్థరూపమున దోచును. ఈ భగవద్వచనము లరయుడు:-

"యథైధాంసిసమిద్ధోఽగ్నిః భస్మసాత్కురుతేఽర్జున
జ్ఞానాగ్నిః సర్వకర్మాణి భస్మసాత్కురుతేతథా"
"జ్ఞానేనతు తదజ్ఞానం యేషాంనాశితమాత్మనః
తేషామాదిత్యవద్ జ్ఞానం ప్రకాశయతితత్పరమ్"

శాంతిసుఖాదులాత్మ ధర్మములన్నది ప్రత్యక్షమే. ఇట్లే కర్మ లందు ప్రవృత్తి లక్షణములు నివృత్తి లక్షణములు నను భేదము వలన క్లేశహేతుత్వము - క్లేశనివర్తకత్వము కలుగుచుండు నన్నదియు నొప్పె. ఇట విశదముగా నెరుంగదగిన దేమన:-

సుఖదుఃఖమోహౌపయికములగు నానావిధకర్మోదయమునకు ప్రవర్తకమగు బలకోశమున కాధానహేతువగు బలప్రయోగము ప్రవృత్తికర్మ. ఇక నిట్టి యాహితబలకోశములను విడగొట్టుటకు హేతువగు బలప్రయోగము నివృత్తి కర్మ. కాగా నీ రెండు తెఱగులందును ఆత్మయందలి బలమునకు హానిలేదు. ఆత్మ యెన్నడును నిర్బలము కాదు. "నాయమాత్మా బలహీనేనలభ్యః" బలముల వైరుద్ధ్యముబట్టి యొకానొక ప్రవర్తక బలప్రయోగముచే నాత్మయందు భోగౌపయిక బలకోశ మాధానము కాగా నందువలన భోగజనకములగు కర్మలు ప్రవర్తిల్లును. నివర్తక బలప్రయోగముచేనైననో, భోగ లక్షణకర్మలు నివృత్తి నొందును. అనియే భేదము.

ఈవిధముగనే, అవిద్యాబుద్ధిచే సృష్టీచ్ఛా హేతువగు, ఆత్మావ్యయపురుషుని మనః - ప్రాణ - వాగ్భాగమందు, మనోవిజ్ఞానానందభాగమున కావరణముం గూర్చునట్టియు - వివిధములగు నిచ్ఛాశక్తి - క్రియాశక్తి - యావరణశక్తుల యభ్యుత్థానమునకు గారకమగు నట్టియు బలోదయమగును. దీనికి వ్యతిరేకముగ విద్యాబుద్ధిచే ముముక్షకు హేతువగు, నయ్యాత్మావ్యయపురుషుని మనః ప్రాణ వాగ్విభాగమందు మనోవిజ్ఞానానందభాగమున కావరణవాసనా నాశముం గూర్చునట్టియు, దాని కభ్యుదయముం గూర్చునట్టియు, బలముదయించును.

విద్యాప్రాబల్యమువలన నవిద్యాబలమున కపకర్షయు, అవిద్యాప్రాబల్యమున విద్యాబలమున కపకర్షయు స్వరసముగనే సిద్ధమగుచున్నది. అవిద్య ప్రబలమయ్యెనా, నాయాత్మావ్యయపురుషునుండి భయదుఃఖాదులగు ననర్థములును, విద్యా ప్రాబల్య మున్నపుడు వ్యతిరేకములగు నభయ - సుఖాదులును కలుగుచున్నవి. భగవంతుడిట్లను చున్నాడు :-

"బుద్ధిర్జ్ఞానమసమ్మోహః క్షమాసత్యందమశ్శమః
సుఖందుఃఖం భవోఽభావో భయంచా భయమేవచ
అహింసా సమతాతుష్టిః తపోదానం యశోఽయశః
భవన్తిభావాభూతానాం మత్త ఏవ పృథగ్విధాః"

ఇంతకు:- నానావిధవాసనారూప కషాయవిశేషము లుదయించుట వలన, ఆత్మస్థలములగు నానందవిజ్ఞాన మనస్సుల కగు నావరణ మనర్థహేతువనియు, అది తొలగగానగు నభ్యుదయమే సుఖాభ్యుదయ హేతువనియు నిష్కర్ష. ఇక:-

ఈశ్వరావ్యయునందు విద్యాప్రాచుర్యముండును కనుక నానంద విజ్ఞానమనో భాగముల కావరణములేమి స్వరసముగనే సిద్ధము. ఆయనకుగల్గు నావరణమైచ్ఛికము. సిసృక్షారూప కామ - తపః - శ్రమల నపేక్షించునది. అందు కవిద్య కావలయును కాని, ఐచ్ఛికమగు నవిద్యయందు విద్యకు విజయమన్నది తొలగదు. మఱి యిందుకు

విపర్యయముగ జీవావ్యయునందు విద్యాప్రాచుర్యము స్వల్పము. కనుక, ఆనంద విజ్ఞానమనోభాగముల కావరణమే నిసర్గతః సిద్ధము. ఆవరణ భంగముచే వీనివికాసము. ఇందుకు ముముక్షారూప కామతపః శ్రమలు కావలయును. అందుకు మరల విద్యాసమారాధన తప్పదు.

ఆ విద్యాసమారాధనము (1) వైరాగ్య బుద్ధితో, (2) జ్ఞానబుద్ధితో, (3) ఐశ్వర్యబుద్ధితో, (4) ధర్మబుద్ధితోనని నాల్గువిధములుగ జరుగును. ఈ నాల్గు బుద్ధియోగములే విద్యా ప్రాబల్యము గల్గించి జీవావ్యయునందలి నైసర్గికములగు అవిద్యాకషాయోపరాగములం దొలగించును. (1) వైరాగ్యముచే రాగద్వేషాసక్తి బంధములనుండియు, (2) జ్ఞానముచే మోహబంధనమునుండియు, (3) ఐశ్వర్యముచే నిచ్ఛావ్యాఘాతము వలనగల్గు పారతంత్ర్య బంధమునుండియు. (4) ధర్మముచే ననాత్మకములగు రజస్తమోధర్మబంధనము నుండియు నాత్మకు విడుదలయగును. ఇట్లు జీవుడు - ఈశ్వరుడునను భేదముందెచ్చి పెట్టిన యీ దోషములు నాల్గును తొలగగా, జీవావ్యయేశ్వరావ్యయుల కేకీభావము స్వతస్సిద్ధమగును. అప్పుడవిద్యం గోరి గ్రహించినను దానికి బరతంత్రుడు కాబోడు. ఇది స్థితి.

శ్రీకృష్ణుడు నైసర్గికముగ నీచతుర్విధ బుద్ధియోగసిద్ధుడు కనుక నీశ్వరాభిన్నావ్యయ పురుషాత్మకుడు. ఇందువలన నీశ్వరుడని యెఱింగి యుపాసింపదగినవాడు. బుద్ధియోగ చతుష్టయాత్మకమగు భగవద్గీతోపనిషచ్ఛాస్త్రము కుపదేశకుడగుటయే యీయన బుద్ధిచతుష్టయసంపత్తిని చాటును. ఆవృతావ్యయ పురుషుడగువాడెవ్వడు నవ్యయ సాక్షాత్కారోపాయ భూతము లగు నాల్గు బుద్ధియోగముల నుపదేశింపజాలడు. మఱియు,

క్లేశకర్మ విపాకాశయములచే పరామృష్టుడు జీవుడు. అపరామృష్టు డీశ్వరుడు. ఇట్లి రువురకు భేదమున్నను, అవ్యయ పురుష సాక్షాత్కారము నొందిన జీవవిశేషునకును, ఆక్లేశాదులచే నపరామృష్టత యొప్పును. ఇందువలన నాజీవుడును ఈశ్వరాభిన్నతనొందును. "బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మైవభవతి" యని శ్రుతియు బ్రహ్మవేత్తయగువాడు పరమాత్మతో నేకీభావ మొందుననుచున్నది కదా! పరమాత్మ ప్రసాదము లేనిచో, మనుష్యునకాత్మ సాక్షాత్కర్తృత్వమే పొసగదనియు శ్రుతియనుచున్నది చూడుడు:-

"నాయమాత్మాప్రవచనేనలభ్యః నమేధయానబహునాశ్రుతేన
యమేవైషవృణుతే తేనలభ్యః తస్యైషఆత్మావివృణుతేతనూంస్వామ్"

పరమాత్మచే వరింపబడువాడే పరమాత్మ ద్రష్ట కాగలడట! ఇక, నైసర్గికబుద్ధి చతుష్టయయుక్తుడగు వాసుదేవ కృష్ణుడు, అచ్యుతభగవానుడనుటకు సందియమేమి? చతుర్విధ బుద్ధిసంపన్నుడు గనుకనే యోగేశ్వరుడగు కృష్ణుడు భగవానుడని వ్యపదేశము:-

"ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య వీర్యస్య యశసఃశ్రియః
జ్ఞానవైరాగ్యయోశ్చైవ షణ్ణాంభగఇతీరణా" (స్మృతి)

"వైరాగ్యంజ్ఞానమైశ్వర్యం ధర్మశ్చేత్యాత్మబుద్ధయః
బుద్ధయఃశ్రీర్యశశ్చేతి షడ్వైభగవతోభగాః"

అని, యభియుక్తులును, మరొక స్మృతియందు:-

"ఉత్పత్తిం ప్రళయంచైన భూతానామాగతింగతిం
వేత్తి విద్యామవిద్యాంచ సవాచ్యోభగవానితి"

"వేత్తి విద్యామవిద్యాంచ" యనుటచే నతని కెనిమిది విధములగు బుద్ధి ప్రయోగమందును స్వాతంత్ర్యమున్నదని యెఱుకపడుచున్నది. అవిద్యాబుద్ధి చతుష్టయమందు వృత్తి నిర్వాహకత్వముచే నా పురుషునకు మనుష్యత్వమును, విద్యాబుద్ధి చతుష్టయ నిర్వాహకత్వముచే నీశ్వరత్వమును ననుధ్యానింపనైతి యగుచున్నది. జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులు - మోహమూర్ఛామృత్యువులు - క్రమముక్తి సద్యోముక్తులు అనువానిచే అష్టావస్థత్వము మానుషలక్షణము. క్షుత్పిపాసలు - శోకమోహములు - మోహమూర్ఛామృత్యువులు నను షడూర్మ్మలు కల్గియుండుట మనుష్య లక్షణము. స్త్రీ - పురుష భేదములచే అర్థేంద్రత్వము మనుష్య లక్షణము. నియతేంద్రియత్వము మనుష్య లక్షణము. ఇక:- సర్వేంద్రియత్వము, పూర్ణేంద్రత్వము షడూర్మిరాహిత్యము, సత్యకామ సత్యసంకల్పత్వము, ఏకరసత్వము, క్లేశకర్మ విపాకాశయములచే నపరామృష్టత, ఈశ్వర లక్షణములు. భగవంతుడగు నీ కృష్ణునందును, యుద్ధాధిలోకవృత్తము మనుష్య లక్షణము. విశ్వరూప ప్రదర్శనాద్యలౌకికవృత్తి ఈశ్వరలక్షణము.

అందును, ఈశ్వరుడైయుండియు లోకవృత్తానుష్ఠాన మన్నది సర్వతంత్ర స్వతంత్రుడగు నతని కాక్షేపనీయము కాదు. ఈ భగవద్వచన మవధేయము:-

"నానవాప్త మవాప్తవ్యం వర్త ఏవచ కర్మణి"

ఆనందవిజ్ఞాన మనఃప్రాణవాఙ్మయుడై జగత్స్రష్టయగు నీశ్వరావ్యయుడు నిత్యాప్తకాముడయ్యెను. నతనికి మనోవచ్ఛేదముచే సిసృక్షాముముక్షాది సత్యకామ ముదయించునట్లు, మానుష కృష్ణునకును తాను, యోగేశ్వర కృష్ణుడయ్యెను, ప్రతిబుద్ధ పంచకళావ్యయ పురుషుడయ్యెను, మనోవచ్ఛేదముచే, నతనికి, సత్యకామోదయమువలన, నిచ్ఛాసత్త్వమున్నను, ప్రాప్తార్థతయే కనుక, నిత్యోద్బుద్ధ విద్యాత్ముడగు నతని కీశ్వరరూపత్వము సిద్ధమేయని దిగ్దర్శనమాత్రము.

అయితే, సాక్షాత్కృతధర్ములు, కొందరు మహర్షులు, యోగీశ్వరులును "ఉత్పత్తిం ప్రళయంచైవ" యను స్మృతింబట్టి భగవల్లక్షణములుగలవారు భగవచ్ఛబ్దముచే బిలువబడుదురు గదా! అట్టిచో నీ భగవచ్ఛబ్ద విశేషమేమి యన్నచో :-

భగవత్త్వము - అచ్యుతభగవత్త్వము అని భేదమరయదగును. ఎట్లన:- తక్కిన వారికి ఒక్కొక్క ద్వారముగల బుద్ధి యోగమున్నది. అందువలన వారు భగవంతులనబడవచ్చును గాని, అచ్యుతత్వముతోడి భగవత్త్వము వారికి పొసగదందుము. శ్రీకృష్ణభగవానుడన్ననో, బుద్ధియోగచతుష్టయ మహిమచే, నిరస్త యోగమాయావరణుడు - కనుకనే, "ఐశ్వర్య సమగ్రస్య" అను స్మృతివచనముంబట్టి షడ్విధైశ్వర్యాది సంపత్తి లక్షణముచే నతిశయిల్లు నాయన కచ్యుతభగవత్త్వము నిశ్చయముగ దగునందుము. జీవత్వమునకు బ్రయోజకములగు గుణవికారాది సర్వవిధములైన యావరణములును లేనందున, సర్వదా, ప్రతిబుద్ధమైయుండు నీశ్వరభావముగలవాడు. అట్లుంటయే గదా అచ్యుతభగవత్త్వమన్నది. కనుకనే అతడు పూర్ణావతారుడనిరి. కావున నతడు భగవద్వాచ్యులందరికంటె నతశయముగల అచ్యుతభగవానుడు.

ఇది అచ్యుతభగవత్వమను మహాపురుషలక్షణము, మూడవది.

4. పురుషోత్తమత్వము

"అవజానంతిమాంమూఢాః మానుషీంతనుమాశ్రితం
పరంభావమజానంతో మమభూతమహేశ్వరమ్"

అను గీతావచనముంబట్టి సామాన్యులు శ్రీకృష్ణభగవానుని తరచుగ మానవుడే యనుకొన్నను, సమకాలికులగు కృష్ణద్వైపాయనాది పురాతన మహర్షులు, వెనుకచూపిన చతుర్విధ విలక్షతం బట్టి పరమేష్ఠి లక్షణముగల యీశ్వరుని వివర్తభేదమే యితడని స్తుతియించిరి. స్వయంభువు - పరమేష్ఠి - సూర్యుడు - చంద్రుడు - పృధివి యను నైదును బ్రహ్మమూర్తులు. ఇవి పరమ ప్రజాపతియగు నీశ్వరుని విభూతులని యెరుకపడుచున్నవిగదా! కనుకనే, పరమేష్ఠి మూర్తి, యవతారరూపుడని స్తుతిగన్న శ్రీకృష్ణుడానాడును నేడును విశిష్టప్రజ్ఞగల పెక్కురచే ఈశ్వరుడనియే విశ్వసింపబడుచున్నాడు. అతని యలౌకిక విభూతిమత్త్వ - సర్వాతిశాయి శ్రీమత్వ - పరమోర్జితభావత్వములను మూడును అతని యీశ్వరభావమునకు సాక్షులు. "యద్యద్విభూతిమత్సత్వం" అను శ్లోకప్రకార మామూడును ఈశ్వరరూపత్వమునకు జెందినవేగదా! ఇందలి విభూతి మత్త్వ మన్నది, యశోవిశేషమహాత్మ్యము వలన సర్వజీవహృదయాభి వ్యాప్తుడై యుండుటనియు, శ్రీమత్త్వమన్నది పరిపూర్ణావ్యయా నావరణము వలన నొప్పు నైశ్వర్యాది షడ్విధభగ లక్షణసంపత్తి యనియు దెలియనగును. "ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య" అను శ్లోకమందారు భగరూపములు చెప్పబడెనుగదా! ఇక పరమోర్జితత్త్వమన్ననో జగద్గురుత్వమువలన నొప్పును. జగద్గురుత్వ మెందువలన? అపూర్వార్థోపదేశకత్వమువలన. ఎట్లు? అవ్యయ లక్షణము బ్రహ్మ. బుద్ధియోగ లక్షణము కర్మ. అని గీతయందు వ్యాఖ్యాతమైన యర్థద్వయమపూర్వము. జ్ఞానకర్మల సమీకరణము సుఖభోగములకు గారణమనిగదా యుపదేశింపబడినది. ఇట్లు పరమోర్జితాత్ముడు. శ్రీమంతుడు, విభూతి మంతుడు, అచ్యుతభగవానుడు నగు శ్రీకృష్ణుడీశ్వరరూపుడు కనుక సర్వజీవ విలక్షణుడగుటవలన పురుషోత్తముడందుము.

"యస్మాత్ క్షరమతీతోఽహం అక్షరాదపిచోత్తమః
అతోఽస్మిలోకేవేదేచ ప్రథితః పురుషోత్తమః"

"బభూవురద్యాపిభవన్తి భూతలేపునర్భవిష్యంతి పరేపిమానవాః
తే వాసుదేవస్య నషోడశీంకలాం, అర్హన్తిసామ్యేఽద్భుతదివ్యకర్మణః"

ఇది పురుషోత్తమత్వము (4) నాల్గవది.

5. ఆధికారిక పురుషత్వము.

(ఆధికారిక పురుషలక్షణము)

మానుషరూప యోగేశ్వర కృష్ణునందధికముగ పారమేష్ఠ్య కృష్ణసాధర్మ్యము తోచుటచే నతడాధికారి కేశ్వరపురుషుడని యెరుకపడును. మహర్షు 'లీయన సంసారికజీవుడు కా'డనియే యెఱింగిరి. కావున నీయాధికారిక పురుషత్వమన్నదేమో చూతము : అవతీర్ణుడగుటవలన సామాన్యులాతని జీవపురుషుడనుకొందురు గాక! ఈశ్వరపురుషత్వ సమానాధికరణ మతని జీవపురుషత్వమని యెరుంగవలయును.

ప్రాణవిశేషమునకు పురుషత్వము

"పురుషఏవేదంసర్వం యద్భూతం యచ్చభావ్యం" అన్నది శ్రుతి. మహిమలు - పాప్మలు - బీజగ్రామ - దేవగ్రామములు అనువాని యేకనికాయము పురము. అందు వసించు బ్రహ్మప్రాణమునకు బురుషుడని పేరు. "పురుషోబ్రహ్మ ప్రాణఏషః సపురిశేతే - పురిశయం సంతంప్రాణం పురుష ఇత్యాచక్షతే" (గోపథం)

పురుషుడే ప్రజాపతి

ఉపకరణసహితుడగు నాత్మపురుషుడే ప్రజాపతి యనబడును.

"పురుషఃప్రజాపతిరభవత్ - అయమేవసయోఽయమగ్నిశ్చీయతే
సవైసప్తపురుషోభవతి" "ఇమేచవైలోకాదిశశ్చ ప్రజాపతిః"

"యద్వైకించప్రాణి సప్రజాపతిః" "ప్రజాపతిర్హ్యేవేదం సర్వమ్"

ఇత్యాది శ్రుతివచనములంబట్టి ప్రతియర్థము నొక్కొక్కటిగా గాని, సమిష్టిగగాని పురుషుడు - ప్రజాపతి యని యెరుంగవలయును. సమష్ట్యాత్మ - ఏకము - నాదిపురుషుడునగు ప్రజాపతి కాలానుసారముగ ఈశ్వరుడు - జీవుడునని రెండువిధములుగ దోచును. ఈయిరువురు నొక్కొక్కడు మూడు విధములుగ కాగా బ్రజాపతు లారుగురగుదురు. చూడుడు:-

ఈశ్వరుడు	జీవుడు
(1) పరమేశ్వరుడు	(4) ఆధికారిక జీవుడు
(2) విశ్వేశ్వరుడు	(5) సాంసారిక జీవుడు
(3) ఆధికారికేశ్వరుడు	(6) అగతికజీవుడు

పరమేశ్వరుడు

అనంతబలమయుడు - సచ్చిదానందఘనుడు - దిక్కాలాద్యనవచ్ఛిన్నుడు - అనంత కాలాఖ్యుడు-నగు నొక విశ్వవ్యాపి భూమ; పరాత్పరుడందురు. అతడే పరమేశ్వరుడని శ్రుతి:-

"ఉభయమ్వేతత్ ప్రజాపతిః నిరుక్తశ్చానిరుక్తశ్చ
పరిమితశ్చా పరిమితశ్చ (శత)"

ఇందనిరుక్తుడు నపరిమితుడునగు ప్రజాపతియే పరమేశ్వరుడు - ఏకము - కాలాత్మ. అపరిమితుడగుటచే నితనికి ద్వైతము లేదు. పరిమితార్థమును గ్రహించుట మనః స్వభావము కనుక నితడు మనసుచే గ్రహింపరానివాడు. వాక్కు గూడ మనస్సు ననుకరించునదే

"యన్మనసామనుతే తద్వాచావదతి" యనిగదా శ్రుతి. కనుక, మనస్సునకు విషయముగాని దానిని వాక్కును చెప్పజాలదని వేరే చెప్పబనిలేదు. శ్రుతియు నతడవాఙ్మానసగోచరుడను చున్నది:-

"సంవిదన్తి నయంవేదాః విష్ణుర్వేదనవావిధిః
యతోవాచోనివర్తన్తే అప్రాప్యమనసాసహ"
"యస్యామతం తస్యమతం మతంయస్యనవేదసః
అవిజ్ఞాతం విజానతాం - విజ్ఞాతమవిజానతాం"

మనసుచే గ్రహింపబడినది మతము. అవ్యవసాయబుద్ధితో గ్రహింపబడినది విజ్ఞాతము. ఇంద్రియములచే నధిష్ఠింపబడిన మనస్సుతోనంటి, పలువిధములుగనైపోయిన బుద్ధి యవ్యవసాయము. మనసుతోనంటక నిష్కైవల్యముననుండు బుద్ధి వ్యవసాయము. "నైషభూమా మనసామేఉవరుధ్యతే" 'బ్రహ్మ నా మనసున జిక్కడు" అనుకొనువాడు "మనస్సునకు భూమకు పరస్పరయోగములేద"ని గ్రహించి, యట్లు మననము సేయును. కనుక నతనికాబ్రహ్మమతము. ఈవిధముగ ప్రేక్షాపూర్వకారులగు వారిచే విచార సహకృతమనసుతో గ్రహింపబడునవిదితమేయగునది, విదితమగును. వ్యవసాయబుద్ధిచే భూమ గృహీతమేయగును. కనుకనే, శ్రుతి:-

"యద్వైమమష్యాణాం ప్రత్యక్షం తద్దేవానామ్ పరోక్షమ్, యన్మనుష్యాణాం పరోక్షం తద్దేవానాం ప్రత్యక్షం" అన్నది.

స్మృతియు:- "యానిశాసర్వభూతానాం తస్యాంజాగ్రతి సంయమీ" అన్నది. కనుక నీ పరమేశ్వరుడు మనకచింత్యుడన్నది నిశ్చయము. కాలపురుషుడు - బలవద్రసఘనుడు - అనంతుడు - అనంతవిశ్వబ్రహ్మాండోత్పత్తి క్షేత్రభూతుడునగు నీ పరమేశ్వరుడు విష్ణుపురాణాదులందు వ్యాఖ్యానింపబడినాడు. ఆయా కాలములందాయ విశ్వములను బుట్టించి తనయందే ధరించి ఆయాకాలములందు తయందే లీనములంజేయుచుండునని యెరుంగవలయును.

విశ్వేశ్వరుడు

"ప్రజాపతిరాత్మన్యేవ ప్రజాపతిమధత్త" 'ప్రజాపతి తనయందె సృష్టిం ధరించెను' అను సిద్ధాంతముంబట్టి, యనవచ్ఛిన్నుడు - విశ్వాతీతుడునగు పరమేశ్వరుడు కాలానుసార మాయావిశ్వముం బుట్టించి, ఆయా విశ్వముచే నవచ్ఛిన్నుడగు దన్నే ఆయావిశ్వమున కధిష్ఠాతగ జేసికొని ఒక్కొక యీశ్వరుడుగ నగును. ఆయొక్క విశ్వాధిష్ఠాత విశ్వేశ్వరుడని యెరుంగదగును. మాయాబలావచ్ఛిన్న విశ్వవ్యాపకనియంత్ర బలావచ్ఛిన్నతయే విశ్వాధిష్ఠాతృత్వము. విశ్వవిశిష్టుడగు విశ్వేశ్వరుడు వేరగుననుకొన్నను అతనికి బరమేశ్వరునకును భిన్నత యుండదు. విశ్వముపాధి యనుకొన్నపుడు విశ్వోపహితుడగు నతడు పరమేశ్వరున కతిరిక్తుడు కాదు. మాటవరుసకు విశ్వేశ్వరుడు వేరందుము. ఇందుచే నతనిని యజ్ఞపురుషుడు - అవ్యయుడని యెరుంగదగును. కాలపురుషునకు భిన్నుడన్నపుడే పురుషునైన యజ్ఞపురుషుడనవలయును గదా!

ఆయీ విశ్వేశ్వరుడవిచాలిగ నొక్కచో నిరూఢుడై యుండును గనుకను, నానాశాఖలు ఉపశాఖలు గలవాడగుట వలనను, యతని స్వరూపము నెరుంగవలయునపు డతనిని మహావృక్షముగ బోల్చి వర్ణింతురు. ఈ శ్రుతినరయుడు :-

"యస్మాత్పరంనాపరమస్తి కించిత్ యస్మాన్నాణీయోనజ్యాయోఽస్తికించిత్ వృక్షఇవస్తబ్ధః దివితిష్ఠత్యేకః తేనేదంపూర్ణం పురుషేణ విశ్వమ్"

అశ్వత్థ - వట - ఉదుంబర - ఆమ్రవృక్షములు - దేవ వృక్షములు - కల్పవృక్షములు నగుటచే ఉత్తమవృక్షములు కనుక నందొకటియగు నశ్వత్థము :- "అశ్వత్థఃసర్వవృక్షణాం" "అశ్వత్థం ప్రాహురవ్యయం" అని యీశ్వరవిభూతిగా భగవంతుడనుటచే నది యవ్యయ పురుష నికాయమని యెరుకపడుచున్నది. ఇట్లు అవ్యయాశ్వత్థములకు అశ్వత్థతా ధర్మసాదృశ్యముచే, అవ్యయపురుషు నశ్వత్థముతో బోల్తురు. ఎట్లన:-

ప్రస్తుతమీ యశ్వత్థశబ్దమునకు మూడర్థములం దుపయోగము. అందొకటి:- "శునంహువేమమఘవానమింద్రమ్" అనుశ్రుతింబట్టి సర్వాకాశపరివ్యాపియు, నిస్సీముడునగు నొక ఇంద్రుడు సర్వశూన ప్రదేశముల నాక్రమించి యుండుచుండునని తెలియవచ్చును. ఆత్మయే శునమందు హితమై శూన్యముగ నగునని మహర్షుల యభిమానము. ఎల్లెడ నవినాభూతముగ నుండు నీశునమను నింద్రపదార్థమే ఆంగ్లమందు**ఈధర్** అనబడుచున్నది. ఇంద్రశబ్ధవికారము ఈధర్. ఆయిది యనవచ్ఛిన్నమగు భావము (శ్వయతీతిశ్వా) కనుక శ్వాయందురు. అట్టి శునమందుండు, అనగా అపరిచ్ఛిన్నభావమందుండు పరిచ్ఛిన్న భావమగు విశ్వమును అశ్వమందుము. ఆ యశ్వమగు విశ్వము నధిష్ఠించియుండు విశ్వాదిష్ఠాత, అశ్వత్థము. ఈ యర్ధమును శ్రుతిప్రశ్నోత్తర రూపమున నిట్లు వాకొనుచున్నది:-

"కింస్విద్వనంకఉసవృక్షఆస యతోద్యావాపృథివీ నిష్టతక్షుః
మనీషిణో మనసాపృచ్ఛతేదుతద్ యదధ్యతిష్ఠద్ భువనానిధారయన్

బ్రహ్మవనం బ్రహ్మసవృక్షఅసయతోద్యావా పృథివీ నిష్టతక్షుః
మనీషిణోమనసావిబ్రవీమివోబ్రహ్మాధ్యతిష్ఠద్ భువనానిధారయన్

శునమాత్రలంగొని యీవిశ్వము నిర్మితమని మంత్ర తాత్పర్యము. "తత్సృష్ట్వాత దేవానుప్రావిశత్" అనుటచే అది ప్రవేశించినంతవరకు నధిష్ఠించినది. అపరిచ్ఛిన్నము పరిచ్ఛిన్నమై యశ్వత్థమను పేర్వడినది.

ఇక రెండవది :- పృథివిపైనుండు నెల్ల వృక్షములును వ్రేళ్ళరూపమున గొంత భాగముచే భూమింబ్రవేశించి భూమితోబద్ధములై నిల్చియుండును. అశ్వత్థమన్ననో, భూమింబట్టి యున్నను. అంతగాలోనికిబోక, పైపై ననాసక్తముగ నంటియున్నట్లు యుండును. ఆయీ విషయము గాలిచే చెట్టుకూలినపుడు మన కెఱుకపడుచుండును. అట్లే భగవంతుడు - పురుషోత్తముడీశ్వరుడు, విశ్వమునధిష్ఠించి విశ్వముంబట్టియున్నను, ఈ విశ్వములోనికిబోక, అనగా విశ్వమునకు లొంగక యుండును. భగవంతుడును 'సత్వహంతేషు; తేమయి" "అవి నాయందున్నవి, నేను వానియందు లేను" అనియెను. ఈ శ్లోకములనవధరింపుడు:-

"పురుషః సపరః పార్థ ! భక్త్యాలభ్యస్త్వనన్యయా,
యస్యాంతస్థానిభూతాని యేనసర్వమిదంతతమ్"
"మయాతత మిదంసర్వం జగదవ్యక్త మూర్తినా,
మత్స్థాని సర్వభూతాని నచాహం తేష్వవస్థితః"

మట్టిముద్దగోడయందు, గాలిచేబుట్టిన బుద్బుదము నీటియందు, నొకచో ననుషక్తములగునట్లు విశ్వము, భూమ యను నవ్యక్తాత్మావ్యయమునం దుత్పన్నమై యందొకచోనుండుంగాని ఆ యాత్మను లోగొనజాలదు. అశ్వత్థమను నవ్యయుడు విశ్వముతో సంబద్ధుడయ్యు సంబద్ధుడుగానట్లు, వృక్షవిశేషమగు నశ్వత్థమును పృథివితో సంబంధపడకయు, సంబంధముగలదై యుండునను నీ సాదృశ్యముననే పురుషశబ్దము నొందుచున్నది. అశ్వత్థపురుషు నట్లుండు వృక్షమశ్వత్థమని భక్తిచే ప్రయోగ మొప్పుచున్నది. ఈ వ్యపదేశ సాదృశ్యమహిమచే, ప్రత్యక్ష దృష్టమగు వృక్షగుణము అప్రత్యక్షమహేశ్వరునం దధ్యవసాయసేయ నిచ్చగింతురు.

మఱి, మూడవది - అశ్వమన్నది పశువిశేషము. అశ్వమట్లుండునది యశ్వత్థము. ఆదిత్యుడు నీటియందు మూలకారణముగ నుండునపుడగు ద్యావాపృథువుల యోగముచే "అశ్వ"మను పశువు కల్గుచున్నది. తదీయబలమున నిదియుండును. కనుక "నాదిత్య రూపాశ్వమువలెనుండుంగావున" నీ వృక్షవిశేషమున కశ్వత్థమను పేరు. ఇక, రథంతరసామాంతమగు నీ పృథివి యాపస్సులకు జెందిన పుష్కరపర్ణము (తామరాకు), అందంతఃప్రవిష్టమగు నాదిత్యాగ్ని విస్తరిల్లెను (అశ్వయత్) అది యశ్వమయ్యెను. ఈ శ్రుతినరయుడు:-

"అగ్నిర్దేవేభ్యఉదక్రామత్ - సోఽపఃప్రావిశత్ - తేదేవా ప్రజాపతిమబ్రువన్ - త్వమిమమన్విచ్ఛ - సతుభ్యంస్వాయ పిత్రం ఆవిర్భవిష్యతీతి - తమశ్వః శుక్లోభూత్వాఽ న్వైచ్ఛత్ - తమద్భ్యః ఉపోదాసృప్తం పుష్కర పర్ణేవివేద" అసౌ వా ఆదిత్య ఏషోఽశ్వః" (శతపథము)

ఆయీ యాదిత్యుడగు నశ్వము తనకుబైని పరమేష్ఠి - స్వయంభువు లను రెండమృతములను, తనకు గ్రిందుగ చంద్రపృథువులను రెండు మర్త్యములను ధరించు చున్నది. ఇట్లు స్వయంభువు మొదలుగ పృధివి వరకుగల పంచప్రజాపతులను ఈ యేకమగు నవ్యయప్రాణము ధరించుచున్నది. ఈ ప్రాణము, మధ్యనుండు నీయశ్వము (సూర్యుడు) నందుండునుగనుక దాని కశ్వత్థమని పేరు. మఱియు.

"త్రిపాదూర్ధ్వ ఉదైత్పురుషః పాదోస్యేహాభవత్పునః"

అని శ్రుతియనుటచే నీ యీశ్వరావ్యయపురుషుడు, ఒకపాదముచే విశ్వము న్నిర్మించుచు, మూడుపాదములచే నవికృతరూపమున నుండును. లోకమందును గుఱ్ఱము మూడు పాదములపై నిలుచుండుచున్నది గదా ! అట్లే ఈశ్వరుడును 'అశ్వవత్ తిష్ఠతి" గుఱ్ఱమువలె నిల్చువాడను వ్యుత్పత్తింబట్టి 'అశ్వత్థ" నామమున నొప్పును.

శ్రుతియు:- "ఊర్ధ్వమూలోఽ వాక్ శాఖః ఏషోశ్వత్థః సనాతనః
తదేవశుక్రం తద్బ్రహ్మ తదేవామృతముచ్యతే
తస్మిఙ్ లోకాః శ్రితాసర్వే తదునాత్యేతికశ్చన"

అన్నది. సప్తలోకముల కాధారమగు నీ యశ్వత్థము వేదకృతాత్మావ్యయప్రాణముగా నెఱుంగవలయును. ఈ క్రింది గీతావచనము నరయుడు.

"ఊర్ధ్వమూలమధశ్శాఖా మశ్వత్థం ప్రాహురవ్యయం,
ఛందాంసియస్యపర్ణాని యస్తంవేదసవేదవిత్"

పారమేష్ఠ్యమండలాంతర్గతములగు బ్రాహ్మణస్పత్య - బార్హస్పత్య మండలములనుండి బుట్టిన భృగ్వంగిరులగు, సోమాగ్నుల కలయికచే గలుగు నోషధిప్రాణముల, కీయశ్వత్థవృక్షమందలి మూడవ ద్యులోకమగు మహర్లోకమందునికి యొప్పుచున్నది. ఈ విజ్ఞానము నీ శ్రుతివచనములు వివరించును.

"అశ్వద్థేవో నిషదనం పర్ణేవో వసతిష్కృతా
గోభాజ ఇత్కిలాసథ యత్ సనవథ పూరుషం (ఋ 10-97-5)

"అశ్వత్థోదేవసదనః తృతీయస్యామితోదివి

తత్రామృతస్యచక్షణం తతో కుష్ఠో అజాయత (అథర్వ)

ఈ యశ్వత్థము సోమమని యథర్వణమనును. మూడగ్నులున్నచోట రెండు సోమములు దప్పవు. "అత్రాహతద్వహేధేమధ్వ ఆహుతిం యమశ్వత్థ ముపతిష్ఠన్తజాయవః" (ఋ 1-135-8) అను ఋఙ్మంత్రమందును అశ్వత్థమునకు సోమత్వము చెప్పబడినది. ఈ యశ్వత్థము వేయిశాఖలు (బల్శా) కలదనియు జెప్పబడిన ఈ క్రిందితైత్తిరీయ వచనమరయుడు -

"దివః శిల్పమవతతం పృథివ్యాః కకుభిః శ్రితమ్

తేనవయం సహస్రబల్శేన సపత్నం నాశయామసి"

ఇట్లు వేయి శాఖలుగల యీ యశ్వత్థము విశ్వేశ్వరుడని తెలియనగును. ఇచట వేయి యన "అనిర్ధారితసంఖ్య" యని భావము. ఈ యశ్వత్థమందలి యొక శాఖకు :-

ఐదుపుండీరములు (ఉపశాఖలు)

ఇందలి ప్రతియొక శాఖకు నైదేసి పుండీరములు. బల్శా స్వరూప సమర్పకులగు ప్రకృతి పురుషు లైదు తెఱగులుగదా! బల్శావిభక్తి మూలము పుండీరము. "యదక్షరం పంచవిధం సమేతి" యను శ్రుతివచనానుసారము, పంచవిధాక్షరములగు బ్రహ్మ-విష్ణు-ఇంద్ర- సోమ అగ్నులం దన్వాభక్తములయిన ప్రాణ - ఆప - వాక్ - అన్న - అన్నాదములను పంచప్రకృతుల వ్యవచ్ఛేదముచే పంచపుండీరములు స్వయంభూ - పరమేష్ఠి - సూర్య - చంద్ర - పృథువులన్నవి కల్గుచున్నవి.

సప్తలోకమయ బల్శయే త్రిలోకీవిశ్వము.

పై జెప్పబడిన వానియందలి పృథివియే పృథివి. స్వయంభువు ద్యులోకము.

"ఇమే ఏవద్యావాపృథివీ

అంతరాసూర్యస్తపలి"

"ఏష ఇమౌలోకావంతరేణపవతే" (శత)

అని శ్రుతి. ద్యావాపృధివీశబ్దముచే మధ్యస్థమగు నంతరిక్షము గూడ గ్రహింపబడును. ఇందుచే పృధివి - అంతరిక్షము - ద్యౌ అన్నది ద్యావాపృధువులకు జెందిన యొక విశ్వమగును. విశ్వమన్నది ద్యావాపృధువుల యేకాత్మ్యమందు రూఢముగదా శ్రుతియు "ఇమేద్యావాపృధివీ విశ్వరూపే" అన్నది (శత). ఈలోకములు మూడు నొక్కొక్కటి మూడు విధములని ఋగ్వేదము చెప్పుచున్నది:-

(1) తిస్రోమాతౄస్త్రీ౯ పిత్రూ౯, బిభ్రదేక ఊర్ధ్వస్తస్థౌనేమవగ్లాపయంతి
మంత్రయంతేదివో అముష్యపృష్ఠే విశ్వవిదం వాచమవిశ్వమిన్వామ్.

(2) తిస్రోద్యావః సవితుర్ద్వా ఉపస్థాం ఏకాయమస్యభువనే విరాషాట్
ఆణింనరథ్య మమృతాధితస్థుః ఇహబ్రవీతు క ఉ తచ్చికేతత్ ॥

(3) తిస్రోభూమిర్ధారయ౯ త్రీ౯ రుతద్యూ౯ త్రీణివ్రతావిదధేఅంతరేషాం
ఋతేనాదిత్యామహివోమహిత్వం తదర్యమ౯ వరుణమిత్రచారు॥

(4) తిస్రోద్యావః నిహితాఅంతరస్మి౯ తిస్రోభూమి రుపరాః షడ్విధానాః
గృత్సోరాజావరుణశ్చక్రఏతం దివిప్రేంఖం హిరణ్యయం శుభేకమ్

అందు భూః - భువః - స్వః యను రోదసీ త్రిలోకి పృధివి, స్వః - మహః - జనత్ - అను క్రందసీ త్రిలోకి అంతరిక్షము, జనత్ - తపః - సత్యం అను సంయతి త్రిలోకి ద్యులోకము. స్వః - జనత్ అన్నవి రెండులోకములకు జెందుటచే లోకములు ఏడేయగును. లేదా,

భూః = పృధివి, భువః = అంతరిక్షము, స్వః = ద్యౌ; అనుకొని పిదప, భూర్భువస్వః = పృధివి, మహః = అంతరిక్షమ్, జనత్ = ద్యౌ అనుకొని, పిదప జనత్ వరకు = పృధివి, తపః = అంతరిక్షము, సత్యం=ద్యౌ అనుకొనవలయును. ఎట్లు భావించిన నొకటే.

ఈ యభిప్రాయముంగొనియే శ్రుతి యిట్లనుచున్నది.

"యాతేధామాని పరమాణి యాఽవమాయామధ్యమావిశ్వకర్మన్నుతేమా,
శిక్షాసఖిభ్యః హవిషిస్వధావః స్వయంయజస్వతన్వం పృధానః (ఋక్)

సంయతీత్రిలోకి పరమధామము - క్రందసీత్రిలోకి మధ్యమ ధామము - రోదసీత్రిలోకి అవమధామము. త్రైలోక్య గర్భమందును, మూడు పిండములు పృధువులు. ఈ శాతపధీ శ్రుతి నరయుడు :- "తిస్రోవాఇమాఃపృధివ్యః - ఇయమహైకా - ద్వేఅస్యాఃపరే" చంద్రసూర్యులు రెండు దీనికి బరపృధువులు. ఆయీ సప్తలోకలక్షణ త్రిలోకి, అశ్వత్థమునకొక బల్శ. ఇది యొక విశ్వము.

వేయి శాఖలుగల యొక యశ్వత్థము మహా విశ్వము. దాని నధిష్టించియుండు పురుషుడు మహా **విశ్వేశ్వరుడు (1),** ఇక ఒక శాఖయు నొక విశ్వమే. దాని యధ్యక్షుడు బల్శా **విశ్వేశ్వరుడు (2)**, కాగా, ఈ శాఖావిశ్వమున కంతరమందుండు లోక విభాగములు పుండీర లక్షణములు. వాని యందొక్కొక్క దాని కధ్యక్షుడు **విశ్వేశ్వరుడు (3).** ఇట్లు విశ్వేశ్వరుడు మూడు విధములు, అయినను ఒకడే. ఒకడే మూడువిధములు.

ఒకే యక్షరపురుషుడు ప్రకృతి - బ్రహ్మ - శుక్ర పురాది భేదములకు జెందిన యవ్యయభేదముంబట్టి భేదమును గ్రహింపబడును. ఏయక్షరుడెంత విశ్వభాగమును, నిగ్రహానుగ్రహములచే పాలించును. నియమించును. దానికతడు విశ్వేశ్వరుడని యెరుక పడుచున్నది. ఇట్లు విశ్వేశ్వరానుగృహీతములగు శాఖలనంతములగుగాక, తక్కిన వాని నటుంచి మనదగు నందలి యొక శాఖను గూర్చి తెలిసికొందము.

(1) అమృతము (2) ప్రధమజము (3) శుక్రమునని బ్రహ్మ వివర్తములు మూడు విధములు. ఇందు అమృతము (1) పరాత్పర - పర - పరమ - ప్రకృతి భేదములచే నాల్గువిధములు. ఇందలి పరాత్పరమసీమము, పరంబ్రహ్మ అవ్యయము, పరమబ్రహ్మ అక్షరము, ప్రకృతిబ్రహ్మ క్షరము. ఇందలి అవ్యయమాలంబనముగానుండు నక్షరము పంచవిధము, ఇందు బ్రహ్మ - విష్ణు - ఇంద్రుడు అన్నవి మూడును అంతర్యాములు. హృద్యములు (హృదయమందుండునవి). అగ్ని - సోమ - అన్నవి రెండును సూత్రాత్మలు - పృష్ఠ్యములు (వెనుకనుండునవి = తరువాతివి). హృద్యత్రయము ననుసరించి

పృష్ఠ్యద్వయము ప్రవర్తించును. బ్రహ్మకధ్యాశ్రితుడు విష్ణువు. తదధ్యాలంబితుడు సోముడు. విష్ణువునకు బిదప బ్రహ్మకే యధ్యాశ్రితుడు ఇంద్రుడు, తదధ్యాలంబితుడు అగ్ని. కనుక:-

హృద్యములకతిరేకముగా, పృష్ఠ్యవ్యక్తిలేదు. జీవులకేని, యీశ్వరుల కేని, ప్రతియొక యాత్మయు హృద్యములగు మూడక్షరముల సమన్వితరూపమే. అది హృదయమందుండు నదిగనుక నంతరాత్మ. ఆయీయాత్మ ఆనందమయము - విజ్ఞానమయము - మనోమయము - నని యెరుంగవలయును. హృద్యాక్షరులు మూవురు, ఆనందవిజ్ఞానమనస్సు లను నవ్యయభాగము లాలంబనముగ నుందురు. ఈ యంతరాత్మకే పృష్ఠ్యములవలన శరీరము కల్గును. అది (శరీరము) మనోమయము - ప్రాణమయము - వాఙ్మయమునని యెరుంగదగును.

ఈవిధముగ, నీహృదయము ననుసరించుయుండు నాత్మగ్రామ - దేవగ్రామ - భూతగ్రామములు శరీరము. మనోమయములగు నాత్మగ్రామములు కారణశరీరము. ప్రాణమయములగు దేవగ్రామములు సూక్ష్మశరీరము. వాఙ్మయములగు భూతగ్రామములు స్థూలశరీరము. అగ్నీషోములను పృష్ఠ్యాక్షరులు వాక్ప్రాణ మనస్సులను నవ్యయభాగములాలంబనములుగ గొనియుందురు. పృష్ఠ్యములు బాహ్యాత్మ, ఏలయన, నవి పృష్ఠ్యములే (పిదపవి) గదా! ఆ యీయాత్మ వాఙ్మయము - ప్రాణమయము - మనోమయమును. మనశ్చేతన జ్ఞానము, ప్రాణచేష్ట కర్మ (క్రియ) వాక్కు భూతము, అర్థము.

ఆయీ త్రితయమగ్నీషోమీయము తదంతరమందు హృదయము. ఇంద్రవిష్ణుయుత బ్రహ్మ హృదయము. ఇది సర్వసాధారణ పురుష ధర్మము. ఇక నిచటనొక విశేషమెరుంగ దగినదేమన :- వాక్ప్రాణమనోమయ సోమాగ్నుల తారతమ్య విశేషము వలన, వైశ్వానర - తైజస - ప్రాజ్ఞులను ప్రాణస్వరూపముల యుదయమందలి వైచిత్ర్యముంబట్టి అసంజ్ఞ - అంతస్సంజ్ఞ - ససంజ్ఞ భేదముచే, జీవాత్మకు త్రివిధశరీరోపపత్తి కలుగుచున్నది. సర్వసాధారణమగు పురుషత్రయ సంఘటనము సమానమైనను, ప్రకృతి పంచవిధమగుట వలన, నైదువిధముల ప్రజాపతులు కల్గుదురు. ఇందు అగ్ని ప్రజాపతి మూడు విధములగుటచే, మూడు విధములగు శుక్రాహూతులే జరుగును. కనుక ముప్వురే

యజ్ఞప్రజాపతులగు నీశ్వరులగుదురు. అందుకు సమన్వితులుగ నుండు మూవురు హృద్యులందు నొకనికే, యొక యీశ్వర శరీరమందు ప్రాధాన్యమును, తక్కిన యిరువురకు దదనుగామిత్వమును నుండుచుండును. కనుక, నాధికారి కేశ్వరుడు మూడువిధములగును:-

(1) వాక్శుక్రుడు - ప్రాణప్రకృతి - యాజుషాగ్ని - బ్రహ్మాక్షరుడు - బ్రహ్మ (2) ఆపశ్శుక్రుడు - ఆపః ప్రకృతి - ఆంగిరసాగ్ని - విష్ణ్వక్షరుడు - విష్ణువు (3) అగ్నిశుక్రుడు. వాక్ప్రకృతి - భూతాగ్ని - ఇంద్రాక్షరుడు - మహేశ్వరుడు. సముచ్చితమయిన ఆత్మ స్వరూపమునందలి భేదముంబట్టి - ఇచ్ఛ-తపస్సు - శ్రమ యన్నవియు భేదించును కనుక, ప్రకృతి - వికృతి - పుర పరిగ్రహములందును భేదముండును. కాగా, వీని తారతమ్యముచేనగు యోగవిలక్షణతం బట్టి, జీవులకేని, ఈశ్వరులకేని ప్రతి శరీరమందు నాత్మబేధించుచుండును. ఇట్లు పంచాక్షరులకును, నామధారణసేయు క్షరాత్మకును ప్రకృతులు భేదించును. చూడుడు:-

(1) బ్రహ్మయొక్క ప్రకృతి - విధారణలక్షణము గలది - ప్రాణము - ప్రతిష్ఠ.

(2) విష్ణువుయొక్క ప్రకృతి - అశనాయాలక్షముగది - ఆపస్సు - యజ్ఞము.

(3) ఇంద్రుని ప్రకృతి - ఛందోలక్షణముగలది - వాక్ - హిరణ్యము.

(4) సోముని ప్రకృతి - పశులక్షణముగలది - శూన్యమూర్తి - సహస్సు.

(5) అగ్ని యొక్క ప్రకృతి - అర్కలక్షణము - అన్నాదము - భైషజ్యము.

ఇట్లు ప్రకృతిలక్షణ బ్రహ్మ - ఆపః - వాక్ - అన్న - అన్నాదములను నైదువిధములగుట వలన నిదియైదుప శాఖలుగల యొక బల్శ (ప్రధానశాఖ) యగును. స్వయంభూ - పరమేష్ఠి - సూర్య - చంద్ర - పృధివి - యన్నవి యైదును బ్రహ్మ ముఖములు. ఇవే బల్శ కుపశాఖలు. మనః ప్రాణ వాఙ్మయము లగు పంచప్రజాపతులకు నొకేమూర్తి యగు నేకవిశ్వేశ్వరుడు, ఏకబల్శకధికారి, కనుక నాధికారికేశ్వరుడు. ఇతడు తనయందు సృష్టిం కల్గింపబూని శుక్రముం పరిగ్రహించును. ఈ శ్రుతి నరయుడు. దీని విశేషములు మా యీశోపనిషద్విజ్ఞానమం దరయుడు:-

"సపర్యగాచ్ఛుక్రమకాయమవ్రణమ్
అస్నావిరంశుద్ధమపాపవిద్ధమ్
కవిర్మనీషీపరిభూః స్వయంభూః
యాథాతథ్యతోఽర్థాన్ వ్యదధాత్ శాశ్వతీభ్యః సమాభ్యః"

ఒకానొక మాత్ర (మోతాదు) చే పరిమితమగు దాని చయనమునుండి కల్గు పుండీరభావము కాయము. విజాతీయ ద్రవ్యసముచ్ఛితము స్నావిరము. విరుద్ధ ద్రవ్యగ్రస్తము పాపవిద్ధము. వ్యాఘాత ద్రవ్యయోగమువలన విక్షీణాంగమగునది సవ్రణము. ఈశ్వరుడు పరిగ్రహించు నపుడు శుక్రమునకీ నాల్గుదోషములు లేవు. కనుక శుద్ధమని చెప్పబడినది. అమిశ్రితావస్థ కలది కనుక నిష్కైవల్యరూపము గలదని భావము. కవియన్నది భృగ్వంగిరులకు పేరు. "ఉశనావైకావ్యః అసురాణాంపురోహితఆసీత్" 'కవ్యనువాడగ్ని' యను మొదలగు వాని యందు భృగుపరముగను "అగ్నినాఽగ్నిఃసమిద్ధ్యతేకవిః" అను మొదలగువానియందు అగ్ని పరముగను శ్రుతియందగపడుచున్నది. ఇందుచే బ్రహ్మ యందు సుబ్రహ్మలగు భృగ్వంగిరుల కలయిక వలన యథేచ్ఛా సాధనసంపత్తి కల్గునని తోచుచున్నది. వాగ్వ్యవహారము లగు సర్వవిధ రచనలందును సుప్రవీణుడు కవి. దశతయి యందీ శబ్దమున కీయర్థమందే యధికప్రయోగ మగపడుచున్నది. మనీషియనుచో, మనశ్శబ్దము సాహిత్య నియమముంబట్టి; ప్రాణ వాక్కుల కుపలక్షణము. మనసుతో గోరి ప్రాణమున దపించి వాక్కుచే శ్రమించియే యీశ్వరుడీ సర్వసృష్టిని విస్తరిల్ల జేయును. సృష్టింజేయువా డీశుక్రమునకన్ని వైపులను (పరితః) లోపలను వెలుపలను వ్యాపించును (భవతీతి) కనుక పరిభూః

"అంతరంమృత్యోరమృతం మృత్యావమృతమాహితమ్
మృత్యుర్వివస్వంతంవస్తే మృత్యోరాత్మావివస్వతి" (శత)

అని యిట్లు వివస్వద్దృష్టాంత ముద్రచే సృష్టి విధియందారంభణ ద్రవ్యములకు సర్వతోభావమున సంధానము తెలియబడుచున్నది కదా! ఈవిధముగ నీయాధికారి కేశ్వరుడు శుక్రపరిగ్రహము చేతనే భూత భవిష్యద్వర్తమానమంతయు నిర్మించెను, నిర్మించును. నిర్మించుచున్నాడు.

అందీప్రకృతి బ్రహ్మయోని, శుక్రము రేతస్సు. ఈ రెంటి మిథునభావము నుండి విశ్వముజనించును. ఇందు శుక్రము, అమృతము - మర్త్యమునని రెండువిధములు. ఈ రెండును మరల మూడేసివిధములు, వాక్ - ఆపః - అగ్ని అని.

(1) అగ్ని = తేజనము - విశ్లేషణకర్త - వికాసలక్షణము - ఉష్ణస్పర్శ

(2) ఆపస్సు = స్నేహనము - సంశ్లేషణకర్త - సంకోచ లక్షణము - శీతస్పర్శ.

(3) వాక్కు = ఛందనము - నోదనకర్త - కంపలక్షణము - అస్పర్శ.

ఆపస్సు గౌ, అగ్ని ద్యౌ; వాగ్ - గౌ - ద్యౌ అను మూడు మనోతాలని కొందరు. ప్రకృతిబ్రహ్మ లయిదుగురయినను, ముప్వురు బ్రహ్మలు మాత్రమే అమృత శుక్రములతో గూడుదురు. కనుక:- వాక్కుతో బ్రహ్మప్రకృతియగు ప్రాణము - ఆపస్సుతో విష్ణుప్రకృతి యాపస్సు - అగ్నితో ఇంద్రప్రకృతి వాక్కు. అనియగును. ఇట్లమృతశుక్రత్రైవిధ్యమువలన విశ్వత్రైవిధ్యము సంభవించును.

(1) అమృతవాక్సంస్థానము - వేదప్రజననము - స్వయంభూబ్రహ్మాదిష్ఠితము - పరమవ్యోమ మొకవిశ్వము

(2) అమృతాపస్సంస్థానము - గవాంప్రజననము - పరమేష్ఠీవిష్ణువుచే నదిష్ఠితము మహాసముద్రమొక విశ్వము.

(3) అమృతాగ్ని సంస్థానము - జ్యోతిషాంప్రజననము - సూర్యమహేశ్వరాధిష్ఠితము బ్రహ్మాండమొక విశ్వము

ఇందలి పరమవ్యోమమందు మహాసముద్రము, దాని యందు బ్రహ్మాండము నుండు చుండును.

అమృతవాక్కునందు ప్రతిష్ఠాప్రాణము, అమృతాపస్సులందశనాయా లక్షణాపస్సు, అమృతాగ్నియందు ఛందోవాక్కునోతప్రోతములై యుండును. ఇట్లయిన విశ్వత్రైవిధ్యముంబట్టి అక్షరాధికారమును మూడు విధములగును (1) స్వయంభూబ్రహ్మాక్షరుడు పరమాకాశవిశ్వమును (2) పరమేష్ఠీవిష్ణువను నక్షరుడు మహాసముద్ర విశ్వమును,

(3)సూర్యేంద్రాక్షరుడు బ్రహ్మాండవిశ్వమును నియంతలై యేలుదురు. ఇక:-

మర్త్యములగు మూడుశుక్రములన్నచో, ఈ యుత్తమ మహేశ్వర బ్రహ్మాండమందుండి, పర్యాహితులగుటవలన సూర్యావచ్ఛేదమున నగ్నిని, చంద్రావచ్ఛేదమున నాపస్సులను, పృధివ్యవచ్ఛేదమున వాక్కులను ప్రవేశింతురు. మహేశ్వర ప్రజాపతి యీ సూర్య చంద్రాగ్నులు మూవురు దనకు నేత్రములుగా త్రినేత్రు డనిపించు కొనుచున్నాడు గదా! పృథివి యందలి యగ్ని సూర్యాగ్ని కంటె వేరైనది. సూర్యాగ్ని శుక్ర లక్షణము. పృథివ్యగ్ని అన్నాదబ్రహ్మ లక్షణము.

ఇట్లు బల్వాలక్షణముగల యీ యొకేవిశ్వము, అమృతశుక్రత్రయానుబంధ భేదముంబట్టి మూడు విధములగును, ఒకే విశ్వేశ్వరుడు విశ్వత్రైవిధ్యమువలననగు నధికారత్రైవిధ్యముంబట్టి మూడువిధములు (i) బ్రహ్మ (iii) విష్ణువు (iii) మహేశ్వరుడు అని మూడువిధములగును.

(1) వాగావచ్ఛిన్నుడు - వేదగర్భుడు - విద్యాత్మ - బ్రహ్మ

(2) ఆపోఽవచ్ఛిన్నుడు - గోవిందుడు - యజ్ఞాత్మ - విష్ణువు

(3) అగ్న్యవచ్ఛిన్నుడు - అనేకరూపుడు - రూపి - లింగాత్మ - మహేశ్వరుడు

అరూపములకు లింగము రూపిద్రవ్యము. అదృష్టమగు మనోభావమును చేతితో- దాని క్రియతో జూపుదుముగదా అంతర్వర్తనలక్షణప్రాణ మెరుకపడుచున్నదిగదా! ఇట్లే రూపి యగు మహేశ్వరునిచే విష్ణు - బ్రహ్మల వ్యాపారము లెఱుక పడుచున్నవి. కనుక మర్త్యవిశ్వేశ్వరుడగు మహేశ్వరుడెల్ల యమృతములకును లింగమని తెలియదగును.

ఇట దెలియదగినదింకొకటి :- పూర్వ పూర్వమగు శుక్రముత్తరోత్తర మనువర్తించుచు, నాయా విశ్వరూపప్రాప్తి యపుడు పర్యాహితమగుచు, అనుషక్తమగుచుండును. ప్రకృతి వితానము - యజ్ఞవితానమునని విశ్వరూపము రెండువిధములు. ఇందు, అప్రత్యక్షమగు ప్రకృతివితానమం దుత్తరాధరక్రమమున నీ మూడు శుక్రములును సన్నివేశము నొందును. శుక్ర మింద్రియయోగ్యమగు ప్రకాశద్రవ్యము. శుక్రానుషంగ సిద్ధమగు విశ్వరూపము

యజ్ఞవితానము. ఆయాశుక్రము, బ్రహ్మాగ్నియందు వాక్కన్నదొక్కటే. దేవాగ్నియందు ఆపస్సు - వాక్కు అని రెండు. భూతాగ్ని యందు అగ్ని - ఆపస్సు - వాక్కు అని మూడు. ఇందుచే,

(1) ప్రాణప్రకృతికుడు, స్వయంభువునగు బ్రహ్మాక్షర పురుషుడు వాఙ్మాత్రమున, విశ్వవ్యాపియగు శుక్రముచే విశ్వవ్యాప్తియగు ప్రాణమునేలును. (2) ఆపఃప్రకృతికుడు పరమేష్ఠి. హిరణ్యగర్భుడునగు విష్ణువను నక్షరపురుషుడు వాక్పరిశ్రితములగు నాపస్సులచే అనగా విశ్వవ్యాపులగు వాగాపస్సులను రెండు శుక్రములచే, విశ్వమునవ్యాపించు గోలక్షణాపస్సునేలును. (3) వాగన్నాన్నాద ప్రకృతికుడు, ఇంద్రాక్షర పురుషుడు. సోమాగ్నులను నక్షరులతో గూడిన యక్షరత్రయాత్మ, చంద్రపృథివీగర్భుడు, నగు సూర్యుడు, వాక్పరిశ్రితము లగు నాపస్సులచే పరిశ్రితమగు నగ్నియందలి శుక్రమందధికారము కలవాడు గనుక శుక్రత్రయావచ్ఛేదముచే నీమహేశ్వరుడు విశ్వవ్యాపియగు శుక్రత్రయమునేలును. ఇంతకంటె వేరే శుక్రమేదియులేదు. ఈ క్రింది ఋఙ్మంత్రమువలన శుక్రమునకు త్రివిధత్వము బోధపడుచున్నది:-

"తమేవ ఋషిం తము బ్రహ్మాణమాహుః యజ్ఞన్యంసామగాముక్థశాసమ్
సశుక్రస్యతన్వో వేదదిస్రోయః ప్రథమోదక్షిణయారరాధ"

'భూర్భువస్వఃయని మూడు శుక్రము' లనుకొనువారు నిట్లే తాత్పర్యమరయవలయును. ఈవిధముగ మరొక విశేషాదికారము లేనందున, మూవురే ఆధికారికేశ్వరులని నిష్కర్ష.

ఇట నిదిగూడ నెఱుంగదగినది, యేమన:- బ్రహ్మ రూప యగు నీబల్శకు శరీరమును నిర్మించు బాహ్యాత్మ లగ్ని - సోముడు నను నిర్వురే, ఆది - మధ్య - అంతములందు మూడగ్ని బ్రహ్మలు, తదంతరములు రెండు సోమ బ్రహ్మలు. అథర్వణ మందీ యశ్వత్థము సోమముగా నుపవర్ణితమైనది "త్రివిధాఅగ్నయః సోమస్తంభేతినిష్ఠన్తి బ్రహ్మవత్" ఇందు సోమమయ విగ్రహులగు పరమేష్ఠి చంద్రులు, అన్నములగుటవలన, నన్నాదములం దన్వాభక్తులగుదురు. స్వయంభూ సూర్యులందు పరిమేష్ఠియు, సూర్య - పృథువులందు చంద్రుడును అంతర్హితులగుదురు. "నాంతరేణ సమింధనమగ్నిః సమింధే" 'ఇంధనము లేని యగ్ని వెలుగదు' కనుక నగ్ని సమింధనమున కారెండు నుపయోగించును.

సోమద్వయోపయోగము

ఇందు, ఆపోమయ పరమేష్ఠి యాపస్సులచే పవిత్రతమ సోమగర్భములగు గో (కిరణ) సహస్రముం జనింపజేయును. మహత్తగు దన్నుద్భావించి గుణత్రయసృష్టికై వినియోగపరచును. చంద్రుడు తానుగూడిన యితర ప్రజాపతి ధర్మమును గ్రహించుచు, ననేక ధర్మములుగలవా డగుచుండును. ఇరువదియెనిమిది నక్షత్రముల నధిష్ఠించి నక్షత్ర ధర్మములు గలవాడగును. అతిదూరమందున్న నాక్షత్రికరసములను ప్రతిదినము పృధివియందావపన మొనర్చును. నాక్షత్రికములగు నిరువదియెన్మిది సహస్సులచే బీజపిండమును బుట్టించి యందు వలన ప్రాణుల పుత్రపౌత్రాదులను వెలయించును. సహస్ర గోదుగ్ధములగు రసములచే నోషదులను గల్గించి వానివలన నగు నన్నములచే నీప్రాణుల యాధ్యాత్మిక యజ్ఞమును నిర్వహించును. ప్రజ్ఞానమగు దన్నుద్భావించి సర్వేంద్రియ వ్యాపారములను సమర్ధింప వినియోగించును.

అగ్నిత్రయోప యోగము

వేదానుబంధ భేదముంబట్టి యగ్నులు మూడును భిన్న జాతీయములుగ నగపడుచున్నవి. (1) యాజుషప్రాణము బ్రహ్మపురుషుడు, కనుక స్వయంభువు బ్రహ్మాగ్నియు, యాజుషాగ్నియు నగును. 'యఏష ఏతస్మిన్ మండలేపురుషః - సోఽగ్నిఃతానియజూంషి' అనుటచే యజుస్సగ్నియని శ్రుతి యభిమతముగదా! (2) ఆంగిరస మగుటవలన సూర్యుడు దేవాగ్ని. శ్రుతియు, నంగిరసుడగ్ని యనుచున్నది. "అంగిరావాఅగ్నిః" "త్వమగ్నే ప్రధమో అంగిరాఋషిః" (3) మర్త్యాగ్ని ప్రభేదములచే సంవత్సర - కుమార - చిత్ర - పశువులచే చీయమానమగు భూతమయ పృధివి పశవ్యముకనుక పృధివి, భూతాగ్నియు, పాశుకాగ్నియు నగును. చిత్రాగ్నియే భూతములు. దానినుండియే పాశుకాగ్ని జనించును. పశువుల కగ్నిత్వము శ్రుతి చెప్పుచున్నది. 'సఏషపశుర్యదగ్నిః' 'పశురేషయదగ్నిః' (శత) "అగ్నింతంమన్యే యోవసురస్తం యంయన్తి ధేనవః" (ఋక్)

(1) స్థితి - గతి లక్షణములగు నాకాశ - వాయువులు, వాక్ప్రాణములు. ఇది యజురగ్ని (2) అంగినః = పిండాత్, రసతే = విస్రంసతే అనగా 'పిండమునుండి తొలంగునది' యను వ్యుత్పత్తిచే, విస్రంసనస్వభావముగల యంగిర, అగ్ని. (3) ద్యావా పృధువుల యన్యోన్యరసచితిచే బహు బ్రహ్మైకాక్షర పురుషుడు భూతాగ్ని.

బ్రహ్మ		శుక్రము
(1) ప్రాణాగ్ని - పురుషలక్షణ - బ్రహ్మాగ్ని	...	వాక్
(2) వాగగ్ని - అంగిరోలక్షణ - దేవాగ్ని	...	ఆపః
(3) అన్నాదాగ్ని - పశులక్షణ - భూతాగ్ని	...	అగ్ని

ఇందులో

(1) ప్రాణాగ్ని - యాజుషాగ్ని - ఋతాగ్ని - బ్రహ్మాగ్ని - స్వయంభూ

(2) వాగగ్ని - ఆంగిరసాగ్ని - సంవత్సరాగ్ని - దేవాగ్ని - సూర్యుడు

(3) అన్నదాగ్ని - భూతాగ్ని - కుమారాగ్ని - పాశుకాగ్ని - పృధివి

ఇట్లు బ్రహ్మ - దేవ - భూతములనిగాని, యజుః - అంగిరా - పశువులనిగాని, స్వయంభూ - సూర్య - పృధువులని గాని చెప్పనగు నీ మూడగ్నులందును మూడు వేదములచేనగు సోమాహుతిచే కలుగునట్టియు, వేర్వేర, ఆత్మ - ప్రాణ - పశువులను మూడు పర్వములుగలట్టియు మూవురు యజ్ఞ ప్రజాపతులు సిద్ధించిరి. ఇందు :-

ప్రధముడు, బ్రహ్మ స్వయంభువు, సత్యాత్మ. ఇతని యుపనిషత్తు బ్రహ్మాగ్ని. ఇతడు విద్యాధ్యక్షుడు - వాచస్పతి - వాయ్వాకాశరూపుడు, ప్రాణమయుడు.

మధ్యముడు:- యజ్ఞాత్మయగు హిరణ్యగర్భ విష్ణువు. దేవాగ్ని యితనికుపనిషత్తు. ఇతడు కర్మాధ్యక్షుడు - గోపతి - భృగ్వంగిరోరూపుడు - ఆపోమయుడు.

ఉత్తముడు :- మహాదేవుడు - సర్వ భూతాంతరాత్మ యగు భూతాత్మ - భూతాగ్ని యితని కుపనిషత్తు. అర్థాధ్యక్షుడగు నీయన పశుపతి - చిత్య చితేనిధేయరూపుడు - వాఙ్మయుడు.

ప్రాణప్రకృతి బ్రహ్మ - ఆపఃప్రకృతి విష్ణువు - వాగాన్నాన్నాద ప్రకృతి త్రయయుక్తుడు మహేశ్వరుడు. అని స్థితి. ఏలయన :- ప్రకృతిబ్రహ్మ భేదముంబట్టి యక్షరపురుషు లైదువిధములైనను అమృత శుక్రములు మూడే యగుటవలన, మూవురే యాధికారికేశ్వరు లగుదురు. అమృతము - మర్త్యముననిని శుక్రము రెండు విధములుగదా! ఆరెండును వాక్కు - ఆపస్సు - అగ్నియని మూడేసివిధములు. ఇందు అమృత శుక్రమయులు ఈ మూవురు దేవతలు (1) వాఙ్మయుడు బ్రహ్మ (2) ఆపోమయుడు విష్ణువు (3) అగ్నిమయుడు మహేశ్వరుడు.

లోకత్రయాధికారులీ మూవురు విశ్వేశ్వరులును, బల్వాత్మకైక విశ్వేశ్వరున కంగములును, మహావిశ్వేశ్వరున కుపాంగములు నగుదురు. అంగములు ఉపాంగములు అంగిని విడచి యుండవుగనుక, నీయాధికారికేశ్వరులు మూవురు, నొక విశ్వేశ్వరుడు, మహావిశ్వేశ్వరుడు నేకముగా మహావిశ్వేశ్వరుడనియో, పరమేశ్వరుడనియో తెలియవలయును.

వేర్వేరులోకముల కధికారులగుటవలన భిన్నులయ్యు నీయాధికారికేశ్వరులు మూవురు నొకరినొకరు విడచియుండరు గనుక నేకముగ నొక బల్వావిశ్వేశ్వరుడనవచ్చును. ఆ ఏక విశ్వేశ్వరుడుపాసనాదృష్టి విశేషముంబట్టి కొందరు బ్రహ్మ యనియు, గొందరు విష్ణువనియు గొందరు మహేశ్వరుడనియు, అంగిగనే భావించి యవధరింతురుగాక, అట్టి యుపాసకదృష్టి భేదముంబట్టి బల్వావిశ్వేశ్వరుడు భేదించుగాక, అయినను అందొక్కకనిని వేరువేరుగా, దెలిసికొందము.

ఇచట నభిసంధి యేమన:- బ్రహ్మవివర్తములు జ్యోతి - రసము - తేజము అని మూడు విధములు. ఈ మూడును అమృతము - బ్రహ్మ - శుక్రము - నని మూడు స్థానములు గలవి. అమృతము = పురుషుడు, బ్రహ్మ = ప్రకృతి, శుక్రము = రేతస్సు. మరల నీమూడును, అమృతము - మర్త్యముననిని రెండువిధములు. అమృతమన్నది

హృద్యము, అది యాత్మ. మర్త్యమన్నది పృష్ఠ్యము, అది శరీరము. ఆత్మ - శరీరముల యన్యోన్య పరిగ్రహముంబట్టి, ఒక వ్యక్తి యొక ప్రజాపతి. ఈ సర్వము ప్రజాపతి. ఇందు అమృతము హృద్యమెట్లన:-

		జ్యోతి	రసము	తేజము
అమృతము	పురుషుడు	బ్రహ్మ	విష్ణు	ఇంద్ర
బ్రహ్మ	ప్రకృతి	ప్రాణః	ఆపః(నారము)	వాక్
శుక్రమ్	రేతస్సు	వాక్ (ఇరా)	ఆపః (గౌ)	అగ్ని

ఇక, పృష్ఠ్యమగు మర్త్యము శరీరమందెట్లన :-

		జ్యోతి	రసము	తేజము
అమృతము	పురుషుడు	ఇంద్ర	సోమ	అగ్ని
బ్రహ్మ	ప్రకృతి	వాక్	అన్నం	అన్నాద
శుక్రము	రేతస్సు	అగ్ని	ఆపః (గౌ)	వాక్ (ఇరా)

(1) స్వయంభూబ్రహ్మ - ఈశ్వరః

ఇందు హృద్యములగు మూడమృత జ్యోతిస్సులు పురుష ప్రకృతి రేతస్సులచే నెవనియాత్మయు, పృష్ఠ్యములగు మూడు మర్త్యజ్యోతిస్సులు పురుష ప్రకృతి రేతస్సులచే నెవనిశరీర మనువర్తించునో, అతడు స్వయంభువను బ్రహ్మ, ప్రధమాగ్ని, ప్రాణముపనిషత్తుగా గలవాడు, ఆధికారికేశ్వరుడు.

(2) హిరణ్యగర్భః - సూర్యగర్భః - పరమేష్ఠీవిష్ణుః ఈశ్వరుడు

హృద్యములగు మూడమృత రసములు ప్రకృతిపురుష రేతస్సులచే నెవనియాత్మయు, పృష్ఠ్యములగు మర్త్యరసములు మూడు, ప్రకృతిపురుష రేతస్సులచే నెవని శరీరము ననువర్తించునో అతడు పరమేష్ఠియను విష్ణువు రెండవయగ్ని వాక్కుపనిషత్తుగా గలవాడు ఆధికారికేశ్వరుడు.

(3) పృధివి - మహేశ్వరః - ఈశ్వరః

హృద్యములగు మూడమృత తేజములు పురుషప్రకృతి రేతస్సులచే నెవనియాత్మయు పృష్ఠ్యములగు మూడు మర్త్యతేజములచే నెవనిశరీరము ననువర్తించునో అతడు పృధివి యను మహాదేవుడు మూడవయగ్ని. అన్నాదముపనిషత్తుగా గలవాడు. ఆధికారికేశ్వరుడు.

బ్రహ్మో - జ్యోతిః

బ్రహ్మప్రాణాగ్నిలక్షణః స్వయంభూబ్రహ్మ - ఈశ్వరః

బ్రహ్మ	-	బ్రహ్మో	-	పురుషః	-	అమృతం	-	జ్యోతిః	-	ఆత్మా
క్షత్రం	-	ప్రాణః	-	ప్రకృతిః		”		”		”
విట్	-	వాక్	-	రేతః		”		”		”

ఉక్థమ్		ఇంద్రః	-	పురుషః	-	మర్త్యము	-	జ్యోతిః	-	శరీరము
అర్కః		వాక్	-	ప్రకృతిః		”		”		”
అశితిః		అగ్నిః	-	రేతః		”		”		”

విష్ణుః - రసః

వాగగ్నిలక్షణః సూర్యగర్భసముద్రః - పరమేష్ఠీవిష్ణుః

బ్రహ్మ	-	విష్ణువు	-	పురుషః	-	అమృతః	-	రసః	-	ఆత్మా
క్షత్రం	-	ఆపః	-	ప్రకృతిః		”		”		”
విట్	-	ఆపః	-	రేతః		”		”		”

ఉక్థమ్	-	సోమః	-	పురుషః	-	మర్త్యం	-	రసః	-	శరీరమ్
అర్కః	-	అన్నమ్	-	ప్రకృతిః		”		”		”
అశితిః	-	ఆపః	-	రేతః		”		”		”

మహాదేవుడు - తేజము

అన్నాదాగ్ని లక్షణుడు - పృధ్వీరూపమహాదేవుడు - ఈశ్వరః

బ్రహ్మ	ఇంద్రః	పురుషః	అమృతం	తేజః	ఆత్మా
క్షత్రం	వాక్	ప్రకృతిః	”	”	”
విట్	అగ్నిః	రేతః	”	”	”
ఉక్థమ్	అగ్నిః	పురుష	మర్త్యమ్	తేజః	శరీరమ్
అర్క	అన్నాదః	ప్రకృతి	”	”	”
అశితి	వాక్	రేతః	”	”	”

(1) బ్రహ్మ :- సరస్వతీశక్తితోజ్ఞాన - వాగ్విభాగముల నేలును.

(2) విష్ణువు :- లక్ష్మీశక్తితో కర్మ - గో విభాగముల నేలును.

(3) మహాదేవుడు :- యోగమాయాశక్తితో - ఆవరణలక్షణముగల యర్థ విభాగమును, భూతవిభాగమును ఏలును. వీరిని క్రమముగా దెలిసికొందము.

ఆధికారిక పురుషనిరుక్తియందు

(1) బ్రహ్మ

“ప్రథమజందేవం హవిషావిధేమస్వయంభూ ర్బ్రహ్మపరమం తపోయత్
సఏషఃపుత్రః సపితాసమాతా తపోహయక్షం ప్రథమంసంబభూవ”

“వాగక్షరం ప్రథమజం” “బ్రహ్మైవ ప్రథమమసృజత త్రయీమేవ విద్యామ్ సైవాస్మై ప్రతిష్ఠాఽభవత్” అను శ్రుతిచే నీసర్వమునకును బ్రహ్మయే ప్రథమజము, ప్రతిష్ఠయునని యేర్పడును. త్రయీవిద్యయే యీబ్రహ్మ. ఇట నీబ్రహ్మ శబ్దము త్రయీపరము. త్రయీశబ్దము వేదమను పేరుగల ప్రాణమయీవాక్కే. వాక్కనగా నాకాశము. ఈ పరమాకాశమందె

యెల్లభూతములు నోతప్రోతములని శ్రుతి:-

"వాచీమా విశ్వాభువనాన్యర్పితా" "త్రయ్యాం వావవిద్యాయాం సర్వాణి భూతాని ఐక్షత" "యదూర్ధ్వంగార్గి! దివోయదర్వాక్ పృధివ్యా - యదంతరాద్యావాపృధివీ - ఇమేయదృూతంచభవచ్చ - భవిష్యచ్చే - త్యాచక్షతే ఆకాశఏవ తదోతంచ ప్రోతంచ" "అధోవాగేవేదంసర్వం" స్మృతియు:-

"వేదశబ్దేభ్య ఏవాదౌనిర్మమే సమహేశ్వరః"

ఇంతకును త్రయీవాఙ్మయుడు (వేదమయుడు) స్వయంభూ పరమప్రజాపతియని తేలినది. ఏతదంతర్భుక్తులు పరమేష్ఠి - సూర్య - చంద్ర - పృధువులను నాల్గు ప్రతిమాప్రజాపతులు, ప్రాణమయము పరమప్రజాపతి రూపమునగు స్వయంభూ పిండము, పరమాకాశస్థము - సప్తవితస్తికాయమునని శ్రుతి స్మృతులు వచించును :-

"క్వాహం తమోమహదహం ఖచరాగ్నివార్భూ
సంవేష్ఠితాండఘట సప్తవితస్తికాయః" (భాగ - బ్రహ్మస్తవము)
"అచికిత్వాంశ్చికి తుషశ్చిదత్రకవీ౯ పృచ్ఛామివిద్మ నేనవిద్వా౯
వియస్తస్తంభ షడిమారజాంసి అజస్యరూపేకి మపిస్విదేకమ్" (ఋగ్వే)

భూః - భువః - సువః - మహః - జనత్ - తపః - సత్యం అని సప్తలోకములు. ఇందు ఏడవదగు సత్యలోకము స్వయంభువే. ఇది అవ్యయ - మజమునని ముందెరింగెదము.

రజాంసియన లోకములు. ఈ సప్తవితస్తికాయుడగు స్వయంభువును పరమేష్ఠీవిష్ణువు ప్రదక్షిణము సేయును. పరమేష్ఠిని స్వర్లోకాధిష్ఠాతయగు సూర్యుడు పరిక్రమించును. ఈ శ్రుతినరయుడు:-

"ఉరుంహిరాజా వరుణశ్చకార సూర్యాయ పంధామన్వేతవాఉ"

సూర్యని భూమి ప్రదక్షిణసేయును. ఈశ్రుతివాక్య మవధరింపుడు:-

"యజ్ఞఇంద్రమవర్ధయత్ యద్భూమిం వ్యవర్తయత్ చక్రాణ ఓపశందివి" "వివర్తతే అహనీచక్రియేవ" (ఋగ్వే)

పృధివిని తన్మహిమామండలమందలి చంద్రుడు పరిక్రమించును. ఈయనుచరులు తమకాశ్రయమగు ప్రతిపత్ర్త్రాణ మండలము నతిక్రమింపరు. ఉత్తరోత్తరము పూర్వపూర్వ విశ్వరూపమునం దంతర్భుక్తము కనుక నీనాల్గు ప్రతిమాప్రజాపతులును పరమప్రజాపతి యగు స్వయంభువు గర్భమందుందురు. అందరు నిందాహుతులగుటం బట్టి స్వయంభువొకడే విశ్వరూపమనదగును. "తన్మధ్యపతితః తద్గ్రహణేన గృహ్యతే" యని న్యాయమున్నదిగదా. సప్తలోకమూర్తియగుటచే సప్తవితస్తి కాయుడగు నీయాధికారికేశ్వరుడగు బ్రహ్మను మొదటి వాడందురు. "యావదధికార మవస్థితిరాధికారికాణాం" అని వ్యాససూత్రము.

పౌరాణికు లీబ్రహ్మను చతుర్ముఖుడందురు. ఎట్లన :-

"ఊర్ధ్వమూలమవాక్శాఖ ఏషోஉశ్వత్థః సనాతనః
తదేవశుక్రం తద్బ్రహ్మ తదేవామృత ముచ్యతే"

అను శ్రుతిచే మహావిశ్వేశ్వరుని శరీరమయిన యీయశ్వత్థ వృక్షము అమృత - బ్రహ్మ - శుక్రములచే మూడు స్తరలు గలదని యెరుకపడుచున్నది. ఇందు: అవ్యయ - అక్షర - క్షరులతోడి యేకపురుషుడు (త్రిపురుషైక పురుషుడు) అమృతమను ప్రధమస్తర. సృష్టిమూలకారణములగు ప్రాణ - ఆప - వాక్ - అన్న - అన్నాదములను పంచప్రకృతులు రెండవస్తర. ఇది వికారములన్నిటికి ప్రభవ - ప్రతిష్టా - పరాయణమగు బ్రహ్మ. వాక్ - ఆపః - అగ్ని అను సృష్టికైన రేతస్సులు మూడును శుక్రము. ఈపరిలేఖల నరయుడు:-

అమృతము (4) పరాత్పర - అవ్యయ - అక్షర - క్షరములు
బ్రహ్మ (5) ప్రాణః - ఆపః - వాక్ - అన్న - అన్నాదములు

శుక్రము (6) { అమృతవాక్ - అమృతాపః - అమృతాగ్ని
మర్త్యవాక్ - మర్త్యాపః - మర్త్యాగ్ని }

ప్రతియర్థమందు నాత్మకు మూడు స్తరలు

(1) అమృతము - పురుషుడు - అంతరతమస్తర

(2) బ్రహ్మ - ప్రకృతి - అంతస్తర

(3) శుక్రము - సర్జనంరేతస్సు - బహిస్తర

ఇందు వాక్సుక్రముగాగల పంచప్రకృతులతోడి త్రిపురుషైక పురుషుడు బ్రహ్మయను ప్రజాపతి. అతడే ప్రాణాది పంచ విశ్వసృజులచే పంచముఖీసృష్టిని విస్తరిల్లజేయును. ప్రాణముఖమున ప్రాణమయి, ఆపోముఖమున ఆపోమయి, వాఙ్ముఖమున వాఙ్మయి, అన్నా దాన్నముఖమున అన్నాన్నాదమయి, యగు సృష్టింజేయును. కనుక పంచముఖుడు విశ్వసృట్టనుపేర నొప్పును. ఆయాపంచదేవతలు దర్శపూర్ణమాసలచేనగు 'కామప్ర' యజ్ఞమున యజించి యందరు నన్నియునైరి. ప్రాణార్థభాగమునందితరములు నాల్గిట $\frac{1}{8}$ భాగము చొప్పున గలియగా పంచీకృత పంచజనప్రాణమగును. ఇట్లు ఆపః - వాక్ - అన్న - అన్నాదము లకు నెరుంగవలయును. ఆయా పంచపంచ జనములు ఇరువది యైదయినవి. వాని రూపములు తాండ్య బ్రాహ్మణమం దిట్లున్నవి.

1. తపః	6. భూతం	11. సత్యం	16. అపచిత	21. ఊర్క్
2. బ్రహ్మ	7. భవిష్యత్	12. ఋతమ్	17. యశః	22. వాక్
3. ఇరా	8. ఋతవః	13. ఓజః	18. అగ్ని	23. ప్రాణః
4. అమృతం	9. ఆర్తవాః	14. త్విషిః	19. భగః	24. అపానః
5. దిష్టి	10. బలమ్	15. అహోరాత్రే	20. ఆశా (2)	25. మృత్యుః

ఈ భావములు "విశ్వసృడయన" సత్రమందు విశ్వసృజములని వాకొనబడుచున్నవి. వీని సోమాభిషనము వలన వెంటనే ప్రజ్వలితుడై హిరణ్యగర్భుడగు భూతపతియే మొదట కల్గను. విస్వసృజుల సత్రయాగముచే నన్నిటికి ముందుగ హిరణ్యగర్భుడే యుత్పత్తి నొందవలయును. ఈ శ్రౌతవచన మరయుడు:-

"విశ్వసృజః ప్రథమాః, సత్రమాసత, సహస్రసమం, ప్రసువేనయంతః తేహజజ్ఞేభువనస్యగోపా హిరణ్మయఃశకునో బ్రహ్మనామ" (తాండ్య) ఈ హిరణ్మయము విశ్వసృడ్బ్రహ్మమయము కనుక బ్రహ్మయందురు. శకునము పక్షి. శ్రుతి యందు మరొకచోగూడ:

"ఏకస్సుపర్ణః, స- సముద్రమావివేశ - స ఇదం విశ్వం భువనంవిచష్టే తం పా-కేనమనసాఽపశ్య, మంతితస్తం మాతారేఢి స ఉ రేఢిమాతరమ్" పితాప్రాణమగు దివి, వాక్కగు నీ పృధివీమాతను రుచిచూచెను. (వాక్ రసమును తనలోనికి గ్రహించెను) వాక్కగు నీ పృధివీమాతయు నా సుపర్ణుడగు సూర్యుని రుచిచూచెను. (ప్రాణరసముం దనలోకి గ్రహించెను.) ఆ హిరణ్మయప్రాణము నత్యంత సమీపముగ భూమియందును, అధ్యాత్మముగ హృదయమందును, నేను చూచితిని. విశ్వనృజమగు పంచజనవాక్కుచే రూపొందిన యీ హిరణ్మయ సుపర్ణుడు సముద్రాంతనిహితుడై తపించుచున్నాడు. (ప్రకాశించుచున్నాడు) శ్రుతియు, "యారోచనేపరస్తాత్ సూర్యస్య యాశ్చావస్తాత్ ఉపతిష్ఠంత ఆపః" అని చెప్పుచున్నది గదా! "జ్యోతిర్వైహిరణ్యమ్" అని కలదుగనుక జ్యోతిష్మంతుడగు నీ హిరణ్మయపురుషుడు తపించుచున్న యగ్ని. ఇతడే మహేశ్వరుడని ముందు చెప్పబడును. ఇతని గర్భమందు ధరించిన సముద్రముచే పంచజనములగు నాపస్సులచే రూపొందిన సాయంతన విష్ణువుంగూర్చి ముందు చెప్పబడును. ఆ యీమహేశ - విష్ణువులను గర్భమందు ధరించి, పంచజనప్రాణముచే రూపొందిన విశ్వసృడ్బ్రహ్మ యీ సర్వమును లోగొని విశ్వమును సృజించును. ఈతనిసృష్టి నాల్గువిధములేయని నిష్కర్ష. యెట్లన :-

ప్రాణముచే వేదసృష్టి, ఆపస్సుచే లోక సృష్టి, వాక్కుచే దేవసృష్టి, అన్నాదాన్నములచే ధర్మసృష్టి. ఇందన్నాదాన్నములు వేర్వేరైనవైనను, ఒక దానినొకటి విడచినచో సృష్టి సమర్థములు గాజాలవు. "అద్యాత్మ్ర సమవాయేచాత్మైవాఖ్యాయతే నాద్యమ్" 'అన్నాదాన్న సమావేశమందన్నాదుడే గాని యన్నముండ'దన్న లోకదృష్టార్థమునే శ్రుతియు ననువదించెను. అన్నాదాగ్నిరుద్రుడు. 'అగ్ని ర్వారుద్రః' ఈయన్న రూపాహరణముంబట్టి పౌరాణికులు 'బ్రహ్మయొక్క పంచమ ముఖము రుద్రుడుపసంహరించె' నన్నారు. ఇందుచే విశ్వసృడ్బ్రహ్మ

చతుర్ముఖుడని నిష్కర్ష, దీనింబట్టి విశ్వసృడ్బ్రహ్మ ముఖములు పంచవిధములయినను, సృష్టులు ప్రాణమయి, అమ్మయి, వాఙ్మయి, అగ్నీషోమీయపదార్థమయి, యని నాలుగేయగును. ఈ విశ్వమందింతకుమించి వేరొకసృష్టి యేదియులేదు.

బ్రహ్మకృతసృష్టికి యజ్ఞమువలననే స్థితి యొప్పును. అన్నాదనము యజ్ఞము. ఈసర్వము నన్నము నన్నాదము. అన్నాదనమునకు వ్యాఘాతముకల్గెనా? అన్నాదమగు నగ్ని విరమణ మొందును, యజ్ఞముచెడి సృష్టము నశించును. కనుక నీయజ్ఞ విష్ణువు సృష్టిని పరిరక్షించునందురు. అహరహము రక్షణయన్నది సృష్టికే కనుక, విష్ణువును సృష్టికర్తయగుంగాని, యితడు, క్రమికసృష్టి ప్రవాహమును నిర్వహింపుచు జీవనస్థితిని రక్షించును. బ్రహ్మయన్ననో సృష్టికారంభకుడు, ఇదియే భేదము. ఆయీ యాధికారికేశ్వరుడగు బ్రహ్మను, బ్రహ్మోపాసకులగు బ్రహ్మణ్యులు విద్వాంసులు స్వయంభూ, ప్రధమజ వేదగర్భ - సత్య - ఇత్యాది నామములచే నుపాసింతురు. అనిరుక్త మహావిశ్వరూపుడగు మహావిశ్వేశ్వరుని ప్రథమ శాఖ బ్రహ్మప్రధానతంగొని యాగమికులు పలాశవృక్షముగనెన్ని యుపాసింతురు.

ఆధికారిక పురుషనిరుక్తియందు

(2) విరాట్టు - విష్ణువు

భగవద్రూపులగు నితర హిరణ్యగర్భాది మహర్షులచే నీ యీశ్వరుడు హిరణ్యగర్భుడు విష్ణువని యుపాసింపబడుచున్నాడు. మధ్యనున్న యతనికి రెండు బాహువులు, నుపరితనములు (పైవి) అధస్తనములు (క్రిందివి) యనేకపక్షములు నుండును. అమృతమగు నొక బాహువుచే, ననేక పక్షములతో, నొకవైపున స్వాయంభువమను దివమును, మర్త్యమగు నొక బాహువుచే, ననేకపక్షములతో మరొకవైపున, పృధివిని ధరించి యుండును.

“యస్యత్రిపూర్ణా మధునాపదాని అక్షీయమాణాస్వథయామదన్తి
యఉ త్రిధాతు పృధివీముతద్యా మేకోదధార భువనాని విశ్వా” (ఋక్ 1-154-4)

అను శ్రుతివలన మధ్యస్థుడు విష్ణువేయని బోధపడును. అతడు ద్యావాపృధువులను లోగొని విశ్వగర్భుడగును. ఇతనికంటె విశిష్టు డెందును నెవ్వడును లేడు. ఒకవంక నుపరితనమగు సంయతియను త్రిలోకిం బుట్టించి స్వయంభూ బ్రహ్మ నందు నియోగించి, వేదముల నతనికిచ్చును. ఆ బ్రహ్మ జ్ఞానములను - వేదములను ఏలును. వేరొకవంక, క్రిందిదగు రోదసీ త్రిలోకియను పృధివిని గల్పించి యందు మహేశ్వరుడను శివుని నియోగించి, భూతములను - పశువులను అతనికిచ్చును. ఆ మహాదేవుడు భూతములను పశువులను ఏలును. ఇట్లు భగవంతుడీ హిరణ్యగర్భుడొకడే పరమారాధ్యుడనవచ్చును: అక్రియములగు వాఙ్మనస్సులు ప్రాణాధీనవృత్తులుగదా! కనుక జ్ఞాన - క్రియా - భూతభేదములచే విభక్తములగు విశ్వభేదములు మూడిటిలో జ్ఞాన - భూత నికాయములకు, క్రియాసమర్పక విష్ణు దేవున కధీనత యుండుటయొప్పును. ఈ క్రింది శ్రుతివాక్యములను బరిశీలింపుడు:-

"హిరణ్యగర్భః సమవర్తతాగ్రే భూతస్యజాతః పతిరేక ఆసీత్
సదాధార పృధివీంద్యాముతేమాం, కస్మైదేవాయహవిషావిధేమ॥
విశ్వతశ్చక్షురుత విశ్వతోముఖో విశ్వతో బాహురుత విశ్వతస్పాత్
సంభాహుభ్యాం ధమతి సంపత్రైర్ద్యావా భూమీజనయ౯ దేవఏకః ॥
నతేవిష్ణో జాయమానోనజాతో దేవమహిమ్నః పరమంతమాప
ఉదస్తభ్నానాకమృష్వం బృహంతం దాధర్యప్రాచీం కకుభంపృథివ్యాః ॥
ప్రజాపతిశ్చరతిగర్భే అంతర జాయమానో బహుధా విజాయతే
తస్య యోనిం పరిపశ్యన్తి ధీరాః తస్మిన్హ తస్థుః భువనాని విశ్వా॥
యోబ్రహ్మాణం విదధాతిపూర్వం యోవైవేదాంశ్చ ప్రహిణోతితస్మై
తంహదేవమాత్మ బుద్ధిప్రకాశం, ముముక్షుర్వై శరణమహంప్రపద్యే"

మహోక్థము - మహావ్రతము - పురుషుడు (వరుసగా ఋగ్ - సామ - యజస్సులు) అను మూడుగా విభక్తమయి యాకాశమందు ప్రతపించు సూర్యజ్యోతిస్సంస్థానము హిరణ్యా మందురు. "జ్యోతిర్వైహిరణ్యమ్" అని శ్రుతి. ఇది యెవని గర్భమందుండునో, ఆ భగవానుడు - సముద్రశరీరి - పరమేష్ఠి విష్ణువు. అతని నివాసము ద్యులోకమునకు బైనని విందుము:-

"ప్రతత్తే అద్యసిపివిష్టనామాయః శంసామి వయునాని విద్వాన్
తంత్వాగృణామి తవసమతవ్యాన్ క్షయంతమస్య రజసఃపరాకే"

రజస్ = త్రైలోక్యము "ఇమేవైలో కారజాంసి" యని యామ్నాతము. ఆయన క్రింది భాగము మహేశ్వరమని చెప్పబడినది గదా! ఆయీ పరమేష్ఠి మనకు బ్రత్యక్షముగ నగపడుచున్నాడు. ఆకాశమందు మనకగపడు నీలిమ యాభగవంతుడగు హిరణ్యగర్భ విష్ణుని శరీరమే.

వాక్ప్రకృతికమగు సూర్యమండలమందలి యంతర్గత పురుషుడు అమృతాగ్ని శుక్రము. అతడు హిరణ్యగర్భునకాత్మ, హిరణ్మయపురుషుడని తెలియుచున్నది. "అగ్నేర్వాఏతద్రేతో యద్హిరణ్యమ్" రేతస్సన శుక్రమేగదా! ఆయీ హిరణ్మయుడే ప్రథమ ప్రజాపతి, సర్వప్రకాశకుడు, విధారకుడు, సంహారకుడు నగును. అతడు విజ్ఞానమయుడు, ప్రాణఘనుడు, మృత్యుకర్త, గదా! అమృతమర్త్యముల సరిహద్దు సూర్య భగవానుడు. "అర్ధంవై ప్రజాపతే రాత్మనోమర్త్యమాసీ దర్ధమమృతమ్" అని కలదుగదా! సూర్యున కూర్ధ్వమమృతము - అది సోమమే. సోమమయ పరమేష్ఠి విశ్వమండలాను గృహీతుడు గదా సూర్యుడు. అతనిక్రింద మర్త్యము - అది యగ్ని. అగ్నిమయపృథివీ మండలానుగృహీతుడును గదా యతడు. ఇట్లీ రెంటిని (అమృతమర్త్యములను) యధాయధముగ సన్నివేశము కావించుచున్నాడు సూర్యుడు. ఈశ్రుతినరయుడు:-

"ఆకృష్ణేన రజసావర్తమానో నివేశయన్నమృతం మర్త్యంచ
హిరణ్మయేనసవితారథేనా, దేవోయాతి భువనాని పశ్యన్"

అగ్నియందీ సోమము నిరంతరముగ నాహూతమగుచుండును. కనుక నిది (యజ్ఞము) సర్వహూతమను పేరుగల యజ్ఞము విష్ణువు. దానివలన భూతజ్యోతి ప్రకృతిగాగల, దృష్టియందున్న ప్రవ్యక్త భావోపలబ్ధి లక్షణముగాగల, గాయత్రీ మాతృక వేదములు ప్రాదుర్భవించును.

శ్రుతియు :- "తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహూతః ఋచస్సామాని జజ్ఞిరే
ఛందాంసి జజ్ఞిరే తస్మాద్యజుస్త స్మాదజాయత"

అనుచున్నది. మరియు నారాయణోపనిషత్తునందలి యీ వచనములంగనుడు.

"ఆదిత్యోవా ఏష - ఏతన్మండలం తపతి - తత్రతాఋచః - తదృచాం మండలం సఋచాంలోకః - అథ య ఏష ఏతన్మండలేఽర్చిర్దీప్యతే తాని సామాని - ససామ్నాం లోకః -అథయ ఏష ఏతన్మండలేర్చిషి పురుషః తాని యాజూంషి - సయజుషాం మండలం - సయజూషాం లోకః - సైషాత్రయ్యేవ విద్యాతపతి - యఏషోఽన్తరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషః"

వస్తుసత్తకు స్థానమగు నాయీ త్రయీబ్రహ్మ యన్నది యీవిష్ణుభగవానుని మహిమయగును. మఱియు, నీవిష్ణు శరీరమునకు హృదయ మీసూర్యుడు, స్వయంభువు మూర్ధము, పృధివి పాదములు. సప్తలోకవ్యాపియగు నీయనయు సప్త వితస్తికాయుడే. ఇతడొక యాధికారికేశ్వరుడు.

ఒకే విష్ణువు - నాల్గు విధములు

పై జెప్పబడిన విష్ణువు యజ్ఞాధిష్ఠాత కనుక యజ్ఞుడనుపేర విందుము. సోమ పరిశ్రితమగు నగ్న్యాయతనము యజ్ఞము. అగ్నియం దనవరతముగ సోమమాహుత మగుచుండునుగదా! 'యజ్ఞోవైవిష్ణుః' అని శ్రుతి. ఆయా యజ్ఞావచ్ఛిన్నాక్షరుని విష్ణువని యెరుంగనగును.

అధిదైవతముగ యజ్ఞము లనంతములయినను, ఈ పృధివియందీ యజ్ఞము విశేషించి నాల్గువిధములే యగుంగావున, విష్ణువును పౌరాణికులు నాల్గువిధములవానిగనే యెంచికొనిరి. (1) వైకుంఠనాధుడు, (2) సముద్రశాయి, (3) శ్వేతద్వీప నివాసి, (4) గోలోకనాధుడు, ఇందు :-

(1) పృధివి మొదలేకవింశ స్తోమాంతముగల యగ్నిమయమగు జ్యోతిష్టోమము ప్రథమయజ్ఞము వైకుంఠనాధుడు. ఆగ్నేయ దేవమయమగు నీయజ్ఞము ముప్పదినాల్గు వ్యాహృతులు గలదని విందుము :-

“యఏషప్రజాపతిర్య ఏషయజ్ఞస్తాయతే యస్మాదిమాః ప్రజాః ప్రజాతాః - ఏతము - ఏవాపి - ఏతర్హ్యను ప్రజాయన్తే - అష్టావసవః, ఏకాదశ రుద్రాః - ద్వాదశాదిత్యాః - ఇమేఏవద్యావాపృధివీ - త్రయత్రింశ్యౌ- త్రయత్రింశద్వైదేవాః - ప్రజాపతిశ్చతుత్రింశః ... ఏతద్వాఅస్తి - ఏతద్ధ్యమృతమ్ - యద్ధ్యమృతం తద్ధ్యస్తి - ఏతదుతత్ యన్మర్త్యమ్ - సఏషప్రజాపతిః - సర్వంవై ప్రజాపతిః ... తాహైకే యజ్ఞతన్వ ఇత్యాచక్షతే - యజ్ఞస్యహత్వే వైతాని సర్వాణి - సఏష యజ్ఞస్తాయమాన ఏతాఏవ దేవతాఽభవన్” (శత).

ఆయీ చతుష్టోమము స్వాహాయజ్ఞము. దీని కేకవింశము (21) ప్రతిష్ఠ. అగ్ని ప్రథములు, విష్ణుపరములుగ సన్నివేశమగు దేవతలు దీనికవయవములని వినుచున్నాము:-

‘అగ్నిర్దేవానామవమః - విష్ణుః పరమః - తదంతరేణ సర్వా అన్యాదేవతాః” “ఇతిస్తుతాసో అసధారిషాదసః సఃయేస్థ త్రయశ్చ త్రింశచ్చ - మనోర్దేవాయజ్ఞియాసః” ఆయీ ముప్పదిమూవురు దేవతలే భాగవంతుడగు వైకుంఠనాథవిష్ణువు.

(2) ఇరువది రెండవస్తోమము మొదలుగ ముప్పదిమూడవ స్తోమము చివరి వరకు గల ఆపోమయ - సోమమయమగు ద్వాదశాహ యజ్ఞము జలశాయి యగు భగవంతుడు విష్ణువు. అతనిని ప్రజాపతితో గూర్చి ముప్పదినాల్గు వ్యాహృతులు కలవాడని తెలియనగును. ఇందు స్తోమములు ముప్పదిమూడు విధములు గదా ! ఆయి షట్ స్తోమము గల్గి వషట్కారమగు నాతానయజ్ఞము రెండవ విష్ణువు.

(3) పదునేడవస్తోమము మొదలుగ నిరువదియైదవ స్తోమము చివరకు నవాహయజ్ఞము. ఈయజ్ఞమే శ్వేతద్వీపవాసియగు విష్ణువు. ఇతని కిర్వది యొకటవ స్తోమము ప్రతిష్ఠ. ఇతడు కల్యాణ రూపి భగవాన్ సత్యనారాయణుడను మూడవ విష్ణువు.

(4) ఇరువది రెండవ స్తోమమాదిగ, ముప్పదియారవ స్తోమము చివరకు పంచదశాహయజ్ఞము - ఇది సామ వేదోక్తము స్వరాజ్యయజ్ఞము. సర్వగోజన్మస్థానమగు దీనికి గోసవమని పేరు. ఈ గోసవమునే గోలోకమందురు. ఇరువది తొమ్మిదవ స్తోమము దీనికి ప్రతిష్ఠ. ఇరువది రెండు మొదలు ముప్పదియారవ స్తోమాంతము ఆపో - వాయు - సోమమూర్తియగు సముద్ర మభివ్యాప్తమై యుండును గదా! ఆపస్సే గోవుల రూపము. ఈ

గోవులు పరివ్యాప్తములు. అందుండు పరమేష్ఠీ విష్ణువును, గోవిందుడు - గోలోకనాధుడు నందురు. ఈయన నాల్గవ విష్ణువు. ముప్పదిమూడు స్తోమములవరకు నుండు నీ పృధివికే యీ నాల్గు భాగములు. వానియందు వేర్వేరుగ విష్ణువునకు నాల్గు ధామములు.

ఇందు, సత్యనారాయణు డతిరాత్రత్వమున దెల్లని వాడు, తక్కినవాడు నల్లనివారు. గోలోక నాధుడు రెండు భుజములవాడు, తక్కినవారు చతుర్భుజులు. తపోమయమూర్తి కనుక సత్యనారాయణునకు పత్నిలేదు. తక్కినవారు సపత్నీకులు, గోలోకనాధునకు రాధయొకతియే పత్ని. ఆమె జ్ఞానవాహినియగు వాగ్జ్యోతియని యెంచవలయును. జలశాయికి బత్ని లక్ష్మి. ఆమె సముద్రమందుబుట్టి సముద్రగర్భమందుండు మృత్ప్రమాణు లక్షణముగల పద్మయను పృధివిగ భావింపవలయును. వైకుంఠనాధునకు, పృధివీ - తులసి, గంగా - సరస్వతి, లక్ష్మియని అయిదుగురు పత్నులు. ''శ్రీశ్చతేలక్ష్మీశ్చ పత్న్యౌ'' అను ద్విపత్నీకత్వశ్రవణము, పృధివీ - తులసీ - సరస్వతులను శ్రీశబ్దముచేతనే గ్రహించిరను కొనదగును.

ఇందు :- పృధివియన, పృధ్వికి జనకములగు 'మర' ములను నాపస్సు. తులసియన, సూర్యగతములు - సర్వోషది ప్రజనన రూపములు - నగు మరీచినామకాపస్సు. గంగయన, అంభస్సను నాపస్సు, సరస్వతియన, వాఙ్మండలములందలి యాపస్సు. లక్ష్మీ=పద్మా= పిండలక్షణ పృధివియగు మేదిని యని యెంచవలయును. స్వస్వ రేతః సేకార్ధ ముపయోగించుయోనియే పత్ని. రేతస్సు శుక్రము, మహద్బ్రహ్మయోనియు, నని యెరుంగదగును.

(1) జలశాయివిష్ణువు నిత్యమును శయనించును, అత్యల్పముగ మేల్కొనును. అగ్నిజనిత ప్రకాశము జాగరణము, గదా! సముద్రమందగ్నికి దుర్బలత యుండుటచే నందు యజ్ఞము శిధిలముగ నుండునని శయనశబ్ద వ్యపదేశము. (2) అనవరత తపశ్చర్యాశీలుడగు సత్యనారాయణుడు నిత్యము మేల్కొనియుండును. ఎన్నడును శయనింపడు. ఏమన - ఇరువది యొకటవ స్తోమమధ్యమందలి నవాహయజ్ఞము సంవత్సరమందెల్లపుడు నేకరూపముగ బ్రవర్తిల్లుచుండును గదా! (3) గోలోక నాధుడు మేల్కొనుటయే సృష్టి -

శయనించుటే ప్రళయము (4) వైకుంఠనాథుడగు విష్ణువెనిమిది మాసములు మేల్కొనును. నాల్గు మాసములు శయనించును. పూర్వాషాఢాది కృత్తికాంత నక్షత్రసంస్థానుగత సముద్రగత చతుష్టోమ యజ్ఞము శిథిలత నొందుంగావున ఆ నాల్గుమాసములతడు శయనించును. అందు తమ తమ యధికారభావమం దాపస్సులకు ప్రభావ మతిశయముగ నుండును, అగ్ని తగ్గుదలనొందును, యజ్ఞము శిథిలత నొందును, అదే శయనము, ఆపోమాంద్యము, అగ్ని యొక్క పెరుగుదల జాగరణము. ఆయీ విషయవిస్తరము బ్రహ్మ విజ్ఞానమం దరయదగును.

ఇంతకును :- బ్రహ్మాక్షరావినాభూతుడును వాగగ్ని ప్రకృతికుడను రెండవవాడునగు నీవిష్ణ్వక్షరుడు, స్వభావముగ సోమాక్షరమయుడు. కనుకనే శ్రుతియు, "యోవై విష్ణుః సోమః సః" యన్నది. ఆపఃప్రకృతికు డతడాపః శుక్ర విగ్రహము గలవాడగుచు పరమేష్ఠియను విష్ణుప్రజాపతిగ నేర్పడును. అందు ప్రకృతిలక్షణములగు నాపస్సులు గోవులని తెలియనగును. సప్తవిధములగు నీగోరసములచేతనే సప్తసముద్రములు కల్గుచున్నవి. సర్వసృష్టులు గల్గుచున్నవి. ఇక శుక్రలక్షణాపస్సు సోమము, దాని నుండి యందరు దేవతలునని వివేకము.

ఇట్లు ద్వితీయాక్షరుడగు విష్ణువు ఆధికారికేశ్వరుడు. ఇతడు ఆత్మయజ్ఞమూర్తి కనుక అన్నాదనకర్మగలవాడును, పిదప నగతికుడు నగును. అనిరుక్త మహావృక్షరూపుడగు మహావిశ్వేశ్వరునకు, ఈయనయొక బల్శ. విష్ణుప్రధానతచే అశ్వత్థవృక్షముగా ఆగమికు లీయననుపాసింతురు. అన్నమయి, విత్తమయి, శ్రీమయి, లక్ష్మీ - వాక్కునగునదీవిష్ణు ప్రజాపతి శక్తి. ఇది విష్ణునిరుక్తి.

3. మహేశ్వరనిరుక్తి

శ్వేతాశ్వతరాదులు పెక్కురు మహర్షులీ యీశ్వరుని సర్వభూతాంతరాత్మ రూపముననుు, మహేశ్వరుడనియు నుపాసింతురు. ఎట్లన :- త్రైలోక్యాధిపతులగు నగ్నిసోమేంద్రులు మూవురు నొకేయగ్నిప్రజాపతి. అతడే సర్వభూతాంతరాత్మయగు మహేశ్వరుడగును. సూర్యపృధ్వీ స్థానములందు ప్రథమోత్తములగు నింద్రాగ్నులును, మధ్యతః అప్సుక్షిదక్షరుడు సోమవాయువు (లేదా, వాయుసోముడు) నుందురు. ఈ శ్రుతి వచనములను బరిశీలింపుడు:-

"అథయోయం వాయుః పవతే ఏషసోమః" "స ఏష ఉభయతోఽగ్ని నాపరిగృహీతోఽగ్ని భూయమేవభవతి - ఏకమేవరూపం భవతి - అగ్నిరేవ" "ఏతద్ధవై దేవా స్త్రిదైక దేవత్యాఅభవన్" (శత) "ఇమేవైలోకాఏషోఽగ్నిః" కనుకనే "వాయురగ్నిః - సోమోఽగ్నిః ఇంద్రో ఽగ్నిః - ఆదిత్యోఽగ్నిః - అగ్నిరేవాగ్నిః" ఇంకను :-

అగ్నిర్వైసర్వాదేవతాః - స ఏకోఽయందేవోఽగ్నిరేవ - అగ్నిర్వైరుద్రః రుద్రునకు ఘోరము - శివమునని రెండుతనువులు. "తస్యద్వేతన్వౌ ఘోరాన్యాచశివాన్యాచ" ఆయిరుద్రులొకనినే మూడువిధములుగ - మూవురగు వానినేకముగ జూతురు. ఈ శ్రౌతవచనములరయుడు:-

"ఏకోదేవః సర్వభూతేషుగూఢః సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా
కర్మాధ్యక్షః సర్వభూతాధివాసః సాక్షీచేతా కేవలోనిర్గుణశ్చ" (శ్వేతా)
అగ్నిర్మూర్ధా - చక్షుషీచంద్రసూర్యౌదిశఃశ్రోత్రే వాగ్వివృతాశ్చవేదాః
వాయుఃప్రాణోహృదయం విశ్వమస్య పద్భ్యాంపృథ్వీ హ్యేషసర్వభూతాంతరాత్మా.

అగ్నిర్యథైకోభువనం ప్రవిష్టః రూపంరూపం ప్రతిరూపోబభూవ
ఏకస్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా రూపంరూపం ప్రతిరూపోబభూవ
వాయుర్యథైకోభువనంప్రవిష్టః రూపంరూపం ప్రతిరూపోబభూవ
ఏకస్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా రూపంరూపం ప్రతిరూపోబహిశ్చ
సూర్యోయథా సర్వలోకస్యచక్షుః నవిష్యతే చాక్షుషై ర్బాహ్యదోషైః
ఏకస్తథా సర్వభూతాంతరాత్మ ఏకంరూపం బహుధాయః కరోతి
తమాత్మస్థంయేను పశ్యంతిధీరాః తేషాంసుఖంశాశ్వతం నేతరేషాం (కఠ)
యోవైదేవానాం ప్రభవశ్చోర్భవశ్చ - విశ్వాధిపో రుద్రోమహర్షిః
హిరణ్యగర్భం జనయామాసపూర్వం సనోబుద్ధ్యా శుభయాసంయునక్తు
తమీశ్వరాణాం పరమంమహేశ్వరం తందేవతానాం పరమంచదైవతమ్.
పతింపతీనాం పరమంపరస్తాద్ విదామదేవం భువనేశమీడ్యమ్ (శ్వేతా)
తమిద్గర్భం ప్రథమం దధ్రఆపః యత్రదేవా సమాగచ్ఛన్తివిశ్వే
అజస్యనాభా వధ్యేకమర్పితం యస్మిన్ విశ్వాభువవాని తస్థుః (ఋగ్వే)

యోయోనింయోని మధితిష్ఠత్యేకః యస్మిన్నిదంసంచవిచైతిసర్వమ్
తమీశానం వరదందేవమీడ్యం నిచాయ్యేమాం శాంతిమత్యంతమేతి (శ్వేతా)
యదర్చిష్మత్ యదభ్యోఽ ణు యస్మిౕ లోకాః నిహితాలోకినశ్చ
తదేతదక్షరంబ్రహ్మ సప్రాణస్త దువాఙ్మనః
యస్తూర్ణనాభ ఇవతంతుభిః ప్రధానజైః స్వభావతః
దేవఏకః స్వమావృణోతి సనోదధాతు బ్రహ్మావ్యయమ్ (శ్వేతా)
అశరీరంశరీరేష్వ నవస్థేష్వ వస్థితమ్
మహాంతం విభుమాత్మానం మత్వాధీరోనశోచతి

సోమమూర్తియగు ప్రజాపతికి,

మహత్త్వమువలన మహాదేవత్వము

ఇంద్ర - సోమా-గ్నులను మూవురక్షరులచే రూపొందిన యీ సర్వభూతాంతరాత్మ ఇంద్ర ప్రాధాన్యముంబట్టి మహేశ్వరుడు, సోమప్రాధాన్యముంబట్టి మహాదేవుడు, అగ్ని ప్రాధాన్యముంబట్టి రుద్రుడు ననవొప్పును, ఇందు, ఇంద్రుడు మహేశ్వరుడెట్లన:-

అగ్నివలె నింద్రుడును సర్వదేవతలే. ద్యులోక మింద్రదేవతాకము పృధివీలోక మగ్నిదేవతాకము, కనుక నగ్నివలె నింద్రుడును త్రైలోక్యాధిష్ఠాతయు, ప్రజాపతియునగును. ఇంద్రుని యీ సర్వాధిష్ఠాతృత్వముం దెల్పు నీక్రింది శ్రుతివచనములరయుడు.

"ఆతిధ్యేనవైదేవా ఇష్ట్వాతాన్ సమదవిందత్తే చతుర్థావ్యత్రవౕ అన్యోన్యస్యశ్రియా అతిష్టమానాః - అగ్నిర్వసుభిః - సోమోరుద్రైః వరుణ ఆదిత్యైః - ఇంద్రోమరుద్భిః - బృహస్పతిర్విశ్వేదేవైరితి... తాౕ విద్రుతాౕ అసురరక్ష సాననుద్యవేయుః - తేఽ విదుః పాపీయాం సోనైభవామః - అసురరక్షసానివైనోఽ నువ్యవాగుః - ద్విషద్భ్యః వైరధ్యామః - హంతసంజానామహై - ఏకస్యశ్రీయైతిష్ఠామహై - ఇతి. త ఇంద్రస్యశ్రీయాఽ అతిష్ఠంత - తస్మాదాహుః :- ఇంద్రః సర్వాదేవతాః - ఇంద్రశ్రేష్ఠా దేవాఇతి - తస్మాదుహనస్వా ఋుత యేరౕ - యఏషాం పరస్తరామివ భవతి - సఏనాననువ్యవైతి - తేప్రియం - ద్విషతాంకుర్వన్తి - ద్విషద్భ్యఃరధ్యన్తి - తస్మాన్నఋుతయేరన్" (శత)

"యద్ద్యావ ఇంద్రతే శతం శతం భూమిరుస్యుః
నత్వావజ్రిన్ సహస్రం సూర్యా అనుజాతమష్టరోదసీ" (ఋగ్వే)
"అంతస్తేద్యావాపృధివీ దధాద్యుంతర్ధ ధామ్యుర్వ్యంతరిక్షమ్
సజూర్దేవేభిరవరైః పరైశ్చాంతర్యామే మఘవన్ మాదయస్వ" (యజు)

ఇట్లు ఒక యింద్రునే మహేశుడని యుపాసింతురు. ఇంద్రుడనగనే మహేశ్వరుడని స్ఫురించును. ఇంద్రుడు విక్షేపణ కర్ముడు కనుక మహేశ్వరుడు సంహారకర్త యనిరి. ఇక :- సోమ ప్రాధాన్యముచే మహాన్ అగు నీ దేవుడు మహాదేవుడన నొప్పును.

"మహత్తత్ సోమోమహిషశ్చకార అపాంయద్గర్భే అవృణీతదేవాన్
అదధాదింద్రే పవమాన ఓజోஉజనయత్ సూర్యేజ్యోతిరింద్రః" (ఋగ్వే)

అని యతని మహత్త్వ మామ్నాతమైనది. ఇంద్రాగ్నులకు సోమోపజీవ్యత్వమున్నది కనుక సోమము మహన్ అనదగును. ఈ సోమ మింద్రునిచే గ్రహింపబడునదని విందుము.

"యోభూతానామధి పతిర్యస్మిన్ లోకాఅధిశ్రితాః
యఈశే మహతోమహన్ స్తేనగృహ్ణా మిత్వామహం మయిగృహ్ణామి త్వామహం
(యజు)

ఇంద్రాగ్నులకు భోగ్యము, నానాబ్రహ్మకృత రూపము నగుటవలన సోమాక్షరుడు మహాన్ అగును. "భూతంభవిష్య త్ప్రస్తౌమి మహద్బ్రహ్మైక మక్షరం - బహుబ్రహ్మైకమక్షరమ్" అని శ్రుతియు వచించెనుగదా! సర్వపురాధ్యాత్మిక యజ్ఞమందీ సోమ మన్నరూపమున బ్రవేశించి ప్రాణాధానము గావించి ప్రజాపతిని మహాన్‌గా నొనర్చును. లేదా, తానే మహత్ప్రజాపతియగును కనుక నీసోమము మహాన్. ఈ శ్రుతింగనుడు :-

"తద్వై సప్రాణోஉభవన్ మహాన్భూత్వా ప్రజాపతిః
భుజోభుజిష్యా విత్వాయత్ ప్రాణాన్ ప్రాణయత్పురి (శత)

మహానాత్మ - మహేశ్వరుడు

మరియు నీసోమము సర్వవిధ జీవశరీర పరిణామహేతు వగుటవలన మహాన్ అని స్తుతింపబడుచున్నాడు. ఈ భగవద్వచనముం బరిశీలింపుడు -

"సర్వయోనిషు కౌంతేయ! మూర్తయః సంభవంతియాః
తాసాం బ్రహ్మమహద్యోనిః అహంబీజప్రదః పితా"

సర్వజీవ యోనులందును, దేహవికాస ప్రతిబంధకము, దేహపతన నియామకమునగు సోమవిశేషము మహానాత్మ. మూషిక మార్జాలాశ్వ శునకగజాదుల తత్తచ్ఛరీర పరిణామమందలి తారతమ్యహేతువీ మహానాత్మయే. మహత్తుయొక్క వికాసముం బట్టియే, ప్రాణులయందలి అంగాంగి ధాతువులకు రూపము - ఆకృతి యేర్పడుచుండును. అందు విజ్ఞానాత్మ - ప్రజ్ఞానాత్మ - ప్రాణాత్మ - భూతాత్మ లోపల బ్రవేశింతురు. ఆయీ అనేకాత్మల కాయతనమగుట నిది మహానాత్మ. ఇయ్యది యధ్యాత్మముగ జీవశరీరమందు దైహికలోక త్రయమునందు వ్యాపించి భూతాత్మయనబడునట్లే, అధిదైవతముగ ఈశ్వరశరీరమందు లోకత్రయమును వ్యాపించి సర్వభూతాంతరాత్మయని యుపాసింపబడును. ఇదే మహేశ్వరుడని భావింపవలయును.

ఇట్లధ్యాత్మముగ నాధిదైవతముగ లోకత్రయవ్యాప్తి యగు నీ మహాదాత్మయందు లోకత్రయాధిష్ఠాతలగు అగ్ని - వాయు - ఇంద్రులు వేర్వేరు తంత్రములు గలవారై చేరిక నొందుదురు. ఇందు, అధ్యాత్మముగా :- ఇంద్రుడు, సూర్యుడు ప్రభవము గాగల బుద్ధి లక్షణ విజ్ఞానాత్మయగు క్షేత్రజ్ఞుడు. సోముడు, చంద్రుడు మూలకారణముగాగల మనోలక్షణ ప్రజ్ఞానాత్మయగు సర్వేంద్రియ జన్య సుఖదుఃఖ ప్రత్యయసాక్షి. ఇది సోమముకనుక పరమేష్ఠి ప్రభవమగు మహదాత్మతో ఘనిష్ఠ సంబంధము కలదగును. కనుకనే ప్రజ్ఞానాత్మ - మహదాత్మల కంతగా విశేషభేదము బాటింపరు. రెండును మనస్సనియే వాడుదురు గదా! ఇక నగ్నియన్నది భూతాత్మ. ఇది అగ్ని ద్వైవిధ్యముంబట్టి రెండు విధములు (1) మర్త్యాగ్ని మయము శరీరాత్మ (2) అమృతాగ్నిమయము కర్మాత్మ. ఆయీ యాత్మ త్రయము

సహవాసమున గూడియుండునని మనువు చెప్పెను.

"యోఽస్యాత్మనః కారయితా తం క్షేత్రజ్ఞం ప్రచక్షతే
యః కరోతితుకర్మాణి సభూతాత్మోచ్యతేబుధైః
జీవసంజ్ఞోఽన్త రాత్మాఽన్యః సహజః సర్వదేహినాం
యేన వేదయతే సర్వం సుఖం దుఃఖంచ జన్మసు.
తావుభౌభూత సంపృక్తౌ మహాన్ క్షేత్రజ్ఞ ఏవచ
ఉచ్చావచేషు భూతేషుస్థితం తం వ్యాప్యతిష్ఠతః
తౌధర్మంపశ్యతస్తస్య పాపంచా తం ద్రితౌసహ
యాభ్యాంప్రాప్నోతి సంపృక్తః ప్రేత్యేహచ శుభాశుభం"

మహాన్ క్షేత్రజ్ఞులు భూతాత్మయందభి వ్యాపించి యుందురు. జీవుల భూతాత్మలు సర్వభూతాంతరాత్మయగు మహేశ్వరునంశచే బుట్టినవిగదా! మహదాత్మజీవుడు సర్వభూతాంతరాత్మ యగు మహేశ్వరు నంశయన్నది శారీరక సూత్రమందు వేద వ్యాసభగవానుడు "అంశోనానావ్యపదేశాత్" అను సూత్రముచే సిద్ధాంతపరచెను. శ్రుతియు "పూర్ణమదః పూర్ణమిదం" "యదేవేహ తదముత్ర యదముత్ర తదన్విహ" యనుచు నీ యర్థము నంగీకరించెను. ఈవిధముగ, అగ్నిత్రయైకరూప ప్రజాపతి - సర్వభూతాంతరాత్మ - మహేశ్వరు డగ్నిమయుడు - సోమమయుడు - ఇంద్రమయుడునని యేర్పడుచున్నది.

మహేశ్వరునికి
త్ర్యక్షర పురుషత్వము

దేవుడు స్వయంభూర్బ్రహ్మ యేకాక్షరుడు. హిరణ్య గర్భుడగు విష్ణుదేవుడు నేకాక్షరుడే. ఈ మహేశ్వరభగవానుడన్ననో, త్ర్యక్షరుడగు మహాదేవుడు. ఇంద్ర-సో-మాగ్నులను నక్షరులు, సూర్య - చంద్ర - పృథువులచే నవరుద్ధులు గదా! కనుకనే మహాదేవుడు త్ర్యంబకుడు = త్రిలోకీరక్షకుడు, త్రిలోకీపతియని కొందరు, త్రినేత్రుడని కొందరు.

మహేశ్వరోపాసకులగు శైవవిద్వాంసులాధికారికేశ్వరుడగు నీయనను, మహేశ్వర - మహాదేవ - భూతపతి - పశుపతీత్యాది నామములచే నుపాసింతురు. అధర్వవేదమున బదునైదవ కాండయందలి మొదటి యనువాకములోని పంచమ సూక్తమందు ఈయనకు గొన్ని పేరులు భవః - శర్వః - పశుపతిః - ఉగ్రదేవః - భీమః - రుద్రః - మహాదేవః - ఈశానః అనియు, తదనుసారముగ స్మృతులందును.

"శర్వో భీమో మహాదేవో రుద్రః పశుపతిర్భవః
ఉగ్రఈశాన ఇత్యష్టౌ మూర్తయః శివసన్నిభాః
త్రినేత్రాజటిలాశ్చంద్రభాలా ఏతేచతుర్భుజాః"

అనియు గలవు. ఆగ్నేయ వాయువిశేషములగు వీనిస్థానములు శ్రుతులందు మతభేదమున బ్రదర్శింపబడినవి శతపథమందు.

1. అగ్ని = రుద్రుడు
2. ఓషధులు = పశుపతి
3. విద్యుత్ = అశని = భీముడు
4. చంద్రుడు = మహాదేవుడు
5. అపస్సు = సర్వుడు (శర్వుడు)
6. వాయువు = ఉగ్రుడు
7. పర్జన్యుడు = భవుడు
8. ఆదిత్యుడు = ఈశానుడు

"సర్వమాపోమయం జగత్" అని యుండుటచే జలరూపమున నీదేవుడు సర్వుడు (ఇదే శర్వుడు) కొందరీ క్రింది విధమున నెంతురు.

1. శర్వుడు = భూమి
2. భవుడు = ఆపస్సు
3. రుద్రుడు = అగ్ని
4. ఉగ్రుడు = వాయువు
5. భీముడు = ఆకాశము
6. మహాదేవుడు = చంద్రుడు
7. ఈశానుడు = సూర్యుడు
8. పశుపతి = యజమానుడు

ఏకాదశ రుద్రులు

రుద్రనామ మగ్ని ప్రాధాన్యముంబట్టిగదా! ఏకాదశ రుద్రులనేక ప్రకారములుగ జెప్పబడుదురు. అందధియజ్ఞముగా నొక్కొక్కనికి రెండేసి పేరులుండును. ఈపరిలేఖ నరయుడు:-

1. కృశానుః = సమ్రాట్
2. ప్రవాహణః = విభుః
3. హవ్యవాహనః = వహ్నిః
4. ప్రచేతాః = శ్వాత్రః
5. విశ్వవేదాః = తుథః
6. కవిః=ఉశిక్ః
7. బంభారిః = అంఘారిః
8. దువస్వాఙ = అవస్యుః
9. మార్జాలీయః = శుంధ్యుః
10. అహిర్బుధ్న్యః = బుధ్న్యః
11. అజైకపాత్ = అజః

ఇందు మొదటిది ఆహవనీయమను దివ్యమగు సూర్యాగ్ని. పిమ్మట ఎనిమిది అంతరిక్ష్యములగు ధిష్ణ్యాగ్నులు.

తరువాతివి రెండు పార్థివములగు గార్హపత్యములు. ఇందలి పృధ్వీపశ్చిమ పృష్ఠ్యాగ్ని పురాణము. పృధివీపూర్వపృష్ఠ్యాగ్ని నూతనము. యాజ్ఞికులగు నీయజ్ఞాది కృతరుద్రులు ఆగ్నేయ ప్రాణముఖులని తెలియనగును. వీరు యజ్ఞముఖమున నందందు బ్రవేశించి యేలుబడి సాగింతురు.

అధ్యాత్మముగ నీ యేకాదశరుద్రులు రెండు తెఱగుల జెప్పబడుదురు. (1) వాయుముఖులు (2) ఇంద్రముఖులు.

(1) వాయుముఖులు

2 శ్రోత్రములు	1 గుదము
2 నేత్రములు	1 శిశ్నము
2 ప్రాణములు	1 నాభి - దశమీ
1 వాక్కు	1 ఆత్మ - ఏకాదశ

ఇందలి యేడు, శిరమందలివి. రెండు క్రిందివి. నాభి ప్రాణము సర్వశరీర నాడులకు ననుగ్రాహకము. ఆత్మ శరీర యష్టిస్థానమున కధిష్ఠాత.

(2) ఇంద్రముఖులు

పంచకర్మేంద్రియములు 5, పంచజ్ఞానేంద్రియములు 5, ఉభయేంద్రియమగు మనస్సు (1) మొత్తము పదనొకండు. ఆయీ యుభయవిధములగు దైహిక రుద్రులును దేహాధికృతులు, వాయవ్య ప్రాణముఖులు అని యెరుంగనగును. ఆత్మశరీరము - శరీరముఖమున బ్రవేశించి వీరేలుదురు.

అధిదైవతముగా

ప్రభ్రాజమానః	పురుషః
వ్యవదాతః	శ్యామః
నాసుకిః	కపిలః
వైద్యుతః	అతిలోహితః
రజతః	ఊర్ధ్వః
	అవపతనః

అంతరిక్షము లేదా ద్యులోకము స్థానముగాగల యీ రుద్రులు సోమమునకు జెందువారు. అందరు దేవతలందు నధికారము గలవారు, సోమముఖులు నని తెలియవలయును. దేవతాముఖమున వీరు ప్రవిష్టులై యన్నిటి నేలుదురు.

క్షత్ర - విడ్ - భేదముచే రుద్రునకు ద్వైరూప్యము

ఇంద్రాగ్ని సోమములను మూడక్షరములతోగూడి, వాగన్నాన్నాద ప్రకృతిగల యగ్ని శుక్రముగదా రుద్రుడు. అతడు, క్షత్రరుద్రుడు - విట్‌రుద్రుడు అని రెండు భేదములు కలవాడగును. సహస్రశీర్షుడు - సహస్రాక్షుడు - శతేషుధి - క్షత్రరుద్రుడు. "ఏకోరుద్రోనద్వితీయోఽవతస్థే" అను శ్రుతి యీయర్థమునే చెప్పును. "అసంఖ్యాతాః

సహస్రాణి యేరుద్రా అధిభూమ్యామ్" అని విద్రుద్రులను జెప్పెను. ఆయీ యసంఖ్యాత రుద్రులు యజుసంహిత యష్టమాధ్యాయమం దధికార భేదమున వక్కాణింపబడిరి.

అమృతప్రాణమునుండి - బ్రహ్మసృష్టి

ఈ క్రింది శ్రుతుల నరయుడు. విస్తరభయమున మధ్య మధ్య పాఠములుమాత్ర ముదహరింపబడినవి :-

అసద్వా ఇదమగ్ర ఆసీత్ - ఋషయోవావతేఽగ్రేఽసదాసీత్ ప్రాణావాఋషయః - సయోఽయంమధ్యేప్రాణః - ఏష ఏవేంద్రః తానేష ప్రాణాన్ మధ్యత ఇంద్రియేణైంధ - త ఇద్ధా సప్తనానాపురుషా నసృజన్త - తఏతాన్ సప్తపురుషా నేకంపురుష మకుర్వన్ - సఏవ పురుషః - ప్రజాపతి రభవత్ - సప్తపురుషోహ్యయం పురుషః॥

సోఽయం పురుషః ప్రజాపతి రకామయత - భూయాన్ స్యాం ప్రజాయేయేతి - సశ్రాంతస్తే పానోబ్రహ్మైవ ప్రథమ మసృజత - త్రయీ మేవవిద్యాం - సైవాస్మై ప్రతిష్ఠాఽ భవత్ - తస్యాం ప్రతిష్ఠాయాం ప్రతిష్ఠితః- సోఽపోఽసృజత వాచ ఏవలోకాత్ - వాగేవసా ఽసృజ్యత - సేదంసర్వమాప్నోత్ - తస్మాదాపః - సోఽనయాత్రయ్యావిద్యయా సహాపః ప్రావిశత్ - తతోబ్రహ్మైవ ప్రథమ మసృజ్యత - త్రయ్యేవ విద్యాముఖం హ్యేతదగ్నేర్యద్ బ్రహ్మ - తమగ్నిరిత్యాచక్షతే (శత)

ఈ శ్రుతివచనములచే సప్తర్షి ప్రాణములనుండి యేర్పడిన ప్రథమజ బ్రహ్మయన్నది వేదత్రయియగు ప్రతిష్ఠావాక్, దాని నుండి ఆపస్సు - దానినుండి అన్నాదాగ్ని కల్గెను. ఆయీ మూడును శుక్రములు. వీనినుండి పృథ్వి మొదలగు లోకము (అవి మూడో, నాల్గో, ఐదో కానిండు) కల్గినవని యేర్పడుచున్నది. చూడుడు:-

"పృథివి - అంతరిక్షం - ద్యౌః ఆపః - దిశ ఇతిలోకాః; అగ్నిః - వాయుః - ఇంద్రః - వరుణః సోమ - ఇతిలోక పతయోదేవాః - యేచైతేలోకా లోకపతయో దేవాః సర్వేతేఽ యమగ్ని రేవేతి"

అని శ్రుతి చెప్పెను గదా, ఆయీ లోకములెల్లనగ్నియే.

"ఇమేవై లోకాఏషోఽగ్నిః" (శత)

"యస్మాన్నజాతఃపరో అన్యోఅస్తి - య ఆవివేశభువనాని విశ్వా
ప్రజాపతిః ప్రజయా సంరరాణస్త్రీణిజ్యోతీంషి సచతే సషోడశీ" (యజు)

అను శ్రుతివలన అగ్ని - విద్యుత్తు - సూర్యుడు - నాబడు త్రైలోక్యాధిష్ఠాత అగ్ని ప్రజాపతి యనియే వ్యాఖ్యానము, మరియు :-

"అయంవా అగ్నిః ప్రజాశ్చ ప్రజాపతిశ్చ"
"షోడశకళః ప్రజాపతిః - ప్రజాపతిరగ్నిః"

ఇట్టివెన్నోకలవు. ఇక నీశ్రుతులను బరిశీలింపుడు :-

"ప్రజాపతేర్వి స్రస్తాత్ దేవతా ఉదక్రామన్ - తమేక ఏవదోవో నాజహాన్మన్యురేవ - సోఽస్మిన్నంతర్వితతోఽతిష్ఠత్ - సోఽరోదీత్ - తస్యయాన్యశ్రూణి ప్రస్కందన్ తాన్యన్యస్మిన్మన్యౌ ప్రత్యతిష్ఠన్ - సఏవ "శతశీర్షారుద్రః" సమభవత్ - 'సహస్రాక్షః' - 'శతేషుధి' ... అథయా అన్యావిప్రుషః అపతన్ - తా అసంఖ్యాతా సహస్రాణిమాన్ లోకా నను ప్రావిశన్ - తద్ యద్ రుదితాద్ సమభవంస్తస్మాద్రుద్రాః - సోఽయం శతశీర్షారుద్రః - సహస్రాక్షః - శతేషుధిః - అధిజ్యధన్వా - ప్రతిహితాయీ - భీషయమాణః అతిష్టదన్నమిచ్ఛమానః - తస్మాద్దేవా అభిభయుః - తే ప్రజాపతిమబ్రువన్ 'అస్మాద్వైభిభీమః - యద్వైనోయం నహింస్యాదితి' సోఽబ్రవీత్ - "అన్నమస్మెసంభరత - తేనైనంశమయత ఇతి" తస్మా ఏతదన్నం సమభరన్ - శతరుద్రియమ్ - తేనైన మశమయన్ - తద్యదేతం శతశీర్షాణాం రుద్రమేతే నాశమయన్ తస్మాత్ ... శతరుద్రియమిత్యాచక్షతే" సఏషక్షత్రం దేవఃయః - సశత శీర్షాసమభవత్ - విశఇమతరే - యే విప్రుడ్భ్యః సమభవన్ - తస్మా ఏతస్మైక్షత్రా యైతావిశః - ఏతంపురస్తాదుద్ధార మదహరన్ - యఏష ప్రథమోఽనువాకః - తేనైన మప్రీణన్ ... యత్కించా త్రైకదేవత్యం - ఏతమేవతేన ప్రీణాతిక్షత్రమేవ, తద్విశ్యతి భాగంకరోతి - తస్మాద్యద్విశః తస్మిన్ క్షత్రియోఽపిభాగః - అథయా అసంఖ్యాతా సహస్రాణీ మాన్ లోకాననుప్రావిశన్ - ఏతాస్తాదేవతా - యాభ్య ఏతజ్జుహోతి (శత)

శివ - ఘోరములను రెండు రుద్రరూపములు

"ఏకోరుద్రో నద్వితీయోఽవతస్థే" అని క్షత్రమును - "అసంఖ్యాతా సహస్రాణి యేరుద్రా అదిభూమ్యామ్" అని విశమును మున్ను వాకొనబడినదిగదా ! ఆయీ విడ్రుద్రుల తోడి క్షత్రరుద్రుడు సూర్యుడే. సూర్యాతపము రౌద్రముగా నున్నదని వ్యవహారము కలదుగదా! శ్రుతియు,

"అసౌయస్తామ్రో అరుణ ఉతబభ్రుః సుమంగళః - యేచైనం
రుద్రా - అభితోదిక్షుశ్రితాః సహస్రశోవై షాంహేడ ఈమహే"

అనుచున్నది. ఇట దెలియదగినదేమన :- సూర్యుడే,[1] అగ్ని - [2] ఇంద్రుడు - [3] వరుణుడునని మూడు విధములుగ స్తుతింపబడుచున్నాడు. ఏలయన అతడు, తపనుడు - జ్యోతిష్మంతుడు - ఆపోమయుడును గదా! ఇట్టిచో అగ్నికి, ఘోరము - శివమునని రెండు రూపములని తెలియును.

"అగ్ని ర్వారుద్రః - తస్యద్వేతన్వౌ - ఘోరాన్యాచశివాన్యాచ"

అని శ్రుతి వాకొనుచున్నదిగదా ! ఎట్లన :- సూర్యుని జ్యోతిష్మత్వమన్ననో, "త్వంజ్యోతిషావితమోవవర్థ" అను శ్రుతిచే సోమసంబంధము వలననే యనవొప్పును. సోమమన్నది నిత్యముగ 'శివము', అయినను అగ్నిభూయమువలన నగ్నిమయమై 'తపన' మగుచు ఘోరరుద్రుడుగ సంభవించును. మఱి ఆపోమయుడు సాంబుడగుటవలన (అంబతో గూడిన వాడగుటవలన) సదాశివుడగును. జాయాత్వ - జనిత్వములచే శ్రుతులందు జెప్పబడిన 'అంబా' రూపములగు నాపస్సులు శాంతిహేతువు కదా! ఈవిధముగ నగ్నికి ఘోర - శివరూపములు సిద్ధములయినవి. ఇందు సోమమను సాంబవాయువు శివుడు. అది శీతోష్ణ సమానతచే సుఖావహము గదా! అగ్నిమయమగు వేడిగాడ్పు ఘోరము. సోమాల్పతతో యమ అను ప్రవేశమువలన నిది దుఃఖాను విధాయియగును గదా! ఇందు క్షత్రసోమము శివుడు, విడ్రుద్రులన్ననో - శివులు - ఘోరులుగూడ నగుదురు.

ఇక :- క్షత్ర - సోమ - విట్ - అంతరిక్షచరరుద్రుల కతిరిక్తులగు దేవతలు గూడ నీరోదసి నధిష్ఠించువారు గలరు. అగ్నికి వసువులు, ఇంద్రునకు మరుత్తులు, వరుణునకాదిత్యులు, బహస్పతికి విశ్వేదేవులు. ఈ శ్రుతులనరయుడు -

"అగ్నిఃప్రథమః వసుభిర్నోఅవ్యాత్ సోమోరుద్రేభిః అభిరక్షతుత్మనా,
ఇంద్రోమరుద్భిః ఋతుధాఃకృణోత్వాదిత్యైః నో వరుణః సంశిశాతు"
సన్నోదేవోవసుభిరగ్నిః ॥ సంసోమస్తనూభీ రుద్రియాభిః
సమింద్రోమరుద్భిర్యజ్ఞయైః సమాదిత్యైః నోవరుణో అజిజ్ఞిపత్
యధాదిత్యా వసుభిః సంబభూవుః మరుద్భీరుద్రాః సమజానతాభి
ఏవాత్రిణామన్నహృణీయమానా, విశ్వేదేవాః సమనసోభవన్తు ॥తై॥ సం॥

పంచవిధములయిన యీ దేవతలందరు నొక యగ్నియే. ఈయనయే మహేశ్వరుడని ఉపాసింతురు. "ఇమేవైలోకాఏషోఽగ్నిః" అను శ్రుతిచే మహేశ్వరాగ్ని ప్రజాపతి సర్వలోకాధిష్ఠాతయని యెరుకపడుచున్నది గదా!

ఇంతకు :- బ్రహ్మాక్షరునకవినాభూతుడగు నీ యింద్రాక్షరుడు, స్వభావముచే అగ్న్యక్షరమయుడు. కనుకనే శ్రుతి "ఇంద్రాగ్నోఽగ్నిః - ఇంద్రాగ్నీవైసర్వేదేవాః - సర్వదేవత్యోఽగ్నిః(శత)" అన్నది. మరి, ఆయన వాక్కుప్రకృతిగాగల యగ్నిశుక్ర విగ్రహుడుగ నుండుచు, రోదసీత్రైలోక్యాత్మయగు మహేశ్వరప్రజాపతిగ నేర్పడును. ఆయీ మహాదేవుడాధికారికేశ్వరులందు మూడవవాడు. విశ్లేషణకర్తృత యితని స్వభావము కనుక పరాగ్గతికుడు - విక్షేపణకర్ముడు - సర్వసంహారకుడు నాబడును. అనిరుక్త మహావృక్షరూపుడగు మహావిశ్వేశ్వరునకొక బల్శాయగు నీయన నాగమికులు మహేశ్వరప్రాధాన్యముంబట్టి వటవృక్షముగా నుపాసింతురు. వీర్యమయి - ప్రాణమయి - కర్మమయియునగు నీశ్వరీవాక్కు ఈయనశక్తి.

ఇది మహేశ్వరనిరుక్తి

ఆధికారికేశ్వరుని యవస్థావిశేషములకు జెందిన యీ మూవురు నాధికారికేశ్వరులే యగుదురు. లోకత్రయ భేదముంబట్టి వీరి కధికారభేదముండును గదా! అయినను, ఈ మూవురు నేకముగా మహావిరాట్టనియు, భిన్న భిన్నముగా క్షుద్రవిరాట్టు లనియు బురాణములందు పేరొందుచున్నారు.

యజ్ఞము - తపస్సు - దానము

ఇవి యీ ముప్పురకును సాధారణ కర్మలు. ఈ సర్వమొక్కొక్కటియు, ఆత్మ గ్రామము - దేవగ్రామము - భూత గ్రామము నని మూడేసిగ్రామములు. ఉక్థ (మూల) ప్రాణ మాత్మ. అర్క (కిరణ-రశ్మి) ప్రాణములు దేవతలు. పశుఘన మగు ప్రాణము భూతము. ఇందు దేవతలతో దేవతలకు యాగమని - యోగమనియు రెండు విధముల సంగమనము నిష్పన్నమగును. ఇద్దరు దేవతల కలయికయందా యిద్దరును లోపింపగా నపూర్వదేవత కల్గుట యాగము. అట్లు లోపింపకుండుటయు, ఆ యిర్వురి యన్వయమును, యోగము. యాగముచే సిద్ధమగు నపూర్వరూపము యజ్ఞము. అది అగ్ని యందు సోమాహుతివలన సంపన్నమగును. తనప్రాణము పరోపయోగార్థము ప్రయోగించుట తపస్సు. అనశనముచే శరీరస్థమగు నగ్ని ప్రవృక్తమై పరకాయప్రవేశము సేయగా, విరుక్తమగు నాత్మయందు విశిష్టమగు నధిక ప్రాణముం బరిగ్రహించుట తపస్సు.

"యావద్విత్తం తావదాత్మా" అను శ్రుతిసిద్ధాంతముం బట్టి విత్తాను సంశ్రుతములగు తన పాపముల విమోచనమునకై విత్తము నిచ్చుట దానము ఆత్మ - ప్రాణ - పశువులను త్రిపర్వములు గల ప్రజాపతి ప్రాణములందే యీ మూడుకర్మలు. కాని, వానిలో ఆత్మ సంస్కారోదయము యజ్ఞము. ప్రాణసంస్కారోదర్కము తపస్సు. పశుసంస్కారసాధనము దానము. స్వయంభూ - హిరణ్యగర్భ - మహేశ్వరులను నీమూవురు ప్రజాపతులును, యజించుచు, పరస్పరము సంగమించుచు, అన్యోఽన్య మద్య - అత్తాభావములనందుచు నుందురు. తపించుచు స్వప్రాణమున నాక్రమించి యితరమును స్వవశము జేసికొందురు. తమ రసమును ప్రధానమొనర్చి యితరమునందలి న్యూనతను పరిపూరింతురు. ఈ

మూవురును సర్వసమీకరణమునకై యెల్లపుడును ప్రయత్నించుచుందురన్నది యందరకును సామాన్యకర్మ.

ధర్మభేదముంబట్టి వీరుపాసకలోక రుచిభేదముననుసరించి వేరు వేరుగా నుపాసింపబడుదురు కనుక నావిధముగ వేర్వేర వీరి నరయుదము.

సత్యుడగు బ్రహ్మకు సత్యమగు వేదమందధికారము

ఋగ్యజుస్సామములను త్రయీవిద్య ప్రథమజబ్రహ్మ. బ్రహ్మ - విద్యా - వేదము - అన్నవి యేకార్థము. ఛందస్సు వేదములు. వేదములు సత్యము, ఛందస్సుచే ఛందితమగు దానికి హృదయమేర్పడును గనుక శరీరము సహృదయము అది సత్యము. ఛందనములేనిదే అభివ్యక్తి యుండదు. మూడు వేదములచే ఛందితమగునదే నామరూపములొంది వ్యక్తి యనబడును. అదే యుపలబ్ధి - అదే సత్త - అది సత్యము. అది ప్రజాపతి. మనకగపడు నెచటి యేమాత్రపు వ్యక్తియేని ప్రజాపతి. ఆయీ సత్యప్రజాపతు లందరియందు నొక సత్య ప్రజాపతి - యీశ్వరుడు - బ్రహ్మ యధికారము నెఱపును. సత్యములగు సర్వవిద్యలందు నతని కధికారమున్నది. సత్యగర్భుడు - సత్యేశ్వరుడు బ్రహ్మ సర్వభూతములందు వేదముల నావహింపజేయగా, వేదయోగమువలన నన్నియు సత్యములగును. వేదమాహూతముగానిచో నీభూతజాతమేదియు నగపడదు. అనుభూతిపథమున కందదు. వేదములవలననే భూతజాతమున్నది, తెలియునది - అనుభూతికందునది యగును. ఇదే వేదముల వేదత్వము. దీనియందధికారమీ బ్రహ్మకే.

యజ్ఞవిష్ణువునకు యజ్ఞకర్మయందధికారము

పై జెప్పబడిన బ్రహ్మ, త్రయీబ్రహ్మ - సుబ్రహ్మ యని రెండువిధములు. ఇందు:- వరుసగ గతి - స్థితిలక్షణములుగల వా - య్వాకాశములగు ప్రాణ - వాక్కులు యత్ - జూ - అన్నవి యజస్సు. అదిబ్రహ్మ, ఇక :- స్నేహ తేజ లక్షణములు గల, భృగు - అంగిరసులగు సోమ - అగ్నులు - అథర్వయను సుబ్రహ్మ. బ్రహ్మయందు సుబ్రహ్మ హవనమువలన యజ్ఞము నిష్పన్నమగును. బ్రహ్మసత్యము, సుబ్రహ్మసత్యము, సత్యగర్భితమగు యజ్ఞము

సత్యము. సత్యప్రజాపతియగు బ్రహ్మవేరు. అది గర్భమందుగల యజ్ఞప్రజాపతి విష్ణువువేరు. ఇందు, పరమేష్ఠియగు విష్ణువునకు రూపము సుబ్రహ్మ. అది మూలముగాగల యజ్ఞము విష్ణువు, పరమేష్ఠిలేనిచో యజ్ఞమన్నది సంభవింపదు గనుక ఆయీ యజ్ఞప్రజాపతియే విష్ణువు.

"యద్వైకించప్రాణి సప్రజాపతిః" అనుశ్రుతింబట్టి మనకగపడునదెల్ల యజ్ఞప్రజాపతియే. సర్వయజ్ఞములందును, క్రియలందును, ఈయొకే విశ్వవ్యాపి - యజ్ఞ ప్రజాపతి - ఈశ్వరుడు - విష్ణువధికారిగ నుండును. శ్రుతియు "విష్ణునైవ యజ్ఞేనయజ్ఞం సంతనోతి" నన్నదిగదా! మరియు నిది యుక్తమే. ఎట్లన :- యజ్ఞములందు, యజ్ఞారంభకములగు నగ్నీ - షోముల, తేజ - స్నేహలక్షణములుగల రసములు, పరమేష్ఠీవిష్ణువు నుండియే లభింపవలయుగదా! ఈసోమాగ్నులు భృగ్వంగిరసులు, ఇవి రసములగుటవలన జలమునకు రూపము, శ్రుతియు.

"సర్వమాపోమయం భూతంసర్వం భృగ్వంగిరోమయం"
"ఆపోభృగ్వంగి రోరూపమాపో భృగ్వంగిరోమయం
అంతరైతే త్రయోవేదా భృగూనంగిరసః శ్రితాః"

అనుచున్నదిగదా! ఈయాపస్సులు పరమేష్ఠి రూపము.

"ఆపోవాఇదంసర్వం । తాయత్ పరమేస్థానే తిష్ఠన్తి ... తస్మాత్ పరమేష్ఠీనామ" (శత)

అని శ్రుతియనుచున్నది. ఆపస్సే యజ్ఞము. యజ్ఞారంభకులగు నగ్నీషోము లాపోరూపులుగదా! శ్రుతియు.

"యజ్ఞోవా ఆపః" యనుచున్నది. "అద్భిర్వాఇదం సర్వమాప్తమ్"

అనియు గలదు. ఇట్లు అగ్నీషోమాన్వయముగల యెల్లరూపములగు యజ్ఞములును, పరమేష్టీ విష్ణువున కధీనములు. ఆయీ విశ్వవ్యాపి యజ్ఞాధికారమీ విష్ణునిది.

మహేశ్వరాధికారము

ఈశానుడు - క్రతుధ్వంసి - శర్వుడు - సర్వజ్ఞుడు

హృదయమందలి విష్ణు - ఇంద్రులను నిరువురక్షరులు పరస్పర స్పర్ధగలవారు. ఆకర్షణ వీర్యముగల విష్ణువు ప్రతిక్షణము వేరొకచోటనుండి యన్నమాహరించి చితిని గల్గించుచు, యజ్ఞప్రజాపతి విగ్రహము నాప్యాయితముం జేయును, పోషించును. ఇక విక్షేపణ వీర్యముగల యింద్రుడనవరతమును పిండధాతువులను విశ్లేషముగావించి త్రోసివేయుచు, యజ్ఞప్రజాపతి విగ్రహమును విస్రంసన మొందించుచుండును, అది జీర్ణమగు చుండును. ఈవిధముగ నీయింద్ర ప్రధానుడగు మహేశ్వరుడు, నిగ్రహానుగ్రహములచే సర్వము నేలుంగావున నీశానుడు, విక్షేపణవీర్యము గలవాడుగనుక సర్వపిండ సంహరణము సేయుంగావున క్రతుధ్వంసి, శృణాతి = శీర్ణ మొందించును గనుక శర్వుడు, జ్యోతిర్లక్షణముగ యింద్రుడు కనుక జ్ఞానము గల్గించు నందువలన సర్వజ్ఞుడు.

భూతపతి - పశుపతి - మహాదేవుడు

అగ్నియందు సోమాహుతివలన సంపన్నములగు యజ్ఞము లొక్కొక్కదానికిని బ్రహ్మౌదనము - ప్రవర్గ్యమునని రెండు రూపములుండును. “ద్వేశీర్షేసప్తహస్తాసోఽ అస్య” అను, యజ్ఞ, నిరూపకశ్రుతియందివి శీర్షములని కలదుగదా ! (వివరణ మీశోపనిషద్విజ్ఞానమం దరయుడు) ఇందు బ్రహ్మచే భుక్తమై బ్రహ్మౌదన మగునంతవరకు, ప్రతివ్యక్తియందు నుండు విష్ణు ప్రజాపతి రూపమగు యజ్ఞము. ఆయీ యొక్కొక్కటియు భూతము, ఈ భూతములెల్ల యజ్ఞరూపములు. ఇవి అగ్నీషోమీయములు గదా! ఇక నీయజ్ఞమునుండి ఇంద్రునిచే వేరు చేయబడి త్రోసివేయబడిన పిండధాతువులు, అంగినుండి వేరుసేయబడుట వలన అనాత్మకమగు నాప్రవృక్త రూపము ‘పశువు’ నాబడును. “అగ్నిర్వైపశూనాంయోనిః” (మైత్ర) అనిశ్రుతి, ఒకయాత్మచే మున్ను వరిత్యక్తములై యనాత్మకములయ్యు నీ పశువులు మరొకయాత్మ కన్నములగుచుండును. గ్రహింపబడుట, విసర్జింపబడుట, యన్నదే పశువులకు

రూపము. ఇట్లు యజ్ఞమువలననే భూతములును పశువులును కల్గుచున్నవి. ఇందు, అగ్నిసారము భూతము - సోమసారము పశువు. "ఆగ్నింతంమన్యేయో వసుః" అను మంత్రశ్రుతి వసువులనబడు భూతము లగ్నిభావములన్నదిగదా! "పశవః సోమోరాజా" అని కౌషీతకీశ్రుతి పశువులకు సోమత్వముం జెప్పినది. "పశురేషయదగ్నిః - సఏష పశుర్యదగ్నిః" అను నీశ్రుతులు అగ్నికి పశుత్వముంజెప్పుటను పాశుకాగ్ని విజ్ఞానపరముగా నెంచదగును. అగ్నికి పశువులందేని లేకపోవుటన్నది లేదుగదా! కనుకనే "సర్వాణి హవైభూతాని సోమంరాజానమను ప్రజాయన్తే" యని యటనట భూతములకును సోమత్వము జెప్పుట విరోధము కాదు. 'అన్ని నగ్నీషోమీయము' లనియే గదా! సిద్ధాంతము. అతిరేకోపచారము విశేష్య మూలకమని భావింపదగును. ఇందువల నీమహేశ్వరు డగ్ని ప్రధానతంబట్టి భూతపతియు, సోమప్రధానతం బట్టి పశుపతియు, నగును. బ్రహ్మౌదన - ప్రవర్గ్యములు యజ్ఞమునకు రూపము. కనుక నీయుభయ ప్రధానతం బట్టి యీ యజ్ఞము మహాదేవుడు నాబడును. ఈ శ్రుతి నరయుడు:-

"ఏషవైమహాౕ దేవో యద్యజ్ఞః - ఏషమర్త్యానావివేశ" (గోపథ)

త్రినేత్రుడు

"వాచీమావిశ్వా భువనాన్యర్పితా" "వాక్కునందీ భువనములెల్ల నర్పితములు" అనుశ్రుతియం దుద్దేశింపబడిన వాక్కు, విశ్వవ్యాపియగు నాకాశమనియు. అట్టి వాఙ్మయ మగుటవలన స్వయంభూ మండలము పరమ వ్యోమమనియు జెప్పబడినవి. ఈవాక్పరిశ్రితాపోమయ మగుటవలన, పరమేష్ఠీ మండలము వ్యోమపరివారిత వాయు సముద్రమందురు. మఱి, వాక్పరిశ్రితాపః పరిశ్రితాగ్నిమయ మగుటవలన నీయాదిత్య మండలము, వ్యోమపరివృత సముద్రపరివేష్ఠిత హిరణ్యస్తూపమగును. హిరణ్యము - జ్యోతి - అగ్ని యన్నది సమానార్థకములు. ఇక నీ సూర్యజ్యోతిస్సంస్థయందు పృథివియు, సూర్యునివలె వాక్పరశ్రితాపః పరిశ్రితాగ్నిమయి యగును. ఇందు విజ్ఞానాత్మ సూర్యుడు, సూర్యనేత్రుడు మహేశ్వరుడు, చంద్రుడు ప్రజ్ఞానాత్మ. చంద్రనేత్రుడు మహేశ్వరుడు, అగ్ని

భూతాత్మ గదా! అగ్ని నేత్రుడు మహేశ్వరుడు, అన్నది విశేషము. ఇట నేత్రశబ్దము, తన యధికార సంస్థానమును నడుపునట్టి దృష్టి ప్రధానాధ్యక్షపరము. ఈ క్రింది శ్రౌతవ్యవహారములను బట్టి దానియర్ధమట్లే బోధపడును :-

"దేవా, అగ్ని నేత్రాః పురస్సదః; యమనేత్రాః దక్షిణాసదః; విశ్వేదేవనేత్రాః పశ్చాత్సదః, మరున్నేత్రావోత్తరాసదః, సోమనేత్రా ఉపరిసదః" (శత) "ప్రజ్ఞానేత్రోలోకః" (ఐ - ఉ)

ఇట్లు రోదసియను నుత్తమత్రైలోక్యమున కధిష్ఠాతయగు మహేశ్వరుడు, విశ్వవిభాగ త్రైవిధ్యముంబట్టి త్రినేత్రుడని చెప్పబడెను.

సర్వభూతాంతరాత్మ - ఈశ్వరుడు - భవుడు - భీముడు

పై జెప్పబడిన యగ్ని నేత్రుడైన మహేశ్వరుడే సర్వ భూతాంతరాత్మ యనుపేర బరగును. ఆయన యీ రూపము నరయుడు :-

"ఏకోదేవః సర్వభూతేషుగూఢః సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా
కర్మాధ్యక్షః సర్వభూతాధివాసః సాక్షీచేతా కేవలోనిర్గుణశ్చ"

"అగ్నిర్మూర్ధా, చక్షుషీ చంద్రసూర్యౌ, దిశఃశ్రోత్రే, వాగ్వివృతాశ్చవేదాః,
వాయుఃప్రాణో, హృదయంవిశ్వమస్య, పద్భ్యాం పృథ్వీహ్యేష సర్వ భూతాంతరాత్మా"

రోదసీ విశ్వవ్యాపియగు నీమహేశ్వరుని యంశలంగొని పృథివి యందలి యెల్లజీవులు నుత్పన్నులగుదురు. ప్రతి జీవశరీరమందును, వైశ్వానరాగ్నియు, లోకచతుష్టయ సంస్థానము, లోకచతుష్ట దేవతాకార్యములు నుపలబ్ధములగుచున్నవిగదా! కనుకనే సర్వభూత ప్రభవుడగు నీయనను భవుండందురు. మఱి, "తత్సృష్ట్వాతదేవానుప్రావిశత్" అను శ్రౌత సిద్ధాంతముంబట్టి యెల్లభూతముల యంతరమందుండి సర్వకర్మల నేలువాడు గావున నీశ్వరుడందురు. ఈభగవద్వచనము నరయుడు:-

"ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽర్జున తిష్ఠతి
భ్రామయన్ సర్వభూతాని యంత్రారూఢాని మాయయా"

త్రైలోక్యాధిష్ఠాత - యీశ్వరుడు - త్ర్యక్షరుడునగు నీయన ప్రశాసనమునందు విశ్వకార్యములెల్ల నియతములుగ జరుగును చూడుడు:-

"ఏతస్యవా అక్షరస్య ప్రశాసనేగార్గి సూర్యాచంద్రమసౌ విధృతౌ తిష్ఠతః ... ద్యావాపృథివ్యౌ విధృతే తిష్ఠతః .... నిమేషా ముహూర్తా అహోరాత్రాణ్యర్ధమాసాఋతవః సంవత్సరా ఇతివిధృతాస్తిష్ఠన్తి. (బృహ)

"భయాదస్యాగ్ని స్తపతిభయాత్తపతి సూర్యః
భయాదింద్రశ్చ వాయుశ్చ మృత్యుర్ధావతి పంచమః" (కఠ)
భీషాస్మాద్వాతః పవతేభీషోదేతిసూర్యః
భీషాస్మాదగ్ని శ్చేంద్రశ్చ మృత్యుర్ధావతి పంచమః (తై । ఉ)

ఆయీ కర్మంబట్టి భీముడని పేరొందెను.

వ్యోమకేశుడు - గంగాధరుడు

"అసద్వా ఇదమగ్ర ఆసీత్ - ఋషయోవా వతేఽగ్రేఽసదాసీత్ - ప్రాణావాఋషయః - సయోఽయం మధ్యేప్రాణ ఏవేంద్రః - తానేష ప్రాణాౝ మధ్యత ఇంద్రియేణైంధ - త ఇద్ధాః సప్త నానా పురుషానసృజన్త - తఏతాౝ సప్తపురుషానేకం పురుషమకుర్వౝ - అథయైతేషాం సప్తానాం పురుషాణాః శ్రీః - యోరస ఆసీత్ - తమూర్ధ్వం సముదౌహన్ తదస్య శిరోఽభవత్ - సఏవ పురుషః ప్రజాపతి రభవత్ - అయమేవసయోఽయమగ్నిః పంచధాచీయతే - అథయశ్చితేఽగ్నిర్నిధీయతే - తదస్యైతచ్ఛిరః" (శత 6-1-1) అను శ్రుతింబట్టి యీయగ్ని, చిత్యము - చితేనిధేయమునని రెండుగా వివర్తించును. ఇందు చిత్యప్రజాపతి యీపృధివి యైదువిధములుగ విస్తరించుగాన మహేశుడు పంచముఖుడగును. సప్తపురుష శ్రీలచే నుపపన్నమయిన మరొక యూర్ధ్వాగ్ని యతనికి మూర్ధము. మూడు నేత్రములందు అగ్ని యంగియన్నచో తక్కిన రెండు నేత్రములనుటలో విశేషము లేదు. ఆయనకి పృధివి ప్రతిష్ఠ, పాదములుంచుచోటు. అంతకు బైని నాల్గువిభాగములచే నతని రూపము ధ్యానింపదగును. ఎట్లన:- ఈపృధివి నాల్గు పర్వములు గలదిగ నెంచవలయును. దేవయజనాత్మక మగుటచేనిది

వేది - మహావేది - జలాశయ - శూన్యావకాశము, లను వానిచే నాల్గుభాగములుగ విభక్త మయినదిగదా! ఇందు, ప్రతిష్ఠారూపమగు, గుండ్రముగా నుండు భూపిండమన్నది హవిర్వేది, ప్రధమపర్వము. భూపృష్ఠము మొదలు సూర్యాత్మక యూపాంతమువరకైన ప్రదేశము మహాహవిర్వేది. రెండవ పర్వము. "ఇమంలోకం ఖాతేన దక్షిణావృత్ సర్వతః సముద్రః పర్యేతి" అను శ్రుతింబట్టి గోసవ యజ్ఞాంతమగు ప్రదేశము ఆపఃస్థానము. మూడవ పర్వము. దీనికిబై నీయాపస్సునకు మూలకారణమగు సత్య రూపత్రయీవిద్యామయియగు వాక్కు అవకాశము. నాల్గవ పర్వము. ఇంకను :-

వషట్కారాత్మకత్వముంబట్టి సోమవిధమున పర్వచతుష్టయముం జూతము:- అన్నాదమయమగు నీపృధివీ పిండము ప్రకృతిబ్రహ్మ. ఇది పృధివి. దీనికిబైని మూడు శుక్రముల యావరణభేదమువలన నీపృధివి:- బ్రహ్మాండ - సముద్ర - పరమాకాశములను మూడు సంస్థలు గలదగును. ఇందు:- తివృత్ (9) పంచదశ (15) సప్తదశ (17) ఏకవింశ (21) భేదమున నాల్గు స్తోమములగు నిది యగ్నిష్టోమము, బ్రహ్మాండ సంస్థ. ఇది ఉఖాపృధ్వి. దీనికి బైని త్రిణవ (27) త్రయత్రింశ (33) ములచే నగు షట్స్తోమ మాపఃస్తోమము, సముద్రసంస్థ. ఇది సాగరాంబరాపృధివి. ఆయీ రెండు నేకముగ నగ్నీషోమీయమగు దేవస్తోమము. ఇక నితరములగు మూడు ఛందోమాస్తోమములచే అష్టాచత్వారింశాంతము (48) వాక్స్తోమము, ఇది బ్రహ్మస్తోమము.

"సహస్రధా పంచదశాన్యుక్థా యావద్ద్యావాపృధివీ తావదిత్ తత్
సహస్రధామహిమానః సహస్రం యావద్బ్రహ్మ విష్ఠితం తావతీర్వాక్" (ఋగ్వే)

అనిశ్రుతి. ఇందు ద్యులోకమగ్ని యతనికి (మహేశ్వరుని) మూర్ధము. ఇక:- ఆకాశాత్మయై సర్వోర్ధ్వముగా ప్రధ గన్న వాక్కు అతని మూర్ధముపై నుండునుగనుక కేశస్థానీయమగును. కేశము మూర్ధాంతరూపావసాయములుగదా! ఇట గూడ, నలువది యెనిమిదవ స్తోమమతనికి అతిష్ఠారూపమని సిద్ధమగుచున్నది. కనుక నీయన వ్యోమకేశుడని స్తుతింతురు. మరి, యీమూర్ధముమీది కేశవ్యూహమందు 21 మొదలు 33 స్తోమాంతము ఆపః ప్రచారముండునని యీయన గంగాధరుడందురు. అంభస్సు - మరీచి - మరము - శ్రద్ధయని నాల్గు

విధములయిన దివ్యాపస్సులందు మొదటిదగు నంభస్సులు గదా, గంగ యందురు. అవి నిత్యమును బ్రహ్మాండమునకు బైని మహేశ్వర శిరస్సునందే యుండునుగదా!

చంద్రశేఖరుడు

పారమేష్ఠ్యమండలాంతర్గతములుగా, ఆప్యమగువారుణ మండలము - వాయవ్యమగు హంసమండలము - సౌమ్యమగు బ్రాహ్మణస్పత్య మండలమునని మూడు మండలములుండును. ఇందు బ్రహ్మణస్పతి చంద్రుంబట్టి యీ మహేశ్వరుని చంద్రశేఖరుడందురు. వ్యోమాత్మక కేశప్రచయమునకు క్రింద చంద్రుడుండును గదా!

శివుడు - శంకరుడు - శంభుడు

రోదసీ త్రిలోకీ వాయు ప్రాణుడీరుద్రుడు అగ్నితో నధికముగ గూడుచో ఘోరుడగును క్రతుధ్వంసియై విరిష్టముంజేయును. అంబయను పేరుగల సౌమ్యములగు నాపస్సులచే గూడియే, శాంతుడై, సుఖమిచ్చును (మృడయతి). ఘోరాగ్ని కృతములగు నెల్లయరిష్టములను శమింపజేయుంగాన శివుడు, శంకరుడు, శంభుడునగును. క్రూరగ్రహ వశమున ఘోరరుద్రుడగు నీయన, అభిషేకవిధమున నభిషేకింపబడును, సాంబసదాశివుడై సర్వదోషములం దొలగించును సోముడగు నతని శాంతికరీశక్తి ఉమ. ఉమతోగూడిన యతడు సోముడు.

"అయితే యీ రుద్రునికి మంత్రసంహితయందు :-

"ఇమారుద్రాయతపసేకపర్ది నేక్షయద్వీరాయ ప్రభరా మహేమతీః"
"క్షయద్వీరాయ నమసావిధేమతే" "క్షయద్వీరాయ తవరుద్రమీఢ్వః" (ఋగ్వే)

అని యిట్లు క్షయద్వీర - కపర్ది నామములగపడుచున్నవి గదా" అన్నచో, నవి భౌమస్వర్గమందున్న మానుషదేవతల యుగమందు, మానుషరుద్రుల గుణ-వేష ధర్మములను బట్టి కల్గినవందుము. ఇట్టివే ప్రమదాధిప - అంధకరిపు - త్రిపురాంతక - ఉగ్ర - స్థాణు- ఇత్యాదులు గుణశబ్దములు. శూలి, పినాకీ, ఖండపరశు - నీలలోహిత - శితికంఠ - జటాధర - కపాలీ - కృత్తివాస - ధూర్జటీత్యాదులు అధికారసూచకములుగను, అనాత్మ సంజ్ఞకములగు వేషపరిచ్ఛేదమునకు జెందినవిగను, ఎంచవలయును.

మహేశ్వరునకు శుక్లవర్ణత్వము

"సూర్యోరూపం కృణుతేద్యోరుపస్థే" (యజు) "రూపం రూపంమఘవాబోభవీతి" (ఋక్) "ఇంద్రోరూపాణి కనిక్రదచరద్"

అను శ్రుతివచనములవలన రక్తపీతాది రూపము లింద్రుని వలన గల్గినట్లు బోధపడును, కనుకనే, వాక్కుక్రమగు ప్రథమబ్రహ్మకు శుక్లత్వము, తృతీయాగ్ని శుక్రరూపియగు నింద్రాక్షర మహేశ్వరుడు సూర్యాయతనుడు కనుక నతనికి హిరణ్యగర్భత్వమును, ప్రత్యక్షానుభూతిలోనివే, అయినను, ప్రథమ తృతీయులగు నీబ్రహ్మ - మహేశ్వరుల శరీరవర్ణమును జెప్పుచో, పౌరాణికులు పరస్పర విపర్యయమున గనుచున్నారు. వారు, బ్రహ్మ హిరణ్మయుడు, మహేశుడు శ్వేతవర్ణుడు నందురు. బ్రహ్మ ప్రకృతియగు ప్రాణము ఐంద్రాగ్నమనియు, మహేశ్వరునికి బ్రకృతియగు వాక్కు సర్వవర్ణ సముచ్చయాత్మకమగుటచే శ్వేతమనియు వారి యూహ.

విభక్తములైన సప్తవర్ణములను పర్యాయమున గ్రహించుటన్నది హిరణ్మయత్వము. అటుగాక, అవిభక్తములైన సప్తవర్ణముల నొక్కమారుగ గ్రహించుటన్నది శ్వేతత్వము. ఇట్లు హిరణ్మయ పీతరూప ప్రకృతికుడగు బ్రహ్మవాక్కుక్రుడగుటచే సప్తవర్ణ సముచ్చయమగు శ్వేతము వర్ణము గాగలవాడు. శ్వేత ప్రకృతికుడగు మహేశ్వరుడు హిరణ్మయ సప్తవర్ణోద్బోధము వలన, సర్వవర్ణ ప్రకృతిగలవాడై నీలలోహిత నామమున బరగును. ఇందు పీతహరితనీలములు నీలపక్షము, ధూమ్రశోణ సువర్ణములు లోహితపక్షము. ఈరెండును అగ్నిచే రంజితములైన సోమములే కనుక రక్తవర్ణములనవచ్చును. నీలములు మూడిటియందు నగ్ని సోమమునకు గ్రిందకు నీతుడు (కొనిపోబడువాడు) అగును. అవ - నీ - యను నుపసర్గ లధోవచనములు. ఇరా యన నగ్నియని భావము. "ఇరాభూతిః పృధివ్యైరసః" అని యజుశ్రుతి. లోహితము సోమమున కూర్ధ్వముననుండు రోహితము. ఇట్టీ యారువర్ణములు, తద్వికారములు ననంతరములునగు నితర వర్ణములును, ఇంద్రుడగు నీమహేశ్వరుని రూపములు, కనుక మహేశ్వరుడనేకరూపుడు. ఇక కృష్ణ రూపుడగు విష్ణువొకడు, సప్తవర్ణ సముచ్చయ రూపుడగు బ్రహ్మయొకడు ననుకొనదగును.

ఈ క్రింది పరిలేఖను బరిశీలింపుడు:-

1 ని - హరః - నీలః యని భావము

వాక్కు - అన్నం - అన్నాద - బ్రహ్మ = ప్రకృతి - యోని

బ్రహ్మ - సోమ - అగ్ని

వాక్కు - ఆపః - అగ్ని - శుక్రం - రేతః

బ్రహ్మ - విష్ణు - మహేశ్వర -

అగ్ని - రుద్ర - శ్వేతః

ఆపః - విష్ణు - కృష్ణః

వాక్ - బ్రహ్మ - రక్తః

ఇది ఆధికారికేశ్వర త్రైవిద్య నిరుక్తి.

ఆధికారిక పురుషత్వమందు

జీవనిరుక్తి.

ఇక మూడు విధములగు జీవుని బరిశీలింతము. మూడు విధములుగా నింతవరకు జెప్పబడిన యాధికారికేశ్వరుని యంశా విశేషోదంచనమువలననే జీవప్రజాపతి వెలయును. ఇతనికి 'విశ్వదాని' యజ్ఞమని పేరు. ఈయన యీశ్వరాంశగా "అంశోనానావ్యపదేశాత్" అని వ్యాసభగవానుడును, "మమైవాంశోజీవలోకే జీవభూతస్సనాతనః" అని భగవానుడును, వాకొనిరి. ఆయీజీవుని యీశ్వరాంశత్వము (1) అగ్నికి - స్ఫులింగమునకువలె (2) సాలెపురుగునకు - దాని దారమునకు వలె (3) మహాకాశమునకు - ఘటాకాశమునకు వలె (4) బింబ - ప్రతిబింబములకు వలె (5) స్వామి - భృత్యులకువలె నని యైదు విధములు. ఇందుకు వరుసగ నీ శ్రుతులను బరిశీలింపుడు :-

(1) "యథాసుదీప్తా త్పావకాద్వి స్ఫులింగాః సహస్రశః ప్రభవన్తే సరూపాః తథాక్షరాద్వివిధాః సోమ్యభావాః ప్రజాయన్తే తత్రచైవాపియన్తి"

(ముండక)

"యథాగ్నేః క్షుద్రాఃవిస్ఫులింగాః వ్యుచ్చరన్తి ఏవమేవై తదస్మాదాత్మనః సర్వేప్రాణాః (బృహ)

(2) యథోర్ణనాభిఃసృజతే గృహ్ణతేచ యథా పృథివ్యామోషధయః సంభవన్తి యథాసతః పురుషాత్ కేశలోమాని తథాక్షరాత్ సంభవతీహవిశ్వమ్

(ముండక)

"యథోర్ణనాభిః తంతునోచ్చరేత్ ... ఏవమేవైత దస్మాదాత్మనః సర్వేప్రాణాః సర్వేలోకాః సర్వేదేవాః సర్వాణి భూతాని వ్యుచ్చరన్తి"

(బృహ)

(3) "యద్వైతద్బ్రహ్మ - ఇతి ఇదంవాపతద్ యోయంబహిర్థాపురుషాదా కాశః - అయంవాన ఇత్యోర్ణనాభస్య సయోఽయమంతః పురుష ఆకాశః ఆయంవా వసయోఽయమంతర్హృదయ ఆకాశః తదేతత్పూర్ణమ్ (ఛాం 3-12)"

"సబ్రూయాత్ - యావాన్ వా అయమాకాశస్తావానేషోఽన్తర్హృదయ ఆకాశః - ఉభేఆస్మిన్ ద్యావాపృధివీ అంతరేవ సమాహితే, ఉభా వగ్నిశ్చ, వాయుశ్చ, సూర్యాచంద్రామసావుభౌ - విద్యున్నక్షత్రాణి - యచ్చాస్యేహాస్తి యచ్చనాస్తి సర్వంతదస్మిన్ సమాహితమ్" (ఛాం 8-1)

"మనోమయః - ప్రాణఃశరీరః - భారూపః సత్యసంకల్పః - ఆకాశాత్మా ఏషమ ఆత్మాఽన్తర్హృదయేఽణీయాన్ ప్రీహేర్వా యవాద్వా - సర్షపాద్వా - శ్యామాకాద్వా - శ్యామాకతండులాద్వా - ఏషమ ఆత్మాన్తర్హృదయేజ్యా యాన్ పృధివ్యా - జ్యాయానంతరిక్షాద్ - జ్యాయాన్దివో - జ్యాయోనేభ్యో లోకేభ్యః" (ఛాం 3-14-2-3)

"అణోరణీయాన్ మహతోమహీయాన్ ఆత్మాగుహాయాంనిహితోఽ న్యజంతోః,
తమక్రతుః పశ్యతి వీతశోకోధాతుః ప్రసాదాత్ మహిమానమీశమ్"

"సూక్ష్మాతిసూక్ష్మం కలిలస్యమధ్యే విశ్వస్యస్రష్టార మనేకరూపమ్
విశ్వస్యైకం పరివేష్ఠితారం జ్ఞాత్వాశివంశాంతి మత్యంతమేతి"
"బుద్ధేర్గుణేనాత్మగుణేనచైవ ఆరాగ్రమాత్రోఽ ప్య పరోఽ పిదృష్టః"
(శ్వేతా)

(4) "యధాహ్యయం జ్యోతిరాత్మా వివస్వానపోభిన్న బహుధైకోఽ నుగచ్ఛన్
ఉపాధినాక్రియతే భేదరూపోదేవః క్షేత్రేష్వేవమజోఽ యమాత్మా"

"ఏకఏవతు భూతాత్మాభూతే భూతేవ్యవస్థితః
ఏకధా బహుధాచైవ దృశ్యతే జలచంద్రవత్"

ఇందు, సర్వభూతాంతరాత్మ నాబడు తృతీయాధికారికేశ్వరావ్యయుడు ప్రతి జీవ శరీరమునందును, శరీరావచ్ఛేదముచే భేదము నొందును. కనుక, నీయంశాంశిభావము విధింపబడుచున్నది.

(5) జ్ఞాజ్ఞౌద్వావజావీశానీశావజాహ్యేకా భోక్తృభోగార్థయుక్తా
అంతరశ్చాత్మా విశ్వరూపోహ్యకర్తా త్రయంయదావిందతే బ్రహ్మమేతత్॥

క్షరం ప్రధానమమృతాక్షరం హరఃక్షరాత్మనావీశతేదేవ ఏకః
భోక్తాభోగ్యం ప్రేరితారంచమత్వా సర్వంప్రోక్తం త్రివిధం బ్రహ్మమేతత్॥
(శ్వేతా)

భోక్తా = జీవుడు, భోగ్యం = శబ్దాదికము, ప్రేరితా = నియంత ఆరెంటికీశర్వుడు.

ఆయా భావములందెల్ల నెందును నంతగా విశేషమేమియు లేదు. దృష్టిభేదముంబట్టి యుపపాదనయందు భేదమున్ననుు, వస్తుభేదముండదు గదా! ఆయా విషయము మరొకచో నిరూపితమైనది. ఇక:- ఆజీవుడు :- (1) సాంస్కారికుడు (2) ఆధికారికుడు (3) అగతికుడునని మూడు విధములు. ఇందు:

(1) అగతిక జీవుడు

సూర్యాంశువు లల్పములగుచో జీవులు, నిరస్థికులు (ఎముకలు లేనివారు) గా బుట్టెదరు. ఆధ్యాత్మికముగ:- భ్రూణ సృమరాదులు. అస్థి - రక్తాది ధాతువులందలి క్రిములు మొ॥ ఆదిభౌతికముగ:- ఈగలు, దోమలు మొ॥ ఆయీ అనస్థిక జీవులు లోకాంతరము నొందక యీపృధివియందె పుట్టుచు జచ్చుచు మరల వచ్చుచుందురు. కనుక వీరలౌకికలు - అగతికులు నగుదురు. (తాండ్య) శ్రుతియిట్లనుచున్నది:-

"అద్వైతయోః పథోః నకతరేణచన - తానీమానిక్షుద్రాణి - అసకృదావర్తీని - భూతానిభవన్తి - జాయస్వ - మ్రియస్వేత్యేతత్ తృతీయంస్థానమ్ తేనాసౌలోకో నసంపూర్యతే - తస్మాజ్జుగుప్సేత"

(2) సంస్కారిక జీవుడు

సంస్కారికుడు సంసారిజీవుడు. ఈజీవులెల్లరును, తృతీయాధికారికేశ్వరుడగు మహేశ్వరుని ప్రవర్గ్యాంశ విశేషముల నుండి కల్గుదురని సిద్ధాంతము. ఆ మహాదేవుని ప్రవర్గ్యాంశభూతమగు నీయంశము వేరుగ యోగమాయబలముం గ్రహించును. ఆయోగమాయ యందమృత - బ్రహ్మ - శుక్రాదిభావములు వేర్వేరుగ నుండును. విశ్వవ్యాపియైన సర్వభూతాంతరాత్మ యంశవిశేషమీ భూతాత్మ. స్వభావముగ భూతములందుండు నద్దానియందంతటను వ్యాపించి మహదాత్మయు, విజ్ఞానాత్మయు నుందురు. ఈమనూక్తిం గనుడు:-

"తావుభౌభూత సంపృక్తౌ మహాౕ క్షేత్రజ్ఞ ఏవచ
ఉచ్చావచేషు భూతేషుతిష్ఠంతం వ్యాప్యతిష్ఠతః"

అందువలన నాభూతాత్మ యింద్రియసంపన్నుడై కర్మతో గూడి సంసారిజీవుడుగ బుట్టును.

మూడు విధముల జీవులకును, ఆధికారికేశ్వరునుండియే యుత్పత్తియని యరయుదురెట్లన:-

"సర్వేషాం వాఏషభూతానాం సర్వేషాందేవానామాత్మా యద్యజ్ఞః" (శత)
"ప్రజాపతిర్వైయజ్ఞః" (కౌషీ). "యజ్ఞోవైప్రజాపతిః" (కౌషీ)
"యజ్ఞోవైభువనమ్" "యజ్ఞోవైభువనస్యనాభిః" (తైత్తి)

ఆయీ శ్రుతులంబట్టి యాధికారికేశ్వరులగు పంచప్రజాపతులును యజ్ఞములు. యజ్ఞముల నుండి ప్రజలు కల్గుదురు. శ్రుతియు,

"ప్రజాపతిః ప్రజాఅసృజత - తావైశ్వదేవే నైనాసృజత - తస్మా
దిమావైశ్వదేవీః ప్రజాః - స్తోకావైవిశ్వేదేవాః" (మైత్రా)

అన్నది. స్మృతియు,

"సహయజ్ఞాః ప్రజాః సృష్ట్వాపురోవాచ ప్రజాపతిః అనేనప్రసవిష్య
ధ్వమేషవోऽస్త్విష్టకామధుక్ -

యజ్ఞస్వరూపము గోపథమందుపవర్ణితమైనది.

"చత్వారిశృంగా త్రయోఅస్యపాదా ద్వేశీర్షే సప్తహస్తాసోऽస్య
త్రిధాబద్ధోవృషభో రోరవీతి మహాదేవో మర్త్యాం ఆవివేశ"

"నాల్గువేదములు శృంగములు. త్రిషవణములు మూడు పాదములు. బ్రహ్మోదన - ప్రవర్గ్యములు రెండు శిరస్సులు - ఛందస్సులేడు హస్తములు. మంత్ర - బ్రాహ్మణ కల్పములు మూటిచే బద్ధుడు - వృషభోరోరవీతి = ఋగ్యజుస్సామాథర్వణములచే శస్త్రములను శంసించుచు. నాయీ మహాదేవుడు యజ్ఞము, ఈమర్త్యమును = భూతగణాంతరమందు బ్రవేశించెను." అని యర్థము. ఇక భావము :-

భూః - భువః - సువః యను త్రైలోక్యాధిష్ఠాతయగు సర్వభూతాంతరాత్మయను మహేశ్వర ప్రజాపతియే యీ యజ్ఞమను మహాదేవుడు. అతని యంశోదంచనమువల్లనే యీ భూతాత్మయను జీవాత్మ యజ్ఞము ప్రవర్తిల్లుచున్నది. ఇది శతవార్షికము, ముప్పది యారు వేల యస్సులుగల సత్రయజ్ఞము. ఆరంభికయజ్ఞము - ఉత్తయజ్ఞము నని యిది రెండు విధములు. ఈరెంటికి నేడాహుతులుండును. (1) శుక్రాహుతి (2) మహదాహుతి (3)

ప్రాజపత్యాహుతి (4) వైశ్వేదేవ్యాహుతి (5) బ్రాహ్మజ్యోతిషాహుతి (6) శ్రీ (7) లక్ష్మీ ఆహుతులు రెండు మొత్తమేడాహుతులు. ఈ సప్తాహుతులకు నుచ్ఛేదము లేనంతవరకు నీవిశ్వదాని యజ్ఞమగు జీవాత్మ జీవించుచు లోకమందుండును. జీవాత్మ జన్మ ఆరంభిక యజ్ఞ ప్రాయణీయము. ఒక యాహుతికుచ్ఛేదము సంభవించినను, యజ్ఞము నసించును. అందుచే జీవుడు చచ్చును. ఇది స్థితి.

విశ్వదానియజ్ఞమునకు జెందిన యాసప్తాహుతులను శ్రుతియిట్లు చెప్పెను.

“అద్భ్యఃసంభృతః పృథివ్యైరసాచ్చ - విశ్వకర్మణః సమవర్తతాగ్రే
తస్యత్వష్టా విదధద్రూపమేతి - తన్మర్త్యస్య దేవత్వమాజానమగ్రే (1)

వేదాహమేతం పురుషంమహాంతం ఆదిత్యవర్ణం తమసఃపరస్తాత్
తమేవవిదిత్వాఽ తి మృత్యుమేతి నాన్యఃపంథా విద్యతేఽ యనాయ (2)

ప్రజాపతిశ్చరతి గర్భేఅంతరజాయమానో బహుదావిజాయతే
తస్యయోనిం పరిపశ్యన్తి ధీరాః - తస్మిॾ హతస్థుః భువనాని విశ్వా (3)

యోదేవేభ్యఆతపతి యోదేవానాం పురోహితః
పూర్వోయోదేవేభ్యః జాతోనమోరుచాయ బ్రాహ్మయే (4)

రుచంబ్రాహ్మంజనయంతో దేవాఅగ్రేతదబ్రువॾ
యస్త్వేవంబ్రాహ్మణో విద్యాత్ తస్యదేవా అసॾవశే (5)

శ్రీశ్చతే లక్ష్మీశ్చపత్న్యౌ అహోరాత్రేపార్శ్వే నక్షత్రాణిరూపమ్
అశ్వినౌవ్యాత్తం - ఇష్ణన్నిషాణాముంఇషాణ సర్వలోకం మ ఇషాణ (6)

(యజు - అర)

భావము :- ‘అద్భ్యః’ అని మొదటిదగు శుక్రాహుతిని జెప్పెను. ఆపస్సు - పృథివీరసము - విశ్వకర్మరసము అను నీమూడు ద్రవ్యములచే శుక్ర ముత్పన్నమగును. ఇందు ఆప - వాయు - సోమ అను నీ మూడు నాపస్సను నొకేయర్థము. “ఆపోభృగ్వంగిరో రూప మాపో

భృగ్వంగిరోమయమ్” అని శ్రుతియందు, ఆపస్సని చెప్పబడిన భృగువునకీ మూడు విధములును గోపథము చెప్పెను గదా! మొదట శుక్రమీ మూటిచే సంభృతమగును. పిదప పృథివీరసముచే సంభృతమగును. పృథివి యన్నది పంచభూతములకు నుపలక్షణము. “చేతనాషష్ఠాభూతధాతవఃశుక్రమ్” అని యాయుర్వేద సిద్ధాంతముగదా! ఇక విశ్వకర్మ రసముచే గూడ నీశుక్రము సంభృతమగును. అగ్ని - వాయు - ఇంద్రులను నీ లోకత్రయాధిష్ఠాతలగు ప్రాణములు విశ్వకర్మలు. ఇట్లీ మూటిచే శుక్రము సంభృతమగుటచే నీ ద్వాదశ రసములుగల శుక్రాహుతి, యగ్నికి జరుగును. శుక్రాహుతి లేకున్న తక్కిన యాహుతులుండజాలవు కదా!

‘తస్యత్వష్టా’ అని యా శుక్రాహుతి యుపయోగముంజెప్పెను. ఆశుక్రముచే రూపము = శరీరాకారమును పరిణమింప చేయుచు, ఆదిత్యవిశేషమగు త్వష్టదేవుడు, ఈశరీరమందు సమన్వయము నొందును. “త్వష్టావైరేతః సిక్తంవికరోతి” అని శ్రుతి కలదు గదా! ఇందుచే నీభూతాత్మకు దేవత్వముప పన్నమగునని శ్రుతి “తన్మర్త్యస్య దేవత్వమ్” అన్నది. కర్మదేవతలు - ఆజాన దేవతలునని దేవతలిరు తెఱగులు. అదేవులగు మనుష్యాదులు కర్మప్రభావమువలన దేవత్వము సిద్ధింపగా గర్మదేవతలగుదురు. విద్వాంసులు - యాజ్ఞికులు - యజ్ఞకర్మచే దైవాత్మకు జెందు నపూర్వమును సంపాదించి మనుష్యదేవులగుదురు. దేవత్మము జన్మసిద్ధమగుచో ఆజానదేవతలే యగుదురు. అగ్ని - వరు - ణేంద్రాదులట్టివారు. శ్రుతియ:-

“ద్వయావైదేవాః - దేవా అహైవదేవాః - అథయేబ్రాహ్మణాః
శుశ్రువాంసః అనూచానాస్తే మనుష్యదేవాః”

అనుచున్నది. అందు. దైవాత్మ సాత్మ్యముకలుగగా దేవత్వము కల్గును. “దైవోవా అస్యైష ఆత్మామానుషోఽయం” అను శ్రుతికలదుకదా! ఇట్లు మర్త్యునకు కర్మకు బిమ్మట దేవత్మము కల్గును. కాని, జన్మకాలమందె దైవ ముపాదానముగ నాత్మయందు సన్నివేశమగుచో, నందువలన మర్త్యునకేని ఆజాన దేవత్వము కల్గును. ఎట్లన - శుక్రాహుతివలన బుట్టు మనుజునకు ఆరంభకులగు విశ్వకర్మత్వష్టాదు లాజానదేవతామయులే గదా! (1)

(2) శుక్రాహుతికి బిమ్మట రెండవది మహదాహుతి. సోమరసమగు మహదాత్మ, ప్రాణుల శుక్రమందుండును. ఇతరాత్మయందు సూయమానమగునది - సంస్రవించునది సోమము. ఈ సంస్రవమన్నది మూడు విధములు (1) ఆత్మ ప్రసవలక్షణము (2) ఆత్మ సహోలక్షణము (3) ఆత్మ ప్రసరణాభి వ్యాప్తి లక్షణమునని.

మొత్తముపై నీమూడు సంస్రవములకును హేతుభూతములగు నుక్థములు, చంద్రునందు, రేతస్సు - శ్రద్ధా - యశస్సు అని మూడు. ఇందలి రేతస్సన్నది ప్రసవలక్షణ సంస్రవము, శ్రద్ధయన్నది సహోలక్షణసంస్రవము. యశస్సన్నది ఆత్మ ప్రసవణాభివ్యాప్తి లక్షణ సంస్రవము. ఎట్లన :- వీనియందు.

గుణకీర్తనమునకు జెందిన సౌమ్యవాక్కుచే నొకని యాత్మ సర్వసాధారణ హృదయలగ్నమయ్యెనా, అది వాగ్ద్వారకాత్మప్రసరణాభివ్యాప్తిలక్షణ సంస్రవము. ఇదే యశస్సన్నది.

ఒక యాత్మయొక్క ధాతువిశేష మితరాత్మయందు ప్రవృక్తమై సంస్రవించును. ఇదే 'సుత' శబ్దవాచ్యముగ నగును కనుక ప్రసవలక్షణ సంస్రవము. ఈశ్రుతి నరయుడు:-

"విచక్షణాదృతవోరేత ఆభృతంపంచదశా త్పసూతా త్పిత్ర్యవతః
తన్మాపుంసికర్త్ర్యైరయధ్వం పుంసాకర్త్రామాతరిమానిషించ"

"సజాయమాన ఉపజాయమానో, ద్వాదశ త్రయోదశ ఉపమాసః
ద్వాదశ త్రయోదశేవం విత్రాసంతద్విదేహం ప్రతితద్విదేహమ్"

"ఋతురస్మి - ఆర్తవోఽస్మి - ఆకాశాద్యోనేః సంభూతోభార్యాయైరేతః
సంవత్సరస్య తేజోభూతస్య భూతాత్మా - భూతస్యత్వమాత్మాసి -
యస్త్వమసి సోహమస్మి॥ (కౌషీ)

ఎల్లవృక్షాది బీజములకు నిది యుపలక్షణము. ప్రసవోప యోగినగునదెల్ల నయ్యె యెడల రేతస్సగును. ఈ ఐతరేయవచనమరయుడు:-

"అధాతోరేతసఃసృష్టిః - ప్రజాపతే రేతోదేవాః - దేవానాం రేతోవర్షమ్ - వర్షస్యరేత ఓషధయః - ఓషధీనాంరేతోఽన్నం - అన్నస్యరేతో రేతః - రేతసోరేతః ప్రజాః - ప్రజానాంరేతో హృదయం - హృదయస్య రేతోమనః - మనసోరేతోవాక్ - వాచోరేతఃకర్మ - తదిదం కర్మకృతమయం పురుషః బ్రహ్మణోలోకః - స ఇరామయః - యద్ధిరామయ ఏతస్మాద్ధిరణ్మయః"

ఇదే ఆత్మకు మరొక యాత్మ యందగు ప్రసవలక్షణ సంస్రవము, రేతస్సనబడు సోమము.

ఇక సహోలక్షణ సంస్రవముం జూతము :- ఎట్లన, "శ్రద్ధావా ఆపః ఆపోవైశ్రద్ధా" ఆత్మ దేనినాశ్రయించునో, దేనినాశ్రయించి యాత్మ ప్రతిష్టనొందునో అది సత్యము, శ్రత్-శ్రత్తు యొక్క (అ) ధానము శ్రద్ధా. మైత్రుని యాత్మ ప్రతిష్ఠకు హేతువగు సత్యమునకు, ఏ మరొక యాత్మయందు ప్రవాహ మర్యాదంబట్టి పరిస్థితి కల్గునో, అందే, మైత్రునాత్మ సత్యవశమున నగు ప్రేమబంధముచే ప్రతిష్ఠనొందును. అది యా యాత్మతో 'శ్రత్' ను ఆధానము సేయును. కనుక నందాయాత్మ యనురక్తమగును. అనురంజనమన్నది ఆపస్సుచే సంపన్నమగును, కనుక ఆపస్సు, శ్రద్ధ. లేదా, ఈ క్రింది విధముగ ననుకొనవచ్చును:-

తన యాత్మ యొక్క యేయంశము ఇతరాత్మయం దుపసర్పించి దాని (నా)శ్రయించునో, అనుబద్ధమై నిల్చునో ఆయంశము 'శ్రిత్', పరోక్షముగ నదే 'శ్రత్'. అది, యే యాత్మయందీ 'శ్రత్' ను ధరించునో, శ్రత్ సూత్రముచే గృహీతమగు నాయాత్మ, ఆ రెండవ యాత్మయందు నిబద్ధమట్లు నిల్చును. కనుకనే,

చంద్రునందున్న పితరుల, ఇరువదియెనిమిది సహస్సుల మొత్తమగు నొకపిండము, "సాపిండ్యం సప్తపౌరుషమ్" అను సిద్ధాంతముంబట్టి యేడుపీఠములందు, 'తనయ' పురుషులందు ప్రస్తారముచే సంతన్యమానమగుచున్నది. అందీ పితరులును, సంతానములును, అన్యోఽన్యముగా 'శ్రత్' ను ధరింతురు. కనుక నీశ్రద్ధాసూత్రము శ్రాద్ధకర్మకు మూలమగుచున్నది. ఇది సహోలక్షణ సంస్రవము. ఇక:-

సహస్సననేమి ?

అన్నచో పరిశీలింతము :- చాంద్రరసమే, ఉదయాస్త కాలావచ్ఛేదమున, శుక్రమం దాహుతమగుచు నొక సహస్సుగా నగును. నాక్షత్రిక మాసాంతమందు, నక్షత్రభేదముం బట్టి యిరువదియెనిమిది సహస్సులు నేకపిండమగును. ఇట్లు ప్రతిమాస మన్యోన్యముగ బిండమగుచు, భావనాశీలురగు వారి కది యూర్ధ్వస్రోతస్సుగ, వ్యాయామపరులగు శ్రామికులకు తిర్యక్స్రోతస్సుగ, స్త్రీలోలువులగు సంతానులకు (స్త్రైణులకు) అధస్స్రోతస్సుగ, నగుచు దినదినమును వ్యయించు చుండును. ఇది స్థితి. ఇందు :-

అధస్స్రోతస్సు :- సంతానార్థము 'సుత' మగు ఆ పిండము, ఏడువిధములుగ విభజింపబడుచున్నది. ఎట్లన :-

(1) ఇరువదియెనిమిది సహస్సుల పిండమావాపము, నివాపముంబట్టి దానికి రెండు విభాగములు (1) సప్తసహస్సులు బీజపురుషుడు (మూలపురుషుడు) ఇది ప్రథముడు. (2) ఇరువది యొక్క సహస్సులు తనయుడు, అదిపుత్రుడు ప్రథమ సంతానము.

(2) ఇరువది యొక్క సహస్సుల పిండమావాపము, నివాపముంబట్టి ఇది (1)ఆరుసహస్సులు ద్వితీయుడగు పుత్ర పురుషుడు. పదునేను సహస్సులు తనయుడు. ఇది పౌత్రుడు - ద్వితీయసంతానము. అని రెండు విభాగములగును.

(3) పదునేను సహస్సుల పిండ మావాపము, నివాపముం బట్టి యిది రెండు భాగములు (1) అయిదు సహస్సులు మూడవ వాడగు పౌత్రపురుషుడు, పదిసహస్సులు తనయుడు, ఇతడు ప్రపౌత్రుడు తృతీయసంతానము.

(4) పదిసహస్సుల పిండమావాపము, నివాపమున, రెండు భాగములు. నాల్గు సహస్సులు నాల్గవవాడగు ప్రపౌత్ర పురుషుడు. ఆరు సహస్సులు తనయుడు, ఇతడు వృద్ధప్రపౌత్రుడు నాల్గవసంతానము.

(5) ఆరు సహస్సులపిండ మావాపము, నివాపమున రెండు భాగములు మూడు

సహస్సులు, ఐదవవాడగు వృద్ధ ప్రపౌత్ర పురుషుడు. మూడు సహస్సులు తనయుడు. ఇతడతి వృద్ధప్రపౌత్రుడు. అయిదవసంతానము.

(6) మూడు సహస్సుల పిండమావాపము, నివాపమున రెండు భాగములు. (1) రెండు సహస్సు లతివృద్ధ ప్రపౌత్రుడు, ఆరవ పురుషుడు. ఒక సహస్సు తనయుడు. అతడు వృద్ధాతివృద్ధ ప్రపౌత్రుడు. ఆరవ సంతానము.

(7) ఏకసహఃపిండము ఆవాపము, నివాపమున దీనికి రెండుగా విభాగము లేదు. ఒక సహస్సు వృద్ధాతివృద్ధ ప్రపౌత్రుడు సప్తమపురుషుడు. అది తనయశూన్యము. ఈవిధము సాపిండ్యం సప్తపూరుషమన్నది యుపపన్నమగుచున్నది. ఏలయన, సప్తపురుషులును ఏకపిండావయవారబ్ధ శరీరులుకదా!

ప్రతిపురుషునందు నేడుగురు పితరుల విభక్త పిండావయవములన్నియు నేబదియారు. ఇది మనుష్య శరీరమందున్న సోమసహోమయములగు పితృవిభాగములు. ఇరువదియెన్మిది సహస్సులు మరల స్వభాగములగుచుండును. ఈవిధము ఎనుబదినాల్గు యోనులగు మహద్బ్రహ్మ భాగములు ప్రతి మనుజశరీరమందును శ్రద్ధయను నాపస్సుగ విశేషించి యుండునని యెరుంగ వలయును. (ఆయీ యర్థవిస్తర మాశౌచమీమాంసయందరయ దగును)

ఆవాపములు:-	28	21	15	10	6	3	1
పితృభాగములు:-	7	6	5	4	3	2	1
సూనుభాగములు:-	21	15	10	6	3	1	0

ఈవిధముగ ఈ పంచయజ్ఞములును, మర్త్యములగు, సూర్యునకంటె క్రింది ప్రదేశముల నావేశించియుండుచు బ్రహ్మౌదన ప్రవర్గ్యములచే రెండు విధములుగ జేసి యెల్లసృష్టులను గల్గించుచున్నవి.

చాతుఃప్రాశ్య బ్రహ్మౌదనస్వరూపము

ఈ పంచయజ్ఞములును, తమకితరములగు నాలు గాధిదైవిక బ్రహ్మలకు అన్న రూపములుగ వానియందు బ్రవేశించి వాని కాప్యాయన మొనరించును. అవియు అన్నముంబొంది యక్షితములగును. శ్రుతియు :-

"ప్రజాపతిరధర్వా దేవస్తపస్తప్త్వా ఏతచ్చాతుఃప్రాశ్యం బ్రహ్మౌదనం నిరమిమత, చతుర్లోకం - చతుర్దేవం - చతుర్వేదం - చతుర్హోత్రమితి."

పృధివి - అంతరిక్షము - ద్యౌ - ఆపః అన్నవి నాల్గులోకములు.

అగ్ని - వాయువు - ఆదిత్య - చంద్ర అన్నవి నాల్గు దైవములు.

ఋగ్ - యజుః - సామ - అధర్వ అన్నవి నాల్గు వేదములు.

హౌత్రము - ఆధ్వర్యవ - ఔద్గాత్ర - బ్రహ్మత్వములు చాతుర్హోత్రములు.

ఈ పదునారు బ్రహ్మలును, తదనుబంధములగు నెల్లకర్మములును, స్వయంభ్వాదులగు నాల్గు బ్రహ్మలు ప్రతియొక దానియందు నుండుచు వానికి మహిమలగుచుండును. స్వయంభూ యొక్క ప్రాణముల నుండి వేదములును, పరమేష్ఠి యాపస్సులనుండి లోకములును, సూర్యుని వాక్కుల నుండి దేవతలును, పృధివీ చంద్రుల యన్నాదాన్నము నుండి హోత్రములు నుపపన్నము లగును. అనంతకాలమిట్లీ బ్రాహ్మీస్థితియనవర్తించుట యీశ్వర కల్పితమయిన బ్రహ్మౌదనముం బట్టి యున్నది. ఆ బ్రహ్మౌదనమే లభింపనినాడు, మర్త్యత్వస్వభావముగల యివి యనవరత విస్రంసనము వలన రూపులేకుండ బోవును.

ఈశ్వర యజ్ఞోచ్ఛిష్టములనుండి జీవయజ్ఞసిద్ధి

బ్రహ్మభుక్తములగు నీబ్రహ్మౌదనముల యుచ్ఛిష్టము ప్రవర్గ్యము, అది బ్రహ్మపృష్ఠమందందు, జీవోదయమున కుపాదాన మగుచుండును. కనుకనే "ఉచ్ఛిష్టాత్ సకలంజగత్" అని శ్రుతివచించెను.

ఆరు బ్రహ్మోచ్ఛిష్టములనుండి జీవాత్మ కాధ్యాత్మిక మగునారు తంత్రాయతనములు సిద్ధించు నెట్లన :- (1) స్వాయంభువునుండి యవ్యక్తము (2) పరమేష్ఠినుండి చేతస్సు (3) సూర్యునుండి బుద్ధి (4) చంద్రునుండి మనస్సు (5) అమృతాగ్ని నుండి ప్రాణము - ఇంద్రియగ్రామము, (6) మర్త్యాగ్ని నుండి శరీరము ఇవి షట్కోశములందురు. ఇక,

పంచీకృత బ్రహ్మలారు జీవాత్మ యారుతంత్రములకు సాధనములు, ఎట్లన :- ఈ యాయతనములందు, ఆధిదైవిక బ్రహ్మల ప్రవర్గ్యభూతములగు నారు బ్రహ్మలును ఆరు తంత్ర సాధనములుగ నొప్పును. ఆయా పంచీకృతబ్రహ్మచే నాయా తంత్రము సంపన్న మగును. ఇందు :- (1) అవ్యక్తమునందు ప్రాణ ప్రధానముగను, (2) చేతస్సునందు ఆపః ప్రధానముగను (3) బుద్ధియందు వాక్ప్రధానముగను (4) మనస్సునం దన్న ప్రధానముగను (5) ప్రాణమునందు చితేనిధేయమగు నన్నాదాగ్ని ప్రధానముగను (6) శరీరమందు చిత్యమగు నన్నాదాగ్ని ప్రధానముగను తంత్రము సాగుచుండునని విశేషము.

జీవుని షడాత్మలకు తంత్రాయులు వాని తంత్రములు:-

(1) యాజుషబ్రహ్మాగ్నిమయము శాంతాత్మ, ఇదే అవ్యక్తాత్మ - వేదలక్షణ ఋగ్యజుస్సామములచే మూడు పర్వములు గలదై వ్యక్తి యొక్క అభివ్యక్తిని పాలించును. (దానిపై నధికారము వహించును)

(2) సుబ్రహ్మ భృగుమయము, మహదాత్మ ఇదే గుణాత్మ, గుణలక్షణములగు సత్వ-రజ- స్తమస్సులచే మూడు పర్వములు గలదై యోనియాకారమును పాలనసేయును.

(3) సుబ్రహ్మాంగిరోమయము, విజ్ఞానాత్మ ఇదే క్షేత్రజ్ఞాత్మ, విలక్షణముగల, విద్యావిద్యలచే రెండు పర్వములు గలదై బంధ - ముక్తులను పాలించును.

(4) భాస్వరసోమమయము ప్రజ్ఞానాత్మ ఇదే కామాత్మ, ఇచ్ఛాలక్షణముగల ఉక్థ - అర్క - అశితి - యను మూడు పర్వములుకలదై ప్రవృత్తి - నివృత్తి - స్తంభము అను లక్షణావృత్తుల నేలుబడిసేయును.

(5) సోమద్వయారుఢాగ్నిత్రయ దేవమయము, (దిక్సోమ - భాస్వరసోమ) ప్రాణాత్మ ఇదే కర్మాత్మ, ఇంద్రియ లక్షణముగ ప్రజా - ప్రాణ - భూతమాత్రలచే మూడు పర్వములు కలదై కర్మముల నేలును.

(6) కృష్ణాజినపుష్కర పర్ణమయము : (పృధ్వీమయము) శరీరాత్మ, ఇదే పిండాత్మ ఆవరణలక్షణముగల భూత - దేవ - బీజ చితులచే మూడు పర్వములు గలదై సంసార యాత్రం బాలించును.

జీవషడాత్మల యుపయోగములు

(1) శాంతాత్మ, త్రైవిద్యాతంత్రమును నిర్వర్తించుచు, అస్తి - భాతి - ప్రియ - నామ - రూప - కర్మలచే వేరు వేరుగ నర్థము నభివ్యక్తము సేయును.

(2) మహదాత్మ, త్రైగుణ్యతంత్రమును నిర్వహించుచు గుణత్రయమును విస్తరింపజేయుచు నొక్కొక్క దానియందలి యర్థజాతమును, నానావిధములుగ బ్రవర్తింపజేయును. బీజ గ్రామము నుండి సత్వముచే అహంకృతిని, దేవాగ్రామము నుండి రజస్సుచే ప్రకృతిని, భూతగ్రామమునుండి తమస్సుచే ఆకృతిని, కల్గించును (పుట్టించును). క్రిమికీట పశుపక్షి మనుష్యాది నానావిధరూపయోనులను కల్పించును.

(3) విజ్ఞానాత్మ, విద్యావిద్యలచే బంధముక్తి తంత్రమును నిర్వహించుచు, జీవపురుషులందరను, అవిద్యలవలన బంధముచే విద్యలవలన మోక్షముచే యధోచితముగా సంయోజింప జేయుచుండును.

(4) ప్రజ్ఞానాత్మ జ్ఞానక్రియార్థ తంత్రమును నిర్వహించుచు ప్రవృత్తి - నివృత్తి - స్తంభములను వృత్తులతో సర్వేంద్రియములను బంధించుచుండును.

(5) ప్రాణాత్మ, ఇంద్రియతంత్రమును నిర్వహించుచు ప్రజ్ఞా - ప్రాణ భూత మాత్రలచే సర్వేంద్రియముల ననుబంధింపజేయును.

(6) శరీరాత్మ, ఆత్మతంత్రమును నిర్వహించుచు, స్థూల సూక్ష్మకారణ శరీరములచే ఆయతనములను కల్పించి పంచాత్మలను, అనుగ్రహించును.

జీవషడాత్మల పౌర్వాపర్యము

జీవుని యీషడాత్మల యందేవి పూర్వములు, పిమ్మటివేవి?

2 3
"ఇంద్రియాణి పరాణ్యాహుః ఇంద్రియేభ్యః పరంమనః

4 5
మనసశ్చ పరాబుద్ధిః బుద్ధేరాత్మా మహాఽపరః

6 7
మహతః పరమవ్యక్తం, అవ్యక్తాత్పురుషః పరః
పురుషాన్నపరంకించిత్ సాకాష్ఠాసాపరాగతిః"

ఇంద్రియములక్రింది వర్ధములు (విషయములు) కనుక అంకెలు రెండుతో ప్రారంభింపబడినవని గ్రహింపవలయును.

జీవషడాత్మ లీశ్వరషడాత్మల ప్రవర్గ్యములనుట

(1) స్వయంభువు ప్రవర్గ్యము త్రైవిద్యమగు నవ్యక్తము. అది ప్రాణమయము శాంతాత్మగ నిష్పన్నమగును. (2) పరమేష్ఠి ప్రవర్గ్యము త్రైగుణ్యమగు మహత్తు. ఇది ఆపోమయము, మహదాత్మ (3) హిరణ్యగర్భుడగు సూర్యుని ప్రవర్గ్యము విద్యా విద్యలుగల బుద్ధి. ఇది వాఙ్మయము విజ్ఞానాత్మ, (4) చంద్రుని ప్రవర్గ్యము మనస్సు. ఇది సోమమయము, ఐంద్రియకము, మాత్రాత్రయీ (ప్రజ్ఞా - ప్రాణ - భూత) ప్రత్యయము - ప్రజ్ఞానాత్మ, (5) పృథివీసంవత్సర ప్రవర్గ్యమగ్ని ఇది అగ్నిమయము - భూతాత్మ.

ఇందీకడపటిదగు నగ్ని మూడువిధములు. (1) పార్థివము (2) వాయవ్యము (3) దివ్యమునని, కనుక భూతాత్మయు త్రివిధమగును. (1) బాహ్యాత్మయగు నీభూతమయ శరీరాత్మ యొకటి. (2) అంతరాత్మయగు వాయుమయ, దైవిక, హంసాత్మయొకటి. (3) అంతరాత్మయేయగు దివ్యప్రాణమయ కర్మాత్మ యొకటి.

ఇందలి (1) శరీరాత్మ పూర్తిగా పృధివ్యాకర్షణవల్ల లోకాంతరము నొందక ఇటనే భూతపంచత్వగతి నొందును. (2) హంసాత్మయు, పృధివికి జెందిన ఏమూష వరాహవాయువు యొక్క ఆకర్షణగల్గిన దగుటవలన, దానిని విడువక పృధివి యందే అటనట సంచరించునే కాని లోకాంతరమున కరుగదు. (3) కర్మాత్మ, కర్మకు వశవర్తియై "యధాకర్మ - యధావిద్యముగ" ఆయాలోకములందు పరిభ్రమించుచుండును. ఆయీ కర్మాత్మయగు నగ్నియే, వైశ్వానర - తైజస - ప్రాజ్ఞ - భేదము వలన మూడు సంస్థలుగనై 'ఇంద్రియ ప్రాణాత్మ' యనిపించు కొనుచున్నది. ఈయగ్నియొక్క కర్మాత్మత్వమీ క్రింది శ్రుతి వలన దెలియవచ్చును:-

"ఆసీదివవా ఇదమగ్రేనైవాసీత్ తద్ధతన్మన ఏవాస, తన్మనోవాచ మసృజత - సావాక్ ప్రాణమసృజత - సప్రాణ శ్చక్షురసృజత - తచ్చక్షుశ్శ్రోత్రమసృజత - తచ్ఛ్రోత్రం కర్మాసృజత - తత్ ప్రాణానభిసమముచ్ఛత్ - అకృత్స్నంవైకర్మ ఋతేప్రాణేభ్యః - అకృత్స్నా ఉ వైప్రాణాఋతే కర్మణః - తత్కర్మాగ్ని మసృజత - అవిస్తరావాఅగ్నిః కర్మణః - షత్రింశత్ సహస్రా ణ్యగ్నయోఊ ర్కాః ఏతాహతీ వైమనసో విభూతిః, ఏతావాన్మనః॥"

"ఏతావతీ వైవా చో విభూతిః - ఏతావతీవాక్ - ఏతావతీవైప్రాణస్య విభూతిః - ఏతావాన్ ప్రాణః - ఏతావతీ వైచక్షుషోవిభూతిః - ఏతావచక్షుః - ఏతావతీవైశ్రోత్రస్య విభూతిః- ఏతావచ్ఛ్రోత్రం - ఏతావతీవైకర్మణః విభూతిః - ఏతావత్ కర్మ - ఏతావతీవా అగ్నేర్విభూతిః - ఏతావానగ్నిః తేహైతే విద్యాచిత ఏవ" (శత)

1	2	3	4	5	6	7
శాంతాత్మ -	మహదాత్మ-	విజ్ఞానాత్మ -	ప్రజ్ఞానాత్మ -	కర్మాత్మ	- హంసాత్మ -	శరీరాత్మ
అవ్యక్తం -	చిత్తము -	బుద్ధి -	మనస్సు -	అమృతాగ్ని ప్రాణము	- వాయ్వగ్ని -	చిత్యగ్ని

వైశ్వనరాగ్ని = పార్థివము

తైజస-వాయు, వాంతరీక్షము

ప్రాజ్ఞుడు=ఇంద్రుడు-దివ్యము

ఈ సప్తాత్మలకు హృదయగ్రంధి బంధమేర్పడ నేకముగ జీవాత్మయనబరగును. ఆయీ జీవాత్మ ఆయా యాత్మావచ్ఛేదమున వేర్వేరు కర్మలొనర్చును, ఎట్లన :-

(1) శరీరాత్మ యెల్లయాత్మల కన్నాదనార్థము, కర్మ భోగాయతనమగును.

(2) హంసాత్మ - నిద్రింపదు. నిద్రించినవాని కేని యిది మేల్కొనియుండి శరీరము నన్వాలంబముగా గొనియుండును. దేశాంతరస్థయోగ మర్యాదచే, దూరదేశాంతర పరిధావన సేయుచు యోగసిద్ధి నొందును. ఒకచో నుండుచు - వేరొకచో నగపడుచుండును. మృతుడు, దహింపబడుచో నిది చంద్రికా వాయువందును, భూగర్భమందు పూడ్చిపెట్టబడుచో, భూమి యందలి శరీరము నాలంబముగ గొనియు నుండునని యెంచదగును.

(3) ఇంద్రియములు = ప్రాణములు ప్రజ్ఞాత్మయగు మనస్సునందు, చిత్తమునందు నోతప్రోతములై యుండును.

"మనోవైప్రాణానామధిపతిః మనసిహిసర్వేప్రాణాః ప్రతిష్ఠితాః"

అని శ్రుతి. విజ్ఞానాత్మ జ్యోతితో సంపరిష్వక్తమగు నీ ప్రజ్ఞానాత్మ జ్యోతిష్మంతమై ప్రకాశమునొందును.

(4) ప్రకాశితమైన మనస్సు చేతనే విజ్ఞానాత్మ, మనస్సు నందు జలము - గాజు - మొదలగు వాని యందు ప్రతిబింబితమగు సూర్యబింబమట్లు ప్రత్యక్షమగును. ఇట నీశ్రుతి యవధేయము :-

"ఏషోఽణురాత్మా చేతసోవేదితవ్యః యస్మిన్ ప్రాణః పంచధాసంవివేశ
ప్రాణైశ్చిత్తంసర్వమోతం ప్రజానాం యశ్మిన్విశుద్ధే విభవత్యేష ఆత్మా"

భావము:- "విజ్ఞానగంధమేని లేకుండ సోమ్యమగు సత్వమునకు మనస్సునకును ప్రకాశముండదు కనుక విజ్ఞాన ప్రకాశిత సత్త్వమహత్తుగల మనశ్చేతస్సుచే అణువగు నాత్మ యెరుంగదగినది. ప్రకాశితమగు నీమనస్సునందు పంచప్రాణము లగు శ్రోత్ర- చక్షు - ప్రాణ - వాక్ - మనస్సులన్నవి సంవేశమొందును. మనస్సు ద్వారా సత్త్వబుద్ధి రూపమగు చిత్తము ఓతమగును. ఇందుచే నీభూతాత్మ ప్రాణవిషయములచే పర్యావృతమై = యోగమాయా సమావృతమై ప్రకాశింపక, బద్ధ మగుచున్నది. ప్రాణవిషయములచే శుద్ధమగు విశుద్ధచిత్తమందా యాత్మ నిరావరణ వైభవమొంది, బంధమునుండి విముక్తమగును."

(5) ఇట్లు అన్యోఽన్య సంభక్తములయిన బుద్ధిమనఃప్రాణములు మూటను, గుణాత్మయగు మహదాత్మ పరివ్యాపన మొందును. కనుకనే, రజోగుణ సముద్భవమగు కామమునకీ మూడు నధిష్ఠానములగును. ఈభగవద్వచన మరయుడు:-

"ఇంద్రియాణి మనోబుద్ధిరస్యాధిష్ఠాన ముచ్యతే
ఏతైర్విమోహయత్యేష జ్ఞానమావృత్యదేహినమ్ "

(6) విజ్ఞానాత్మయగు బుద్ధియందక్షరమగు చిదాత్మా వ్యయమూర్తి అభేదోపస్థితి నొందును. అవ్యయునకు విద్యా-కర్మలు, జ్యోతి - తమస్సులు అను రెండు పర్వము లుండును. వానితో నబేధమునగూడిన బుద్ధియు విద్య - అవిద్య అని రెండు విధములగును కాగా, నాల్గువిద్యలచే - నాలుగవిద్యలచే, నెల్లజీవపురుషులను, ఈ విజ్ఞానాత్మ బంధముక్తులతో యధాయథముగ ననుసంయోజన మొనరించు చుండును.

ఇందు విద్యతో సంబద్ధమగు మహదక్షరము సత్త్వమను పేరొందును. అసంబద్ధము తమస్సు సాంధ్యమగునది రజస్సునై యిట్లు మహత్తన్నది త్రైగుణ్యమగును. ఇందు, దేవతలందరు సత్త్వము నుపాసింతురు. ఎల్లదైవీసంపదలు ధర్మములును వానికి కల్గును. ఇక నా మహతియందలి తమస్సును అసురులుపాసింతురు. ఎల్ల యాసురసంపదలు వాని ధర్మములును వానికి కల్గును. మఱి ఉభయవిధమగు నవిద్యామాయ చిదాత్మయగు నక్షరుని విద్యాభాగము నావరించును. విద్యాతిరో ధానమువలన నాత్మ ధర్మవంచితమగు నాత్మకు సంక్రమించిన జన్మమృత్యు సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వధర్మములచే పారవశ్యత నొందును. తన కిచ్ఛలేకున్నను బద్ధమగు నిది దుఃఖపాత్రమై - కర్మ పరతంత్రతచే ఒక లోకమునుండి మరొక లోకమునకు బోవుచు పరిభ్రమించుచు 'సంసారి' యగుచుండును. ఇది యీశ్వరీయ యజ్ఞప్రవర్గ్య మూలకమగు సాంసారికజీవుల యుత్పత్తిక్రమము.

ముక్తి పర్యంత మీద్వంద్వధర్మము లనువర్తించును. ఆత్మ యొక్క విద్యాపర్వమందు విద్యాబుద్ధి యోగముకల్గెనా, త్రైగుణ్యదోషములగు గుణవికారములెల్ల నొక్క పెట్టున నివృత్తి నొందును. అపుడాత్మ, మేఘాపాయము కాగా, సూర్యుని వలె నిరావరణమై ప్రకాశించును,

నిర్ద్వంద్వమగును. అట్టి జీవుడు జీవత్త్వము నుండి ముక్తి వడసి యీశ్వర జ్యోతియందేకీభవించును. ఈ శ్రుతి నవధరింపుడు :-

> "గతాః కలాః పంచదశ ప్రతిష్ఠా దేవాశ్చ సర్వే ప్రతిదేవతాసు
> కర్మాణి విజ్ఞానమయశ్చ ఆత్మా పరేఽవ్యయే సర్వఏకీభవన్తి"
> యధానద్యః స్యందమానాః సముద్రేఽస్తంగచ్ఛన్తి నామరూపేవిహాయ
> తథా విద్వాన్నామరూపాద్విముక్తః పరాత్పరంపురుష ముపైతిదివ్యం"

ఇది సంసారిక జీవవ్యాఖ్యానము

ఆధికారిక జీవుడు

ఆధికారికేశ్వరులందు నడిమివాడగు విష్ణువే విశేషించి యవతారియగుచు నాధికారిక జీవుడగుచుండును. ఆయీ యవతారిపురుషుడు మూడు విధములని యెరుకపడును. (1) దైవకళామయమగు అంశావతారమొకటి. (2) అసురకళామయాంశావతార మొకటి (3) పూర్ణకళలుగల భగవదవతారమొకటి. ఎట్లన:- పారమేష్ఠ్యమగు విష్ణుమండలమందు, స్వయంభూమండలమందలి ఋషిప్రాణమునుండి పుట్టునట్టి పితృ ప్రాణములు ప్రాధాన్యములుగనుండును. ఈ పితరులనుండి దైవాసురములను రెండువిధముల ప్రాణములు జనించును. భృగువులగు పితరుల నుండి అసురములు, అవియు, ఆప్యములు - వాయవ్యములు - సౌమ్యములు అని మూడు విధములు. ఆంగిరస పితరులనుండి దేవతలు, అవియు అగ్నేయములు - వాయవ్యములు - ఐంద్రములు అని మూడు విధములు. పారమేష్ఠ్యమండల మీదేవాసురపర్యాప్తమని యెరుంగవలయును. ఇందు, పగటివలె జ్యోతిష్మంతములగు ప్రాణములు దేవతలు - రాత్రివలె తమిస్రములగు ప్రాణములసురులు. దేవతలు సత్యసంహితులు, అసురులు బలసంహితులు. "బలంసత్యాదోజీయః" అని పెద్దలు. బలాధాయకములు - అస్తి హేతువులునగు ప్రాణములసువులు, అవికలవారసురులు, మత్వర్థమందు రకారము. "ఋజువైసత్యం". అవతారమొందు నాపరమేష్ఠీ విష్ణుభగవానుడు వేర్వేరుగా దేవస్తోమములనో, అసురస్తోమములనో గ్రహించి యవతరించును గాని, రెంటి

సమ్మిశ్రణమునను గాదు. నీరు - గాలి వలె రెండును పరస్పర విరుద్ధములుగదా! అహో రాత్రములందు ప్రకాశోపపత్తికి దారతమ్యమున్నట్లే. దేవాసురుల కవతారతారతమ్యము వశమున, వారికి, పృథివియందలి భోగములందు దారతమ్యముండుచుండును. దేవావతారయుగ మందు కొలదికొలదిగ నటనట నసురభోగము, అసురావతార యుగమందు కొలదికొలదిగ నటనట దేవభోగము నుండక పోదు, ఉండవచ్చును. దేవతలాగ్నేయులు కనుక తేలికవలన నూర్ధ్వగాములు, స్వర్గాభిలాషులు, వేదప్రవణులు, బ్రాహ్మణ ప్రియులు, ప్రాణులచిత్తములకు రుచించువారు. అపుడు పృథివి యందు తేజమునకు బ్రాచుర్యముకనుక నందు స్ఫూర్తిమంతులు, బుద్ధిమంతులు, వ్యవసాయులునగు ప్రాణులుకల్గుదురు. అసురులు ఆప్యులు (ఆపస్సునకు జెందినవారు) కనుక నలసులు, సార్ధివైశ్వర్యాభిలాషులు, వేదవిద్వేషులు, శూద్రాచారులు, ప్రాణిచిత్తములకు రుచింపనివారు. అపుడు పృథివి భారాయ మాణమగునని చెప్పనక్కరలేదుకదా! ఆప్య ప్రాణాతిపాతమున భూమి బరువెక్కుట సహజమేకదా! ఆయీ దైవాసుర సంపత్తుల లక్షణములను భగవంతుడు గీతయందు బ్రత్యేక మొక యధ్యాయమందు వివరించె నటనరయదగును. ఇక:-

సృష్టిక్రమ వైచిత్ర్యముంబట్టి, వర్షకాలమం దర్ధరాత్రి యందలి యంధకారాతిశయము వలె నొకపు డసుర ప్రాణావతరణమధికముకాగా, పరపీడాప్రచారముగల, స్వార్ధపరాయణ ఘోరప్రాణముచే భారాయమాణయు, నెల్లెడల దుఃఖ మనుభవించునట్టియు, పృథివియందు, దేవతాభోగము కొరవడగా, నంతట నసురప్రాణమువలన క్లేశమునొందు దైవత ప్రాణము విక్షోభమొందును. ‘‘బలంసత్యాదోజీయః’’ అను సిద్ధాంతముంబట్టి, సత్యప్రాణము బలప్రాణముం పరాభవము నొందింపదు, కనుక భోగస్థాన నిరోధమువలన నిలువజాలక విక్షోభమొందును. సంహతదైవ ప్రాణప్రచోదితుడగు దేవఘనప్రాణుడు, పరమేష్ఠి యీ దేవాసుర సామ్యము మరల పృథివియందు బ్రవర్తింపజేయనై తప్పనిసరిగా నవతరించి, పరస్పర విద్రోహప్రధానము, స్వార్ధపరాయణము నగు నాసురీ బుద్ధిసంపద నున్మూలించివైచి, పరమార్ధపరాయణతా లక్షణ దైవీసంపదను ప్రచారముసేయును. కాగా ఆ సామ్యమున, సమత్వలక్షణసుఖ మందరకు గల్గును. ఆయీ యవతరణ హేతువు స్వతస్సిద్ధముగనే

యాముష్మికమం దుపపన్నమగుచుండును. ఆయీ యువతారమే భగవత్పూర్ణ కళావతారము. సంసారావతరణమువలన గొందరీ యాధికారికుని జీవుడందురు. కొందరీశ్వరుడు, పూర్ణావతారమనియు, నంశావతారులు జీవులేయనియు నందురు. ఎట్లన:-

విశ్వాధికారులగు కొందరు విద్వద్దేవులు, విద్యాయోగము వలన కర్మల బంధకములగుటచే స్వకృతకర్మ పారతంత్ర్య మనుభవింపకున్నను, ఈశ్వరేచ్ఛకు వశవర్తులై విశ్వకర్మ నిర్వహణార్థము, ఆయా కాలోపయోగముంబట్టి స్వేచ్ఛగ శరీరముం గల్పించుకొని కావలసిన విశ్వకర్మ సాధనకు బిదప మరల యథేచ్ఛగ నివృత్తులగుచుందురు. పూర్వాపరక్రమము లేని యా యాధికారికసత్త్వులు అవతారులని పేరొందుదురు. ఈయాధికారికత్వముం గూర్చి వ్యాసభగవానుడు "యావ దధికారమవస్థితి రాధికారికాణాం" అని సూత్రించెను.

భగవంతుడు సవిత సహస్రయుగ పర్యంతము జగదధికారము నెఱపి పిదప నుదయాస్త వర్జితమైన కైవల్యమనుభవించునట్లు, ఆ యీశ్వరపురుషులును, ఈశ్వరేచ్ఛచే నాయా యధికారములందు, నియుక్తులగుచు, అధికారపర్యంత మిటనుండుచు, జన్మమృత్యు సుఖదుఃఖ ప్రత్యయాధి శరీరధర్మ సామ్యతయున్నను, వారొనరించిన కర్మలకు బంధనాత్మక సంస్కార ముదయింపదు కనుక, కర్మకధీనమగు జన్మాంతరము నొందరు, కనుక, వారికి స్వర్గనరకాది కర్మభోగము నుండదని చెప్పబనిలేదు. ఇక, విలక్షణజ్ఞాన విశేషముచే జాతిస్మరత్వము, జగద్గురుత్వముచే నూతనమార్గ ప్రదర్శకత్వము, అలౌకిక ప్రభావము గల్గుటచే పెక్కుర యజ్ఞతందూరీకరించుట, మొదలగు కొన్ని ధర్మములు, సర్వసాధారణ సాంస్కారిక సంసారుల కంటె నీయాధికారికులందు విశేషము.

ఈశ్వరపురుషులు అప్పటప్పటికి దగిన ఆయాకర్మ నుద్దేశించియపుడపుడు పృథివియందవతరించి తమతమ లోకమునకు మరలుచుందురు. అట్లే యీనరనారాయణ విష్ణువు, ఆపోమయ గోలోకాధిష్ఠాత, భగవానుడు, గోవిందుడు, పారమేష్ఠ్యమండల పరిశ్రిద్రూపమగు మహాసముద్ర నికేతనుడు, పృథివియందా సురసర్గాధిక్యముచే ఆగ్నేయ దేవధర్మమునకు గ్లానికల్గుట వలన, నాదేవాసుర వైషమ్యప్రభావజనితమగు నశాంతి సముద్రేకమును శాంతింపజేయను, దేవసర్గధర్మముం బ్రవర్తింపజేయను, అపుడపుడిం

దవతరించు చుండుటన్నది విశ్వ నియమము. వస్త్ర మాలిన్యము దానియంతనదే యేర్పడును. గృహమందు పెంటయు దానియంత నదేచేరును. వానికి పరిమార్జనసంస్కార మావశ్యకము, అట్లే పృధివియందాసురధర్మము నైసర్గికముగ వృద్ధినొందును. దానికై ప్రయత్నమక్కరలేదు, కాని సంస్కారమునగాని వృద్ధినొందని దేవధర్మము వలయుచో బ్రయత్న మత్యంత మావశ్యకము కనుక దాని సిద్ధికొరకు, అపుడపుడు పురుష విశేషప్రయత్నము వలసియుండును.

కనుకనే అపూర్వలోకమర్యాదా ప్రవర్తకులు కొందరు విశిష్టపురుషులు, ఈశ్వరేచ్ఛచే నాయన ప్రవర్గ్యభూతమగు నంశముం గ్రహించి యపుడపు డటనట నీలోకమం దవతరించుట గనుచుందుము. ఈ నియమానుసారముగనే విశ్వాధికారి జగద్గురు భగవాన్ గోవిందుడు నారాయణుడును, అశాంతింగల్గించు కొందరసురుల లోకోపద్రవ కారణమగు బలమును నివృత్తినొందజేసి, అసురప్రాణము పృధ్వీకేంద్రాభిగామి కనుక భారాయమాణమగుటచే, పృధ్వీభారమును తొలగించుటకును, వైజ్ఞానికమును, సర్వలోక సుఖావహము, నాగ్నేయమును, సూర్యబింబాభిగామి యగుటవలన బారత్రికమునకు వైదిక దేవతాధర్మమును విశేషించి యీభూమియందు బ్రచారము నేయుటకును, ప్రజలెల్లరను సామ్యమున, దమతమ ధర్మమందు బ్రవర్తింపజేయుటకును, భూమియం దవతరించెను. ఈవిశ్వము, నీ నియమము నీ యొకనాటిది కాదు కనుక భగవంతుడు నారాయణుడు మున్నును బలుమారులిట్లు యధేచ్ఛగ గృహీతజన్ముడయ్యెను.

ఆయనయే మరల ప్రస్తుతము కంస - జరాసంధ - శకుని - శిశుపాల - దుర్యోధనాద్యాసుర భారనివర్తనాదులుపలక్షించి, వసుదేవగృహమున - జన్మస్వీకరణ మొనర్చెనని యనుభావులగు ప్రాచీన వైజ్ఞాన విద్వాంసుల పరామర్శ.

కావుననే మానుషయోనిం బుట్టినను భగవంతుడు కృష్ణుడు, తాపనీయాది శ్రుతులందును బురాణములందును సత్యపరమేష్ఠి గోవింద కృష్ణావతారుడు కనుక, నుభయాభిమానమున అనగా మనుష్యత్వమునను ఈశ్వరత్వమునను పొగడ్తలందుచున్నాడు. ఈ నారాయణాధర్వ శిరోవచన మవధరింపుడు:-

"బ్రహ్మణ్యో దేవకీపుత్రః బ్రహ్మణ్యో మధుసూదనః
బ్రహ్మణ్యః పుండరీకాక్షః - బ్రహ్మణ్యో విష్ణురచ్యుతః"

అకారణము, కారణపురుషము, సర్వభూతస్థము, నేకము, నారాయణమునగు పరంబ్రహ్మ, ఓమ్. ఇట దేవకీపుత్రత్వము, పుండరీకాక్షత్వమును, శరీరోపాధికి జెందిన జీవప్రజాపతి ధర్మము. పరంబ్రహ్మ ఓమ్:- అకారణము కనుక నిరుపాధిక సర్వసాధారణావ్యయాక్షర పురుషధర్మము. వాసుదేవ - దేవకీనందన - నందనందన - శౌరి - దామోదర - యశోదానందనాది శబ్దములు మనుష్యత్వము నపేక్షించును. పూతనాది గ్రహాదులు, బాలలీలా చరిత్రలు, వ్రజాధిష్ఠానములు. నారాయణ - అధోక్షజ - బలిధ్వంసి మొదలగు శబ్దములు ఈశ్వరాపేక్షములు, ఆయీ యన్నియు సామ్యమున బ్రవర్తించును. ఇది సరియే, ఎట్లన :-

ఈశ్వరుడు, సర్వజ్ఞుడు - సర్వశక్తి - సర్వధర్మోపపన్నుడు - స్వేచ్ఛాధృత విగ్రహుడు - గోలోకవాసి - దివ్య కృష్ణుడునగు నీగోకులవాసియందు, అతడు మానుషావతారియగు గాక, అయినను, ఈ క్రిందజెప్పబడిన తొమ్మిది ధర్మములచే దివ్యమానుషములకు నొప్పుచున్న చక్కని సంపూర్ణ సాదృశ్యముంబట్టి మనుష్యత్వ - ఈశ్వరత్వములచే, అనగా, స్థూలదృష్టితో మనుష్యత్వము - సూక్ష్మమగు విజ్ఞాన దృష్టితో ఈశ్వరత్వమును బెద్దలు వ్యపదేశింతురు. దివ్యకృష్ణ మానుషకృష్ణుల, సౌసాదృశ్య ప్రయోజకములగు నవభక్తి ధర్మము లెట్లన :- (1) సమాననామత్వము (2) కృష్ణవర్ణత్వ - పీతాంబరత్వములచే సమానరూపత్వము (3) సోమవంశ్యత్వము (4) వ్రజనికేతనత్వము (5) ద్వాదశ లక్షణత్వము (6) లోక చతుష్టయ సంచారిత్వము (7) గోబ్రాహ్మణ మహిమోద్భావకత్వము (8) వేదోపగీత లీలాచారిత్ర్యము (9) షోడశకళాపూర్ణావతారత్వము. ఆయీ విషయముల వివరణ ముత్తర సందర్భమున నరయగలరు.

ఆధికారిక పురుషుడగు కృష్ణభగవానునకు, కర్మజనిత సంస్కార పరంపరలచేగల్గు పారతంత్ర్యముతో బనిలేకయే, స్వేచ్ఛగ శరీరమును ధరించుటయన్నది గీతయందు నైదుపదేశములచే నొప్పునొక యుపనిషత్తు వివరించుచున్నది చూడుడు:-

"బహూనిమే వ్యతీతాని జన్మాని తవచార్జున,
తాన్యహంవేద సర్వాణి నత్వంవేత్థ పరంతప!

అజోపిసన్నవ్యయాత్మా భూతానామీశ్వరోఽపిసన్
ప్రకృతింస్వామధిష్ఠాయ సంభవామ్యాత్మ మాయయా,

యదాయదాహి ధర్మస్యగ్లాని ర్భవతిభారత
అభ్యుత్థానమధర్మస్య తదాత్మానం సృజామ్యహం,

పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయచదుష్కృతాం
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే

జన్మకర్మచమేదివ్యం ఏవంయోవేత్తి తత్వతః
త్యక్త్వాదేహం పునర్జన్మ నైతిమామేతి సోర్జున"

ఇందు, మొదటి శ్లోకముచే నానావిధ జన్మలుగల శ్రీకృష్ణ శరీరాభిమానియగు నవ్యయ పురుషుడైన తనకు జాతిస్మరత్వమును, రెండవశ్లోకముచే సంస్కారికులగు సంసారిజీవులకంటె విలక్షణముగా జన్మను గ్రహించుటయు, మూడు నాల్గు శ్లోకములచే నాధికారికావతారిత్వమును, అయిదవ శ్లోకముచే సంస్కారికాధికారికోభయవిధావ్యయజ్ఞానము మోక్షహేతువనియు నుపదేశము.

"యోయజ్ఞోదివి పరమేష్ఠి గోసవాత్మా
విజ్ఞానం సముపదిదేశ గీతయాయః
ఆనందం జనయతు విశ్వతోమమాయం
గోవిందఃసహిమయి సన్నిధానమేతు"

ఇది యాధికారికపురుష నిరుక్తి.

మానుషకృష్ణ రహస్యమందు,

లోకాతీత పరమాశ్చర్య గుణవైశిష్ట్య లక్షణములుగల

పురాణపురుషత్వము (సప్తవిధము)

1. సర్వ ప్రముఖత్వము

అధిదైవతముగ నీశ్వరావ్యయునకు పండ్రెండు లక్షణములు

1 2 3 4 5 6 7
"గతి - ర్భర్తా - ప్రభుః - సాక్షీ - నివాసః - శరణం - సుహృత్

8 9 10 11 12
ప్రభవః - ప్రళయః - స్థానం - నిధానం - బీజమవ్యయమ్"

అధ్యాత్మముగా జీవావ్యయునకు ఆరు లక్షణములు :-

1 2 3 4 5
"ఉపద్రష్టా - నుమంతాచ - భర్తా - భోక్తా - మహేశ్వరః

6
పరమాత్మేతి చాప్యుక్తో దేహేఽస్మిన్ పురుషఃపరః"

ఇక, శ్రీకృష్ణావ్యయునకు జీవావ్యయత్వమున్నను, ఈశ్వరావ్యయుని పండ్రెండు లక్షణములు నగపడుచుండుట వలన, నట్టి సహజైశ్వర్య విశేషోదయ ప్రతిపత్తినిబట్టి యది యీశ్వర సహకృత జీవత్వము కనుక నాయన సర్వజీవ ప్రముఖుడని పెద్దలన్నారు. చూడుడు, మహాభారత సభాపర్వమం దర్ఘ్యాభిహరణ ప్రసంగమందు భీష్మవచనములు:-

(1) "దానందాక్ష్యం శ్రుతంశౌర్యం హ్రీ కీర్తిర్బుద్ధి రుత్తమం
సన్నతిః శ్రీర్ధృతిః తుష్టిః పుష్టిశ్చ నియతాఽచ్యుతే

(2) కృష్ణఏవహిలోకానా ముత్పత్తి రపిచాఽ ప్యయః
కృష్ణస్యహికృతే విశ్వమిదం భూతం చరాచరమ్,
ఏషప్రకృతి రవ్యక్తా కర్తాచైవ సనాతనః
పరశ్చ సర్వభూతేభ్యః తస్మాత్పూజ్య తమోఽ చ్యుతః॥

(3) బుద్ధిర్మనోమహద్వాయుః తేజోఽ ంభః ఖంమహీచయా,
చతుర్విధంచ యద్భూతం సర్వంకృష్ణే ప్రతిష్ఠితం
ఆదిత్యశ్చంద్ర మాశ్చైవనక్షత్రాణి గ్రహాశ్చయే
దిశశ్చవిదిశాశ్చైవ సర్వంకృష్ణే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥

(4) అగ్నిహోత్రముఖావేదాః, గాయత్రి ఛందసాంముఖం
రాజాముఖం మనుష్యాణాం, నదీనాం సాగరోముఖం
నక్షత్రాణాం ముఖంచంద్రః, ఆదిత్యః తేజసాంముఖం
పర్వతానాం ముఖంమేరుః, గరుడః పతతాంముఖం
ఊర్ధ్వం తిర్యగధశ్చైవ యావతీజగతోగతిః
సదేవకేషు లోకేషు భగవాన్ కేశవోముఖం॥

(5) అయంతు పురుషోబాలః శిశుపాలో నబుధ్యతే
సర్వత్ర సర్వదాకృష్ణం తస్మాదేవం ప్రభాషతే
వేద వేదాంగ విజ్ఞానం బలం చాప్యధికంతథా
నృణాం లోకేహికోఽ న్యోస్తి విశిష్టం కేశవాదృతే"

ఇది అమృతాక్షర పురుషత్వరూపమగు
సర్వ ప్రముఖత్వము.

2. వ్యక్తావ్యక్తావ్యయ పురుషత్వము

(పురాణ పురుషత్వము)

బ్రహ్మపురాణము 69 అధ్యాయము

వ్యాస ఉవాచ

పారంపరం విష్ణురపారపారః పరఃపరేభ్యః పరమాత్మరూపః
సబ్రహ్మపారః పరపారభూతః, పరఃపరాణామపి పారపారః
సకారణం కారణసంశ్రితోఽపి తస్యాఽపిహేతః పరహేతుహేతుః
కార్యేషుచైవం సహకర్మ కర్తృరూపైరనేకైః అవతీవసర్వం
బ్రహ్మప్రభుః బ్రహ్మస సర్వభూతః బ్రహ్మప్రజానాం పతిరచ్యుతోఽసౌ
బ్రహ్మోవ్యయం నిత్యమజంసవిష్ణుః అపక్షయాద్యైరఖి వైరసంగః

నారాయణ హరేకృష్ణ ! శ్రీవత్సాంక జగత్పతే
జగద్బీజ జగద్ధామ జగత్సాక్షిన్ నమోస్తుతే

అవ్యక్త జిష్ణోప్రభవ ప్రధానపురుషోత్తమ
పుండరీకాక్ష గోవింద లోకనాథ నమోఽస్తుతే

హిరణ్యగర్భ శ్రీధామ పద్మనాభ సనాతన
భూగర్భ ధ్రువ ఈశాన హృషీకేశ నమోఽస్తుతే

అనాద్యనం తామృతాజేయ, జయత్వం జయతాంవర
అజితాఖండల కృష్ణ శ్రీనివాస నమోస్తుతే
యోగాత్మన్న ప్రమేయాత్మ౯ లోకాత్మస్త్వం సనాతనః
కూటస్థాచల దుర్జ్ఞేయ కుశేశయనమోస్తుతే ॥
వరేణ్య వరదానంత, బ్రహ్మయోనే గుణాకర
ప్రళయోత్పత్తియోగేశ వాసుదేవ నమోఽస్తుతే

పర్జన్యధర్మకర్తాచ దుష్ప్రారదురధిష్ఠిత
దుఃఖార్తి నాశనహరే జలశాయిన్ నమోస్తుతే

భూతపావ్యక్త భూతేశ భూతత్త్వైనాకుల
భూతాధివాస భూతాత్మన్ భూతగర్భ నమోస్తుతే

యజ్ఞయజ్వన్ యజ్ఞధర యజ్ఞధాతా భయప్రద,
యజ్ఞగర్భ హిరణ్యాంగ పృశ్నిగర్భ నమోఽస్తుతే

క్షేత్రజ్ఞః క్షేత్రభృత్ క్షేత్రీక్షేత్రహా క్షేత్రతృద్వశీ
క్షేత్రాత్మన్ క్షేత్రరహిత క్షేత్రస్రష్టే నమోస్తుతే॥
గుణాలయ గుణావాస గుణాశ్రయ గుణావహ,
గుణభోక్తృ గుణారామ గుణత్యాగిన్నమోస్తుతే

త్వంవిష్ణుః త్వం హరిశ్చక్రీ త్వంజిష్ణుస్త్వం జనార్ధనః
త్వం భూతస్త్వం వషట్కారః త్వంభవ్యస్త్వం భవత్ ప్రభుః

త్వంభూతకృత్త్వ మవ్యక్తః త్వంభవో భూతభృద్భవాన్
త్వంభూత భావనోదేవః త్వమాహురజమీశ్వరమ్
త్వమనంతస్త్వం కృతజ్ఞస్త్వం, ప్రకృతిస్త్వం వృషాకపిః
త్వంరుద్రస్త్వం దురాధర్షః - త్వమమోఘస్త్వమీశ్వరః
త్వంవిశ్వ కర్మాజిష్ణుస్త్వం - త్వంశంభుస్త్వం వృషాకృతిః
త్వంశంకరస్త్వ ముశనాస్త్వం సత్యంత్వం తపోజనాః

2 పృధివ్యుద్ధారకారిణే 3 నమశ్చాదివరాహాయ
1 నమోరుహా వరాహాయ 4 విశ్వరూపాయ వేధసే ॥
నమోఽనంతాయ సూక్ష్మాయ, ముఖ్యాయచవరాయచ ॥
పరమాణుస్వరూపాయ యోగి గమ్యాయతే నమః॥

త్వంజ్యేష్ఠస్త్వం వరిష్ఠత్వం త్వం సహిష్ణు శ్చచమాధవః
సహస్రశీర్షాత్వం దేవః త్వమవ్యక్తః సహస్రదృక్
సహస్రపాదస్త్వందేవః త్వం విరాట్ త్వం సురప్రభుః॥
త్వమేవతిష్ఠసేభూయః దేవదేవ దశాంగుళః ॥

యద్భూతం తత్త్వమేవోక్తః పురుషః శక్రఉత్తమః
యద్భావ్యంతత్ త్వమీశానస్త్వమమృతః త్వంతథామృతః

త్వత్తోరోహత్యయంలోకః మహీయాన్ స్త్వమనుత్తమః
త్వంజాయాన్ పురుషస్త్వంచ త్వందేవ దశధాస్థితః

* విశ్వభూతః చతుర్భాగః నవభాగః అమృతోదివి
నవభాగోఽన్తరిక్షస్థః - పౌరుషేయః సనాతనః"

---

* పృథివి - అంతరిక్షము - ద్యౌ - ఆపః నాల్గులోకములు = విశ్వము.

1.	ఇందు, రెండు భాగములు చిత్యాగ్ని రూపము పృథ్వీయందు. ఇది మర్త్యాగ్ని	2
2.	చితేనిధేయాగ్ని రూపప్రాణాగ్ని అంతరిక్షస్థము తొమ్మిది భాగములు.	9
3.	చితేనిధేయాగ్ని రూపమగు నమృతాగ్నిదివమందు 9 భాగములు	9
4.	నాల్గు భాగములు ఆపోలోకస్థమిది సోమము	4
		24

ఇట్లు నాల్గు స్థానములందు, "అగ్నిర్వైపురుషః" "గాయత్రచ్ఛందోఽగ్నిః" "చతుర్వింశతిరక్షరాగాయత్రీ" అనుటచే 24 అక్షరములుగల గాయత్రాగ్నిరూప పౌరుషేయమిది సనాతనభాగమిట వివక్షితము, అని యెరుంగవలయును.

భాగద్వయంచ భూసంస్థం చతుర్భాగోఽ పృ భూదిహ
త్వత్తోయజ్ఞాః సంభవన్తి జగతో వృష్టికారణమ్.

తత్తోవిరాట్ సముత్పన్నో జగతోహృదియః పుమాన్
సోఽ తిరిచ్యత భూతేభ్యః తేజసాయశసాశ్రియా

త్వత్తః సురాణామహారః పృషదాజ్యమజాయత
గ్రామ్యారణ్యాశ్చౌషధయః త్వత్తః పశుమృగాదయః

త్వంకాలస్త్వం కలా కాష్ఠా త్వంముహూర్తః క్షణాలవాః
త్వంబాలస్త్వం తథావృద్ధః త్వంపుమాన్ స్త్రీనపుంసకః

త్వం విశ్వయోనిః త్వంచక్షుః త్వంస్థాణు స్త్వంశుచిశ్రవాః
త్వంశాశ్వతస్త్వమజితః త్వముపేంద్రః త్వముత్తమః

త్వంసర్వ విశ్వసుఖదః త్వంవేదాంగస్త్వ మవ్యయః
త్వంవేద వేద్యంస్తంధాతా విధాతాత్వం సమాహితః

జగద్యోనిరమూలస్త్వం ధాతాత్వంచ పునర్వసుః
త్వంవేద్యస్త్వం ధృతాత్మాచ త్వమతీంద్రియ గోచరః

త్వం యమస్త్వంచ నియమః త్వం ప్రాంశుస్త్వం చతుర్భుజః
త్వమేవాత్రాం తరాత్మాత్వం పరమాత్మా త్వముచ్యతే

తస్మైనమః పరమకారణ కారణాయ,
యోగీంద్రవృత్త నిలయాయ సుదుర్విదాయ,
క్షీరార్ణవాశ్రిత మహాహిసుతల్పగాయ,
తుభ్యంనమః కనకరత్న సుకుండలాయ॥

ఇది బ్రహ్మాగ్ని పురుషత్వ రూపమగు, వ్యక్తావ్యక్తావ్యయ
పురుషత్వలక్షణముగల పురాణపురుషత్వమ్.

ధన్యాశ్చర్య పరినిష్ఠా పరిష్టుతమగు

3. యజ్ఞపురుషత్వము

లీలావిగ్రహధారియగు నీ శ్రీకృష్ణభగవానుని జీవన చరిత్రానుదర్శనమందెన్నో అమానుషాద్భుత కర్మల నైతిహాసికులు ప్రదర్శించుచున్నారు. వాని వలన నింతకును శ్రీకృష్ణ భగవానుని, జీవాత్మావ్యయపురుషుడు, జీవోపాధిగతదోషము లేవియు నంటనివాడనియు, పరమావ్యయాపరణమును దూరీకృత మొనరించిన వాడనియూ నీశ్వరున కభిన్నుడనియు దేలును. నారదుడీయనను వేదోక్త యజ్ఞపురుషాత్మక విష్ణుడని, యెంచి, పూర్వము పెక్కురు పార్థివులమధ్య నీయనం గూర్చి ధన్యాశ్చర్యపరినిష్ఠోపాఖ్యానముం బోధించి యారాజులందరకు నానందము గల్గించెను. హరివంశమందలి యా యుపఖ్యానము నెఱ్ఱప్రగ్గడ సంస్కృత మూలానుసారముగ తెలుగున ననువదించెను. తెలుగు పాఠకుల యుపయోగార్థ మాయుపఖ్యాన మీ క్రింద నుదహరించెదము:- ఉత్తరభాగము పంచమాధ్యాయము.

‘‘ఇవ్విథంబున... పరగు మాధవుమహాత్మ్యంబున కచ్చెరువంది యచ్చతురంత మహీమండలంబునంగల మహామండలేశ్వరులెల్లం దత్సంపదలు సూడవేడుకపడు డెందంబులం దమకంబులొదవుచుండనుండిరి. ఇట్లుండి యొక్క సమయంబున సుయోధనుండు నిజాధ్వరంబునకు రావింప, ‹గరినగరంబునకు వచ్చి తదనుష్ఠానం బవసానంబునొందిన యనంతరంబ.

క॥ అందుండి దూతముఖమున । నందరు సందర్శనేచ్ఛ నచ్యుతునకు నిం
పొంద నెరిగింపగా విని । మందరధరుడగ్గలంపు మన్ననబెరయన్ ॥

ఉ॥ రండని మారుదూత ననురాగముగా బనుపంగవచ్చి రొం
డొండ రథద్విపాశ్వ సుభటోచ్ఛయచండ చమూసహస్రముల్
చండమయూఖమండల విలంఘి విశృంఖల భూరజస్సము
చ్చండ సముద్ధతిన్నడువ శౌరి పురంబునకొక్క యుమ్మడిన్

వ॥ ఇట్లు దుర్యోధనాదులగు ధృతరాష్ట్రనందనులు నూర్వురుం దద్వశవర్తులగు దొరలును బాండవులేవురుం దదీయ బాంధవులను ధృష్టద్యుమ్న ప్రముఖులుం బాండ్య చోళకాలింగులును మొదలుగా నఖిలమహీపతులు పదునెనిమిది యక్షౌహిణులతోడ నేతెంచి రైవతక ప్రాంతంబున కద్దెసం బెక్కు యోజనంబుల పరపున బలంబులు విడియించి వేర్వేరసవరణలు చిందంబులు మెఱయనెఱసియున్నంత.

మ॥ బలదేవుండును, సత్యకప్రభుడు, బ్రద్యుమ్నుండును౯ లోనుగా
బలువైతోనడువన్, రథేభతురగ ప్రస్ఫీతసైన్యంబుతో,
బలవచ్చక్ర గదాసి సాధనములొప్ప౯ బెద్దతేరెక్కి యు
జ్వలవేషంబున శార్ఙి వెల్వడియెఁ దత్సంభావనాభ్యర్థియై.

చ॥ వెలువడిపోయి సర్వపృధివీపతులుం దను జేరరాగ, వా
రలఁదగు భంగులంగని, పురస్క్రియలో విన యెల్లవారి క
గ్గలపుఁ బ్రియంబుతోనడపి, గౌరవమొప్పగ వారు సుట్టును౯
బలసి భజింపఁ జంద్రుడుడుపంక్తులలోఁ జెలువొందు చాడ్పున౯.

గీ॥ అధికముగ నొప్పికొలువుండి యధికభాష । ణములదన్మానసముల కానంద
మొసగి వరుస వివిధప్రియానర్ఘ్య వస్తుకోటి । గణనమిగులంగ వారికి గట్టనిచ్చి॥

క॥ నావారు నేను ధనమును । మీవారము మీధనంబు మీమదికి బ్రియం
బో వీరులార యడుగుం । దేవియడుగ నిత్తుఁ దెత్తు నెచ్చటివైన౯

క॥ అని పలికి వారి నెయ్యము । దనరఁ బలుకు సదృశహృద్యతమ వాక్యముల౯
దనమనమలరఁగ గోష్ఠికిఁ । బనుపడి యింపారనచటఁ బ్రభుఁడున్నతఱి౯

చ॥ కదలని క్రొమ్మెఱుంగు పొడగల్గిన శారద నీరదంబొకో
యిదియని సంశయించుచు మహీపతులెల్లను మీదుచూడగా,
నొదవు పిశంగజూటమును, నుజ్వలదేహ మెలర్పఁదోచె, నా
రదుడు ముకుంద సద్గుణపరంపర వీణగదలిచ్చి పాడుచు౯.

వ॥ తదనంతరంబ సంపూర్ణసుధాకరుండు వసుధాతలంబునకు నవతరించు విధంబున దివిజపథంబునుండి యారాజసమూహంబున నడిమికి నవతీర్ణుండై యందరచేత ససంభ్రమసముత్థానంబుల, నంజలి విరచనంబులఁ బూజ్యమానుండగుచు మాధవుంగనుంగొని సకలజనశ్రోత్ర సుందరంబగు చందంబుగల యెలుంగునఁ గలయంగనుంగొని.

క॥ అమరులులోనగు జనముల । నమితాద్భుతకీర్తితో మహాధన్యుడవో
కమలాక్షనీవు నీతో । సములెవ్వరు నిక్కమునకుఁ జర్చింపంగన్ ॥

గీ॥ అనిననవ్వుచు నవ్విభుడతనితోడ । ననఘ యద్భుతాత్మకుడ నత్యంతధన్య
తముఁడనగుదు నేనొకఁడన విమలదక్షి । ణాభ్యుపేత సద్భావనయమరునేని.

చ॥ నావిని నారదుండు యదునాయక నాచనుదెంచునట్టి కా
ర్యావధిసిద్ధమయ్యెఁ బ్రియమందితిఁ జెచ్చెరఁబోయి వచ్చెదన్
నీవును నీ మహీవిభులు నిర్భరహర్షము నొందుచుండుఁడి
చ్ఛావిహితానులాప సరసస్థితి సౌహృదగోష్ఠి నిచ్చటన్

సీ॥ అని గమనోద్యుక్తుడగు మునీశ్వరుజూచి । జననాథులా జనార్ధనునితోడ
నిమ్మహాత్ముఁడువచ్చి యిప్పుడు నిన్నును । ద్దేశించి పలికిన తెఱఁగునితని
కిపుడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చిన విధమును । గూడార్థమైనది, కోరియితడు
నింతన సంతోషమెంతయుఁ గనిపోవఁ గడగెడుఁదెలియంగ గడిదిమాకు

గీ॥ నిట్టి యాదివ్య సంకేత మేర్పరించి । తెలుపు, తెలుపంగదగు నేని జలజనాభ
యనినఁగృష్ణుండు మీకు నియ్యతివరుండ। దీని నెఱిగించుననుటయు దేవమునియు

వ॥ వాసుదేవుని శాసనంబుగైకొని నిలిచి, సమ్యగ్విహితాసనంబున నాసీనుండై
యా సర్వమహీపతుల నాలోకించి యిట్లనియె.

క॥ వినుఁడేను గంగలోపల । ననుపమనియమమున, ద్రిషవణాకలితస్నా
ననిరూఢినుండియొకనాఁ డినుడుదయించుతఱి జోద్యమెంతయు మిగులన్

గీ॥ క్రోశమాత్రము పరపైనకూర్మ మొకటి । శైలకటకంబుచాడ్పున జలమునెడలి
దరికి నొయ్యనేతేరగ దానిదేహ । మేను సేనంటి నవ్వుచు నిట్టులంటి

క॥ అక్కజ(పుమేనితోని । ట్లొక్క(డవును శంకలేని యుల్లమలర నీ
విక్కడమెల(గెదు ధన్యత । నెక్కొని నీయందనిలిచె నిజము జలచరా !

చ॥ చిదియవు కొండపై(బడిన, (జీమచిటుక్కనినన్ గరంబులు౯
బదములు(దోకయుందలయు(బన్నగు పుక్కివడం డొకింతయు౯
గదలకనిల్చి యొయ్యసురుగంబడిపోవగ నేర్తులాగుమై
నుదకములోని కిట్టితెఱగున్నదియే పెరసత్త్వకోటికి౯"

చ॥ అనవిని కూర్మమిటులను మహాపురుషాననుటజూచి యద్భుతం
బన నిదియెంతనాదగు కృతార్థతయేటిది మత్సమంబులై
పెనుపవు సత్త్వముల్గొలదివెట్టగ రానివి లో(జరింప సొం
పెనసినగంగ గాక భువియెందు మహాద్భుతయుం గృతార్థయున్.

క॥ నావుడు జాహ్నవి(బేర్కొని । నీవద్భుతధన్యభావ నిరుపమవంటి
న్నావాక్యమునకు గృప న । ద్దేవియుబొడసూపి నవ్వుదేరెడిచూడ్కి౯ ॥

వ॥ నన్ను నాలోకించియన్నా నాతెఱగదియెంతయే నేమి ధన్యురాల నాపాటు యేఱులుకొలదికి మిగిలినవి యెందునుంజొచ్చి తనయందయండగం బొంగారు తరంగంబులు నింగి ముట్టనెట్టువారికినున్న రూపెరుంగరాకయున్న మున్నీరు నందుగాక యనుటయు.

క॥ ఏను సముద్రునిగానం । గానరిగి భవద్విధంబు గడు నాశ్చర్యం
బో నీరధిధన్యుడనం । గా నన్యుడు నిన్ను(బోలగలడే యనిన౯.

మ॥ అతడొక్కించుక నవ్వి నన్గుఱిచి యిట్లాశ్చర్యతా ధన్యతా
మతికింగారణమేమియుర్వి వెలిగామాకిమ్మెయిన్నేడు సు
స్థితి యీ ధాత్రియధాత్రిగాదె త్రిజగజ్జీవాలికింగాన య
ద్భుతయున్ ధన్యయునివ్వ సుందరయ కాబుద్ధిం దలంపొప్పగు౯।

తే॥ అనిననగుగాకయని కౌతు కాతిశయము । తోడనద్దేవి నేను సంస్తుతుల దెలచి
యరిదియెంతయు ధన్యవు ధరణివైతి । లోకధారణంబున నీవు లోకజనని॥

మ॥ క్షమనీయంద ప్రతిష్ఠబొందినది నిక్కంబెవ్వరుఙ లేరు నీ
సములన్నంబొడసూపినిల్చి హసితాస్యంబొప్ప భూదేవి సం
యమిలోకోత్తరమామక స్థితికి గోత్రాదుల్ మహాసత్త్వ తా
సముదీర్ణాత్ములు హేతుభూతములు తత్సంధార్య నేనెప్పుడుఙ ॥

ఉ॥ వీరలయందుగానబడు వేయువిధంబుల నద్భుతంబులిం
పార బ్రదేశభేదమున నంతరముల్ జనులందొనర్చి నా
మేరలుదారయైనిలిచి మెచ్చగుపెంపున నుల్లసిల్లుచు
న్నారటుగాన గీర్తనయొనర్చుట కర్హులువీరు నావుడున్ ॥

క॥ కులగిరులజూచి యద్భు । తములు మీచందములు ధన్యమూర్తులు హేమా
దులకు బహురత్నములకును । లలితఖనులుమీరు భువనలాలితమహిమఙ ॥

వ॥ అన నప్పర్వతంబులయ్యా యిట్లనకు మేమెవ్వరము విశ్వంబునకు నాధారంబు పితామహుండున్నవాడు తదీయసృష్టి పరమాణువులగు మాదృశులకు బ్రశంశయెంతదవ్వు పరమాద్భుతంబు నధికధన్యంబునగు మహాభూతంబతండ పొమ్మనుటయుం గమలగర్భుపాలికింబోయి ప్రణతుండనై కరంబులుమొగిచి.

మ॥ అతిమాత్రాద్భుత ధన్యదేవుడవు నీ వన్యుండు నీతోడి తు
ల్యతకిందెవ్వడు దేవదైత్యనరతిర్యక్సంచయ స్థావర
ప్రతతిఙ లీలమెయిందలంపునన యుత్పాదింతు నిన్యాద్య దే
వతగాజూచుటగాదె చూపు మునిగీర్వాణార్చితాంఘ్రిద్వయా॥

క॥ అనిన నుదిరిపడి యతడి । ట్లను నద్భుతధన్యపదములాడకు నాది
క్కున నాకంటెగలవు విను । మనఘాయత్యద్భుతములు నతి ధన్యములుఙ

వ॥ అట్టి ప్రభావంబులుగల యవి వేదంబులుసూవెనాకును సంతానకంబులు లోకదారకంబులు ఋగ్యజుస్సామంబులు నస్మద్బుద్ధిబలంబు నుపబృంహితంబు సేయుననిన దచ్చోదితుండనై వేదంబుల నారాధించి సాక్షాత్కారంబునొందించి.

తే॥ ధర్మములకు విప్రులకు నాధారభూత । మైనమీపేర్మిచే లోకయాత్రనడచు
నద్భుతాత్ములు ధన్యులునరయమీర । బ్రహ్మవాక్యంబు తెఅఁగిది భవ్యులారా

క॥ అనవుడు వేదములు తపో । ధనవరయాశ్చర్యధన్యదశ కర్షులమే
యనుపమమహత్వకలితము । లనంతములు యజ్ఞములు సమగ్రోదయముల్.

వ॥ ఏమ గల్గుటయెల్లను యజ్ఞార్థంబు యజ్ఞంబులులేని నాడు మా కలిమియు నిరర్థకంబ మాకుం బరమపరాయణంబులు యజ్ఞంబులకా నెఱుంగుమనిన నేనును యజ్ఞంబులం బ్రత్యక్షంబుగావించి -

క॥ దేవతలు మొదలుగాగల । యీ విశ్వము తృప్తినొంది యెసగుట యరయఁ
మీవలనగాదె యద్భుత । మేవిధి నీవిధము ధన్యమెంతయు నెందున్ ॥

వ॥ అగ్నిష్టోమాది సంజ్ఞలంబరగి భోగైశ్వర్య స్వర్గస్థితికి గారణంబులై మీరలొప్పెద రిప్పరమప్రభుత్వంబేమని కొని యాడుదు ననిన నాతో నధ్వరంబు లిట్లనియె.

క॥ మాకాత్మవిష్ణుడాతడు । గైకొని నడపంగజెడక కలుగు నిరుపమో
త్సేకంబగ్నియు హవియున । నాకులమంత్రశుభతతులునతడ మునీంద్రా!

వ॥ ఇట్లగుటంజేసి యాశ్చర్యధన్యశబ్దంబులు రెంటికి వాచ్యుండమ్మహా పురుషుండని చెప్పిన నధ్వరంబుల పలుకులు విని యిచ్చటికిం జనుదెంచి యేనిప్పరమేశ్వరుంగని మున్ను కూర్మప్రభృతులతోడం బారంపర్యమార్గంబునం బలికినయట్ల పలికిన నిద్దేవుండు తాన యజ్ఞమయుండనగుదు నయ్యజ్ఞంబును సంపూర్ణదక్షిణతోడం గూడినంగాని యస్మదాత్మకంబుగా నేరదని యానతిచ్చె నవ్వాక్యసమాప్తి యితనియందు గన్నవాడనై సంతోషించి యిక్కడదడయనొండు పనిలేదుగా పోయి వచ్చెదనంటినని విస్తరోపన్యాసంబొనర్చి నారదుండు.

క॥ ఆ రాజన్యులు దన్నును । గారవమున బూజసేయగా వీడ్కొని య
న్నారాయణుచేతను । సత్కారముగని చనియె గగనగతినాత్మేచ్ఛ౯

వ॥ తదనతరంబ

మ॥ నరనాధోత్తములెల్ల విస్మయనిమగ్నస్వాంతులై సంయమీ
శ్వరు డిట్లొప్పుగబల్కి తెల్పునె జగద్వంద్యుండు గోవిందు సు
స్థిరమహాత్మ్యవిశేష మిట్టిదగునే జిష్ణుండు గృష్ణుండు శ్రీ
కరుడీ దృగ్విభవుండుగా నెఱిగినం గల్యాణముల్ బ్రాతియే॥

తే॥ మనము నిర్దోషమతుల మైమంటిమనుచు । నమ్మహాతేజునకు వినయమున మ్రొక్కి
భక్తిగీర్తించిరంత దత్ప్రభుతకాత్మ । నలరి కొందఱంతేనియు నదటడంగి॥

క॥ ఇదియునదియు నేటిదియని - మదిగొందఱు మత్సరంబుమానక మానో
న్మదమానసులైయుండిరి । సదోషయగు బుద్ధివినయసంగతి యీమి౯

వ॥ వారలు సముచిత సల్లాపానంతరంబప్రియపూర్వకంబుగా నద్దేవువీడ్కొని నిజదేశంబులకుం జనిరి. జలజోదరుండు సమస్త బంధుజన సమేతంబుగా బురప్రవేశం బొనర్చి సుఖంబుండె.

ఇది బ్రహ్మణస్పతి సోమలక్షణముగల యజ్ఞ పురుషత్వము.

---

4. చతుర్వ్యూహ నారాయణపురుషత్వము

భారతమందీ మానుష శ్రీకృష్ణభగవానుని మహాపురుషత్వ మనేకవిధములుగ జెప్పబడుచున్నది. అందీ సూర్యహిరణ్మయ మండలాంతర్గత కృష్ణమూర్తితో నభేదముగ నీయననెన్ని భీష్మాచార్యులు పల్కుచున్నారు :-

అహంహ్యేనంవేద్మితత్త్వేనకృష్ణం యో యంహియచ్చాస్య బలంపురాణం

1 2
కృష్ణః పృధ్వీం అసృజత్ ఖం దివంచకృష్ణస్యదేహాత్ మేదినీ సంబభూవ
(1) ప్రాణమయరధంతరీ (2) భూతమయపిండభూతా

1 2 3
వరాహోఽయం భీమబలః పురాణః సపర్వతాన్ వ్యసృజద్వై దిశశ్చ

4
అస్యచాధోఽధాంతరిక్షం దివంచదిశశ్చతస్రో విదిశః చతస్రః
(1) ఏమూషము (2) మహీధరములు (3) ప్రాంతములు (4) కాశ్యపత్రైలోక్యము

1 2
సృష్టిస్తధైవేయమను ప్రసూతా సనిర్మమే విశ్వమిదంపురాణం

3
సభూతానాం భావనోభూతభవ్యః సవిశ్వస్యాఽస్యజగతశ్చాభిగోప్తా

(1) నవసర్గరూపము (2) పృధ్వీపిండానుదృశ్యపురాణాకాశము
(3) భూతభావనాత్మ, పంచజనము, పరోవరీణయజ్ఞము.

1 2
అస్యనాభ్యాం పుష్కరంసంప్రసూతం యత్రోత్పన్నః స్వయమేవామితౌజాః

యేనాచ్ఛిన్నంతత్తమః పార్థఘోరం యత్తత్తిష్ఠత్యర్ణవం తర్జయానం

(1) ఆపోమయాండంపద్మం (2) హృద్యబ్రహ్మాసూర్యుడు హిరణ్యగర్భుడు
యదాధర్మోగ్లాతివం శేఉ సురాణాం తదాకృష్ణోజాయతే మానుషేషు
ధర్మేస్థిత్వా సతువైభావితాత్మాపరాంశ్చ లోకానపరాంశ్చయాతి॥

1 2 3 4 5
సవిశ్వకర్మా సహివిశ్వరూపః సవిశ్వభుక్ విశ్వసృగ్ విశ్వచిత్ చ

6 7 8 9
సశూలభృత్ శోణితభృత్ కరాళః తం కర్మభిర్విదితం వైస్తువన్తి

(1) కర్తా (2) కార్యం (3) భోక్తా (4) సృష్ట (5) వశకృత్ (6) విధ్వంసక
(7) విధ్వస్తగ్రాహి (8) క్రూరుడు (9) అప్రత్యక్షుడు తెలియబడినవాడు మాత్రమే కదా!

1 2
తమధ్వరేశాంసితారస్తువంతి రధంతరేసామగాశ్చస్తువంతి

3 4
తంబ్రాహ్మణా బ్రహ్మమంత్రైః స్తువన్తితస్మైహవిరధ్వర్యవః కల్పయన్తి

(1) హోతలు - ఋగ్వేదులు (2) ఉద్గాతలు - సామవేదులు. (3) సంస్కర్తృ
బ్రాహ్మణులు - అధర్వవేదులు. (4) అధ్వర్యులు - యజుర్వేదులు.

1 2
సపౌరాణీం బ్రహ్మగుహాం ప్రవిష్టః మహీసత్రం భారతాగ్రేదదర్శ

3 4
సచైవగాముద్దధారాగ్ర్యకర్మా - విక్షోభ్యదైత్యానురగాంశ్చ దానవాన్

(1) ఆపస్సులందు వరాహ ప్రజాపతి. (2) పుష్కరప్రాదుర్భావ పృధివీ యజ్ఞము.
(3) పృధివిని, (4) హిరణ్యాక్షవసుక్యాదులను.

తస్యాంతరిక్షం పృధివీందివంచ సర్వంవశేతిష్ఠతి శాశ్వతస్య

1 2

తేనాసురావిజితాః సర్వఏవ తద్విక్రాంతైః విజితానీహత్రీణి

(1) త్రివిక్రమములు 9-15-21 స్తోమములు. (2) యజ్ఞాంతర్భుక్తములు మూడు.

1 2 3 4 5

సదేవానాం మానుషాణాం పితౄణాం తమేవాహుః యజ్ఞవిదాం వితానాం

6

సఏవకాలం విభజన్నుదేతి తస్యోత్తరం దక్షిణం వాయునేద్వే

(1) దివ్యయజ్ఞము, (2) సూర్యునందు దేవమయము, (3) మనుష్యమయము పృధివియందు. (4) పితృమయము పారమేష్ఠ్యమందు. (5) విధేయ యజ్ఞము మానుషకృతము (6) సూర్యభగవానుడు.

తస్మైమోర్ధ్వం తిర్యగధశ్చరన్తి గభస్తయః మేదినీం భాసయంతః

1 2

తంబ్రాహ్మణాః వేదవిదోజుషన్తి తస్యాదిత్యోభా ముపయుజ్యభాతి

(1) విజ్ఞానసత్తను, (2) భూతజ్యోతిరూపముగా,

2 1 2

సఏవోక్తశ్చక్రమిదం త్రినాభిః సప్తాశ్వయుక్తం వహతేవై త్రిధామ

మహాతేజాః సర్వగః సర్వసింహః కృష్ణోలోకా౯ ధారయతే యదైకః

(1) అహోరాత్రచ్ఛందోవృత్తములేడు. (2) శీతోష్ణవృష్టి కాలగర్భం - వర్షవాతోష్ణ ప్రకారం సంవత్సర చక్రము.

1 2 3 4 5

త్రిబంధురస్తస్య రధస్త్రిచక్రః త్రివృచ్ఛిరాశ్చతురశ్వస్త్రినాభిః

6

సవిహాయోవ్యదధాత్ పంచనాభిః సనిర్మమేగాం దివమంతరిక్షం

(1) సంసార రథము (2) సత్వరజస్తమములు (3) ఊర్ధ్వమధ్యాధోగతి ఫలములు (4)కాలము - ఈశ్వరేచ్ఛ - అదృష్టము - స్వసంకల్పము (5) శుక్ల - కృష్ణ - శుక్ల కృష్ణములను మూడు కర్మలు (6) పంచభూతాశ్రయుడు.

సమహేంద్రః స్తూయతేవై మహాధ్వరే విప్రైరేకఋక్సహస్రైః పురాణైః
తమేవాహుర్ఋషి మేకం పురాణం సవిశ్వకృద్విదధాత్యభావాన్
వేదాంశ్చయో వేదయతేఽధిదేవః విధీంశ్చ యశ్చాశ్రయతే పురాణాన్
కామ్యేవేదేలౌకికే యత్ఫలంచ విష్వక్సేనః సర్వమేతత్ప్రతీహి.
జ్యోతీంషి శుక్లాని హిసర్వలోకే త్రయోలోకా లోకపాలాస్త్రయశ్చ
త్రయోగ్నయోవ్యాహృతయశ్చ త్రిస్రః సర్వేదేవా దేవకీపుత్రఏవ
సంవత్సరః సఋతుః । సోఽర్ధమాసాః సోఽహోరాత్ర సకలా వై స కాష్ఠాః
మాత్రాముహూర్తాశ్చలవాశ్చకాష్ఠాః విష్వక్సేనః సర్వమేతత్ ప్రతీహి॥
చంద్రాదిత్యౌ గ్రహనక్షత్రతారాః సర్వాణి ధర్శ్యాన్యధపౌర్ణమాసం
నక్షత్రయోగా ఋతవశ్చపార్ధ విష్వక్సేనాత్సర్వ మేతత్ప్రసూతం
రుద్రాదిత్యావసవోఽధాశ్వినౌచ సాధ్యాశ్చ విశ్వే మరుతాంగణాశ్చ
ప్రజాపతిర్దేవ మాతాదితిశ్చ సర్వేకృష్ణా దృషయశ్చసప్త
వాయుర్భూత్వా విక్షిపత్తేచవిశ్వం అగ్నిర్భూత్వాదహతే విశ్వరూపః
ఆపోభూత్వామజ్జయతేచ సర్వంబ్రహ్మా భూత్వాసృజతే విశ్వసంఘాన్
జ్యోతిర్భూతః పరమోఽసౌ పురస్తాత్ ప్రకాశయతే యత్ప్రభయావిశ్వరూపః
ఆపః సృష్ట్వా సర్వభూతాత్మయోనిః పురాకరోత్సర్వ మేవాధవిశ్వమ్
ఋతూనుత్పాతా న్వివిధాన్యద్భుతాని మేఘాన్విద్యుద్సర్వ మైరావతంచ
సర్వంకృష్ణాత్ స్థావరం జంగమంచ విశ్వాత్మానం విష్ణుమేనం ప్రతీహి
విశ్వావాసం నిర్గుణం వాసుదేవం సంకర్షణం జీవభూతం వదన్తి
తతఃప్రద్యుమ్నం అనిరుద్ధం చతుర్ధం ఆజ్ఞాపయత్యాత్మ యోనిర్మహాత్మా
సపంచధా పంచజనోపపన్నం సంచోదయన్ విశ్వమిదంసిసృక్షుః
తతశ్చకారావని మారుతౌచ ఖం జ్యోతిరంభశ్చ తద్దైవపార్ధ!

సః స్థావరం జంగమంచైవమేతత్ చతుర్విధం లోకమిమంచకృత్వా
తతోభూమింవ్యదధాత్ పంచబీజాం ద్యౌః పృధివ్యాం ధాస్యతి భూరివారి.
శుభాశుభం స్థావరం జంగమంచ విష్వక్సేనాత్సర్వ మేతత్ప్రతీహి
యద్వర్త తేయచ్చ భవిష్యతీహ సర్వంహ్యేతత్ కేశవంత్వం ప్రతీహి,
మృత్యుశ్చైవ ప్రాణినామంతకాలే సాక్షాత్కృష్ణః శాశ్వతోధర్మవాహః
భూతంచయచ్చేహనవిద్మకించిత్ విష్వక్సేనాత్సర్వ మేతత్ప్రతీహి
యత్ప్రశస్తంచ లోకేషు పుణ్యం యచ్చశుభాశుభం
తత్సర్వం కేశవోఽచింత్యః విపరీతమతః పరం
ఏతాదృశః కేశవోఽతశ్చ భూమః నారాయణః పరమశ్చా వ్యయశ్చ
మధ్యాద్యంతశ్చ జగతస్థస్థుషశ్చ బుభూషతాం ప్రభశ్చాప్యయశ్చ

దీనివలన గృష్ణనకు చతుర్వ్యూహ నారాయణ పురుషావతారత్వము చెప్పినట్లయినది. ఈ మహాపురుషుడొకనికే యవి యెట్లన :-

(1) వాసుదేవుడు:- 36 నుండి 22 వరకు గల స్తోమముల స్వారాజ్యజ్ఞమను గోసవయజ్ఞము, 15 అహస్సులుగలది

(2) సంకర్షణుడు:- 33 నుండి 22 వరకు గల పరమేష్ఠి విష్ణులక్షణముగల పంద్రెండహస్సులుగల యజ్ఞము

(3) ప్రద్యుమ్నుడు:- 25 నుండి 17 వరకు గల సత్యనారాయణ శ్వేతవిష్ణులక్షణ నవాహయజ్ఞము

(4) అనిరుద్ధుడు:- 21 నుండి పృధివివరకు త్రివిక్రమ విష్ణు లక్షణ జ్యోతిష్టోమ చతుష్టోమ యజ్ఞము

ఇంకను భగవ దవ్యయపురుషుని చతుర్వ్యూహములు పలువిధములు గలవు. అవి మరొకచో జూడవచ్చును. ప్రస్తుతము నిర్గుణ నిర్విశేష పరబ్రహ్మ యొక్క నాల్గు వ్యూహముల నవధరింపుడు:-

(1) వాసుదేవుడు:- కాలపురుషుడు, మహాదాత్మయక్షరుడు - అధియజ్ఞము - పరమాకాశము

(2) సంకర్షణుడు:- యజ్ఞపురుషుడు - విజ్ఞానాత్మ - బుద్ధి - అధిదైవతము - పురాణాకాశము

(3) ప్రద్యుమ్నుడు:- ప్రధానము - ప్రజ్ఞానాత్మ - మనస్సు - అధ్యాత్మము, శరీరాకాశము

(4) అనిరుద్ధుడు:- వ్యక్తభూతము - భూతాత్మ - అగ్ని - అదిభూతము - దహరాకాశము

ఇది వాగగ్ని పురుషత్వ రూపమగు
చతుర్వ్యూహ నారాయణ పురుషత్వము

---

5. బ్రాహ్మణ పరిత్రాణ పరిష్టుతమగు, విలక్షణ యోగీశ్వరత్వము

మూలానుసరణముగానున్న ఎఱ్ఱన హరివంశము నుండి తెలుగు పాఠకులకు గూడ నుపయోగించుననియెంచి యుదహరించెదము:

వైశంపాయనుండమ్మనుజనాధున (జనమేజయున) కిట్లను: భీష్ముండు శరతల్పగతుండై ధర్మనందనున కనేక పుణ్యకథా కథనంబొనర్చు సమయంబునం బ్రసంగాధీనంబున, ధనంజయుండు మాధవు మహాత్మ్యంబునకుం ప్రత్యక్ష పరిజ్ఞాతం బైనది యెరింగించెద నవ్విధంబు వినుము.

క॥ మునిపతులును జననాధులు ననేకు లతికౌతుక ప్రయత్నంబులతో
వినుచుండ(గృష్ణసఖుడిట్లనియె నిజాగ్రజున కధికసాదర వినతి౯

మ॥ ఒకనాడేను భవన్నియోగమున సర్వోర్వీశయాత్మ ప్రమో
దక లీలంజని వృష్టివంశతిలకుం ద్రైలోక్య వంద్యుఁ హరిఁ
సకలేశుంగని యాదవప్రతతిచే సత్కారముల్ గాంచి త
త్ప్రకటావాసమునఁ వసించితి మనోరాగావహ ప్రక్రియన్.

తే॥ ద్వారకాపురిమరిగి యెంతయును గాలమిట్టులుండగ నొకతఱి నెసగుపేర్మి
నచ్యుతుడు దీక్షితుండయ్యె నధ్వరార్ధ మనుపమ ద్విజసంఘ సహాయమమర

క॥ యజ్ఞమును యజ్ఞకర్తయు యజ్ఞఫలప్రదుఁడునైన హరియొప్పారెఁ
యజ్ఞసనుయమునఁబ్రాక్తన యజ్ఞాకరులకును గీర్తియతిశయ మొందన్

సీ॥ పశువులు యూపసంబద్ధంబులైయొప్పఁ ద్రేతాగ్నిచయము ప్రతిష్ఠితముగ
నధ్వర్యవిహితక్రియావళి యలరారె హోతృప్రవర్తితాహుతులు బెరయ
నుద్గాతయొనరింప నుదితసామోదిత ప్రస్తోత యమరులు ప్రస్తుతింప
విధికలాపంబులు వీక్షించు బహుసదస్యులు సవనంబుల సొంపుమిగుల

తే॥ భక్ష్యభోజ్యాదితర్పణ భవ్యవస్తు వితతి లోకైక సులభసంప్రీతి ఁదనర
భువన సంపూజనీయమై పొలుపుమిగిలె యదుకులాబ్ధిచంద్రుని సమిద్ధాధ్వరంబు

వ॥ అమ్మహాయజన సమయంబున జానపదుండను భూసురుండొక్కరుం డరుగుదెంచి దీక్షాస్థానంబున నాసీనుండైన వాసుదేవు సమ్ముఖంబున నిలిచి దీనాననుండగుచు నిట్లనియె.

శా॥ దేవా విన్నపమస్మదీయ సతియర్థిం బుత్రులంగానఁదో
డ్తోవారిం బ్రసవక్షణంబు నన యెందో యెవ్వడో కొంచు వే
పోవుఁ ముయ్వుర నివ్విధంబు నన కొంపోఁ బాలిదైనొంచె న
ద్దైవంబిప్డు చతుర్ధ గర్భమిట మీఁదంబ్రొద్దులా చూలికిన్

క॥ నీవు సకల జగతీ రక్షావిధికధికారివట్లు గావునఁ బ్రభుతన్
గావుము గర్భస్థార్భకు గావింపుమభీతి దానకరణము కరుణఁ

క॥ ఏధర్మముగాచిన ప్రభుఁడాధర్మమునందు నాలుగవ నంశము ని
ర్బాధముగఁ బొందుఁదెలియ నీదేధర్మధురీణ యివ్విధి భవన్మతికిఁ

వ॥ అనిన వాసుదేవుం డవ్వసుమతీ దేవునకిట్లనియె.

ఆ॥ కావవయ్యయనినఁ గరుణనెవ్వరినైన ఁగాచుట పరిహార్యకార్యమెందు
నెలసి విప్రజాతి యెడరుసయ్యనఁ బాయఁజేయవలయు నేమిచెప్పననఘ

క॥ ఈవిధముగ వినిన యప్పుడ వేవేకడఁగంగఁదగవు వినుమిప్పుడు దీ
క్షావిధినున్నాఁడంగ్రియ యేవిధమోయను విచారమెంతుయుఁ దొడమెన్

వ॥ ఏమిసేయుదునని చింతించు నమ్మహాత్మునితో నేను సవినయంబుగ.

క॥ ననుఁబంపుము భూమిసురేంద్రుని యాపద యపనయించి రూఢిగ నీనె
మ్మనమునకు సంప్రమోదం బొనరించెదనంటిననిన నొయ్యననగుచున్

వ॥ అద్దేవుండు నీకు నిప్పనియెనర్ప శక్యంబె యనుటయు నొక్కింత సిగ్గునం దలవాంచినంజూచి యైననేమి యొక్కండ వచన వలదు రామప్రద్యుమ్నులు దక్కఁదక్కిన యదువీరుల సాత్యకి మొదలుగాఁదోడ్కొని సైన్యంబులంగొని చనుమని వీడ్కొలిపిన

మహాస్రగ్ధర॥ గజవాజిస్యందనౌ ఘోత్కట సుభట సమగ్రస్ఫురద్భూరి ఘోర
ధ్వజినీ సన్నాహ మొప్పం దరతరమ మహాధన్యులై యోధులిద్ధ
ధ్వజరాజీ రమ్యలీలం దనరనడువ నుద్యద్రధస్థుండనై యా
ద్విజవంశేశుండు మున్నె తెరువిడఁజనితిం దీవ్రయానోగ్రభంగిన్

వ॥ ఇట్లరిగి తదీయ గ్రామంబు సేరి తన్మధ్యంబున నఖిల యదువీర సమేతంబుగా విడిసి సైన్యంబుల నూరిచుట్టును విడియించి యందఱమును విశ్రాంత వాహనులమై యున్నంత

చ॥ ఖరకరుఁడున్న దిక్కున సృగాల ఖగావళి రూక్షఘోర దు
స్తరముగఁ గూయఁజొచ్చె ఘనసంధ్య యకాలమునం దలిర్చె నం
బరమున భానుఁడెంతయుఁ బ్రభారహితత్వము నొందెనుల్క భీ
కరముగ మ్రోయుచుంబడియె గాఢపరాభవభంగి దెల్పుచున్

క॥ అంతయుఁగనుఁగొని యేమత్యంత సముత్సాహమమర నాయితపడి
యున్నంత ధరణీసురోత్తమ కాంతకునయ్యెం బ్రసూతి కాలంబనఘా

వ॥ అతండును మాకవ్విధం బెఱింగించెఁ దదీయ సూతికా సదనంబు మహారధులు

సజ్యశ రాసనులై రక్షించిరట నర్ధరాత్ర సమయంబున

సీ॥ బ్రాహ్మణి కడుపులోపలనుండి వెలువడి నప్పుడచెలఁగి యందందయేడ్చు
బాలకునేడ్పులేర్పడ పాటు మంతన పొరిఁబొరినదె పోయెఁబోయెఁ జెడితి
మనుచు నాక్రందించు నంగనాజనుల యార్తధ్వనులొకట యుద్గతములయ్యె
నాలోనవీతెంచె నర్భకురుదితంబు పలుమాఱు మఱియు నంబరతలమున

తే॥ నేను మొదలుగ నొండొండయెసఁగునంపవెల్లి వఱపితి మా వియద్వీధిగలయఁ
గాన మొక్కనినెందుఁదాఁకదు దగులదు ఱిచ్చవడి నిల్చితిమి వెఱముచ్చముడిఁగి

క॥ ముదుసళ్లును ముత్తవ్వలు మొదలుగమముఁ బెక్కుచందముల మర్మంబుల్
గదలఁగఁ బొడిచిరి మాటలఁ బదపడి చనుదెంచి రోషపరుషాకృతియై

వ॥ భూదేవుండు నన్ను నధిక్షేపించి యిట్లనియె.

ఉ॥ నిక్కముబంటవై యపుడు నీరజనాభుని ముందటఁ కడుఁ
మిక్కిలి మాఁటలాడి యిట మే కొనివచ్చిన కార్యభార మీ
వక్కట నీవశంబె భువనైక ధురీణుఁడు దానవాంతకుం
డెక్కటంచేయు సేఁతయిటులెందఱఁ గూర్చి యుఁజేయు నర్జునా

క॥ పురుషోత్తముతో నప్పుడుఁ బురుడెత్తెదవిట్లు పొల్లువోవునె నీకుఁ
హరికి విను హస్తిమశకాంతర మెన్నఁడు రజ్జువింకఁదక్కుము కుమతీ

తే॥ కావనోపుదునని వచ్చి కావవైతి ధర్మరక్ష సేయనివాడు ధర్మహాని
యందుఁ జతురంశ భాగియ యగుట నీకుఁ జెందెఁ బాపంబు నేమియుఁ జెప్పనేల

క॥ మోఘమునీగాండీవము మోఘముదోర్బలము యశము మోఘమునీకుఁ
లాఘవము బలిసెనాత్మ శ్లాఘ కడచిపడక చనుము చక్కఁగ మగుడఁ

వ॥ అనిపలికి క్రమ్మఱఁ గృష్ణుపాలికరిగె నమ్మహీదేవుపిఱుందన యేమును ససైన్యులమై లజ్జాశోకభరంబుల నవనతాననుండనైన నన్నుంగనుంగొని నారాయణుండు దీనికింత యేల వేఱొకటిగలదది పిదప నెఱింగించెద సంతాపంబు వలవదని యాశ్వాసించి దారుకుంబిలిచి తేరాయితంబు సేయుమనిన నతండు శైబ్య సుగ్రీవ మేఘపుష్ప వలాహకంబులను నాల్గు తురంగంబులంగట్టి గరుడధ్వజంబెత్తి దివ్యంబగు రథంబు దెచ్చినంజూచి-

క॥ ననుఁబ్రియమున సారథ్యంబునకు నియోగించి విప్రపూర్వకముగ నె
మ్మనమలరనెక్కి రభసంబునఁ జనఁగాఁదొడఁగె నర్థపునిదిక్కునకున్

క॥ ఓలినరణ్యములు మహాశైలంబులు నదులుఁగడచి చనియెఁ బ్రభండా
లోలవికాసస్ఫుటమై వేలావాచాలమై న విపులార్ణవముౕ

మ॥ తన యాకారముతోడ సాగరుఁడు మోదంబార నర్ఘ్యంబుసేఁ
గొని గోవిందునిఁగాంచి యానతశిరస్కుండై మహాభాగయే
పనియేఁజేయుదు నానతిమ్మనినఁ దత్ప్రత్యాహృతంబైన పూ
జనముల్ గైకొని యాదరంబెసగఁ నాసర్వేశ్వరుండంబుధిన్

వ॥ ఆత్మీయ రథంబునకు ననర్గళంబగు మార్గంబిడు మనుటయు నాసముద్రుండు కృతాంజలియై దేవా దేవర నాయందు లబ్ధగమనుండవైతివేని నన్యులుం దమలావునఁ దెరవు గొనఁగడఁగుదురు నీవు నన్ను నలంఘ్యసలిలుంగాఁ బ్రతిష్ఠించి తద్విధంబునకు విపరీతంబుగా నవథరింపఁదగునే యనుటయు నతండు.

మ॥ వినునాచేసినచేఁత చేయఁగలడే వేఱొక్కరుండేల యి
ట్లన విప్రార్థము నస్మదర్థమును జేయంజాలు డెబ్బంగి నీ
కనఘా యొండు విచారముల్ వలదు తోయస్తంభముం జేయుమేఁ
జనఁగా నెప్పటియట్లయై నిలువు నైజస్ఫూర్తి శోభిల్లఁగాౕ

వ॥ అనియారత్నాకరు నొడంబఱిచి కడచి యుత్తర కురుభూముల నతిక్రమించి గంధమాదనశైలంబున కరుగు నమ్మాధవుంగానవచ్చి జయంతంబు వైజయంతంబు నీలంబు శ్వేతంబు ఇంద్రకూటంబు కైలాసంబునను పర్వతంబులాఱును మహామేరువుం బురస్కరించికొని యనేక ధాతుచిత్రితంబులగు నిజగాత్రంబు లుల్లసిల్ల నిలిచి పనియేమి యానతిచ్చి మమ్ముం బనుపుమనుటయుఁ బరమపురుషుండు.

క॥ మద్రథ వేగంబునకును భద్రంబగు మార్గమిచ్చి పాయుఁడనిన న
య్యద్రులణఁగి యొదుఁగుటయు విముద్రగతింజనియె ముదితమూర్తిఁ బ్రభుండుౕ

తే॥ మేఘసంఘాతములలోన మిహిరమండ
లంబుసనుభంగిఁ బృథులశైలముల నడుమఁ

దగులు వడకేఁగు విష్ణురథంబుసూచి
మ్రొక్కి వినుతించె ననిమిష మునిగణంబు

క॥ అట పోవఁబోవఁగా వెలుగెటపోయెను పోయేఁబోయ నేపారెడు చీ
కటం సొరఁబడితిమి గడుసంకటమగు పెనురొంపిసొచ్చుకరణి నరేంద్రా

తే॥ అవులఁదాటిపోవను రాకయద్రికరణిఁ
గఠినమైయాఁగె నపుడంధకారపటల
మెంతయును భీతిఁబొందితినేను రధ్య
ములును రథమీడ్వఁగాలేక ముచ్చముడిఁగె

క॥ అంత నసురమర్థియు దుర్దాంతసుదర్శన కరాళధారాహతి నా
సంత మసమంతయును నింతింతలు తునియలుగ నడిచి యెడరించివెసన్

క॥ చననిమ్ము రథంబని ననుఁ బనుచుటయును గొంకుదేఱి పఱపితిఁదేరెం
దును దాఁకు దగులులేక యనుపమహరులద్భుతంబులై లలిఁజెలఁగన్

వ॥ ఇట్లు కొలది కానరానిదవ్వు కొండొక వడివరిగి యగ్రభాగంబున.

చ॥ అలఘు సహస్రభానుతుహినాంశు కృశానులు వేనవేలు ల
క్షలు దమలోపలంగదిసి గట్టిగఁబ్రోవయి యున్న చాడ్పునం
జెలువయి దివ్యదృష్టులకుఁ జెందఁగ జేరఁగ రాని యద్భుతో
జ్జ్వలదురతిక్రమోగ్ర విభవంబగు తేజముగంటి మేర్పడన్

క॥ కన్నంతన గోవిందుడు నన్నును బ్రాహ్మణునిఁజూచి నవ్వుచురథమున్
గ్రన్నన డిగి చనిచొచ్చె స మున్నత దీప్తికూటముం జోద్యముగాన్

క॥ ఎక్కడివెలుఁగిది యివ్విభుఁడొక్కట యిటు సొచ్చెనెట్లకో తెఱఁగనుచున్
వెక్కసపడియెడు మాకతఁడొక్కముహూర్తమున మగుడనొయ్యన తోఁచెన్

చ॥ మునుగడచన్న బాలకులుమువ్వురుఁ దత్క్షణజాతుఁడొక్కఁడి
ట్లొనరు మహీసురేంద్రుసుతు లొక్కట నల్వురఁదెచ్చి యిచ్చెఁద
జ్జనకున కమ్మహాత్ముఁడతి సమ్మద విస్మయవారి రాశిలో
మునిఁగితి నమ్మహాద్విజుఁడు మున్నుఁగ నేను నృపాలపుంగవా

క॥ మమ్ముందోడ్కొని యరదము గ్రమ్మన మును సన్న తెరుగైకొని మగుడన్
నెమ్మనమలరగ నాత్మపురమ్మున కేతెంచెవిభుఁడు రమ్యస్ఫూర్తిన్

వ॥ ఇవ్విధంబున నమ్మహాకార్యం బర్ధదివసంలో నన సమాప్తంబగునట్లుగాఁ జనుదెంచి యవ్విప్రవరునకు సత్కార పూర్వకంబగు భోజనంబు సంఘటించి యభిమత ధనధాన్యం బులఁ దృప్తిఁగావించి యతని వీడ్కొలిపి యనంతరంబ మున్ను సమారబ్ధంబైన యధ్వరంబును సమాప్తించి యొక్కనాడు.

సీ॥ స్నాతుఁడై త్రైలోక్యచక్షు నంబుజమిత్రు నర్ఘ్యప్రణామాది కార్చనమున
భావించి మధ్య భూదేవ సహస్రంబునకు నభీష్టాన్నదానంబొనర్చి
యేను సాత్యకియాదిగా నర్హులగువారి ఁదనబంతినిడుకొని దనుజమథనుఁ
డంచితాహారకృత్యమునఁ బ్రమోదించి విలసితాలంకారములు దలిర్పఁ

తే॥ గొలువుకూటంబునకువచ్చి యెలమినగ్ర పీఠముననుండి యేము సంప్రీతితోడ
బలసియుండ విచిత్ర సంభాషణముల నలరుచుండఁగఁదగఁ బ్రసం గాంతరమున

వ॥ ఏ నవ్విప్రబాలకుల పోక కేమికారణం బెవ్వరు గొనిపోయి రెక్కడనుండిరని యడిగితి నడిగిన నద్దేవుండు నాకిట్లనియె.

మ॥ వినుమా విశ్వచరాచరములకు నావిర్భావ దుర్భావముల్
పొనరింపం బ్రభుఁడైన యాద్యుఁడు మహాభూతంబు భూతేశ్వరుం
డనిరుద్ధాకృతి యప్రమేయ విభవుం డద్వంద్వుఁడస్పందుఁ డెం
దును దానై తనరారుతత్వము జగద్ధుర్యుం డహార్యోన్నతిన్

క॥ ప్రకృతియుఁ బురుషుఁడు ననఁగా సకలమునకు నాశ్రయంబు సాంఖ్యులకును యో
గికులంబునకును గమ్యంబొకఁడునైన చోటుశశ్వదుదితుఁడు బుద్ధిౖ

క॥ ఘోరతమః పారమునను దారంబైతోఁచు పరమధామము సంసా
రోరురుజకు దివ్యౌషధ మారబ్ధ సమిద్ధకర్మమగు ధర్మమిలౖ

వ॥ అట్టి పరమేశ్వరుండు మదీయ దర్శనంబపేక్షించి కృష్ణుండు బ్రాహ్మణ ప్రయోజనం బనుష్టేయంబగునేని సర్వంబు నుజ్జగించి యెల్లభంగులం జనుదెంచు నిదియ

యుపాయంబని విప్రబాలకుల నుద్భవకాలంబులయంద కొనిపోవుచు వచ్చె నేను నడుమ నడ్డపడిన సముద్రంబు సంస్తంభించి పర్వతంబులయం దంతరంబులు వడసి యంధతమస పాటనంబొనర్చి పోయి యప్పరమ బ్రహ్మంబు దర్శించి మద్దర్శనంబునఁ దదీయ కృతార్థతయు నాపాదించి యాత్మీయ ప్రభావంబున నతిదీర్ఘంబగు మార్గంబల్ప కాలంబునన రథగమనా గమనంబుల విలంఘించితి నిది నీయడిగిన విధంబునకు వివరింపవలసిన తెఱంగు.

సీ॥ పరమేశ్వరుఁడు పరబ్రహ్మంబు పరమాత్మ యనఁబేరుకొనిన యయ్యాదిపురుషుఁ
డరయఁగ నేనకాకన్యుఁ డున్నాఁడె యంభోధులు గిరులును భువనములును
దెసలు గాలంబును దెల్లంబునన్నకా నెఱుఁగుము సృజియింతు నీజగంబు
పాలింతు హరియింతు నాలుగు శ్రుతులును మఖములు ప్రణవాది మంత్రములును

తే॥ మనన యమములు మేదినీమారుతాంబు వహ్ని వియదిందు భానుజీవంబులనగ
వెలయు మామకస్థూలమూర్తులు పరాయణంబు మత్తేజమఖిలంబునకు గిరీటి

క॥ శ్రుతిశాస్త్ర విధిమథన సంభృతమగు నవనీతముగను బేశలబుద్ధుల్
మతులంగైకొండ్రు మదూర్జిత విజ్ఞానంబు నిత్యసిద్ధికి ననఘా

క॥ వినుబ్రహ్మము బ్రాహ్మణులును, ననుపమసత్యంబు నిత్యమగు తపమును నే
నొనరించితి లోకస్థితి కనంత ధర్మగతిహేతువై యఖిలంబుల్

తే॥ నీవు నాకుఁబ్రియుండవు నిర్మలుఁడవు గాన యతిగోప్యమగు తత్ప్రకారమిట్లు
తెలియఁజెప్పితి దీనినతలఁపు మిదియ భజనమిందుఁ బ్రభావంబుఁ బాండు తనయ

వ॥ అనిన నమ్మహాపురుషు భాషితంబులు భక్తిభరిత హృదయుండనై యాకర్ణించి యాపూర్ణంబగు మనోరథంబునం బ్రథితహృదయ సమ్మోదంబు నొందితి నివ్విధంబున గోవిందు మహాత్మ్యంబు దృష్టంబును శ్రుతంబునయ్యెనని యర్జునుండు సెప్పినఁ బాండవాగ్రజుం డద్భుతానందంబులకుఁ బాత్రంబయ్యె.

ఇది చాంద్ర సోమలక్షణముగల, విలక్షణ యోగీశ్వరత్వమ్.

6. త్రివిక్రమ విష్ణుత్వము

"పినాకిన్ భగనేత్రఘ్న ! సర్వలోక నమస్కృత
మాహాత్మ్యం వాసుదేవస్య శ్రోతుమిచ్ఛామి శంకర!

మహేశ్వర ఉవాచ

పితామహాదపివరః శాశ్వతః పురుషో హరిః
కృష్ణో జాంబూనదాభాసో వ్యభ్రేసూర్య ఇవోదితః
దశబాహుర్మహాతేజా దేవతారి నిషూదనః
శ్రీవత్సాంకో హృషీకేశః సర్వదైవత యూధపః

బ్రహ్మ తస్యోదరభవః తస్యాహంచ శిరోభవః
శిరోరుహేభ్యో జ్యోతీంషి రోమభ్యశ్చ సురా సురాః

ఋషయోదేహ సంభూతాః తస్యలోకాశ్చ శాశ్వతాః
పితామహగృహం సాక్షాత్ సర్వదేహ గృహంచసః

సోఽస్యాః పృధివ్యాః కృత్స్నాయాః స్రష్టాతి భువనేశ్వరః
సంహర్తాచైవ భూతానాం స్థావరస్య చరశ్యచ

సహిదేవపరః సాక్షాత్ దేవనాధః పరంతప
సర్వజ్ఞః సర్వసంస్రష్టా సర్వగః సర్వతోముఖః

ఏతస్య దేవనాధస్య కార్యస్యచ పరస్యచ
బ్రహ్మభూతస్య సతతం బ్రహ్మర్షి శరణస్యచ

బ్రహ్మో వపతినాభిస్థః శరీరేఽహరిచ సంస్థితః
సర్వాఃసుఖం సంస్థితాశ్చ శరీరేతస్య దేవతాః

నహిదేవగణాశ్శక్తాః త్రివిక్రమ వినాకృతాః
భువనేదేవ కార్యాణికర్తుం నాథబలోజ్ఝితాః
నతస్మాత్పరమందైవం త్రిషులోకేషు కించన
సనాతనో మహాభాగో గోవింద ఇతి విశ్రుతః”

దీనివలన గృష్ణునకు త్రివిక్రమ విష్ణుత్వము చెప్పబడినది. పృధివీత్రిలోకియందు పరివ్యాప్తమయిన యగ్ని మూర్తి, సత్య పురుషుడు - నగు విశ్వరూప కృష్ణునితో నీవాసుదేవకృష్ణుడవ్యయైకతచే నేకీభవించునుగదా!

ఇది అన్నాదాగ్ని పురుషత్వరూప త్రివిక్రమ విష్ణుత్వము.

---

7. సర్వభూతాంతరాత్మత్వము

పరఃపరాణాం పరమః పరమాత్మాత్మ సంస్థితః
రూపవర్ణాదినిర్దేశ విశేషణ వివర్జితః

అపక్షయ వినాశాభ్యాం పరిణామర్ధి జన్మభిః
వర్జితఃశక్యతే వక్తుంయః సదాస్తితికేవలమ్

సర్వత్రా సౌసమస్తంచ వ సత్యత్రే తివైయతః
తతః సవాసుదేవేతి విద్వద్భిః పరిపర్యతే

తద్బ్రహ్మపరమం నిత్యమజమక్షయ మవ్యయమ్
ఏకస్వరూపంతు సదాహేయా భావాచ్చనిర్మలమ్

తదేవసర్వమేవౌ తద్వ్యక్తావ్యక్త స్వరూపవత్
తథాపురుషరూపేణ కాలరూపేణచస్థితమ్

పరస్యబ్రహ్మణోరూపం పురుషః ప్రథమంద్విజ
వ్యక్తావ్యక్తే తదైవాన్యే రూపే కాలస్తథాపరమ్

ప్రధాన పురుషవ్యక్త కాలానాం పరమంహియత్
పశ్యన్తిసూరయః శుద్ధం తద్విష్ణోః పరమంపదమ్

ప్రధాన పురుషవ్యక్త కాలాస్తుప్ర విభాగశః
రూపాణి స్థితి సర్గాన్త వ్యక్తి సద్భావ హేతవః

వ్యక్తంవిష్ణుస్తథావ్యక్తం పురుషః కాల ఏవచ
క్రీడతోబాలకస్యేవ చేష్టాంతస్య నిశామయ

అవ్యక్తంకారణం యత్తత్ప్రధాన మృషిసత్తమైః
ప్రోచ్యతే ప్రకృతిః సూక్ష్మా నిత్యం సదసదాత్మకమ్

అక్షయ్యం నాన్యదాధార మమేయమజరం ధృవమ్
శబ్దస్పర్శవిహీనం తద్రూపాదిభి రసంహితమ్

త్రిగుణంతజ్జగద్యోని రనాదిప్రభవాప్యయమ్
తేనాగ్రే సర్వమేవాసీద్వ్యాప్తం వైప్రలయాదను

వేదవాదవిదో విద్యన్నియతా బ్రహ్మవాదినః
పఠన్తి చైతమేవార్థః ప్రధానప్రతిపాదకమ్

నాహోనరాత్రిర్ననభోన భూమి
ర్నాసీత్త మోజ్యోతి రభూచ్చనాన్యత్

శ్రోత్రాది బుద్ధ్యాను పలభ్యమేకం
ప్రాధానికంబ్రహ్మ పుమాంస్తదాసీత్ ॥

విష్ణోఃస్వరూపాత్పరతో హి తే ద్వే
రూపేప్రధానం పురుషశ్చ విప్ర ।

తస్యైవతేఽనేన ధృతే వియుక్తే
రూపాన్తరం తదూద్విజ కాల సంజ్ఞమ్ ॥

ప్రకృతౌసంస్థితం వ్యక్తమతీత ప్రలయేతు యతు
తస్మాత్ప్రకృత సంజ్ఞోఽ యముచ్యతే ప్రతసంచరః

అనాదిర్భగవాన్కాలో నాన్తోఽ స్యద్విజ విద్యతే
అవ్యుచ్ఛిన్నాస్తతస్త్వేతే సర్గస్థిత్యన్త సంయమాః

గుణసామ్యే తతస్తస్మిన్పృథక్పుంసి వ్యవస్థితే
కాలస్వరూపం తద్విష్ణోర్మైత్రేయ పరివర్తతే

తతస్తుతత్పరం బ్రహ్మపరమాత్మా జగన్మయః
సర్వగః సర్వభూతేశః సర్వాత్మా పరమేశ్వరః

ప్రధానపురుషౌ చాపిప్రవిశ్యాత్మేచ్ఛయా హరిః
క్షోభయామాస సంప్రాప్తే సర్గకాలేవ్యయా వ్యయౌ

యథాసన్నిధి మాత్రేణగన్ధః క్షోభాయజాయతే
మనసో నోపకర్తృత్వాత్త థాఽ సౌ పరమేశ్వరః

సఏవక్షోభ కోబ్రహ్మ౯ క్షోభ్యాచ్చ పురుషోత్తమః
ససంకోచ వికాసాభ్యాం ప్రధానత్వేఽ పిచ స్థితః

వికాసాణు స్వరూపైశ్చ బ్రహ్మరూపాది భిస్తథా
వ్యక్త స్వరూపశ్చతథా విష్ణుః సర్వేశ్వరేశ్వరః

గుణసామ్యాత్తతస్తస్మాత్క్షేత్రఃజ్ఞాధిష్టితాన్మునే
గుణవ్యంజనసంభూతిః సర్గ కాలేద్విజోత్తమ

ప్రధానతత్వముద్భూతం మహాన్తం తత్సమావృణోత్
సాత్వికోరాజసశ్చైవ తామసశ్చత్రిధామహా౯

ప్రధానతత్వేన సమంత్వ చాబీజమివావృతమ్
వైకారికస్తైజ సశ్చభూతాదిశ్చైవ తామసః

త్రివిధోఽయ మహంకారో మహత్తత్వాద జాయత
భూతేంద్రియాణాం హేతుస్మ త్రిగుణత్వాన్మహామునే
యధాప్రధానేనమహాన్మహతాసతధావృతః॥

భూతాదిస్తు వికుర్వాణః శబ్దతన్మాత్ర కంతతః
ససర్జశబ్ద తన్మాత్రాదాకాశం శబ్దలక్షణమ్

శబ్దమాత్రం తధాకాశం భూతాదిః ససమావృణోత్
ఆకాశస్తు వికుర్వాణః స్పర్శమాత్రం ససర్జహ

బలవానభవద్వాయుస్తస్య స్పర్శోగుణోమతః
ఆకాశంశబ్దమాత్రంతు స్పర్శమాత్రం సమావృణోత్

తతోవాయుర్వికుర్వాణో రూపమాత్రం ససర్జహ
జ్యోతిరుత్పద్యతే వాయోస్తద్రూప గుణముచ్యతే

స్పర్శమాత్రంతు వైవాయురూపమాత్రం సమావృణోత్
జ్యోతిశ్చాపి వికుర్వాణం రసమాత్రం ససర్జహ

సభ్యవన్తితతోఽభ్యాం సిరసాధారాణితానిచ
రసమాత్రాణి చాభ్యాంసి రూపమాత్రం సమావృణోత్

వికుర్వాణాని చాభ్యాంసిగన్ధమాత్రం ససర్జిరే
సంఘాతోజాయతే తస్మాత్తస్య గన్ధోగుణోమతః।
తస్మింస్తస్మింస్తు తన్మాత్రంతేన తన్మాత్రతాస్మృతా।
తన్మాత్రాణ్యవిశేషాణి అవిశేషాస్తతోహితే ।

నశాన్తానాపి ఘోరాస్తేన మూఢాశ్చావిశేషిణః
భూతతన్మాత్ర సర్గోఽయ మహంకారాత్తు తామసామ్

తైజసానీన్ద్రి యాణ్యాహుర్దేవా వైకారికాదశ
ఏకోదశం మనశ్చాత్రదేవా వైకారికాఃస్మృతాః
త్వకూచక్షుర్నాసికా జిహ్వాశ్రోత్ర మత్రచపఞ్చమమ్
శబ్దాదినామవాప్త్యర్థం బుద్ధియుక్తాని వైద్విజ

పాయూపస్థాకశౌపాదౌ వాకూచమైత్రేయ పఞ్చమీ
విసర్గశిల్పగత్యుక్తి కర్మతేషాంచ కథ్యతే

ఆకాశవాయుతే జాంసిసలిలం పృధివీతథా
శబ్దాది భిర్గుణైర్బ్రహ్మన్స యుక్తాన్యుత్తరోత్తరౌః

శాన్తాఘోరాశ్చ మూఢాశ్చ విశేషాస్తేన తేస్మృతాః

నానావీర్యాః పృథగ్భూతాస్త తస్తేసంహతిందినా
నాశక్నువన్ప్రజాః స్రష్టుమసమాగమ్యకృత్స్నశః

సమేత్యాన్యోన్య సంయోగం పరస్పర సమాశ్రయాః
ఏకసంఘాత లక్ష్యాశ్చసంప్రాపైక్య మశేషతః

పురుషాధిష్ఠితత్వాశ్చ ప్రధానానుగ్రహేణచ
మహదాద్యా విశేషాన్తాహ్యండ ముత్పాదయన్తితే

తత్క్రమేణ వివృధ్యం సజ్జలబుద్బుద వత్సమమ్
భూతేభ్యోండం మహాబుధ్యే మహత్త దుదకేశయమ్
ప్రాకృతం బ్రహ్మరూపస్యవిష్ణోః స్థానమనుత్తమమ్

తత్రావ్యక్త స్వరూపోసౌ వ్యక్త రూపోజగత్పతిః
విష్ణుర్బ్రహ్మస్వరూపేణ స్వయమేవ వ్యవస్థితః

మేరురుల్బమభూత్తస్య జరాయుశ్చమహీధరాః
గర్భోదకం సముద్రాశ్చతస్యాసన్సు మహాత్మనః

సాద్రిద్వీపసముద్రాశ్చ సజ్యోతిర్లోక సంగ్రహః
తస్మిన్నండోఽభవద్విప్ర సదేవాసురమానుషః

వారివహ్న్యా నిలాకాశౌస్తతో భూతాదినాబహిః
వృతందశగుణైరండం భూతాదిర్మహతాతథా॥

అవ్యక్తేనావృతో బ్రహ్మంస్తైః సర్వైః సహితోమహాన్
ఏభిరావరణౌరణ్డం సప్తభిః ప్రాకృతైర్వృతమ్
నారికేల ఫలస్యాన్తర్బీజం బాహ్యదలైరివ

జుషనూరజోగుణం తత్రస్వయ విశ్వేశ్వరోహరిః
బ్రహ్మభూత్వాస్య జగతోవిసృష్టౌ సంప్రవర్తతే

సృష్టంచపాత్యను యుగం యావత్కల్ప వికల్పనా
సత్వభృద్భగవాన్విష్ణు రప్రమేయపరాక్రమః

తమోద్రేకీచకల్పాన్తే రుద్రరూపే జనార్దనః
మైత్రే యాఖిలభూతాని భక్షయత్యతి దారుణః

భక్షయిత్వాచ భూతాని జగత్యేకార్ణవీకృతే
నాగపర్యంకశయనే శేతేచ పరమేశ్వరః

ప్రవృద్ధశ్చ పునఃసృష్టింకరోతి బ్రహ్మరూపధృక్
సృష్టిస్థిత్యన్తకరణీం బ్రహ్మ విష్ణు శివాత్మికాం
ససంజ్ఞాం యాతి భగవానేకఏవ జనార్దనః

స్రష్టాసృజతి చాత్మానం విష్ణు పాల్యంచపాతిచ
ఉపసంహ్రియతే చాన్తేసంహర్తాచ స్వయంప్రభుః

పృధివ్యాపస్తధా తేజోవాయురాకాశ ఏవచ
సర్వేన్ద్రి యాన్తఃకరణం పురుషాఖ్యంహియజ్జగత్

సఏవసర్వభూతాత్మా విశ్వరూపోయతోఽ వ్యయః
సర్గాదికంతు తస్సైవభూతస్థాముపకారకమ్

సఏవసృజ్యః సచసర్గకర్తా
సఏవపాత్యత్తి చ పాల్యతేచ

బ్రహ్మాద్యవస్థాభి రశేషమూర్తి
ర్విష్ణుర్వరిష్టో పరదోవరేణ్యః

(హరివంశము 2-10-70)

మహాపురుషుడగు నీశ్వరప్రజాపతియం దధిష్టించియుండి ప్రతిభాసించు, సత్యధర్ముడగు పరమావ్యయుడు, వాసుదేవ నామమున నొప్పు మానుషకృష్ణ భగవానుడుగ, నీ సందర్భమున, వ్యాఖ్యానింపబడెను.

ఇది త్రైలోక్యాగ్ని సోమలక్షణముగల
సర్వభూతాంతరాత్మత్వము

మానుషకృష్ణ రహస్యమందీశ్వరవ్యపదేశ హేతుభూతములగు - నీశ్వరసహకృత జీవలక్షణములు నవవిధములందు

1. నామసామ్యము

జన్మనామము విష్వక్సేనుడు, దివ్య - మానుషకృష్ణులందు సమానమున నుపయోగపడు కర్మనామములు :-

యోగేశ్వర	-	భూతేశ	-	భూతభావన	-	వాసుదేవ
హృషీకేశ	-	అచ్యుత	-	అనంత	-	మాధవ
మధుసూదన	-	వార్ష్ణేయ	-	యాదవ	-	కృష్ణ
భగవాన్	-	అరిసూదన	-	గోవింద	-	కేశవ
విష్ణు	-	ప్రభు	-	కేశినిషూదన	-	జగన్నివాస
కమలపత్రాక్ష	-	పురుషోత్తమ	-	జనార్ధన	-	మహాబాహు
మహాత్మా	-	పరమేశ్వర	-	విశ్వేశ్వర	-	విశ్వమూర్తి
విశ్వరూప	-	జగత్పతి	-	దేవ-దేవవర	-	దేవదేవ - దేవేశ

గీతాకృష్ణునందు వ్యవహరింపబడిన యీ నామములు
పారమేష్ఠ్య మానుషకృష్ణులం దభేదమున వర్తించును. ఇక :-

విశ్వంభర	-	పీతాంబర	-	దామోదర	-	పుండరీకాక్ష
గరుడద్వజ	-	నారాయణ	-	విష్వక్సేన	-	ముకుంద
కంసారి	-	మురారి	-	శ్రీవత్సాంక	-	వనమాలి
శార్ఙ్గ	-	చక్రపాణి	-	జలాశయి	-	గోపాల

అను నీ మొదలుగ నందందు వ్యవహరింపబడిన నామములు మానుష - దివ్య - కృష్ణులందు సమానములు. ఇందు కొన్ని మానుష కృష్ణునందు ముఖ్యవృత్తిచే, దివ్యకృష్ణునందు యౌగికవృత్తిచే నొప్పును. విశేషమున, దివ్యకృష్ణునందు వర్తించు వానికి, భక్తిచే మానుషకృష్ణునందు బ్రయోగమని యెంచవలయును ఎట్లన:-

కంసారి - మనుష్యుడు, అనంత - హృషీకేశ - దివ్యుడు. మఱి, పీతాంబరుడు మొదలగు కొన్ని ప్రాదేశికవృత్తింబట్టి యుభయత్ర సమానములని అరయవలెను. తార్క్ష్య - గరుడ; కశ్యప - కూర్మ శబ్దములకు వలె నామసాంకర్యముం జూడనగును.

ఇది దివ్య - మానుషకృష్ణుల నామసామ్య ప్రతిపత్తి.

---

2. దివ్య - మానుషకృష్ణుల రూపసామ్యము.

ఆకారము - వర్ణమునని రూపము రెండు విధములు. ప్రతివయునము (వస్తువు) నందును వయోనాధభాగము (పరిమితి = కొల్త) ఛందము, ఇదే ఆకారము. హిరణ్మయము - కృష్ణమునని వర్ణము (రంగు) రెండు విధములు. ఈ మంత్ర శ్రుతినరయుడు:-

"తన్మిత్రస్య వరుణస్యాభిచక్షే - సూర్యోరూపం కృణుతేద్యోరుపస్థే
అనంతమన్యద్ రుశదస్యపాజః - కృష్ణమన్యద్ ధరితః సంభరన్తి"

బ్రాహ్మణశ్రుతియు:- "సూర్యోఽగ్నేర్యో నిరాయతనమ్" (తై।బ్రా)

"తేజఏవ మండలంభాః - అపరంశుక్లమపరంకృష్ణం - రశ్మయోవావ హోత్రాః - తేవాఏకైకం - తదేకైకస్య రశ్మేర్ద్వేభవతః" (గోపథ)

అగ్ని హిరణ్మయము, సోమము కృష్ణము. సుప్తముగ నుండు నగ్ని ఒకపుడు మేల్కొనుచుండును. ప్రబుద్ధమగునది, భూమిపై చిరముండక వెంటనే దివముంజేరును. లోకాంతరమునకు బోవుచునుండు నద్దానికిట సత్త్వముండదు కనుక మృత్యువని

వ్యవహారము. వస్తుతః నది మరణింపదు కనుక నగ్ని అమృతము, మృత్యువునగును. ఇక సోమమన్ననో, సర్వాకాశ పరివ్యాపి, యదిలేని చోటేలేదు. ఈ శ్రుతిం గమనింపుడు:-

"త్వమిమాఓషధీః సోమవిశ్వాస్త్వమపః అజనయస్త్వంగాః
త్వమాతత౯ ధోర్వంతరిక్షం త్వంజోతిషావితమోవవర్థ"

కనుక దీని నమృతమందురు. కాగా, అగ్నిమూలకమగు హిరణ్మయవర్ణమెల్ల మర్త్యము. అది యాగ్నేయము, అగ్ని క్షయముంబట్టి క్షయ మొందు సహోజాతమునుగదా! ఇక, అవినాశియగు కృష్ణవర్ణ మమృతమని వేరే చెప్పబనిలేదు. పూర్వరూపము నుత్తర రూపము నదియే. హిరణ్మయమగు వర్ణమెల్ల మధ్యమరూపము. దాని యంతరమందైనను కృష్ణము బొత్తిగా నుండకపోదు. అది యంతట నప్రతిహతముగదా! హిరణ్మయము శుక్లమందుము. హిరణ్మయ సూర్యప్రకాశము పగటశుక్లమనియే చూచుచుండు టనుభవములోనిదే కదా! కనుకనే,

"శుక్రంతే అన్యత్ యజతంత అన్యత్ విషురూపే అహనీద్యౌరివాసి విశ్వాహిమాయా అవసిస్వధావన్ భద్రాతేపూషన్ ఇహరాతిరస్తు" (ఋగ్వే)

అని శ్రుతియనుచున్నది. తక్కిన యన్ని వర్ణములు నీ శుక్ల కృష్ణముల యోగసిద్ధములగుటచే మాయామాత్రములు. యౌగికములగుట నవి యతాత్వికము నమౌలికములునుగదా! ఇట్లు వర్ణములు రెండని సిద్ధింపగా, నీ సూర్యుడు హిరణ్మయుడు, కాగా, నితనికి బాహ్యమందు వర్తించు పరమేష్టి కృష్ణవర్ణమే యగుచున్నది. "రూపంరూపం మఘవాబో భవీతి" "ఇంద్రోరూపాణి కరిక్రదచరత్" అను శ్రుతివచనముంబట్టి, భౌతికములగు నీ యెల్లవర్ణములు నింద్రునకు జెందినవి. ఆ యింద్రాధిష్ఠానము హిరణ్మయ సూర్యుని వైశ్వరూప్యము. దానికిబయట దిక్కులం దంతటనుండు, పరమేష్ఠి కధిష్ఠానమగు, వాయు సముద్రమునకు జ్యోతిలేదు. కనుక తమోమయమగునది కృష్ణ వర్ణమని సిద్ధాంతము గదా!

"అనంతమన్యద్రుశదస్యపాజః కృష్ణమన్యత్ హరితః సంభరన్తి"

శాస్త్రమునకు అసాధారణ సత్యవిజ్ఞాన ప్రకాశకత్వ మొప్పుచున్నదని

అను యజుశ్రుతిచే, ఆ ఇంద్రలోకమున కంతటను దిక్కులందు కృష్ణత్వమేయని యెఱుకపడుచున్నది. మఱియు మనకేని ఆకాశనీలిమ ప్రత్యక్షముగ నగపడుచున్నదిగదా! ఇక వాసుదేవ శ్రీకృష్ణభగవానుడను 'ఘనశ్యామ' 'నీలవర్ణ' మొదలగు శబ్దములచే బొగడొందువాడు కనుక కృష్ణవర్ణుడనియే నిర్ధారింపబడుచున్నది. ఈయన రూపధ్యానముం గూర్చి:- భాగవతైకాదశ చతుర్దశాధ్యాయమందుద్ధవున కీయనయే

"హేమాంబరం ఘనశ్యామం శ్రీవత్సం శ్రీనికేతనమ్"

అని వచించుట గమనింపదగును. ఈవిధముగ దివ్య - మానుష కృష్ణులకు, గృష్ణవర్ణతచే రూపసామాన్యము వ్యాఖ్యాతమైనది. కాని యీ కృష్ణవర్ణములకు నిరుక్త - అనిరుక్తములని యొక విశేషముండును. అయ్యది దివ్యకృష్ణరహస్యమందరిసికొందము.

ఇది రూపసామ్య ప్రతిపత్తి

---

3. సోమవంశ్యత్వము

బ్రహ్మజ్యోతి - సౌమ్యజ్యోతి - భూతజ్యోతి యని జ్యోతులు మూడు. శ్రుతియు "త్రీణిజ్యోతీంషి సచతే సషోడశీ" యన్నది. ఇందు బ్రహ్మజ్యోతియన్నది జ్ఞానము. "బ్రహ్మ యజ్జ్ఞానం ప్రథమం" అని నారాయణశ్రుతి. ఆ యీ జ్ఞానమయ - వేదమయ - ప్రథమమండలము స్వయంభువు. అది హృదయాను గ్రాహిత్వము వలన సత్యము, ప్రాణాగ్నిమయము.

ఇక:- సూర్యచంద్రాగ్ని విద్యునక్షత్రములు భూతజ్యోతులు, ఏమన,

"నతత్రసూర్యోభాతినచంద్ర తారకం, నేమావిద్యుతో భాంతికుతోఽ యమగ్నిః
తమేవభాంత మనుభాతిసర్వం తస్యభాసా సర్వమిదం విభాతి"

అని శ్రుతిఅనుటలో "తమేవభాంత మనుభాతిసర్వ" మనుటచే సూర్యాదు లవర జ్యోతులని తోచుచున్నది గదా! మూడవదగు సూర్యమండలము వాఙ్మండలము, హిరణ్మయాండము, సహృదయమగుటవలన సత్యము. ఇందు మర్త్యము నమర్త్యమునను భేదమున నుభయవిధమగు నగ్ని యొక్క సమావేశమున్నది కనుక నిది భౌతికాగ్నియే. "నివేశ యన్నమృతం మర్త్యంచ" అని కలదుగదా!

ఆ రెంటి యంతరమందలిది సౌమ్యజ్యోతి సోమమే. శ్రుతి

"ద్వయం వా ఇదం నతృతీయమస్తి శుష్కంచైవార్ద్రంచ, యచ్ఛుష్కం తదాగ్నేయం యదార్ద్రంతత్సౌమ్యం"

అనుచున్నది. సర్వాకాశ పరివ్యాపియగు నీసోమము జ్యోతిష్మంతము. "త్వమాతతన్ ధోర్వంతరిక్షమ్ త్వంజ్యోతిషావితమోవవర్ధ" అని కలదుగదా! మరియు.

"మహత్తత్సోమో మహిషశ్చకార అపాం యద్గర్భోఽ వృణీత దేవాన్।
అదధాదింద్రే పవమాన ఓజోఽ జనయత్ సూర్యేజోతిరిందుః (ఋగ్వే)

ఈ మంత్రమందలి యిందుడు = పవమానసోమము, సూర్యునందు జ్యోతి, ఇంద్రునందోజస్సు, గల్గించెనని యున్నది గదా, దీనివలన సోమము జ్యోతులకు జ్యోతియని తేలుచున్నది. ఆయీ సౌమ్యజ్యోతి స్వచ్ఛలక్షణముగలది. మనోబ్రహ్మ. దీని జ్యోతిషాం జ్యోతిష్ట్వమును శ్రుతి "జ్యోతిషాంజ్యోతిరేకం తన్మేమనః శివసంకల్పమస్తు" అని చెప్పినది. ఈ సోమమునకు స్థానము "అస్తివై చతుర్థో దేవలోక ఆపః" "అపాంగర్భేవృణీ తదేవాన్" అని మూడవ దివియని యెఱుకపరచినది. ఇది ఋతరూపాపోమయ పరమేష్ఠీ ప్రజాపతి 'ఋతమేవ పరమేష్ఠి' యని కలదుగదా! గోసవయజ్ఞమనబడు గోలోకధామమందు కృష్ణ పరమేష్ఠినివాసమని వినబడుచున్నది:-

"సఏషగోసవః స్వారాజ్యోయజ్ఞః - ప్రజాపతిర్హి స్వారాజ్యం పరమేష్ఠీ స్వారాజ్యం - ఉభేబృహద్రథంతరే భవతః - తద్ధిస్వారాజ్యం - సర్వః షట్త్రింశః - తేనగోసవః" (తాండ్య)

ఆయీ యాపోమయ పరమేష్ఠీ ప్రజాపతి కృష్ణుడే కాదగును. 'అసౌవా ఆదిత్యఏకవింశః' కనుక సూర్యునకు బైని, భూమినుండి 22వ స్తోమము మొదలు 36 స్తోమము వరకు గల గోసవయజ్ఞప్రదేశమందు గోవుల యాయతనము కలదని "సఏషగోసవః స్వారాజ్యోయజ్ఞః" అను శ్రుతివచనమువలన దెలియనగును. అందుండు నీయన (పరమేష్ఠీకృష్ణుడు) గోపాలకుడు, గోలోకవాసి, గోవిందుడు. కనుక సోమవంశీయుడు. ఆయనయే అసురప్రాణ భారాయమాణయగు పృథివిని, ధర్మగ్లానిని, అరసి, దుష్టశిక్షణమొనర్చి, ధర్మసంరక్షణ గావించి శాంతిని స్థాపింపనై, పృథ్వినవతరించెను, ఆయన స్వవచనముల తోడనే ఆయీ విషయమును వెల్లడించుచున్నాడు :-

"యదాయదాహి ధర్మస్యగ్లానిర్భవతి భారత,
అభ్యుత్థాన మధర్మస్య తదాత్మానం సృజామ్యహం

పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయ చదుష్కృతాం
ధర్మ సంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే"

భూలోకమం దవతరించువాడయ్యు నాగోవిందుడు, ప్రాజాపత్యము, మానవ సంస్కృతమునగు సోమవంశమందే, వసుదేవ గృహమున నుద్భవించెనని పెక్కు నిదర్శనములతో మున్ను నిరూపింపబడినది గదా! కనుక, దివ్యకృష్ణునట్లీ గోకులవాసి యగు వాసుదేవుకృష్ణుడును, సోమవంశజుడే. స్వయముగా శ్రీకృష్ణుడే:-

"కాస్త్వమిత్యాహ, సోఽ ప్యాహ:- జాతోఽ హంశశినః కులే
వసుదేవస్య తనయః - యదువంశ సముద్భవః (విష్ణువు)

అని చెప్పికొనియెను.

ఇది సోమవంశ్యత్వము

---

4. వ్రజధామత్వము

"తావాంవాస్తూన్యశ్మసి గమధ్యైయత్రగావో భూరిశృంగా అయాసః
అత్రాహతదురుగాయస్య వృష్ణిః పరమంపద మవభాతిభూరి" (ఋగ్వే)

దీని భారతీభాషయం దనువాదము :-

తానియువయోః స్థానానివాంఛామః గంతుమ్, యత్రగావః భూరిశృంగాః
సంచరన్తి అత్రఖలుతన్మహా యశసోవిష్ణోః పరమంధామ విద్యోతతేబహూ.

భావము:- బహూశృంగములుగల గోవులు సంచరించు చోటికి మీరరుగగోరుచున్నారు. మహాయశస్కుడగు విష్ణుని పరమధామమట బ్రకాశించుచుండును గదా!

"వ్రజంగచ్ఛ గోష్ఠానం" అను యట శ్రుతిచే గోబహూళ ప్రదేశమునందు 'వ్రజ' మనుశబ్దము రూఢము. పారమేష్ఠ్యాపో లోకము గోవుల యుత్పత్తిస్థానమని విందుముగదా! సామవేదము దానిని గోసవయజ్ఞయతనమన్నది. వెనుకటి ప్రకరణమం దామంత్ర ముదహరింపబడినది. సుబ్రహ్మణ్యములగు నాయాపస్సులు, వేయివిధములుగ పరిచ్ఛిద్యమానములై 'గో' సంజ్ఞనొందును. గోవిందుడు, గోపాలుడునగు విష్ణుభగవాను నా వేయిగోవులు నను వ్రజనము సేయును (వెంబడించును) దివికిబైని యావిష్ణునివాసము. "క్షయంతమస్య రజసఃపరాకే" అని శ్రుతి. ఏకవింశ (21) స్తోమము ద్యుసంస్థ. దానికిబైని 22వ స్తోమము మొదలు 36వ స్తోమమువరకు పంచదశాహము, గోసవము స్వారాజ్య యజ్ఞకమునగు చోటు గోవిందవిష్ణుని స్థానము, అనగా నా గోలోకమధ్యమందలి 29వ స్తోమము పారమేష్ఠ్య పరమధామమననొప్పును. అచటనే యీ పరమేష్ఠి భగవాన్ హంసుడు విరాజిల్లుచుండునని యెరుంగవలయును.

ఆపోమయపరమేష్ఠి ప్రజాపతి యాపస్సులనుండి వేయి గోవులను బుట్టించి వానిచే తన్నావరించుకొని, సూర్యుని, పృధ్వినిగూడ నావరించును. కనుకనే పారమేష్ఠ్య మండలమందు ఇడా+గౌ-ఊర్క్ అను ధరమ్మలుండునట్లే. సూర్యమండలమందును, జ్యోతిః+గౌ, ఆయుః

- అనియు, పృధ్వీమండలమందును వాగ్ + గౌ, ద్యౌః అనియు మూడు ధర్మము లొప్పుచున్నవి. ఈ పారమేష్ఠ్యపరమలోకములు గోవులు లేక యుండనివి. ఈ గోవులకు, వాక్కు - విరాట్టు - గౌ - ఇడా - భోగ - ములని యైదుజాతులు. బ్రహ్మ విజ్ఞానమందు వీని వివరణ మరయ వలయును. వీనిలో **333** వసువులకు **333** రుద్రులకు, **333** ఆదిత్యులకును, వినియోగింపబడును. కాగా, మిగిలిన యొక్క ప్రాజాపత్యగోవును కామగవి నాబరగును. ఆయా లోకము లందు బరివ్యాప్తములును, సహస్రపరిమితములునగు నీగోవు లందు ముప్పది ముప్పదిచే నొక్కక యహస్సేర్పడును. ఇట్లు **33** అహస్సులుగల ఆరుభాగములచే వషట్కారము సంపన్నమగుచున్నది. గోస్థానమగుట వలన నిది వ్రజమని పేరొందుచున్నది. యజ్ఞాత్మయగు విష్ణుభగవానుడిందు ప్రతిష్ఠనొందును. ఈ యభియుక్త వచనమరయుడు:-

4 4 2 5
"చతుర్భిశ్చ చతుర్భిశ్చ ద్వాభ్యాం పంచభిరేవచ

2
హూయతేచ పునర్ద్వాభ్యాంతస్మై యజ్ఞాత్మనేనమః"

ఉభయపక్ష దృష్టి వలనను, సప్తదశ (17) ప్రజాపతి త్రయత్రింశ ద్రూపవషట్కారమగును కనుక నతడు వ్రజనికేతనుడని స్పష్టమగును. గోకుల గోవర్ధనాది ప్రదేశ మాయతనముగాగల మానుషకృష్ణునకు వ్రజవాసిత్వము ప్రసిద్ధమేగదా! కనుక ఉభయతః వ్రజనికేతనత్వము సిద్ధమయినది.

ఇది వ్రజధామత్వము

---

5. ద్వాదశలక్షణత్వము

పరమేష్ఠి లక్షణావ్యయుని ద్వాదశలక్షణత్వము గీతయందు:-

"గతి - ర్భర్తా - ప్రభుః - సాక్షీ - నివాసః - శరణం - సుహృత్
ప్రభవః - ప్రళయః - స్థానం - నిధానం - బీజమ - వ్యయం

శ్రీకృష్ణలక్షణావ్యయుని ద్వాదశలక్షణత్వము పురాణమందు :-

"దానం - దాక్ష్యం - శ్రుతం - శౌర్యం - హ్రీ - కీర్తి - ర్బుద్ధిరుత్తమా,
సన్నతిః - శ్రీ - ధృతిః - తుష్టిః - పుష్టిశ్చనియతాఽచ్యుతే॥

కొన్ని యెడల నీద్వాదశలక్షణత్వము మరొక విధముగ స్మరింపబడినది:-

ఉత్తమేన సుశీలేన - శౌచేనచ - దమేనచ
పరాక్రమేణ - వీర్యేణవపుషా - దర్శనేనచ
ఆరోహణ ప్రమాణేన - వీర్యే - ణార్జవసంపదా
ఆనృశంస్యేన - రూపేణ - బలేనచసమన్వితః

ఇది ద్వాదశ లక్షణత్వము

---

6. లోకచతుష్ట సంచారిత్వము

ఈశ్వరభావమగు పరమేష్ఠ్యవస్థయందు, పృధివి - అంతరిక్షము - ద్యులోకము - ద్యుపృష్టమగు సముద్రరూప గోలోక ధామము, అనువాని యందు విహరించుటచే నాలుగు లోకములందు ప్రతిష్ఠ నొందును గదా! ఇట్లే మొదట పృధివి యందలి సంకీర్ణత మావకాశమందువలె కారాగార ప్రదేశమందు జననము, రెండవదగు నంతరిక్షాకాశమందువలె గోకుల గోవర్ధన బృందావన నందగ్రామాద్యవకాశమందు పలు తెఱగులుగ సంచరణము,

బ్రత్యాక్రమించుట నాలవయాకాశమగు సముద్రమునందు వలె నీ భౌతిక సముద్రమందు నిర్మింపబడిన ద్వారక నధిష్ఠించియుండుట. ఇట మానుషభావమున, జీవావ్యయ సంబంధముగ నంగీకరింపబడిన నాలుగధిష్ఠానములును సుప్రసిద్ధములే కనుక, వాని విషయము వదలి యీశ్వరీయభావ ప్రతిపన్నములగు నాలుగధిష్ఠానముల గూర్చియు, నీశ్వరావ్యయ శ్రీకృష్ణుని గూర్చియు, ముందు ప్రకరణ మందు విమర్శించుకొందము. ఈపరిలేఖ నరయుడు:-

దివ్యకృష్ణునకు :-

(1) పృధ్వీయందు - అంతఃప్రవిష్ట సోమలతాస్థానమున, ప్రధమసంచారము

(2) అంతరిక్షమున -చంద్రనికేతమగు వాయువిహారస్థానమున, ద్వితీయ సంచారము

(3) దివమున - దివ్యస్వర్గస్థానమున - - - తృతీయసంచారము

(4) దివఃపృష్ఠమున :- సాముద్ర గోలోక ధామమందు - చతుర్థ సంచారము

మానుషకృష్ణ భగవానునకు :-

(1) మధురా కారాగార పృధివియందు ... ... ప్రధమసంచారము

(2) గోకుల గోవర్ధ నాద్యంతరిక్షమున ... ... ద్వితీయసంచారము

(3) స్వర్గతుల్య మధురా రాజధానియందు .. ... తృతీయసంచారము

(4) సాముద్ర పరమధామము ద్వారకయందు... చతుర్థసంచారము

ఇది లోకచతుష్టయ సంచారిత్వము

7. వేద - గో - బ్రాహ్మణ మహిమోద్భావకత్వము

చంద్రుడు పృథివిని పరిక్రమించునట్లు పృథివి సూర్యుని, సూర్యుడు జనలోకాధిష్ఠాతయగు ఆపోమయ పరమేష్ఠిమండలమును, పరమేష్ఠియు సత్యలోకాధిష్ఠాతయగు, స్వయంభూ మండలమును చాలకాలమునకు బరిక్రమించును.

చంద్రమండలమునందు రేతః - శ్రద్ధా - యశస్సులు వలె, పృథివియందు వాగ్-గౌ-ద్యౌ అనియు, సూర్యునందు జ్యోతి - గౌ - ఆయు - అనియు, పరమేష్ఠియందు ఇడా - గౌ - ఊర్క్ - అనియు, స్వయంభువునందు వేద - అభ్వ - నియతి - అనియు, మూడేసి భావములుండును. ఇట, స్వాయంభువ భావములందు ఋగ్యజుస్సామ లను మూడు వేదములు స్వయంభూబ్రహ్మ మహిమామండలమును జనింప జేయుచు దదాశ్రితము (పరిశ్రితము) లై యుండును. ఆమండలాంతర్గతుడగుచు పరమేష్ఠి, అగ్నికృతము - నన్నాదమయము నగు వేదమర్యాద నుల్లంఘింపక, సోమకృతము నన్నమయము నగు సర్వలోకమర్యాదను, బ్రహ్మకృతము, వాఙ్మయమునగు గోసహస్రమును అనువర్తిల్ల జేయును. ఈ మార్యాదాంతర్గతముగనే వాఙ్మయప్రజను, దైవప్రజను భూతప్రజను జనింపజేయును. ఇంకను :- పృథివికి దిగిన యీ పరమేష్ఠి కృష్ణుడు, పృథివికి జెందిన దివఃపృష్ఠమందు 48వ స్తోమమగు పృథ్వీవషట్కారము యొక్క 22వ స్తోమమునకు బైని 36 వ స్తోమము 29 స్తోమముల మధ్యమము పంచదశాహమునగు స్వారాజ్యయజ్ఞమను గోసవయజ్ఞ నామక గోలోకధామమధిష్ఠించును. ఆయీ గోసవయజ్ఞము సామవేదీయ తాండ్యబ్రాహ్మణ మందు విందుము:-

"అథైషగోసవః - స్వారాజ్యోయజ్ఞః - ప్రజాపతిర్హి స్వారాజ్యం, పరమేష్ఠీస్వారాజ్యం, ఉభేబృహద్రథంతరేభవతః - తద్ధిస్వారాజ్యం, సర్వః షట్త్రింశః - తేనగోసవః"

ఈపరమేష్ఠి సోమఘనుడు దిక్కులంతటను సోమమును సంచరింపజేయుచు బృహ - ద్రథంతరాగ్నులందు సంతతము హోమము సేయుచుండును గనుక నది స్వారాజ్య యజ్ఞమగును. పృథివినుండి 20వ స్తోమము మొదలు 36 వ స్తోమము వరకు గల ప్రదేశ మాయనకాయతనమని తెలియవచ్చును. ఈ గోసవ విధానమువలన - స్వారాజ్యయజ్ఞము వలన, సర్వలోక సమృద్ధి కుపయోగించు సర్వరస ప్రసవిత్రులగు వాగ్ - విరాట్ - గౌ - ఇడా - భోగములను పంచవిధ సహస్రీయగోవులను జనింపజేసి, సర్వలోకాభ్యుదయార్థము ద్యావాపృథువులందంతటను బ్రయోగించెను. కనుకనే యీగోలోకాధిష్ఠాతను గోవిందుడు - గోపాలుడు నని స్తుతింతురు. మఱియు,

తన మండలాభ్యంతరమున, బ్రహ్మవీర్యోద్భావక; బృహస్పతి - బ్రహ్మణస్పతి - వాచస్పతి- విమాలోకముల నభివ్యాపించుచు, వీని యన్నిటియందుత్కృష్టతమమగు బ్రహ్మ వీర్యము నుత్పాదించుచు, బ్రాహ్మణులను వర్చస్వుల జేయుచుండును. బ్రహ్మపరములగు క్షత్రవిడ్వీర్యములచే లోకమందు శాంతి స్వస్త్యయనములను సంపన్నము గావించు చుండునన్నది లోకస్థితి. ఆయీ యర్థవిస్తరము బ్రహ్మవిజ్ఞానమం దరయవలయును.

ఆపోమయపరమేష్ఠీ ప్రజాపతి యాపస్సునుండి వేయి గోవులను నిర్మించి వానిచే దన్నావరించికొని, సూర్య - పృథ్వీ - చంద్రుల నావరించును. అందు 333 గోవులను వసువులకు 333 రుద్రులకు 333 ఆదిత్యులకు వినియోగించుచున్నాడు. ఇక నాసహస్రమందు మిగిలిన యొకగోవు ప్రాజాపత్య కామగవి. సర్వలోక పరివ్యాప్తములు సహస్రమితములునగు నీ గోవు లందలి ముప్పది ముప్పదిటిచే నొక్కొక యహస్సగును. ఇట్లు 33 పగళ్లతోడి ఆరారిటిచే వ్యవచ్ఛేదక మొక్కొక షషట్కార మగును. అందు విశ్వము ప్రతిష్ఠితము. గోకుల సంవాహకుడగు నాయీ కృష్ణభగవాను డాగోరసములచే విశ్వముం భరించునని వేదము చెప్పుచున్నది. అట్లు భగవాను డాపోమయ పరమేష్ఠి, గోకుల సంవాహకత్వమున, బ్రహ్మవీర్యప్రవర్తకత్వమునను, ఈ లోకమందు గోసంఘము నెంతయేని యలంకరించుచున్నాడు, గౌరవించుచున్నాడు. మరియు, నీయన, ఈశ్వరాత్మానుగృహీత మహర్షివచన ద్వారా, వేదమంత్రములం దధికముగా గోబ్రాహ్మణ మాహాత్మ్యమును ప్రచారము గావించెను.

"మాతారుద్రాణాం, దుహితావసూనాం, స్వసాఽ దిత్యానాం అమృతస్యనాభి
ప్రగువోచంచికితుషేజనాయ మ గామ నా గామదితిం పథిష్ఠ"

ఇట్లెన్నో మంత్రములున్నవి. అన్యత్ర విమృష్టములగు వీనినెల్ల అందందరయవలయును. ఇట్లే బ్రాహ్మణమహిమయు వేదమందెంతేని కలదు:-

"యావతీర్వైదేవతాః తాః సర్వావేదవిది బ్రాహ్మణేవసన్తి, ఏషవా అగ్నిర్వైశ్వానరో యద్బ్రాహ్మణః, బ్రాహ్మణంతువ సత్యైనాపరుంధ్యాత్" (తై॥)

ఇట్లు పరమేష్ఠీకృష్ణుడు వేదమర్యాదా పరిపాలకుడగుచు, గోబ్రాహ్మణ పరిపాలనసేయునట్లు, తదీయావతారి. మానుషశరీర యోగేశ్వరకృష్ణుడును, ఇట - వేదమర్యాదా సంరక్షకుడై, గోబ్రాహ్మణ ప్రతిపాలన వ్రతదీక్షితుడయ్యెను. గోబ్రాహ్మణ మహాత్మ్యము నెంతయో ప్రచారము గావించెను. నతడు గోవుల నాదేశించుట గనుడు:-

"కర్షుకాణాంకృషిర్వృత్తిః పణ్యం విపణిజీవినాం
గావోఽస్మాకం పరావృత్తిః ఏతత్త్రైవిద్యముచ్యతే
విద్యయాయో యయాయుక్తః తస్యసా దైవతంపరమ్
గావోఽస్మద్దైవతం విద్ధిగోపాగోధన జీవినః" (హరివంశే)

గోప్రతిపాలకత్వముననే యీయన గోపాలుడు - గోవిందుడు నయ్యెను. ఆయన ప్రద్యుమ్ను ననుశాసించు నీవచనము లరయుడు:-

"బ్రాహ్మణప్రతిపూజాయం, ఆయుకీర్తిర్యశోబలం
బ్రాహ్మణాహిమహద్భూతం - అస్మి౯ లోకేపరత్రచ"
"మాతేమన్యుర్మహాబాహో! భవత్యత్రద్విజాన్ప్రతి
భస్మకుర్యుర్జగదిదం - క్రుద్ధాః ప్రత్యక్షదర్శినః"

ఇందువలన ఆయోగీశ్వరకృష్ణుని గోబ్రాహ్మణ భక్తత్వము, గోబ్రాహ్మణ ప్రతిపాలకత్వమును దెలియవచ్చును :-

"నమోబ్రహ్మణ్య దేవాయ గోబ్రాహ్మణ హితాయచ
జగద్ధితాయ కృష్ణాయ గోవిందాయ నమోనమః"

ఇది వేద గో బ్రాహ్మణమహిమోద్భావకత్వము

---

8. వేదోపస్తుత చరితత్త్వము

సత్యస్వయంభూ ప్రధమావతారమగు పరమేష్ఠికృష్ణుడు వేదపురాణములందు స్తుతినందు నెడల "యదముత్రతదన్విహ" యను శ్రుతివచనముంబట్టి తదీయ వర్ణనలు మానుషకృష్ణ చరిత్రకుగూడ లక్ష్యములు కాదగుననుటలో విప్రతిపత్తి యుండదు. వేదమందు శ్రీకృష్ణలీలాచరిత్ర ప్రసంగములను ప్రతిభాసింపజేయు మంత్రములను కొందరు వైజ్ఞానిక విద్వాంసులీవరకే ప్రదర్శించియున్నారు. ఆయీ మంత్రములకు వేర్వేరు దేవానుగతార్థమున్నను, అంతర్నిగూఢముగ నందు కృష్ణలీలా చరిత్రలు లేకుండుటలేదు. వానివలన, నీశ్వరాంగ భూతాఖిలదేవ సంఘానురూప చరిత్రగల యోగేశ్వర మానుష శ్రీకృష్ణుని విచిత్రమాహాత్మ్యము హృదయంగమమగుట కవకాశము కల్గుచుండును. అదియును గాక, సత్యరూపమగు వేదము, దివ్య మహాపురుషు డీశ్వరుడు లోకమందవతరించునని యెరింగి తదీయ చరిత్రల నాభాసముగా బ్రదర్శించుటయు నబ్బురము కాదు గదా! ఇక ప్రకృతము:-

శకటభంజనము

"పృధూరదః దక్షిణాయా, అయోజి - ఆ - ఏనమ్-దేవాసో అమృతాసో అస్థుః
కృష్ణాదుదస్థాత్ అర్యావిహాయాశ్చికిత్సంతీ మానుషాయక్షయాయ"

ఋగ్వే 1-123

తాత్పర్యము :- సమర్థురాలగు ఉషాదేవి పెద్దరథము పూన్పబడినది. దాని నమృతదేవతలధిష్ఠించిరి. పూజ్య, గొప్పదియు నగు నాయుషాదేవత, మనుష్య నివాసమునకు తమోనివారణసేయ బయలుదేరెను.

కృష్ణపరముగ:- "సోమఉత్తరాదిక్ - యమోదక్షిణాదిక్" అనియుండుటచే, మృత్యువు యొక్క పెద్దరథము (బండి) పూన్పబడినది. అమృతదేవతలా శకటముం గనిపెట్టియుండిరి. కృష్ణునివలన నది నెగురగొట్టబడెను. ఆర్యయగు యశోద, ఆ మానుష (బాలకుని) క్షయమును శంకించెను.

ఆయీ యాభాసరూపచరిత్రమును "ఇతిహాస పురాణాభ్యాం వేదంసముప బృంహయేత్" అను న్యాయానుసారము పురాణము విస్తరించినవిధము, హరివంశమందు గనుడు:-

(కంసునిచే) నట్లు పనుపువడినవారిలో శకటుండనువాఁడు నందగోపుని ప్రియశకటంబు నావేశించి తనమాయ నెదిరికి భావింపరాకయుండె నంతనొక్కనాడు,

ఉ॥ పాపని నిద్రపుచ్చి తగుపాన్పునఁ దచ్ఛకటంబు క్రిందఁదాఁ
దీపెసలారనుంచి సుదతీతిలకంబు యశోదవేడుకన్
గోపసతీసమేతయయి గోఁతి, సమీపగయై తనర్చున
య్యాపగనీదులాడుటకునై చనియెం ద్వరమాన చిత్తయై

క॥ ఒక్కింతవడికి నర్భకుఁడిక్కడ మేలుకని యొద్ద నెవ్వారును లే
కెక్కుడగు శిశుత్వము మై నెక్కొను చాపలములెల్ల నెఱసితలిర్పన్

శా॥ నోరంజేతులురెండు గ్రుక్కికొనుచు న్మోమెల్ల బాష్పాంజన
స్మేరంబై తిలకింప నేడ్చుచుఁబొరిన్ మీజేతులన్ గన్నులిం
పారందోముచు చేవఁబూని పిఱుఁదొయ్యన్మీఁది కల్లార్చుచున్
శ్రీరమ్యాంఘ్రి యుగంబుగింజికొనుచుం జెల్వంబురెట్టింపగాన్

క॥ తన మాయాజాలంబుల మునిఁగి సకలలోకములును ముగ్ధంబులుగాఁ
దనరెడు ప్రౌఢుఁడు లోకము తనమౌగ్ధ్యంబునకుఁ బ్రముదితంబగుచుండన్

వ॥ అట్లుండి యచ్చట

సీ॥ ఒకదిక్కు దొరగల్లొఱగి పైఁబడుదునో తొలఁగికమ్ములు మ్రోయనిలచలింప
దొడరి వే పరతెంచి త్రొక్కుదునోపలు గాఁడి లోనైన యంగముల నొకట

నెడలించి మీఁదట నెసఁగెడు పరపెల్లఁబడఁద్రోచి యడఁతునో పడుచు నేమి
వెరవునవధియింప దొరకొనునాకిది యవసరంబని తనయాత్మఁదలఁచుఁ

ఆ॥ శకటుతలఁపెఱింగి చయ్యన నాలోనఁ జరణమొకటి లీలఁజాఁచి తాఁచెఁ
దక్షణంబబండి తలకెడవైపాసి యవులసంధులెడలి యవనిఁజెదర.

వ॥ అంత

తే॥ వేగసుస్నాతయై తగవెలది యయ్య శోదయాగోపికలను నచ్చేనడించి
సరసహార్ద్రతఁజేఁపెడుచన్నులదిమి కొనుచు వత్సంబుఁదలఁచిన గోవుఁబోలె

వ॥ అతిత్వరితగతి నేతెంచి విపర్యస్తంబైన శకటంబు నంతంతంగని
హాయనుచుం బఱతెంచి పుత్రునెత్తి యుదరంబున నదిమికొని

ఉ॥ నిన్నిటుపాఱవైచి తగనిద్దురవోయెడుఁ బాపఁడంచు నే
మిన్న కనీళ్ళనాటయనుమిత్తికి నేఁటికిబోయితిన్నిజం
బన్నకుమారయింకిపుడ యర్థిభవజ్జనకుండు వచ్చిన
న్నెన్ని దెఱంగులం బఱుపఁడింతయుఁజూచి తనర్చు నల్కతోఁ

క॥ ఈమెయిశకటం బెడలుట కేమిగతము దీనినెవ్వరెఱుఁగుదురువిభుం
డేమియది యనిననుత్తర మేమనినేనిత్తు నిందయిడుదురు నాకున్

వ॥ అని తలంకుచు నంకతలంబునఁ గొడుకునిడిచన్నిచ్చు సమయంబున,

సీ॥ పరిమితపలితైక భాసురంబగు కేశ సంచయంబారణ్య సంచరమునఁ
దురువులరాలు కేసరముల నత్యంత ధూసరబైకడు మాసరముగ
గోఖురోద్ధతరేణు కుంఠితంబగుమోము చెమటబొట్టులఁజాలఁ జెన్నుమిగులఁ
గట్టినచెంగావి కాసె లేఁజిగురుల జిగి నూని తనువతిస్నిగ్ధ కాంతి

తే॥ నలరఁగర్క శగ్రంధిలయష్టి చేతఁబట్టి గోపాలపరివార బహువిధోక్తు
లెలసి చెలఁగంగఁగదుపుల వలననుండి వచ్చెనందగోపుడు నిజావాసమునకు

వ॥ వచ్చి విస్రస్తచక్రంబును విభగ్నాక్షంబును విభిన్న భాండంబును నైన
శకటంబుగనుంగొని తదీయాంకతలంబు నందతనయు నెప్పుడు
నునిచియుండు గావున,

తే॥ తలఁకియుల్లంబు ఝల్లనఁదనువు వడఁక నకట బాలకుఁడిప్పుడే మయ్యెనొక్కొ
బండియఱవఱలై యిట్లుపడ్డదేమి మూఁడెనోయంచు నరిగి సమ్ముఖంబునందు

మ॥ స్తనదుగ్ధామృతమారగించుచుఁ బొరింజారుస్మితోల్లాస మా
ననబింబంబు నలంకరింప వికసన్నాళీక పత్రాభ లో
చనదీప్తుల్ జననీముఖేందువుపయిన్ సంప్రీతిఁబర్వంగ నొ
ప్పునిజాభీప్సిత కల్పశాఖి గనియెం బుత్రుం బవిత్రోదయున్

క॥ కని గుండెనిమిరికొనుచును ననురాగముతోడ నంతనంతఁ దనకుటుం
బిని నిదియేమిశకట మిట్లనయంబును విషమవృత్తమయినది యిచటన్

తే॥ బల్లిదంపుటాఁబోతులు పెల్లురేఁగి
తొడరిత్రోచి త్రొక్కెనొ మహోద్ధురసమీర
హతియు నిచ్చోటఁగలిగెనో యదియునింత
సేయఁగాదు నిజంబేమిచెపుమ దీని

వ॥ అని వెండియు

క॥ అది యెట్లైననుగాని మ్మిదెనాపుత్రునకు సేమమింక నఖిల మ
భ్యుదయమ యనఁగాఁ గడుగద్గదిక నెలుఁగు దగులువడఁగఁ దద్భామినియున్

వ॥ అతని నాలోకించి నావలనందప్పు సాలఁగలదు మీరు సహింపవలయు నే నిప్పాపని నెప్పటియట్ల యీబండి క్రింద మంచంబున నిదురవుచ్చి యేఱుకుఱంగలిగావునం గ్రమ్మఱం జనుదెంతునని జలావగాహనంబునకరిగి మగుడు నప్పటికిది యిట్లైయున్నయది మన భాగ్యంబునం గుమారు నీ బారిగడచె ననునెడం గొందఱు బాలురచటికి వచ్చి యిట్లనిరి.

కు ఏమిచట నాడుచుండంగా మీకృష్ణుండు తనదు కాలు గడ(కతో
నీమీ(దికెత్తి చా(చిన నీమెయి(దలకెడవువడియె నిబ్బండి వెస౯

కు ఇదియేమిద్దైవికమొ మీ మదిలో(దెలిసికొను(డనిన మగువయుబతియు౯
బొదలెడు విస్మయము మనో ముదముందళుకొత్త(గొడుకు ముద్దాడి తగ౯

వ॥ అచ్చోటి భూరజంబువుచ్చి పిడిచివైచి తూ(పొడిచిరి విశేషించి నందుండు బృందారకులకెల్ల వందనంబుసేసి నందనునకు నభయప్రదులుగా నభ్యర్థించె నాలోనన యెల్లవారును వచ్చి యచ్చెరువునొందుచు నబ్బాలు నభినందించి రాగోపముఖ్యుండు శకటంబు క్రమ్మఱ సంఘటితంబు గావించి సుఖంబుననుండె.

పూతనావృత్తాంతము

"హేతిఃపక్షిణీ నదభాత్యస్మాన్ ఆష్ట్ర్యాంపదంకృణుతే అగ్నిధానే
శంనోగోభ్యశ్చ పురుషేభ్యశ్చాస్తు మానోహింసీదిహ దేవాః కపోతః"

(ఋగ్వే 10)

భావము :- పక్షములు (రెక్కలు) గల హననహేతువగు (హేతి) కపోతము మమ్ములను హింసింపకుండుగాక, వ్యాప్తమగు మహారణ్యమం దగ్నిప్రదేశమందది యుండుగాక. లేదా పాకశాలయగు నగ్నిస్థానమందది కాలూనుకొనుగాక! మా పశువులకు పురుషులకు శాంతి కలుగుగాక, ఓ దేవతలారా! ఇట గపోతము మమ్ములను హింసింపకుండుగాక!

కృష్ణపరముగ:- (గోకులమందుండు దేవవిశేషము లనుకొను మాటయిది):- ఓ దేవతలారా! ఆయుధ విశేషరూపమగు పక్షి (పూతనాశకుని) (వ్రజమందు గోపవేషముననుండు) మనల నణచివేయజాలదు. వినాశకరమగు అగ్నిస్థానమున నిది కాలూనుకొనుచున్నది. మన గోవులకు పురుషులకు సుఖమగు గాక, ఈశకుని మనలను హింసింపకుండుగాక! పూతనకు శకునీత్వము హరివంశమందు చెప్పబడినది:-

"కస్యచిత్త్వథకాలస్య శకునీవేషధారిణీ
ధాత్రీకంసస్య భోజస్య పూతనేతి పరిశ్రుతా
పూతనానామశకునీ ఘోరాప్రాణి భయంకరీ
ఆజాగమార్ధరాత్రే వైపక్షౌ క్రోధాద్విధున్వతీ
దదౌస్తనంచ కృష్ణాయ, తస్మిన్ సుప్తేజనేనిశి
ఛిన్నస్తనీతు సహసా పపాతశకునీ భువి"

యమళార్జునోద్ధారము

"యత్రమంథాం విబధ్న తేరశ్మీన్ యమితవాఇవ
ఉలూఖల సుతానామవే ద్వింద్రజల్గులః (ఋగ్వే 1-28-4)
తానోఅద్యవనస్పతీ ఋష్వావృష్వేభిః సోతృభిః
ఇంద్రాయమధుమత్సుతమ్ (ఋగ్వే 1-28-8)

(i) ఏకర్మయందు పగ్గములను (గుఱ్ఱములను) కట్టివేయుటకువలె కవ్వమును కట్టుచున్నారో, (ఆకర్మయందు) ఇంద్రుడా! రోటియందభిషుతము (దంపబడినవి) లైన సోమలతలరసమును (నీదిగా) నెంచిత్రాగుము.

(ii) (ఉలూఖల - ముసలరూప) వృక్షములారా! ఈ కర్మయందు ప్రసిద్ధులగు మీరు, చూడదగిన, దంచుటకు సాధనములగు వానితో చూడదగినవారలై యింద్రుని కొరకు మధురముగల సోమలతను దంచుడు.

కృష్ణపరముగ :- (రోటగట్టుపడిన కృష్ణుడు తన్ను విడిపింపగోరి యొక పురుషునితో ననుచున్నాడు) "(i) కవ్వమును వలె (నన్ను) నిగ్రహించునట్లు ఏరోటను (తల్లి) పగ్గములతో గట్టినది. రోటిచే పీడితులమగు మమ్ముల నోసమర్థుడా! (అవ+ఇదు) రక్షింపుము. ఏలయన:- నీవు (జల్గులః - జల్పితుం - గోపితుం - లాతుం = ఆదాతుం) చెప్పను, రక్షింపను, స్వీకరింపను సమర్థుడవు. (ఎవ్వరు వినిపించుకొనకున్నపుడు చెట్ల మధ్యకు రోటిని లాగి జలమునూపగా, నాచెట్లు కూలినవి. అప్పుడు చెట్లతో ననుచున్నాడు, (ii) సుప్రసిద్ధములగు

యోమావనస్పతులారా ! నేడు మిమ్ముల నింద్రుంజేర బీడించుచు, మధుమత్ = అమృతమగు మోక్షప్రాప్తికి హేతువైతిని. స్థావరత్వముక్తికల్గగా, గతిమంతులగు నన్ను కట్టినవారివలె గతిగలవారైతిరి". ఈకథ కుపబృంహణము భాగవతమందు:-

క॥ ఆలలనరోలగట్టెఁ లీలన్నవనీత చౌర్యలీలుంబ్రియ వా
గ్జాలున్ బరివిస్మిత గోపాలుఁ ముక్తాలలామఫాలుం బాలున్

క॥ ఱోలనుగట్టివడియు నబ్బాలుడు విలసిల్లె భక్తపరతంత్రుండై
యాలానసన్నిబద్ధ విశాలమదేభేంద్ర కలభసమరుచి నధిపా!

క॥ వెలిలోను మొదలు తుదినడుములులేక జగంబు తుదియు మొదలున్నడుమున్
వెలియునులోనగు నీశ్వరునలవడునే కట్ట బ్రణతురాల్గాకున్నఁ

ఆ॥వె॥ పట్టియెల్లబోటి పట్టియీతండని గట్టితలపుతోడ గట్టెగాక
పట్టికడుపు పెక్కుబ్రహ్మాండములు పట్టు టెరిగినేనితల్లి యేలకట్టు?

క॥ చిక్కడు సిరికౌగిటలోఁజిక్కడు సనకాదియోగి చిత్తాబ్జములఁ
జిక్కడుశ్రుతిలతి కావలిఁజిక్కెనతడు లీలఁదల్లిచేతఁ రోలన్

వ॥ ఇట్లు గ్రద్దన నాముద్దియ ముద్దులకొడుకని యుదరంబు గట్ట జదురంబని, చక్కనొక్క త్రాడుసుట్టిన నది రెండంగుళంబులు గడమపడియె, మరియు నొక్క బంధనంబు సంధించి వలగొనిన నంతియకొరంతయయ్యె, వెండియు నొక్క పాశంబుగూర్చి పరివేష్ఠించి వెల్తిసూపెనిట్లు.

క॥ తజ్జనని లోగిటంగల రజ్జుపరంపరల గ్రమ్మఱఁ సుతుగట్టఁ
బొజ్జదిరిగిరాదయ్యె జగజ్జాలములున్న బొజ్జగట్టన్ వశమే?

వ॥ అప్పుడాయవ్వయు గోపికలును వెఱఁగుపడిరి. తదనంతరంబ,

ఆ॥వె॥ ఒడలఁజెమటలెగయ, నుత్తరీయము జాఱవీడియున్న తురుమువిరులురాల
గట్టరానితన్ను గట్టెదనని చింతఁగట్టుకొనిన తల్లిఁగరుణఁజూచి

క॥ బంధవిమోచనుడీశుడు బంధింపఁ బెనంగు జననిఁ బాలార్చి సుహృ
ద్బంధుడుగావున జననీబంధంబున గట్టువడియె బాటించి నృపా!

క॥ సంగడిదిరిగెడి శంభుడు, నంగాశ్రయయైనసిరియు నాత్మజుడై యు
ప్పొంగెడి పద్మజుడును గోపాంగన క్రియఁగరుణవడయ రఖిలేశ్వరుచేన్

క॥ జ్ఞానులచే మౌనులచే దాసులచే యోగసంవిధానులచేతన్
బూని నిబద్ధుండగునే శ్రీనాధుడు? భక్తియుతులచేతంబోలెన్

వ॥ అంత నయ్యశోద యింటికడం బనులవెంటందిరుగ గృష్ణుండు దొల్లినారదు శాపంబున నేరుమద్దులైయున్న నలకూబర మణిగ్రీవులను గుహ్యకుల నిద్దరగని ఱోలీడ్చుకొని చనియె, ననిచెప్పిన శుకయోగివరునకు భూవరుండిట్లనియె.

క॥ నారదుడేల శపించెను? వారావృక్షత్వమునకు వచ్చినపనికిం
గారణమెయ్యది? యోగికులారాధ్య! యెరుంగజెప్పుమయ్య వినియెదన్

వ॥ అనిన శుకుండిట్లనియె మున్ను కుబేరుని కొడుకు లిరువురు శంకర కింకరులై యహంకరించి వెండికొండమీఁద విరులతోటలం బాఁడెడి చేడియలంగూడికొని కరేణుసంగతంబులైన యేనుంగులభంగి సురంగంబులైన మందాకినీతరంగంబులం గ్రీడింప నారదుండువచ్చిన నచ్చెలువలు సచ్చెరవలువలు ధరించి మదిరాపాన పరవశులుగావున వారలిరువురు వివస్త్రులై మెలంగుచున్న నామునీశ్వరుండు చూచి శపియించువాఁడై ప్రతీతంబుగా నొక్కగీతంబు వాడెవినుము.

శా॥ సంపన్నుండొరుఁగాపలేఁడు తనువుఞ్ సంసారముఞ్
నమ్మిహింసింపజూచు దరిద్రుఁడెత్తువడి శుష్కీ
భూతుఁడై చిక్కిహిం సింపండన్యుల నాత్మకుఞ్ సము
లుగా జింతించునట్లౌటఁదత్సంపన్నాధునకంజనంబు వినుమీ దారిద్ర్య మూహింపగఞ్

వ॥ అని గీతంబుపాడి తనమనంబున

క॥ కలవాని సుతులమనుచును గలకంఠులతోడఁగూడి కానరుపరులం
గలలోనైననువీరికిఁ గలక్రొవ్వడగించి బుధులఁగలుపుట యొప్పున్

వ॥ అని చింతించి విజ్ఞాన విశారదుండగు నారదుండు నలకూబర మణిగ్రీవులంజూచి మీరలు స్త్రీమదాంధులరుగావున భూలోకంబున నర్జునతరువులై నూఱు దివ్యవర్షంబులుండుండట మీద గోవింద చరణారవింద పరిస్పందంబున.

క॥ ముక్తులరై నారాయణ భక్తులరై పరమసాధుభావశ్రీ సం
సక్తులరైసురలోక వ్యక్తులయ్యెదరు నాదువాక్యము కతనన్

వ॥ అనియిట్లు పలికి నారదుండు నారాయణాశ్రమంబు నకుంజనియె వారిరువురును సంగడి మద్దులైరి పరమభాగవతుండైన నారదుమాటలు వీటింబుచ్చక పాటించి.

క॥ ముద్దుల తక్కరిబిడ్డడు మద్దులఁగూల్పంగఁదలచి మసలకతానా
మద్దికవయున్న చోటికిఁగ్రద్దన ఱోలీడ్చుకొనుచు గడఁకంజనియెన్

వ॥ అనియాయూర్జిత మహాబలుండు నిజోదర దామ సమాకృష్యమాణ తిర్యగ్భవదులూఖలుండైన యారెండు మ్రాఁకుల నడుమఁజొచ్చి ముందటికి నిగుడుచు.

కా॥ బాలుడు ఱోలడ్డముదివ మూలంబులు పెకలి విటపములు విఱిగి మహా
భీలధ్వనిగూలెను శాపాలస్యవివర్జనములు యమళార్జునముల్

వ॥ ఇట్లు నిర్మూలంబులయి పడిన సాలంబులలోనుండి కీలికీలలు వెల్వడు పోలిక నెక్కుడు తేజంబున దిక్కులు పిక్కటిల్లం బ్రసిద్ధులైన సిద్ధులిద్దఱు వెడలివచ్చి ప్రబుద్ధులై భక్తలోక పాలకుండైన బాలునకు మ్రొక్కి లేచి కరకమలంబులు మొగిచి యిట్లనిరి.

క॥ బాలుఁడవెనీవు పరుఁడవనాలంబుఁడ వధికయోగివాద్యుఁడవు తను
స్థూలాకృతియగు విశ్వము నీ లీలారూపమండ్రు నిపుణులు కృష్ణా

సీ॥ ఎల్లభూతంబుల కింద్రియాహంకృతి ప్రాణంబులకు నధిపతివి నీవ
ప్రకృతియుఁ బ్రకృతిసంభవమహత్తును నీవ వీనికన్నిటికిని విభుడవీవ
ప్రాకృతగుణవికారములఁబొందక పూర్వ సిద్ధుండవగునిన్నుఁ జింతసేయ
గుణవృతుండోపునే గుణహీన నీయందకల గుణంబుల నీవ కప్పబడుదు

తే॥ మొదల నెవ్వనియవతారములు శరీరు లందు సరిదొడ్డులేని వీర్యములదనువు
లడరజన్మించి వారలయందు జిక్క వట్టి పరమేశ మ్రొక్కెదమయ్య నీకు

క॥ భువనములు సేయఁగావఁగ నవతీర్ణుఁడవైతి కాదె యఖిలేశ్వరయో
గివరేణ్య విశ్వమంగళ కవిసన్నుత వాసుదేవ కళ్యాణవిధీ

ఉపేంద్ర వజ్రము॥ తపస్వివాక్యములు దప్పవయ్యెన్
నెపంబునంగంటిమి నిన్నుఁజూడఁ
దపంబులొప్పెఁ మముఁదావకీయ
ప్రపన్నులంజేయుము భక్తమిత్రా

శా॥ నీపద్యావళులాలకించు చెవులుఁ నిన్నాడు వాక్యంబులుఁ
నీపేరంబనిసేయు హస్తయుగముల్ నీమూర్తి పైఁ జూపులుఁ
నీపాదంబుల పొంత మ్రొక్కు శిరముల్ నీసేవపైఁజిత్తముల్
నీపై బుద్ధులుమాకునిమ్ము కరుణఁ నీరేజపత్రేక్షణా

వ॥ అని యిట్లు కీర్తించిన గుహ్యకులంజూచి నగుచు నులూఖబద్ధుండైన హరి యిట్లనియె.

క॥ తమ తమ ధర్మము దప్పక సములై నను నమ్మితిరుగు సభ్యులకును బం
ధము నన్నుఁజూడ విరియును గమలాప్తుడు వొడమవిరియు ఘనతమము క్రియన్

క॥ కారుణ్యమానసుండగు నారదువచనమునఁ జేసి నను(బొడగనుట౯
మీరు ప్రబుద్ధులరైతిరి చేరె౯ నామీఁది తలపు సిద్ధముమీకున్

వ॥ అని యీశ్వరుండు మీరు మీ నెలవులకుంబొండని యానతిచ్చిన మహాప్రసాదంబని వలగొని పెక్కు మ్రొక్కులిడి వీడుకొని నలకూబర మణిగ్రీవు లుత్తరభాగంబున కరిగిరంత నందాదులయిన గోపాలకులు నిర్మూలంబులయి పడిన సాలంబుల చప్పుడు పిడుగుచప్పుడని శంకించి వచ్చిచూచి,

క॥ ఈపాదపములు గూలగ నీపాపఁ డులూఖలమున నిటబద్ధుండై
యేపగిది బ్రతికెఁ గంటిరె వాపోవఁడు వెఱవఁడెట్టి వాఁడోయితడు౯

ఆ॥ పిడుగువడదు గాక పెనుగాలి విసరదు ఖండితంబులగుట గానరాదు
బాలుఁడితఁడు వట్టిపఁడఁద్రోయఁజాలఁడు తరువు లేలకూలె ధరణిమీద

వ॥ అని పెక్కండ్రు పెక్కు విధంబుల నుత్పాతంబులు గావలయునని శంకింప నక్కడనున్న బాలకులిట్లనిరి.

క॥ నందునికొమరుడు వినుఁడీ సందున మునుదూఱి ఱోలుసరియడ్డముగా
ముందటికీడ్చిన మద్దులు గ్రందుకొనంగూలె జనులఁగంటిమిరువుర౯

వ॥ అని యిట్లు పలికిన బాలకాలాపంబులు విని కొందరు మిధ్యా రూపంబులనిరి కొందఱు నానావిధంబుల సందేహించిరంత నందుండు వికసితవదనారవిందుడగుచుఁ బట్టి కట్టువిడిచె నట్టియెడఁ దన తెఱంగెవ్వరు నెఱుంగకుండవలెనని కపట కుమారుండు.

శా॥ పాడు౯ మందునిభంగి గోపవనితల్ పాణిధ్వనుల్ సేయగా
నాడు౯ జంత్రముకైవడిం బరవశుండై హస్తముల్ ద్రిప్పుచు౯
జూడన్నేరనివానిభంగి జనులంజూచు౯ నగు౯ బాలురం
గూడుం బెద్దలపంపు సేయఁజనుడాఁగు౯ మట్టిఁజిట్టాడుచు౯

తృణావర్తవధ

"సాకంయక్ష్మ ప్రపతచాషేణ కికిదీవినా
సాకంవాతస్య ధ్రాజ్యాసాకం నశ్యనిహాకయా" (ఋగ్వే 10)

ఓ యక్ష్మవ్యాధీ ! నీవు చాషపక్షితో, కికిదీవి పక్షితోడను, వాయువు యొక్క వేగముతోడను, తొలగిపొమ్ము, ఉడుముతోగూడి నశింపుము. చాషమనుచో శ్యేనమని తైత్తిరీయ పాఠమున్నది. డేగవంటి వేగముగల పిత్తజన్యరోగము శ్యేనము. శ్లేష్మావరుద్ధ కంఠమందలి ధ్వనికనుకరణము కికి శబ్దము. దానితో దీపించునది కికిదివి. పీడచే 'హా' యనునది నిహాక. వాతవేగవికృతి వాతరోగము. ఈ యన్నిటితో నశింపుమని భావము.

కృష్ణపరముగ:- (దేవతలు తృణావర్తునితో ననుమాట) యక్షం మనుతేమిమీతే - తోలయతి అనువ్యుత్పత్తిచే తన్ను (యక్షుడు) పూజ్యుడనుకొనువాడు యక్ష్మ = రాక్షసుడు. ఓ యక్ష్మ! క్రీడాపరాయణుడు, నీలకంఠపక్షి వర్ణుడునగు కృష్ణునితో క్రిందగూలుము. ధూళివాత్యారూప వాయుగతితో పడుము. నిహాకయా = అత్యుగపతనగతిచే నీవు నశింపుము. దీని యుపబృంహణము భాగవతమున,

కII కొడుకునొకనాఁడు దొడపైనిడుకొని ముద్దాడి తల్లియెలమి నివురుచోఁ
గడు దొడ్డకొండశిఖరము వడువన వ్రేఁగయ్యెనతడు వసుధాధీశా

కII బరువైన కొడుకుమోవను వెరవిఁడియిలమీఁదబెట్టి వెరచిజనని దా
ధరఁగావఁబుట్టిన మహాపురుషుఁడు గాఁబోలుననుచు బుద్ధిఁదలంచెꣳ

వII అప్పుడు

కII ఖరుఁడగు కంసునిపంపున నరిగి తృణావర్తుఁడవని కవచాటముగా
సురకరువలియై బిసబిస నరుదరుదనము సరివిసరి హరిఁగొనిపోయెన్

కII సుడియెఱుగని హరి సుడివడ సుడిగాలి తెఱంగు రక్కసుఁడు విసరెడి యా
సుడిగాలి ధూళిగన్నుల సుడిసినగోపకులు బెగడి సుడివడిరధిపా

వ॥ మఱియు నవ్వలయుపవన దనుజుండు విలయపవనుని తెఱంగునం గసిమొసంగి ముసరి మసరుగవిసి విసరెడి సురకరు వలింబొడమిన పుడమిరజంబు వడి నెగసి గగనమున మెఱసి తరణి కిరణములకు మఱుఁగువడిన నిబిడమగు బెడిఁదంపుఁ దిమిరమున దశదిశ లెఱుంగబడక గోకులం బాకులతనొంద నొండొరుల నెఱుంగక బెండువడుచున్న జనంబుల మనంబుల ఘనంబగు భయంబురయంబునం జెంద నదభ్రపరిభ్రమణశబ్దంబున దిగంతంబులు సెవుడుపడి పరిభ్రాంతంబులుగ నొక్క ముహూర్త మాత్రంబున భువనభయంకరత్వంబు దోఁచెనా సమయంబున.

ఉ॥ పాపనిఁజూడఁగానక విపద్దశనొందికలంగి తల్లియో
పాపఁడ బాలసూర్యనిభబాలశిరోమణి నేఁడు గాలికిం
జేపడిపోయి తేయనుచుఁ జీరుచుదైవము జాలదూఱుచుం
దాపమునొంది నెవ్వగలదయ్యుచుఁ గ్రుయ్యుచు బిట్టుగూయుచున్

క॥ సుడిగాలి వచ్చినిన్నున్ సుడిగొని కొనిపోవమింట సుడిసుడిగొనుచున్
బెడఁగడరెడి నాముద్దుల కొడుకా యేమంటివనుచు ఘోరంబనుచున్

ఉ॥ ఇక్కడఁబెట్టితిం దనయుఁడిక్కడ నాడుచుండెగాలి దా
నెక్కడనుండివచ్చె శిశువెక్కడిమార్గము పట్టిపోయె నే
నెక్కడఁజొత్తునంచుఁ గమలేక్షణగ్రేపుఁదొరంగి ఖిన్నయై
పొక్కుచు వ్రాలుగోవుక్రియ భూస్థలివ్రాలె దురంత చింతయై

క॥ పాపనికైయిటువొగిలెడి యా పాపని తల్లిఁజూచి యారటపడుచున్
గోపాలసతులు బాష్పజలాపూరిత నయనలైరి యార్తింబడుచున్

శా॥ ఆలోఁజక్రసమీర దైత్యుఁడు మహాహంకారుఁడై మింటికిన్
బాలుందాఁగొనిపోయి పోయి తుదిఁదద్భారంబుమోవన్ బల
శ్రీలేమిం బరిశాంతవేగుఁడగుచుం జేష్టింపఁగా లేక ము
న్నీలాగర్భకుఁ జూడనంచు నిటమీఁదెట్లనుచు జింతించుచున్

వ॥ అట్లు దనుజుండు చింతించుచున్న సమయంబున

క॥ బాలద్విరదకరంబులఁ బోలెడి కరములను దనుజుబొండుగ బిగియం
గీలింప వ్రేలబడియెను బాలకుఁడొక కొండభంగి బరువైయధిపా

క॥ మెడబిగియఁబట్టుకొని డిగఁబడియెడి బాలకునిచేతఁ బర్వతనిభుచే
విడివడఁజాలక వాఁడురిఁబడిబెగ డెడు ఖగముభంగి భయముంబొందన్

క॥ హరి కరతలపీడనమునఁ బరవశుఁడై ఱాలమీద భగ్నాంగకుఁడై
సురవైరిభటుఁడు గూలెను బురభంజను కోలఁగోలు పురముంబోలెన్

వ॥ అంత గోపకాంత లంతయుంగని రోదనంబులు మాని సమ్మోదంబున విక్కవిరిసి రక్కసుని యురంబున మురువు గలిగి బరువు లేక వ్రేలు బాలుంగొనివచ్చి ముచ్చిరుచున్న తల్లికిచ్చిరప్పుడు గోప గోపి కాజనంబులందఱుఁ దమలో నిట్లనిరి.

క॥ రక్షణములేక సాధుఁడు రక్షితుఁడగు సమతజేసి రాయిడులందున్
రక్షణములు వెయిగలిగిన శిక్షితుఁడగుఖలుఁడు పాపచిత్తుండగుచున్

మ॥ గతజన్మంబుల నేమినోఁచితిమొ యాగశ్రేణులేమేమి చే
సితిమో యెవ్వరికేమి పెట్టితిమొ యేచింతారతింబ్రొఁద్దుపు
చ్చితిమో సత్యములేమి వల్కితిమో యేసిద్ధప్రదేశంబుఁ ద్రొ
క్కితిమోయిప్పుడు సూడఁగంటి మిచటం గృష్ణార్భకున్ నిర్భయున్

వ్రజమందు వృకోపద్రవము

"సుదేవో అద్యప్రపతేత్ అనావృత్ పరావతం పరమాంగన్త వాఉ
అధాశయీతనిర్‌ృతే రుపస్థేఽ ధైనం వృకారభసాసో అద్యుః"

(ఋగ్వే 10)

తన్ను వదలిపోవు ప్రణయిని నూర్వశింగూర్చి పురూరవు డనుచున్నాడు:- (నీతో విహారముగోరు) సుదేవుడు నేడు పతనమొందుగాక అనావరణుడై పరమము పరావతము= అతిదూరమందున్న మృత్యుస్థానము నొందుగాక, లేదా, నిర్‌ృతి = దారిద్ర్యదేవతకడ శయనించుగాక, లేదా, వేగవంతములగు తోడేళ్లాతనం దినివేయుగాక!

కృష్ణపక్షమున :- సుదేవ = ఆద్యక్షరలోపమున, వాసుదేవుడు, లేదా సుస్వామికమగు వ్రజము సుదేవము. వాసుదేవుడనుచున్నాడు:-

"అనావృతము = అనిరోధకమయ్యు వృకోపద్రవముగల యీ చోటినుండి పరమ పరావతము = దూరమందలి నిరుపద్రవమగు చోటికి (బృందావనమునకు) బోదము. ఈ చోటు పాపదేవత యొడినొందుగాక, వేగవంతములగు వృకములు దీని ననుభవించుగాక". హరివంశమందు దీనికి విస్తర మవధరింపుడు:-

అమ్మహాప్రభావుండగు వాసుదేవుండు విదితనిజ సద్భావుండగు బలదేవున కిట్లనియె:-

కః అనఘ వినుమొకటిచెప్పెద నెనయగ మన పుట్టిబుద్ధి యెరుగుటమొదలి
వ్వనము నివాసంబైనది మనవారికి నింకనిచోటు మంచిదియగునే

వః పెద్దకాలం బొక్కచోటనునికి వారలకుం బ్రశస్తంబు కాదు దీననచేసి యిప్పుడు

సీః ఎరువుతిప్పలుగొని యెల్లమందలు గొఱు జెక్కె మేపుడుజోటుద్రొక్కువడియెఁ
దరు లోలిదప్పక నరుకంగఁ జిక్కె జొంపములేది జాడలువడియెఁ బొదలు
మడువులు పసుల కాల్మడిఁబుచ్చె దొరుగండి వ్రంతలు పెనురొంపివ్రంతలయ్యె
బూరిపంటలుచెడిపోయె రాయిడి, ఁగ్రంపలోనుగా దవ్వులగానిలేదు

గీః పులుగుపూరెడు పోపడిపాలములందు మెలగి వెదకినబుట్టదు మెకములడగె
గూరగాయకట్టియ విల్చికొనగవలసి యునికి, వ్రేపల్లెవీడు బట్టునకుదొరగె

వః కావున మనమింక నిచ్చోటవసియించుట దుఃఖావహంబు, బృందావనంబు బృందారకవన సుందరంబైన కాననంబు గలదందు గోవర్ధన నామధేయంబునంబరగి (యధార్థ నామధేయంబగు) భూమీధరంబున, శాంతిసౌఖ్యంబున బ్రఖ్యాతి నొంది, నిఖిలవనమండనంబై యఖండ శాఖామండలంబున నుత్కటంబగు (ఖాండీర) వటంబనవిందు మయ్యరణ్యంబు నడుమ నమరభువనంబున నమరు నమరనదియునుంబోలె గాళింది యొప్పారు, నవధూతసారంబయిన యిక్కాంతారంబు విడిచి పోయి యన్నెలవున సుఖియింతము.

మనపల్లెలోని ముదుసళ్లు మచ్చిగపేర్మి నిచ్చోటు విడువంజాలకున్న వారొక్క కారణంబు గలిగించెద నట్లు సూడుమనిపలికి యొక్కింత సేవూరకున్నయెడ:

మ॥ జలజాతేక్షణు సర్వగాత్రముల సంజాతంబులై పెల్లుగాఁ
బులులో సింగములో పిశాచములొ నాబొంగారి యొక్కుమ్మడిన్
బలవత్తీవ్ర వృకంబులెల్ల పొలముఞ్ వ్యాపించె గోపాలకా
కులగోవత్స భయంకరంబులగుచుఞ్ గోపప్రదీప్తాకృతిఞ్

వ॥ ఇట్లు పుట్టిన యాక్రూరసత్వంబులది మొదలుగా దొడంగి :-

క॥ పదియును బదియేనును నిరువదియును ముప్పదియు దాటువడి నిత్యంబుఞ్
గొదగొని తిరిగివధింపగఁ గదలగరాదయ్యె గొల్లగమి కెచ్చోటన్

సీ॥ నీళ్లులకేటిలోనికి డిగ్గగాఁబెద్ద తఱిపి పెయ్యలఁబట్టి నుఱిపెనేడు
వడిగూడి పాలకావళ్లుదేరఁగ మందవాండ్రను బొరిగొనిప్రచ్చెనేడు
వేకువకడఁబోయి పోఁకుమేపగ బాడి యావులఁబొదివి చెండాడెనేడు
పులికైనఁజెలగి మార్మలయజాలెడు మేటి యాబోతుగిట్టి యుక్కడచె నేడు

గీ॥ గొల్లలేమఱినప్పుడు గొఱియకొదమ నెత్తుకునిపోవు తోడేళ్ళ కిట్టిసేత
లెందువింటిమేయని పనులెల్లఁదల్లడిల్ల వ్రేపల్లెతద్దయు డిల్లపడియె

వ॥ అంత గోపప్రవరులందఱుం గూడబడి నందగోప సమేతంబు తమలోన మంతనంబుండి,

క॥ ముందటి యుత్పాతములకు డెందంబులనొచ్చి యిప్పటికి బాయగలే
కిందుండగమనకి మ్మాడ్కిందనుకగ రానికడిది డెప్పర మొందెన్

వ॥ బృందావనంబు కడులెస్సచోటని వ్రేపల్లెలోని వారెల్ల నెల్లప్పుడుం జెప్పికొను చుందురు. అందును దుర్గమంబులగు నెలవుల రక్కసులు గలరనియును విందు మేమిసేయుద మెక్కడికింబోద మీప్రొద్ద కదలవలయు, నింక నిక్కడ నొక్క దివసంబొక్క ముహూర్తంబొక్క గడియయున్నను, నంతకంతకు నెంతంత సేగులగులని విచారించు

సమయంబున ... నారదోపదేశంబున... బృందావనంబు బ్రవేశించి యుచిత ప్రదేశంబుల నివేశంబులుగా నిరూపించి గోపాలముఖ్యులు నిలువ...

క॥ క్షేమంకరుడై హరిదము నేమరక ప్రయోజనంబులెల్ల నడపగా,
శ్రీమంతులైరి మిగులగ నామందంగలుగు గోపులందరు దోడ్తోన్ ....

కాళియదమనము

"ఇంద్రస్యనువీర్యాణి ప్రవోచం, యానిచకార ప్రథమానివజ్రీ
అహన్నహిమన్వపస్త తర్ద ప్రవక్షణా అభినత్పర్వతానామ్"

"అహన్వృత్రంవృత్రతరం వ్యంసమింద్రోవజ్రేణ మహతావధేన
స్కంధాంసీవకులిశేనా వివృక్ణాహిః శయత ఉస్పృక్ పృధివ్యాః"

(1) వజ్రియగు నింద్రుని సుప్రసిద్ధకర్మలు చెప్పుచున్నాను, మేఘమును (వృత్రుని) కొట్టి పిదపనీటిని ప్రవహింప జేసెను. పర్వతముల నదులను భేదించెను.

(2) గొప్పవధలు గల వజ్రముచే ఆవరించుటలో గట్టివాడగు వృత్రుని కొమ్మలవంటి బుజములు నరికి భుజములేకుండ జేసి భూమిపై బరుండజేసెను.

కృష్ణపరముగ:- అపః అను తతర్ద = (వృక్షమునుండి యమునాహ్రదమునబడి అందలి) జలము కలగుండు వడజేసెను. అహిం - అహన్ = కాళియనాగుని గొట్టెను. పర్వత- మేఘసదృశ్యములగు వాని గాత్రములను ప్రభేదించెను (వక్షణాః) సమర్థుడగు కృష్ణుడు, వజ్రతుల్యమగు గొప్పవధచే శత్రుతర శత్రువగు కాళియుని వ్యంసుని (నష్టవీర్యుని) జేసివైచెను. ఈకాళియుడు పృధివీస్థలభాగోపప్రాంత సముద్రమునకుబోయి శయనించెను. ఆయీ విస్తరము హరివంశమందు:-

వ॥ (కృష్ణుం) డింకేల యాలస్యం బెట్లునుంచేయుదునిదె కదంబ విటపి యొక్కటి యుత్కటోరగ విషంబున విషాదంబు నొంది యియ్యుత్తమ తటినీతటంబున నున్నయది,

గీ॥ ఇది మదీయ పదస్పర్శ పదవిగాంచి యఖిలలోక నమస్కార్య హారిమహిమ
నూర్జితంబగుగాత, యింపొనర దీని నెక్కి యిన్నీట నుఱికెద నక్కజముగ

వ॥ అనుచుం గుతూహలంబున :

ఉ॥ "ఎవ్వరితోడజెప్ప, కొకయింతయు మంతనమాడ, కేమియో,
యివ్విపుల ప్రయత్న మితడిప్పుడొనర్చుటకున్నిమిత్త" మం
చవ్వల నాబల ప్రభుతులాత్మ దలంప నకంపలీలమై
నవ్వనజాక్షు డాక్షణముయల్లని నవ్వున మోమెలర్పగాన్ "

సీ॥ తొడిసిక్కుగొనఁబెక్కి మడిసందిమనిచినతలుగులుఁద్రాళులు దొలగవైచి
డాకేలఁబట్టిన ఢక్కయుఁజంకఁ దాల్చిన వేణువున నన్యుచేతికిచ్చి
పొలుచు పింఛపుదండవుచ్చి వెంట్రుకల నొప్పెడు జడగానల్లి ముడియమర్చి
మొలగచ్చగట్టి పైమలగిన పచ్చని నునుగొంగు ద్రిండుగా నులిచిచుట్టి

గీ॥ చెప్పులూడ్చి కదంబకస్ఫీతతరువుఁబ్రాకి పెడబొబ్బయిడి యార్చి యాకగొనక
మడువులోనికినిఱికి యున్మత్తులీల నెగసెఁదత్తో యకణములు నింగివొదువ

గీ॥ మందరాద్రిపాతమున నమందచలనమొందు జలరాసిమాడ్కిఁబయోజనాభు
ఘోరలంఘనముననను సంక్షుభితమయ్యె నా రసాతలాంతరముగ నాహ్రదంబు

క॥ విషదూషితులము, హరిగల్మషరహితుని నంటవశ మెమాకు? ననుచు ని
ర్విషయతఁ దొలంగుగతిఁ దద్విషదూర్మలు తీరములకు వెసఁదోతెంచెన్

క॥ కాళియమర్దనమునకున్ గాలాకృతి కృష్ణుడుఱుక ఁగన్మొరగిమహో
వ్యాళములు వెడలబారెడు పోలికఁదోడయ్యె దరులబొందు తరఁగలున్

వ॥ ఇత్తెరంగున నాక్రాంతసలిలుండై యయ్యదుకుమారుండు:-

ఉ॥ ఆదివరాహమై తన యుదంచిత పోత్రమమర్చి కల్ప వి
చ్ఛేద వివృద్ధతో యమగు సింధువుఁజొచ్చి కలంచినట్టి యు
న్మాదమపొందె నాగభుజమండలముం బ్రసరించి కొంతసే
పాదట నమ్మహాతటిని యంబుతతి గలగుండు వెట్టగాన్

గీ॥ అతడు కరములఁదోయ మందందచరచు ఘోరనినదంబు నతని హుంకారరవము
తత్పదాగ్ర వాతోత్థితధ్వనియు నొక్కమ్రోతయై పేర్చి దిగ్భాగరోధియయ్యె

వ॥ అట్లు నిజనివాసంబగు నజ్జలాశయంబు సంచలితం బగుటకు గలుషించి.

సీ॥ తన ఫణావళిగలంతయు విచ్చియెత్తిన గగనంబు సర్వంబు గబళితముగ
తనమిక్కుటపుఁగోఱ దౌడలు దెఱచిన విసపు చిచ్చొండొండ దెసలు ప్రేల్వ
తనచూడ్కులు గ్రంపుకినుకతోఁబర్వి నంబరచరకోటి యార్తినొందుగ
దనమేనుమలఁకలై తనరారినిగిడిన యమునయంతయు దన్మయత్వమొంద

గీ॥ బొదలుతన పూత్కృతులనెల్ల బొగలుగవిసి యబ్జజాండమూదరవెట్టినట్లు గాగ
గాళకర్కశకాయుండు కాళియుండు గవిసెగోపాలబాలుపైఁ గసిమసంగి

వ॥ కవిసి పొదివియుఱక నెఱఁకులందంద కఱచి యతని
కెయ్యదియుం జేయదెఱపియీక యుద్రేకంబునంగట్టి.

క॥ ఆపాదమస్తకంబుగ నాపురుషోత్తమునిదేహ మాభుజగేంద్రుం
డా పూర్ణభోగబంధన తాపాయత్తముగ జెసెఁదక్షణమాత్రన్

ఉ॥ పూర్వభవంబునం బ్రబలభోగి మహాస్త్రనిబద్ధుడై మహా
గర్వుడు వైరిచే రణముఖంబునఁ గొండొకసేపువడ్డ యా
దుర్విధినేడు నెమ్మెయి గుతూహలమెత్తి యొతాల్చె నిట్లనన్
సర్వవిభుండు కాళియభుజంగ నిబంధననొప్పె నెంతయున్

గీ॥ సింధుపతిలోనఁ బెనుబాపసెజ్జ బెనఁగి సుప్తిఁగడునొప్పు దేవాత్ముఁజోకి యిట్టి
దయ్యెఁగాక యెక్కడిపీడ హరికనంగఁ బన్నుగానంగ మూర్ఛదాఁ బ్రభున కొప్పె

ఉ॥ కాళియుచుట్టలుం జెలులుఁగాంతలుఁ బుత్రులునైన దుర్ద మ
వ్యాళములెన్ని యన్నియును, నప్డు వసంబఱియున్న శౌరి నా
భీలతఁజుట్టుముట్టి పటుభీషణదంష్ట్రలఁ బ్రస్ఫురద్విష
జ్వాలలుప్రజ్వరిల్లఁ గఱువంగఁదొడంగె నశంకగింకతోన్

వ॥ అట్టి బెట్టిదంపుజందంబు సర్వంబునుం గనుంగొని గోపకుమారులందఱుం దలఁగి యచ్చటికి దక్షిణంపుదెసం గ్రోశమాత్రంబున నున్న వ్రేపల్లెకు నతిరయంబున బరచి,

సీ॥ నందగోపుని కూర్మినందనుండగు కృష్ణుఁ డడవిలోమముగూడి యాడి యాడి
యెవ్వనితోజెప్ప డేపునమనయేటఁ బెనుబాములుండెడు పెద్దమడువు
లోపలికుఱికి పెల్లుగలంపగా నందు, గలనాగులెల్లనుగవిసి పొదివి
కఱచుచున్నవి చాలఁగాలుసేయార్ప రాకుండంగఁ బాప తేఁ డొడలుసుట్టె

గీ॥ నకట యెచ్చోటనున్న వాడతనితండ్రి వేగయెరిగింపరే లావువెఱవుగలుగు
వ్రేలువిడిపింపగల యట్టివిధములెల్ల జేయదగురారె యనివారు గూయుటయును

వ॥ వజ్రపాతతుల్యంబగు నవ్వాక్యంబు హృదయంబు వగులింప, నార్తియు విస్మయంబును శోకంబును, ముప్పిరిగొననప్పుడ, యప్పశుపాల పుంగవుం డెక్కడెక్కడయని, యక్కూయి వచ్చినవారు దెఱువువెట్ట నతిత్వరితంబుగ నరిగె. లావరులగు గొల్లలెల్లం గైదువులుగొని యతనిందలకడచి నడచిరి. యశోద తల్లడిల్లి యుల్లంబు మూర్ఛలుపైకొన నాక్రందనపరవశ యగుచు, వికీర్ణ కేశయు విగళితాశ్రుధారాక్లిన్నపి హితమార్గయునై చుట్టపు వెలందులెల్లందగిలి పొదివికొని, పోవంబోయె. నాబాలవృద్ధంబుగా వ్రేపల్లె యెల్లంగదలి, యిదియేమి పుట్టెనను వారును, నిట్టవునేయనువారును, గృష్ణుండెప్పుడు గొఱత నుఱుకు పిన్నవాడునుం, బిన్న కొలందులఁ బోయెడువాఁడు గాఁడను వారును, దొంటి చెయ్దంబు లూహింపఁ గాళియాహియుఁ దద్భాహువులకు లోనగువాడకాని, యతని కవమానంబు కలుగనేరదు సూడుండనువారునై పెక్కండ్రు బెక్కువిధంబులం బలుకుచుం జనిరిట్లుసని యందఱుం గాళిందీతటంబున నంతంత నిలచి.

చ॥ అసిత ఘనావృతుండయిన యర్కు నిమాడ్కి మహావిధుంతు దో
ల్లసన విషణ్ణుడైన మృగలాంఛనుపోల్కి నుదగ్రధూమసం
ప్రసర తిరోహితుండయిన పావకుభంగి భుజంగబంధన
వ్యసనము నొందియున్న కమలాక్షునిగాంచి విషణ్ణచిత్తతన్

వ॥ ఎయ్యదియుం జేయరామిని, నివ్వెరపడి చూచుచుండిరి. యశోదయుం దత్పతియును, హాయని పుడమింబడి సొమ్మవోయి బంధుప్రయత్నంబునం దెలిసి, యుల్లంబుల నుడుకు చుండిరప్పుడా గోపవర్యుండు తక్కినవారింజూచి,

క॥ ఈ పసిపాపని నిచ్చట నీపెనుబామునకు నిట్టులెరసేసిన యీ
యాపదకు గొలువుగాగల యీపాటున కేమిపాపమే జేసితినో

శా॥ రూపంబున్ బలవిక్రమంబులు మహారూఢంబులై యెంతయున్
దీపింపంగలయట్టి పుత్రుగనుటఁ దీవ్యత్తపశ్శీలు డీ
గోపాలుండనఁ గీర్తితుండనగు నాగోమిమ్మెయిఁ వమ్ముగా
జూపాత్మన్ గణుతింప దైవముకడున్ జూపోపదయ్యెంజుమీ!

ఉ॥ పూతనకట్లు సేపడియు బోడిమితప్పక పేర్చుటాదిగా
నాతతమైనవీని బలమద్భుత మీయురగంబువాత ని
ట్లాతురపడ్డ యిట్టివిధమారసి యిట్టనరాదుగాని వీ
డే తెఱపూదియైనఁ దరియింపగలండను బుద్ధిపుట్టెడుఁ

గీ॥ ఏనుజూటపుబెద్దలు నింత తెలివి గలుగుకతన నెట్టైన నీయలతవెల్లి
కొంతయీా దెదమక్కట కొడుకుఁజూచిపనవుతల్లి తల్లడము మాన్పంగవశమె

వ॥ అనుచుండ నయ్యశోదాదేవి కృష్ణుంగనుంగొని,

ఉ॥ వెన్నలుదిన్నతప్పునకు వ్రేతలమెచ్చుగ - నాడు రోలితో
నిన్నటుగట్టిత్రోచినయనీతిదలంచియొ ! నేడునన్ను నో
వెన్నుడ! యిట్లునొంచెదవు, విశ్రుత సత్త్వుడవీవు నీకు నీ
చెన్నటి పాపపుర్వొకటి సేయగనోపెనె? యేపుసూపవే ?

శా॥ నామీదం గృపయెప్డు చాలగలవన్నా ! యేను శోకాగ్ని యం
దీమాడ్కింబడగా, నుపేక్షదగునే? యీ దిక్కు చిర్నవ్వుతో
నీమోమింపుగఁజూపవే ? తెఱవవే నేత్రాబ్జముల్ ? పల్కవే
యామోదంబుగఁబుత్ర! తల్లులకు నిట్లత్యార్తి గావింతురే?

గీ॥ అరయదెసలేక గోధనంబడవిలోన జెల్లచెదరయ్యె నీవింతసేపుగుఱ్ఱ
యిట్టులేమఱ(బాడియె ? యీక్షణంబ వెడలి చనుదెంచినను బ్రోవవేకుమార!

క॥ కడిది విషకంటకాటవి కడికండలు చేసి నీఱుగావించితి యీ
పొడపాము నీకు నేటిది కొడుకా నీకులము వంతగూరుటుడుపవే!

చ॥ అని పలవింప బంధుసతులందరు నిట్టిసుపుత్రుడింక నే
జననమునందుగల్గు నిటుస్రగ్గుట కోర్వరులాతులైన నె
ట్లనయమునోర్చు(గన్న కడుపగ్గలమై వెలకట్టరాని పెం
పున(గల మానికంబొదవి బొగ్గయిపోయెనె? యక్కటక్కటా

గీ॥ ముప్పునకునోమదయ్యెనె ముగ్ధ యీ యశోదనందగోవున కుగ్రశోకజలధి
యీ(ద(గొలదిగాదయ్యె నెయెందు(బడయదయ్యెనే యిట్టి పెన్నిధియనుగుబిడ్డ

వ॥ ఇట్లందఱు నన్నివిధంబుల దుఃఖింప గోపాలురుం దమలోనన వగచి యింక శోకింపంబనిలేదు మన మిమ్మడువు లోనం గృష్ణుండుఱికినయట్ల యురికి యిక్కఱకు(బాముతోడ నెఱలావునంబెనంగి కుమారువిడిపింతము గాకున్న నతనితోడిద లోకంబుగా గాళియకాలాహియను గాలుని పాలువడి చిక్కుదము. చంద్రవిరహితయైన విభావరివిధంబున భానుహీనయైన గగనవీధిచాడ్పున, వృషభంబు వెలియైన గోవితతి తెఱంగున, కృష్ణుండులేని వ్రేపల్లెకెత్తెరంగున మరలిపోద మిదియ తెంపిట్లు చేయుదమని యుత్సహింప, వారల యార్తియు, వనజనాభుదుస్థితి యుంజూచి, విష్ణుతేజంబు పెరమూర్తియై యభేదజ్ఞానంబు నిజబుద్ధి నిరూఢంబుగా, నెఱుంగు బలభద్రదేవుండు వాసుదేవుందలపింప(దలచి యొక్కరుండునుం దొలంగి నిలిచి గంభీర మధురస్వరంబున నిట్లనియె.

ఉ॥ మానుషభావమిట్లొకడు మాటిడి లోకహితంబొనర్పగా(
బూనిన నీమహామహిమ బుద్ధి(దలంపక యిప్పుడిచ్చటన్
దీనికినింత స్రుక్కిపడి దీనతనొందుట మెచ్చుగాదు నీ
దైన యనుంగులందఱును, నార్తిగలంగుట కృష్ణ చూచితే ?

వ॥ వీరునీసత్త్వం బెఱుంగరుగాన శోకించెదరు. జన్మసముచితంబులగు కర్మంబు లప్రతిహతంబులుగాఁ జెల్లించెదవు, గావున బంధుప్రమోదం బవశ్యకర్తవ్యం బివ్విషాహిమర్దించి యీదుర్దశ నపనయింపుమనిన రౌహిణేయువాక్యం బాకర్ణించి,

శా॥ ద్వైతభ్రాంతి నివృత్తిఁబొందగ, నభేదబ్రహ్మ బోధంబు సం
భూతంబైన నశేషబంధనములం బోఁద్రోచుసిద్ధాత్ము న
ట్లాతండమ్మెయి నాత్మతత్త్వవిదుడై యప్పాపచుట్టల్వీ ని
ర్ధాతింబొందగ నీల్గి బిట్టునెగసెందోయౌఘ మధ్యంబునఁ

వ॥ అట్టి యుత్సాహంబు నిర్వపోహంబుగాఁబేర్చి

ఉ॥ కాళియ భోగిపుంగవు నఖర్వసుదుర్వహ గర్వధుర్యతం
గ్రాలెడు మిక్కుటంపు బడగల్వేస నైదిటిమీదికిఁ మహా
ఖేలవిచేష్టమై నుఱికి, పెల్చఁదదీయ విలోలపుచ్ఛముం
గేలనమర్చి నొంపదొడగెం బటుపాద నిపాతనంబులఁ

మ॥ యమునావీచి మృదంగవాద్యములుమ్రోయం దీరగోపౌఘ హ
ర్షమనోజ్ఞధ్వనితంబు గేయముగఁ జంచత్కాళియవ్యాళ భో
గమహారంగ తలంబునం బటుగతిం గంజాక్షునిర్మధ్యనాట్య
ముహృద్యాద్భుత భీమమైపరఁగ దివ్యశ్రేణి చూచెన్దివిఁ

మ॥ వెసదామోదరు పాదఘాతనగతుల్ వేవేలచందంబులఁ
బ్రసభాటోపముఁ జూపఁజూప ఫణభృత్ఫాలచ్ఛటా మర్దనం
బసహంబైన, శిరోమణుల్ సెదరగా, నాస్యంబులఁ శోణితం
బెసగన్ దంష్ట్రలునుగ్గుగా, గరళవహ్నిజ్వాలముల్ పైపడన్

గీ॥ కఱకుటెండదాఁకిన తొగకామభంగి బాఁపరేని మేనెంతయు బలముదఱఁగి
స్రుక్కెనింద్రియంబుల యేపుడక్కెనూర్పు లొయ్యనొయ్యన డిందఁ గుట్టుసుఱుదక్క

వ॥ ఆ సమయంబున

క॥ లయతాలకేళితాండవ భయంకరుండైన భర్గుభంగిఁదనరు కా
ళియమౌళి రంగనటునకు జయవెట్టిరి సకలలోకచారులుఁ బ్రీతిన్

వ॥ ఇబ్భంగి నత్యంత దురవస్థంబొందిన యుద్దందశూక ప్రవరుండు వివశంబగు మానసంబు నెట్టకేలకు నూలుకొల్పి గోవింద చరణారవిందంబుల క్రింద నట్లున్నయట్లయుండి భీతి విహ్వలంబులగు జిహ్వలుదొట్రిల్ల నల్లనదీనస్వరంబున నప్పురుషోత్తము నుద్దేశించి యిట్లనియె.

మ॥ నినుసర్వాధికుఁగా నెఱుంగక కడున్నీ చుండనై నీచపుం
గినుక న్నీమహనీయదేహమునకుం గీడిట్లు గావించితిం;
జనునాక్రొవ్వున కింతవట్టు; త్రిజగజ్జన్మస్థితి ధ్వంసముల్
పొనరింపంగఁ బ్రభుండ; వీకొలదితప్పుల్ సైపుటొప్పుంగృప≡

క॥ నీవిమ్మెయిదండించుట దేవా నిర్విషుడనైతిఁ దెలివియు శమమున్
భావముననొలసె నీపను లేవయినంజేయువాడనే వశ్యుడనై

గీ॥ అజమరేంద్రాదులకుజేర నలవి గాని యుష్మదీయ పదాంభోజయుగళినాదు,
తలలుసోకుటఁ జరితార్థతముడనైతిఁ గడఁగి నీయాగ్రహముననుగ్రహమయయ్యె

(తరువోజ)

జయసర్వభూతేశ ! జయసర్వవరద! జయసర్వరక్షక! జయసరోజాక్ష!
జయజగద్వందిత! జయజగన్నాథ! జయజగద్ధారక! జయవిశ్వరూప!
జయకృష్ణ! గోపాల జయమహాసత్వ! జయపూతనాఘాత! జయదైత్యదమన!
దయనిమ్ము జీవితదానంబు నాకుతగ శరణాగతత్రాతవుగాదె ?

చ॥ అనిశరణంబువేడిన మహాహివరేణ్యుని సత్యకీర్తనం
బునకుఁ, గృపార్ద్రచిత్తుడయి, పుష్కరలోచనుడాక్షణంబ, యా
తనిక భయంబొనర్చిన నతండును తత్కరుణార్ద్రదృష్టి పా
తనము సుధారసంబగుచుఁ దన్నుసచేతనుఁగా నొనర్చినన్

వ॥ తన ఫణపంచకంబునుం దచ్చరణాగ్రంబులు మోవం బ్రణామంబులు చేసి ముందటనిలుచున్న నద్దేవుండతనికిట్లనియె.

సీ॥ ఇదియాదిగానిన్ను నీయమునానది వసియింపనీనేను; వార్ధిగుఱిఁచి
సకుటుంబకంబుగాఁజనుము; జలస్థల చారులైయున్న నీవారలెల్ల
నీతోనచనుదెంతు రీతో యములు భవద్విషయోగమునఁ దొల్లివిషములగుట
నిజముగానట్లుండె నేడు నిర్విషములై యమృతనామకము తథ్యముగ దాల్చి

గీ॥ యఖిలజనులకు నధిక సేవ్యంబుగాత మత్పదాంకములైన నీమస్తకములు
సూచిగరుడుండు నీకునెచ్చోటనున్న ననఘయెప్పుడుఁ గీడుసేయంగ వెఱచు

వ॥ ఇది వరంబుగానిచ్చితి బొమ్మనినఁ గాళియుండు గోపాలురందఱుంజూడ, గళత్ర పుత్ర భృత్యసమేతంబుగా, వెలువడి సముద్రంబునకరిగెఁ గృష్ణుండును యమునా హ్రదంబు, లోననుండి నిజేచ్ఛావిహారతృప్తుంబై వెడలు నుద్దీప్తదంతావళంబుపగిది వెలువడివచ్చిన నెదురువోయి.

క॥ తల్లియుఁదండ్రియుఁ బ్రమదము వెల్లిఁగొనఁగఁ గౌగలించి వేదీవన లీ
నుల్లమలర నతడును బ్రణమిల్లి సమాశ్వాస వాక్యమితి పచరించెㆍ

ధేనుకవధ

“సమింద్రగర్దభం మృణనువంతం పాపయాముయా,
అతూన ఇంద్రశంసయ, గోష్వశ్వేషుశుభ్రిషు సహస్రేషు తువీమఘ

తా॥ ఓ యింద్ర! ఈ పాపవాక్కుచే (అపకీర్తిని) ప్రకటించుచున్న గాడిదను (శత్రువును) చంపుము. ఓ బహుధనేంద్ర! గోవులందు, అశ్వములందు, శోభనములగు వేలకొలది నిమిత్తములందు మమ్ముల నాశంసింపుము, యోగ్యులుగ జేయుము.

కృష్ణపరముగ:- (గోపకులనుమాట) ఓ వ్రజనాధా! వెనుక కాళ్లతో దన్నుచున్న యీ పాపిష్ఠమగు గాడిదను చంపుము. వేలకొలదిగనున్న మా శోభనాశ్వములను గోవులను, మమ్ములను సుఖముగా నుండునట్లు చేయుము. తువీమఘ! ఓ పాపహితుడ! మమ్ముల నాశంసింపుము. హరివంశమందీ కథావిస్తారమరయుడు:-

క॥ పసులకు మేపెద్దడియై పనచెడి పొలమెల్ల ద్రొక్కువడియుండగ గో
పసమేతంబుగ వసుదేవసుతుడు చింతింపఁ బ్రౌఢవల్లవులు దగ౯

వ॥ గోవర్ధన పర్వతంబునకు నుత్తరభాగంబున గాళిందీ పరిసరంబున సమతలంబును కృష్ణమృద్భూమికంబును, సంపన్న బహుళ తృణోపజాతంబు, నగు తాలవనం బతివిశాలంబై గర్ధభరూపధారియగు ధేనుకుండను దానవుచేత నాక్రాంతం బగుటం బ్రాణులెవ్వారికిం జరింపరాక, పాడఱియుండునని ప్రసంగింప రామకేశవుల క్లేశంబగు దర్పావేశంబున నుత్సహించి.

గీ॥ పసికి మేపుగల్గినజాలు నసురలేమిసేసెదరు పోవనిండని చేయగలుగు
గొల్లలకునెల్లజెప్పగా గోగణముల వెలిచిరార్చుచు నద్దెసజెలఁగివారు

వ॥ అమ్మహాగహన నిరంతర దురంత కాంతారంబునందు

ఉ॥ ఏదెసఁజూచినంబొదలి యింపెసలారెడు నాతృణోత్కరం
బాదటవోవగా, ఁ గదుపులన్నియుఁ జెన్నుగనిండి మేయ దా
మోదరముఖ్య గోపతతియొక్కట యాతృణరాజషండ మా
మోదమెలర్పఁజొచ్చి మనముల్ దనియ౯ విహరించిరెల్లెడన్

వ॥ అప్పుడు

శా॥ కాలాహుల్ బుజుతావిచిత్రయగు భోగశ్రేణి శోభిల్లఁ
బాఁ తాళంబొక్కట నిర్గమించి వికసద్దర్భీవికాసంబుతో
గేళింగ్రాలెడినో యనంగ దనువుల్ గృష్ణంబులై యొప్పగా
ఖేలన్మూర్ధములైన తాళతరువుల్ కృష్ణుండు వీక్షించుచు౯

వ॥ రోహిణీ నందను వదనంబుగనుంగొని యిట్లనియె

మ॥ క్రమపాకంబునఁ గెంపుతోడి నలుపెక్కన్మిక్కుటంబైన గం
ధముదిక్కుల్ సురభీకరింప, రసమంతర్గామియయ్యె న్వెలి౯

గమియం గారుచునున్న చాడ్పున విలోకప్రీతిఁగావింప హృ
ద్యములైయున్నవి చూచితే ఫలములీతాళద్రుమ శ్రేణులన్

గీ॥ వీనినింపారగోవులు నేనుగూడి యెలమియెలయ నాస్వాదింతు మెంతయేని
వేడ్కయయ్యెడు రాల్పుము వేగవేగ బ్రాకి నీలావువెరవును భాసితముగ

వ॥ అనిన నవ్వీరుండవ్విధంబున కియ్యకొని గోపకుల నందఱం గలయ నాలోకించి,

క॥ ఎక్కఁడడవు ; తాడులమొద లక్కజముగబట్టి యూతు నవె యేరికొనుం
డెక్కుడుగ బండ్లు మీరొక్కొక్కని గడువంగఁజనుచు నుద్ధతిలీలన్

తే॥ ఒక్కతరవాయిదొరకొని యొకటినొకటి పృథుభుజాదండములబట్టి పెలుచ నూచెఁ
బెఱుకవిరువనునొల్లక యురకవన్యహస్తి నిజహస్తమునఁ జెరలాడునట్లు

క॥ పరుసని గాడ్పునరాలెడు పరుసున; థరఁదొరగు తాటిపండుల మ్రోతల్
పొరిఁబొరి గోపకుమారుల యురుహర్షధ్వనులు గూడి యొక్కటయొదవెన్

వ॥ అమ్మహాఘోషంబునకుం గలుషించి ఘోరభుజ శక్తి ఘోషణుండును, ఘోషజన నిత్యభీషణుండును, సంత్రాసిత ధేనుకుండునగు ధేనుకుండు గర్దభరూపంబు దాల్చి దుర్దములగు దైత్యులు తాదృశాకారులై సహస్రసంఖ్యులుతోడ నడువ రామ కృష్ణులకుం గీడుసేయు తలంపునఁ దెంపుమిగుల నడతెంచినంగని, సకలగోపాలురు నేపుదక్కి యక్కడక్కడన స్రుక్కిరంత.

సీ॥ ఖురతాడనంబునఁ బెరిగినధూళి యర్యముమ్రింగి యంధంపుఁదమముఁబెంచె
హేషితధ్వనులఁ బిట్టెసఁగుదిక్కంప మాశా గజంబుల మదస్రవము మాన్చెఁ
దెఱచునోళుల పెద్ద తెఱువులు పాతాళములఁగేలికొని మృత్యుముఖము నొడిచెఁ
గనలుకన్నుల నిప్పులెనసి పురోమార్గములుమ్రేల్చి సకలాటవులునుబొదివెఁ

గీ॥ దోకలార్పఁ బృథుస్కంధ ధూననములొనర్ప జెదరురోమంబులు నభమునెల్లఁ
బక్మలంబుగ జెసెఁ దద్భహుళ గర్దభాసు రానీకమబ్బంగి నడరునపుడు

వ॥ అట్టి మాయాసైన్యంబున కగ్రేసరుండై కవియుదెంచు ధేనుకుంగని సంకర్షణుండు రభసోత్కర్షణంబునం దదీయ బలప్రకర్షణంబు రిత్తయకాఁగొని రిత్తచేతుల నెదురైనిలిచిన

ఆ॥ కదియఁబాఱుదెంచి గర్దభదైత్యుండు వీఁకతోడఁదిరిగి వెనకకాళ్లఁ
జండ రభసమెసఁగ రెండునుజోడించి యుగ్రభంగి బలునియురముదాఁచె

ఉ॥ తాచినఁదోనబిట్టొడిసి తత్పదయుగ్మముఁబట్టి బిట్టుగా,
వీచియతండు వానిఁగడు వేగము లాగమునొప్ప మీదికిన్
వైచెఁ ద దంగకంబులు జవంబఱితాళ్లులుదాకి నుగ్గు ను
గ్గైచెడి యుర్విఁదత్ఫలచయంబులతోడన కూడరాలగన్

వ॥ ఇట్లు ఖరదైత్యుం బరిమార్చి పేర్చిన రాముండునుంబోలె ధేనుక దైత్యుంబరిమార్చి పేర్చి బలరాముండు రాసభాకారులయిన తక్కిన రాక్షసులనుం గడ కాళ్లువట్టి త్రాళ్ళతో వ్రేసి చంపెం; గృష్ణుండును దృప్త శౌర్యతృష్ణుండయి యవ్విధంబున నవ్విబుధారాతుల మోదిమోది పీనుంగుపెంటలుగా వైచెఁ దత్ప్రదేశంబంతయు నసురుల కళేబరంబులం దాళఫలోత్కరంబుల నతిదంతురంబయ్యెఁ నయ్యిద్దర పౌరుషంబును, గోపాలురు విస్మయప్రమోదంబులతోడం బొగడి చెలంగియార్చి.

ఉ॥ ఎవ్వరికైన జేరఁజొరనెన్నడు రాని నిశాచరాస్పదం
బివ్వనభూమినేడు సుసమిద్ధ బలాఢ్యులు, వీరిచెయ్వి నిం
కెవ్వరికైన జేరఁజొర నిచ్చఁజరింపనువచ్చె మెచ్చుగా
నెవ్వరికిట్టి లావుగలదేమని వర్ణన సేయగాదగున్

వ॥ ఈరామకృష్ణులు ప్రకృతిమానవులుగారేమేనియు నిమిత్తంబున నిట్లున్న వేల్పులుగానోపుదు రటమీద దైవం బెరుంగు మనమేమినేర్తుమనుచు నాఁగదుపుల వెనుక నిజేచ్ఛంజనిరి.

ప్రలంబవధ

"విష్టంభోదివోధరుణ పృధివ్యా విశ్వా ఉ తక్షితయో హస్తే అస్య
అసత్త ఉత్సోగృణుతే నియుత్వాన్ మధ్వోఅంశుః ॥ పవతఇంద్రియాయ"
(ఋగ్వే 9)

సోమము ద్యులోకమున కూతగఱ్ఱ, పృధివికి ధారకము, విశ్వప్రజలు సోముని చేతియందలివారు. సోమము కామ ప్రస్రవణము, మీకొరకు స్తుతింపబడుచున్నది. అశ్వవంతము అసత్తునగును. మధుమంతమగు సోమ మింద్రియము కొరకభిస్రవించు చున్నది.

కృష్ణపరముగ:- ఓ సోమవంశ్య, మధువంశ్య ! నీ యంశ భూతుడీభూమిధారకుడు (శేషాత్మ) (ప్రలంబునిచే నుపసంహ్రియ మాణుడయ్యెను) అంతర్యామివగు నీవులేకుండ నుండడు. ఉత్సుకుడగు నీయన (బలరాముడు) జగత్తునకు ప్రాణవాయు రూపి సూత్రాత్మ (నియుత్వాన్) నీవాక్యమువలన నాత్మస్వరూప మెరుంగును (గృణుతే) అందుచే ద్యులోకపర్యంతము పెరిగిన ప్రలంబాదులను స్వవీర్య ప్రఖ్యాపనకై యెదుర్కొనును. (పవతే, విష్టంభః) అపుడు సర్వశక్తులు (క్షితయః) అతనిచేతికి లొంగును. హరివంశమందు దీనికుపబృంహణము:-

ఉ॥ ఆమనిమేపి యాముకొని యాదటఁబేర్చి చెలంగు గోధన
స్తోమముగొంచు నగ్రజునితోడ యశోదతనూభవుండు శ్రీ
దాముని, మేనమామసుతుఁ, దత్పరతందనకూర్చు నెచ్చెలిం
బ్రేమ మెలర్పఁగూడి పెరవ్రేలు ననేకులతోడ నాడగాన్

వ॥ అనేక క్రీడాసక్తులై భాండీర వటప్రాంతంబునం దొల్లింటియట్ల కదుపుల మేయవిడిచి తమయిచ్చల వినోదించు సమయంబునం బ్రలంబుండను దానవుం డయ్యదువీరుల కపకారం బొనర్ప నెడరువేచి గోపరూపంబున గోపకుమారులలోనం గలసియుండ నయ్యందఱు హరిణక్రీడనంబను నాటకుందొడంగి రెండు సంగడంబులై శ్రీకృష్ణుండును శ్రీదాముండును

బెన్నుద్దులుగాఁ దక్కిన వారునుం దమలోన దొరయుభంగి దోయిగట్టిరి. ప్రలంబుండును బలదేవుతోడి జోడయ్యె నివ్విధంబున

క॥ భాండీరవటముగురిగా నొండొరులంగడువఁ బేర్చియొక్కట హరిణో
చ్చండప్లుతగతిఁ దాటుచుఁ జండరభసమున గడంగి సరినరుగంగాన్

వ॥ అయ్యుదార ఖేలనంబునం గృష్ణపక్షంబువారెల్లను జయంబునొందిరి. శ్రీదాము దిక్కువారు పరాజితులై రిట్లు గెలిచిన వారి నోటువడినవారు తమతమ యఱకలెక్కించుకొని గురిదాఁక మోవవలయుట నవ్విథంబొనర్చునప్పుడు :-

క॥ బలభద్రునితన యఱకటఁ బ్రలంబుడిడికొని బలంబుభాసిల్లగ న
వ్వలకుగొని పోవువాడై యలఘు స్ఫురణమున నరిగియరిగి మదమునన్

గీ॥ పగతుడిటులెస్సగాగ లోబడియె వీని బ్రిదివిపోనీక యింక జంపెదరయమున
ననుచు దన రాక్షసాకారమమరఁజూపె రాహువమృతాంశుగొను ప్రకారమున గొనుచు

వ॥ అంబరపథంబునం జనందొడంగినంగని విస్మితుడై యక్కుమారుం డెయ్యదియుంజేయ వెరవుసాలక మరలిచూచి దామోదరుం బిలిచి

ఆ॥ కృష్ణకృష్ణ వీడెక్రించు రక్కసుడొక్కఁడనఁగ గోపమూర్తి యరుగుదెంచి
వంచనమున నన్నువదలక యిటువట్టి యుఱకచదలఁ బఱచుచున్నవాడు

క॥ ఏమియుపాయంబున నేనీమాయపుఁబుర్వువెసజయించి తొలగుదున్
నీమతమొనరించెద వేవేమతిమంతుడవు సెపుమ వెరవు తెలియగాన్

వ॥ అనిన నమ్మహాభాగుం డమ్మహత్మున కిట్లనియె.

సీ॥ నిన్నునీవెఱుఁగవు మిన్నక మనుషాకృతినిట్లు సెందినకతన నొకడు
దలఁపక యిబ్భంగిఁబలికెదు గగనంబు శిరము పాతాళంబు చరణతలము
వాయువుశ్వాసంబు వహ్నియాననము విశ్వాధారుడవు నీకునంతమెందు
లేకున్కిఁబరగితి లోకంబునం దనంతాభిధానంబున నఖిలవంద్య

గీ॥ వేనవేలు మస్తకములు వేనవేలు కన్నులును వేనవేలు నాల్కలును గలుగు
మూర్తి నఖిలాండకోటియు మోచియుండు దధికసత్త్వుండవీవు విశ్వాత్మకుడవు

క॥ ఏననగా నీవనగా భూనుతభేదంబులేదు పుట్టితిమిటులో
కానుగ్రహార్థమై మస మానుషభావమిది యనుపమానం బెందుఁ

వ॥ కావున నీవిద్దురాత్ము సంరంభంబు సరకుసేయక నీ భుజబలంబు మెఱయుమనిన నబ్బలదేవుండు,

శా॥ శైలోత్తుంగ శరీరుడైన రిపుమస్తంబు గ్రదంభోళికిన్
మేలైపేర్చు కఠోరముష్టినిహతిఁ న్నిర్భిన్నముంజేయగా,
నోలింబెల్లుగ సర్వరంధ్రముల ధాతూద్యజ్జలాభంబులై
కీలాలంబులు పర్వఁగూలె నధిక క్లిష్టాత్ముడై వాడిలఁ

క॥ చఱినుండి తొలఁగనుఱికెడు నెఱసరిసింహంపుఁగొదమ నిబ్బరమునఁ గ్రే
ళ్లురికెఁ దొలంగంబగతుని యఱకటనుండి భువిమీదికబ్బలియుండుఁ

వ॥ ఇవ్విధంబున బ్రలంబహనన ధౌరేయుండగు రౌహిణేయు విజయం బభినందించి బృందారకులు బృందారక మార్గంబుననుండి.

క॥ బలమున నీదేవుండిటు ప్రలంబు వధియించెఁగాన బలదేవుడనఁ
వెలయుఁ ద్రిలోకంబులనని పలికిరి గోపకులు వినగఁబ్రవ్యక్తముగాఁ

చ॥ అరిఁబరిమార్చి సమ్మదభరాతిశయ త్వరితాంఘ్రివాత ని
ర్భరగతినేగుదెంచి పృధుబాహు యుగంబునఁగూర్మితమ్ము నా
సరసిజనేత్రు సుందరవిశాల భుజాంతరుఁగౌగిలించె భా
సురయశుఁడా ప్రలంబవినిషూదనుఁడాదర బంధురోద్ధతిఁ

ఇట్లెన్నేని పెద్దలు నిరూపించిన ఘట్టములున్నవి. "ఇతిహాస పురాణాభ్యాం వేదం సముపబృంహయేత్" అని కలదు గదా! ఎందేని 'సర్వం వేదాత్ప్రసిద్ధ్యతి' అన్నదాని చరితార్థత బుద్ధిమంతులకు గోచరించుచునే యుండును.

9. షోడశకళా పూర్ణావతారత్వము

అయిదుపశాఖలుగల యొక ప్రధానశాఖాశ్వత్థ మవ్యయుడన్నదే లోకమందును శాస్త్రమందును ఈశ్వరుడని వర్ణింపబడుచున్నది. అట్టి ప్రతిమావ్యయుల యీశ్వరధర్మ పూర్ణతం బట్టి పరమేష్ఠి పదునారు కళలతోడి పూర్ణావతారము. క్షరకళలైదు - అక్షరకళలైదు, అవ్యయకళలైదు పరాత్పరుడొకటి మొత్తము పదునారు. ఇట్లు పదునారు కళలుగల యమృతాత్మ తన ప్రకృతినిబంధనములగు స్వయంభూ[1] - పరమేష్ఠి[2] -సూర్య[3] - చంద్ర[4]- పృథ్వీ[5] - జీవ[6] - విగ్రహములం దవతరించెను గదా! ఇక వాసుదేవ కృష్ణభగవానుడును షోడశకళుడేయగును. అతడును పౌరాణికములగు నారు విగ్రహకళలతోడను, వైజ్ఞానికములగు తొమ్మిది కళలతోడను, ఉపాసనకుజెందిన యొక కళతోడను, పరిపూర్ణుడుగదా! ఎట్లన :-

విగ్రహకళలారు, పౌరాణికములు

(1) ఆదిపురుషుడు, స్వయంభూవిగ్రహము, ప్రాణమయము - మొదటిది - ఇందు ఆదివరాహము విగ్రహహేతువు.

(2) యజ్ఞపురుషుడు, పరమేష్ఠివిగ్రహము, ఆపోమయము - రెండవది - ఇందు యజ్ఞవరాహము విగ్రహహేతువు.

(3) మహాపురుషుడు, సూర్యవిగ్రహము - వాఙ్మయము - మూడవది - ఇందు శ్వేతవరాహము విగ్రహహేతువు.

(4) పురాణపురుషుడు త్రైలోక్యవిగ్రహము, దేవమయము - నాల్గవది - ఇందు బ్రహ్మవరాహగర్భమగు నేమూషవరాహము విగ్రహహేతువు.

(5) యోగేశ్వరపురుషుడు, మనుష్యవిగ్రహము, భూతమయము - అయిదవది - ఇందు లోకానుగ్రహము విగ్రహహేతువు.

(6) విరాట్పురుషుడు, విశ్వవిగ్రహము, సర్వమయము - ఆరవది - ఇందు మాయాపరిగ్రహము విగ్రహహేతువు.

ఆత్మకళలు తొమ్మిది, వైజ్ఞానికములు

"అయంవేదిఃపరో అంతఃపృధివ్యా, అయం యజ్ఞోభువనస్య నాభిః అయంసోమోవృష్ణో అశ్వస్యరేతః, బ్రహ్మాయం వాచః పరమంవ్యోమ"

అను ఋఙ్మంత్రానుసార "మేకవింశ (21) స్తోమాంతమగు నీపృధివి యజ్ఞవేది, ఈ సూర్యజ్యోతిర్మండలము యజ్ఞమునకు నాభియగు నగ్ని. దానిపైదగు పారమేష్ఠ్యమండలము, సోమమయము, యజ్ఞాహుతి లక్షణముగల యజ్ఞభాగము. దానికి బైనంతటను స్వయంభూ మండలము, యజ్ఞాయతనమగు బహిరాకాశము" అని సూర్యుడు యజ్ఞమని చెప్పబడు చున్నను, అగ్నియందు సోమాహుతి యజ్ఞము - ఆయగ్నీషోములుభయులే యజ్ఞమన వలయును, కనుక సోమయము పరమేష్ఠికి యజ్ఞపురుషత్వము లేకపోదని యెఱుంగ వలయును.

(1) స్వయంభూకృష్ణుడు, వేదగర్భుడు సత్యమూర్తియగు నవ్యయుడు.
(2) పరమేష్ఠికృష్ణుడు, యజ్ఞగర్భుడు, ఆపోమూర్తియగు నవ్యయుడు.
(3) చాక్షుషకృష్ణుడు హిరణ్యగర్భుడు, తేజోమూర్తి - అవ్యయుడు.
(4) వైహాయసకృష్ణుడు - అమృతగర్భుడు, బ్రహ్మమూర్తి, అవ్యయుడు.
(5) విశ్వంభరకృష్ణుడు - రసగర్భుడు, ప్రతిష్ఠామూర్తి, అవ్యయుడు.
(6) ప్రజాపతికృష్ణుడు, త్రిలోకగర్భుడు, సర్వభూతాంతరాత్మ అవ్యయుడు.
(7) ఈశ్వరకృష్ణుడు, సప్తలోకగర్భుడు, అశ్వత్థమూర్తి అవ్యయుడు.
(8) మానుషోత్తమ కృష్ణుడు, అచ్యుతకృష్ణుడు, యోగేశ్వరమూర్తి అవ్యయుడు.
(9) గీతాకృష్ణుడు, పరమావ్యయకృష్ణుడు.
(1) ఇక నుపాస్యకృష్ణుడు, సర్వజ్ఞుడు, సర్వశక్తిమంతుడు, సర్వధర్మోపపన్నుడు.

ఇది షోడశకళా పూర్ణావతారత్వము

ఆయీ పదునారు కళలుగల యుపాస్యకృష్ణరహస్యము

ఔ పా స ని క ము

నేటి సాంప్రదాయిక విద్వాంసులును కృష్ణభగవానుడు సాధారణ మానవుడుగాడని వేదపురాణానుసారముగ నీశ్వరుడే యని పూర్ణముగా నిశ్చయించి తదీయ దివ్య భావముంజూపనై యొక సంహితను రచించిరి. పురాతనులచే నుదాహృతమైన యీ శ్రీకృష్ణసంహిత, ప్రాచీనోపాసకమతమును నిరూపించును గావున, నిట నుదహరింపబడును. అందు మొదటిదగు.

(1) వైకుంఠధామోల్లాసము

చిదచిదతిరిక్తుడు, అనాది, అనంతుడు శ్రీకృష్ణచంద్రునకు జయము! అతని చిచ్ఛక్తిచే నావిష్కృతమయిన చిద్ధామమునకు వైకుంఠమని పేరు. నిత్యసిద్ధ చిద్గణునకది నిత్యావస్థానము. తదీయ జీవశక్తిచే చిత్కణనిర్మితులగు నిత్యసిద్ధ జీవులెల్ల నతనికి లీలోపకరణము. అట నీ లీలాపరాయణుడు నిత్యమును విరాజిల్లుచుండును. చిత్కణాత్మక నిత్యసిద్ధజీవగణములతో చిద్విలాస రసమత్తుడై యుండును. ఆజీవగణములకును, సర్వచిదాధారుడగు నా శ్రీకృష్ణునకును, పరస్పర బంధనసూత్ర రూపమొక పరమ చమత్కారకమగు చిదన్వయతత్త్వము ప్రీతి యన్నదగపడును. తదధీనుడగు నాపరమేశ్వరుడా చిత్కణాత్మక జీవకణములకు కార్యాకార్య విచారణయందు స్వాతంత్ర్యమును దయచేసెను. అట్లు స్వాధీనతనొందినవారిలో, భగవద్దాస్యాభిరుచి ప్రాబల్యము గలవారానిత్యధామము నందు దాసత్వము నొందినవారైరి. ఐశ్వర్యపరులగువారు నారాయణరూపమున, సేవ్యతను, మాధుర్యపరులు శ్రీకృష్ణరూపమున భావితత్వమును బొందిరి. ఇందైశ్వరపరులు ప్రీతి స్వాభావిక సంభ్రమవశమున, బ్రేమరూపముగ పరిణతిగాంచినను, విశ్వాసదౌర్బల్యమువలన బ్రణయముండదు. మాధుర్యభావ సంపన్నులకన్ననో, విప్రంభము బలవత్తరము కనుక వారి హృదయములందు ప్రీతితత్త్వము మహాభావమువరకు బెరుగుచుండును.

ఇట్టి విశేషోపపత్తియున్నను, ఐశ్వర్యపరదృష్టిచే నారాయణుడు, మాధుర్యపరదృష్టిచే కృష్ణుడు, అని యీ యిరువురకు వస్తుగత విశేషము లేదు. ఆలోచకాలోచనాగత భేదమున్నను, ఆలోచ్యగతభేద ముండదు గదా! రసభేదవశమున రెండు విధములుగ దోచుచున్నను, వస్తుతః ఆయొక్క నిత్యవస్తువునందా ధారాధేయభేదము, దేహ దేహిభేదము, ధర్మధర్మిభేదమునన్నవి యుండవు. ఇక, నిత్యసిద్ధజీవులందు పరస్పరభిన్నత యున్నను, తద్గత నిర్మలవిశేషము, ప్రపంచమల దూషితాంతః కరణులమగు మనకు గోచరింపదు. అట్టి జీవగత విశేషవిశిష్టుల వలననే భగవంతునకును శుద్ధజీవులకును గల నిత్యభేదమెఱుక పడును.

ఇట్లా భగవంతునకును వారికిని, శాంత - దాస్య - సఖ్య - వాత్సల్య - మాధుర్య - భేదమున, నైదువిధముల నిర్మలసంబంధము నుండును. భగవత్సంసారమందలి, శుద్ధజీవుల యధికారానుసార సంబంధ భావగతములును, ప్రీతి క్రియాపరిచాయకములునగు, పుల కాశ్రు కంప స్వేద వైవర్ణ్య సంభ స్వర = భేద ప్రళయములను నెనిమిది విధముల ప్రీతిభావాకారములు నుదయించుచున్నవి. శుద్ధ జీవదశయం దవిశుద్ధ సత్త్వగతములును, బద్ధజీవులందు ప్రాపంచిక సత్త్వగతములు నగుచున్నవి. శాంతరసాశ్రితజీవునందు, చిత్తోల్లాసవిధాయినియగు ప్రీతి, రతి రూపమునను; దాస్యరసోత్పత్తియందు, మమతాభావసంగిని యగు ప్రీతి, రతి - ప్రేమోభయలక్షణమునను; సఖ్యరసమునందు, బలవద్విశ్వాసవశమున, ధృఢతరమమతతో సర్వభయ వినాశినియగు ప్రీతి రతి - ప్రేమ - ప్రణయ రూపమునను; వాత్సల్యరసమందు ద్రవమయియగు ప్రీతి, రతి - ప్రేమ - ప్రణయ - స్నేహరూపమునను; ఇక గాంతభావ ముదయింపగా, నాసర్వభావములును, మాన - రా - గానురాగ - మహాభావముల వరకుగల భావములతో నొకచో మిళితములగుచున్నవి.

జతగ్తునందలి జీవగణము తమతమ యాత్మీయగణ పరివేష్ఠితమై గృహస్థరూపమున నగపడునట్లు, వైకుంఠధామమందు శ్రీకృష్ణుడును, కులపాలక గృహస్థరూపమున విరాజిల్లును. శాంతాది రసాశ్రితములగు నెల్ల పార్షదగణములును, భగవత్సేవకులును, వీరికి సాధుగణ ప్రియుడగు కృష్ణచంద్రుడు సేవ్యుడునగును. అవ్యయ వస్తువగు నావైకుంఠునందు, సర్వజ్ఞత్వ

- ధృతి - సామర్ధ్య - విచావ - పాటవ - క్షమాదులగు నెల్లగుణ గుణములును. ప్రీతితత్త్వము నందేకాత్మత నొందియుండును. జడజగత్తునందన్ననో, ప్రీతి కుద్రేకముండదు గనుక నీగుణములు వేర్వేరుగ బ్రాధాన్యము నొందుచుండును.

ఆ వైకుంఠధామమునకు బహిర్ద్వార ప్రకోష్టమందు రజోఽతీతమగు విరజానదియు, లోపలి ప్రకోష్టమందు చిద్రవరూప కాళిందీనదియు నెల్లపుడు నుండును. ఇట్లే అచట, సమస్త శుద్ధ చిత్స్వరూపగణమున కాధారభూతమగు నొక యనిర్వచనీయభూమి విరాజిల్లును. అచటి, లతాకుంజ గృహద్వార ప్రాసాదతోరణాదులగు నితరవస్తువులెల్లను చిద్విశిష్టములు, దేశకాలావచ్ఛేద దోషరహితములునై యుండును. మఱియు, నిట నొకటిమాత్రము జ్ఞప్తియం దుంపదగిన దేమన:-

జడజగత్తునందు మనకగపడు వైచిత్ర్యమంతయు, ఆ చిజ్జగత్తుయొక్క ప్రతిఫలన మాత్రము. కాని కొంత విశేషము :- చిజ్జగత్తునందు సర్వము నానందమయము నిర్దోషమును, జడజగత్తునందు సర్వమును క్షణికమును సుఖదుఃఖమయమును, దేశకాలావచ్ఛిన్నమును, హేయతాక్రాంతమునగును. నిత్యధామమగు వైకుంఠమందు ఆయావిశేషము నిత్యమయ్యును, అది అఖండ సచ్చిదానందరూపము. దేశకాలములవలని ఖండ భావము ప్రాకృత తత్త్వమునకేగాని, ప్రకృతికిఁబరమైన తత్త్వమందది యుండదు గదా!

శక్తి భావోల్లాసము

శక్తి - శక్తిమతుల కభిన్నసత్తాకత్వము, అచింత్య భావసంపన్నయగు నాపరాశక్తి శక్తిమంతుని ప్రకాశింపజేయును. దాహకతాదిశక్తుల నగ్నినుండి వేరుపరచుచో నగ్ని సత్తయే ప్రకాశింపదుగదా! ఆయీ పరాశక్తియు, ఈశ్వరగత, జీవగత, మాయాగతయని మూడు విధములు. అంతట నాశక్తి యొక్క మూడు భావములుండునని క్రమముగా కనుగొందము.

బ్రహ్మయగు జగదీశ్వరుని పరాశక్తికి సంధినీ - సంవిత్ - హ్లాదిని యని మూడు భావము లగపడుచున్నవి. ఆశక్తియే పరబ్రహ్మను సంధినీ భావావచ్ఛిన్నయై సద్రూపమునను, సంవిద్భావావచ్ఛిన్నయై చిద్రూపమునను, హ్లాదిని భావావచ్ఛిన్నయై యానంద రూపమునను

బ్రకాశింపజేయును. ఇందుచే బ్రహ్మ యొక్క ప్రధమ ప్రకాశము సచ్చిదానందాత్మక మగును. కాని, "పూర్వము నిష్కలబ్రహ్మయే యుండెను, పిదప ఆ శక్త్యా వేశమువలన సచ్చిదానంద రూప పరిణామముగాంచు" నని యెన్నడు ననుకోరాదు. శక్తి శక్తిమతు లనాదులు గనుక నాయన సచ్చిదానందరూపమున నుండుటన్నది నిత్యమే.

సంధినీశక్తి నుండి సత్తాజాతమంతయు నుత్పన్నమగును. సత్తయు, పీఠసత్త - అభిధానసత్త - రూపసత్త - సంగినీసత్తా - సంబంధసత్తా - ఆధారసత్త - ఆకారసత్త - అను మొదలుగ ననేక భేదములుకలది.

ఆ పరాశక్తి ప్రభావము :- చిత్ప్రభావము, జీవప్రభావము, అచిత్ప్రభావమునని మూడు విధములు. ఇందు చిత్ప్రభావము స్వగతము. తక్కిన రెండును భిన్నత త్త్వగతములు. భావము లెల్లను, శక్తి యొక్క ప్రభావముంబట్టి వేర్వేరుగ బ్రవర్తిల్లును.

ఇందు, చిత్ప్రభావగత పరాశక్తి యొక్క సంధినీభావగత పీఠసత్త వైకుంఠము, అభిదాసత్త కృష్ణాదినామములు; రూపసత్తచే కృష్ణకళేబరము. సంగినీ - రూపసత్తులచే రాధాది ప్రేయసులు. సమస్త సంబంధభావములును సంధినీశక్తినుండియే బయల్వెడలునవి. సర్వాధార రూపయు, సర్వాకార స్వరూపయు సదృశస్వరూపయగు సంధినియే.

మఱి, సంవిద్భావగత పరాశక్తియే జ్ఞాన విజ్ఞానరూపిణి. తద్వారా, సంధినీ నిర్మితములగు సత్త్వములందు సర్వభావములును ప్రకాశించును. ఈశక్తియేలేకున్న జగత్తున్నను అగపడక, యీయంతయు నసత్తేయగును. తత్త్వమెల్ల ప్రకాశించుటన్నది సంవిత్తువలననే. చిత్ప్రభావగత సంవిత్తుచే వైకుంఠమందలి యెల్లభావములు నుదయించును. కార్యాకార్య విధాయినియగు నీసంవిద్రూపదేవియే, సంధినీకృత సత్త్వములందు పరస్పర సంబంధ భావములంగూర్చును. శాంత - దాస్యాది సరసముల నీ దేవియే వ్యవస్థ సేయును. ఈయమ విశేషధర్మముల నాశ్రయింపకున్నచో బ్రహ్మభావము నిర్విశేషముగ నుదయించును. అప్పుడు జీవసంవిత్తు బ్రహ్మజ్ఞానమయిపోవును. కనుకనే బ్రహ్మజ్ఞానమన్నది కేవలము వైకుంఠము యొక్క నిర్విశేషాలోచనా మాత్రమని చెప్పుదురు. విశేషధర్మముల నాశ్రయించి సంవిద్దేవి భగవద్భావముం బ్రకాశింపజేయుచో జీవిసంవిత్తుచే భగవద్భక్తి యొక్క వ్యాప్తి పరిగృహీత మగునని యెరుంగవలయును.

ఇక:- చిత్రప్రభావగత పరాశక్తియే, హ్లాదినీభావాపన్నయగుచో, రాగవైచిత్ర్యముంబుట్టించి పరమానందదాయిని యగును. ఆ హ్లాదినియే సర్వోర్ధ్వభావ సంపన్నయగుచు, శక్తి మంతునకు శక్తి రూపయందు (తదర్ధరూపిణియగు రాధయందు) సంధినీ కల్పితసత్తయందు, అచింత్య కృష్ణానందరూపము, నేకమునగు ననిర్వచనీయత్వముం బ్రవర్తిల్లజేయును. కృష్ణ వినోదినియగు నీరాధయే మహాభావరూప. హ్లాదినియందలి రసపోషకములగు నారాధాభావము లెనిమిదియే ఆమె కెనమండ్రు సఖులని చెప్పుదురు.

జీవగతహ్లాదిని జీవసత్తాసహకారమున బ్రవర్తించుచో, పుణ్యకర్మ ప్రభావము వలనను, కృష్ణకృపాబలము వలనను, చిద్గత హ్లాదినీ కార్యములెన్ని యనుభూతికి వచ్చునో, అప్పుడా యాభావగత జీవులందరును నిత్యానంద పరాయణులగుదురు. ఇట్లు విమలభావముల కెప్పుడును జీవసత్తయందే యవస్థితి. సంధినీ సంవిద్ హ్లాదినీశక్తులు పరాత్పరకృష్ణునం దఖండైక పరాశక్తి రూపమున నుండును. వైకుంఠాధి విలాసాత్మక, స్వాంశగత లీలలందన్నో ఆయమ నిత్యము త్రితయాత్మికయే. ఇక, స్వతః నిర్గుణుడగు శ్రీకృష్ణునందు నీయంతయు ప్రకాశించుటన్నది 'ఆశ్చర్యవత్'. ఏమన, ఆయనచిచ్ఛక్తి అనాద్య నుత్పత్తులు గలది. ఈ సర్వమన్నది వస్తుతః చిద్విభూతి స్వరూపముగదా!

జీవప్రభావగత పరాశక్తిభావ త్రయోల్లాసము

భగవదిచ్ఛావశమున నా యచింత్య పరాశక్తిచే చిత్కణ స్వరూపులగు నెల్లజీవులును సృజింపబడిరి. ఆజీవులు స్వాతంత్ర్య గ్రహణపూర్వకముగ, భిన్నతత్త్వస్వరూపమున నుందురు, కనుక, జీవసత్తతోడి భగవద్విలాసములు చిద్విలాసముకంటె భిన్నములని చెప్పబడును. ఈవిధముగ, "శ్రీకృష్ణుడు చిత్సూర్యస్వరూపుడు; సర్వతః ప్రసరించుచు, అతుల్యముగనొప్పు నీ జీవ జాతమంతయు నాయన కిరణ పరమాణుస్వరూపములు" అని యన్నియు నంతట దోచుచున్నవి. కనుకనే యాజీవులందు స్వభావముగనే కృష్ణధర్మములు కన్పట్టుచున్నవి. ఈ సూక్తులంగనుడు:-

"పరమాణుసమాజీవాః కృష్ణార్క కరవర్తినః
తత్తేషు కృష్ణధర్మాణాం సద్భావో వర్తతేస్వతః
సముద్రస్య యధాబిందుః పృధివ్యాం రేణవోయధా
తధాభగవతోజీవే గుణానాం వర్తమానతా
హ్లాదినీ సంధినీ సంవిత్ కృష్ణే పూర్ణతమామతా
జీవేత్వణుస్వరూపేణ ద్రష్టవ్యాః సూక్ష్మబుద్ధిబిః"

భగవంతుడు జీవులందరకు స్వాతంత్ర్యమిచ్చినను, మంగళము నాకాంక్షించుచు భద్రజీవుల శక్తులు సహజముగ కృష్ణేచ్ఛానుగతములే యగును. ఇక, హితాహితజ్ఞానము లేక భోగరతులగువారు, చిచ్ఛక్త్యనుగతులే యగుచు, స్వగతజీవశక్తి వశంవదులై దుర్నివారమగు నీప్రాపంచిక కర్మమార్గమునబడి తిరుగాడుచుందురు. అట్టి వారియందును పరమాత్మ రూపమున, భగవంతుడు స్వయముగ లీలచే వర్తించును.

"ఏషజీవేశ యోర్లీలా మాయయావర్తతేఽధునా
ఏకః కర్మఫలంభుజ్తే పరస్తత్ఫలదాయకః"

కానిండు, జీవప్రభాగత పరాశక్తి సంధినీభావమునొంది సత్తారూపిణి యగునపుడు, ఆయమ స్వర్గాది యావత్పరలోకములను సృజించును. కర్మ - కర్మఫల - సుఖదుఃఖ, పాపపుణ్యములు, సర్వవిధములగు నాశాపాశములు, సంధిని నుండియే జనించును. లింగశరీర పార్థక్య ధర్మములును, ఆమెచేతనే సృజింపబడును.

మఱి, యాజీవప్రభావగత పరాశక్తియే సంవిద్భావము నొంది, యీశజ్ఞానముం బ్రకాశింపజేయును. దానిచే జీవాత్మ యందును పరమాత్మ లక్ష్యమగును. అయితే చిత్ప్రభావగతమగు నాపరాశక్తి సంవిద్రూపమొంది నిర్విశేషావస్థయందు ప్రకాశింపజేయు బ్రహ్మజ్ఞానముకంటె నీశజ్ఞానము భిన్నము నల్పము నగును. జీవగతి సంవిత్తుచేతనే జీవులకు మాయాఘృణాత్మకమగు వైరాగ్యముదయించును. దాని యుద్రేక క్రమముంబట్టి యొకప్పటికి, ఆత్మానందముకంటె బరమాత్మా నందముత్కృష్టమని గుర్తించి పరమాత్మయందు తాను లయమొందు గోరికను సంపూర్ణముగ విస్తరింపజేయును.

ఇక, జీవప్రభావగత పరాశక్తి హ్లాదినీభావమునొంది యీశభక్తిం బ్రకాశింపఁ జేయును. అది యీశ్వరీయ మాయిక భావముం బ్రతిషేధించి తదీయ నిరాకారత్వమును దృఢపఱచును. స్వభావతః శుష్కమగుటచే నీశభక్తికిఁ బ్రీతిరూపత యసంభవము కనుక, నది చిచ్ఛక్తిరతికంటె భిన్నమే. ఈశభక్తులీశ్వరుంగూర్చి ప్రార్థించుటన్నది, తత్కృతజ్ఞతం బురస్కరించుకొనియేగాని, యది నిర్హేతుకభక్తి సంవళితముగాదు. సర్వథా సంసారోద్ర్భాయ మహాశయ వశులగువారికి ఎప్పుడో వైరాగ్య ముదయించును, భావ బాహుళ్యవశమున నెప్పుడో అశ్రుపాతము కల్గును. కాని, చిద్విలాసియగు పరాత్పర కృష్ణునందు భావముద యింపదు. మఱి, జీవశక్తి గతహ్లాదినికి జెందిన క్షుద్రానంద మపర్యాప్తమని యెఱింగి, నిర్విశేష బ్రహ్మావిర్భావమును, అసంపూర్ణమని తలంచువారన్నో, చిత్ప్రభావగత పరాశక్తి తోడి కృష్ణలీలనే యుపాదేయముగ స్థిత ప్రజ్ఞతచే స్వీకరించి యానందమున నందు రమింతురు. తుష్యంతిచ రమంతిచ. వారే పరమానందాధికారులు - చిచ్ఛక్తిపాలితులు నగు భగవద్దాసులు.

ఇక :- మాయాగతములగు సంధినీ - సంవిత్ - హ్లాదినీ భావములను నిరూపించుకొందము. మాయాప్రభావగత పరాశక్తినుండియే, జడజాతము లన్నిటియుత్పత్తి. ఆమెయే ఆవరణాత్మిక, మోహజనని - చిద్ధర్మపరివర్త కారిణి, జీవశక్తిగత పరమాత్మకు బరిచారికయును గదా! సృష్టిమధ్యమ దంతటను మాయయే యధమతత్త్వమని సూక్ష్మదృష్టితో మాయాధర్మములను నిరీక్షించువారికి స్పష్టముగ ననుభూతికివచ్చును. జీవునకు జెందు నమంగళములన్నియు మాయాజనితములే. అదిలేకున్నచో జీవులకెన్నడును, భగద్వైముఖ్యాత్మకమగు నధః పతనమన్నది ఘటిల్లదు. కనుకనే పెక్కురు, "మాయయన్నది పరమేశ్వరుని శక్తికా" దందురు. "పరమేశ్వరుడు సర్వ మంగళమయుడు నపాపవిద్ధుడును గదా! యని వారిభావము. కాని, యీశ్వరుడే సర్వకర్త, సర్వనియంత, యని యంగీకరించువారు అతని కంటె వ్యతిరేకతత్త్వమేమియు లేదనియు, నుండజాలదనియు, మాయతోడి భగవచ్ఛక్తికి, చిచ్ఛక్తి నపేక్షింపక స్వాతంత్ర్యము లేదనియు, భగవత్సేవాక్రమమందు విపరీత ధర్మప్రాయమగు మాయ, యెల్లప్పుడును చిచ్ఛక్తి కనుగతయనియునని యీ సూక్తులుదహరింతురు:-

"చిచ్ఛక్తేః ప్రతిబింబత్వాన్మాయాయాః భిన్నతాకుతః?
ప్రతిచ్ఛాయాభవేద్భిన్నా వస్తుతో నకదాచన॥
తస్మాన్మాయాకృతే విశ్వేయద్యద్భాతి విశేషతః
తత్ర దేవప్రతిచ్ఛాయా చిచ్ఛక్తేర్జలచంద్రవత్ "

మాయాసత్తావిచారణవలన దేలునది :- పరాశక్తి యొక్క చిత్ప్రభావగత విశేషములచే నిర్మితమయిన వైకుంఠమునకు, జలచంద్రునివంటి ప్రతిచ్ఛాయారూపమీ విశ్వము. కాని, యిట నెరుగదగినదొకటి :- జలచంద్రుని వలె మిథ్యగాదీవిశ్వము. ఏమన:- పరాశక్తి ప్రభావరూపయగు మాయ, సత్యమగును కనుక, తత్ప్రచితమగు విశ్వమును సత్యమే కావలయుగదా! కనుక, మాయాజనితమీ జగత్ప్రపంచమందురు. ఈ ప్రపంచమున, నీశ్వరలీలా ప్రభావముచే జీవులనుబంధింప సమర్ధమగును. ఎట్లన:- శుద్ధభావము గోచరింపకున్నను ఛాయయందలి హేయత్వ మనుభూత మగుచున్నదిగదా! అట్లే యిచటను దెలియనగును.

మాయాప్రభాగవగత పరాశక్తి సంధినీభావమునొంది దేశబుద్ధిని విస్తరించును. ఆదేశబుద్ధియు జడభావముగలది - ప్రపంచవర్తిని - తత్ప్రకాశ్యధర్మ - ఆకారవిస్తృతియు నగును. చింతాపూర్వకముగ వైకుంఠమిట్టిదని నిర్ణయింప శక్యమనుకొన్నపుడు, మాయికములగు దేశబుద్ధి యందలి ఆకారవిస్తారములా వైకుంఠము లారోపింపవలసి వచ్చును. కాని, సర్వయుక్తి పథములన నతిక్రమించు సమాధియోగముచే వైకుంఠతత్త్వము పలబ్ధమగుచో, నా మాయాగత దేశకాలములకచట స్థానమే యుండదు. వస్తుతః చిద్విలాస ధామరూపమగు వైకుంఠమందు, తోచు నాకృతి విస్తృతులన్నియు చిద్గతామంగళమయ తత్ప్రతిఫలనరూపములు, జడజగత్తునందు దోచు నాకృతి విస్తృతులు నిట్టివేయని దిగ్దర్శనము.

ఈవిధముగ వేదవచనోపనీత సూక్ష్మదృష్టులుగల, పౌరాణిక మహర్షి పరమోపదేశముల వలని సాంప్రదాయిక భక్తిప్రవణ విచక్షణ సూక్ష్మవిచారములంబట్టి యీపారంపరికావ్యాహతైకతత్వానుసంధాన మహాత్మ్యమువలన నేకాంతతః కృష్ణుని

పరమోపాస్యత్వము తెలియబడుచున్నది.

ఇది యౌపాసనికోపాస్య కృష్ణ రహస్యము.

ఈవిధముగ నాయీ షోడశకళాసంపన్నుడు వాసుదేవ కృష్ణుడు. ఇంతటితో గ్రమముగ నిరువదినాల్గు భావములతో సపరికరముగ మానుషకృష్ణునికి జెందిన వ్యాఖ్యానము పూర్ణమయినది. ఇట్టి యలౌకిక మహాపురుషునిచే నుపదిష్టమగుట వలననే గీతాయోగ శాస్త్రమునకు అసాధారణ సత్యవిజ్ఞాన ప్రకాశకత్వ మొప్పుచున్నదని యవధరింపవలయును.

ఇది శ్రీమద్భగవద్గీతాచార్య విజ్ఞానమందు
మానుషరహస్యమను ద్వితీయ ప్రకరణము.